

UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT
ION CREANGĂ DIN CHIȘINĂU

Cu titlu de manuscris:
C.Z.U.: 37.015:069(043.3)

FILIPSKI TATIANA

FUNDAMENTE PEDAGOGICE ALE EDUCAȚIEI MUZEALE
A LICEENILOR ÎN CADRUL COLABORĂRII
ȘCOALĂ-FAMILIE-COMUNITATE

Specialitatea: 531. 01 – Teoria generală a educației

Teza de doctor în științe ale educației

Conducător științific: _____

CUZNEȚOV Larisa,
dr. hab. în ped.,
prof. univ.

Autor: _____

FILIPSKI Tatiana

CHIȘINĂU, 2022

© FILIPSKI TATIANA, 2022

CUPRINS

ADNOTARE (în limbile română, engleză și rusă).....	5
LISTA TABELELOR.....	8
LISTA FIGURILOR.....	9
LISTA ABREVIERILOR.....	10
INTRODUCERE.....	11
1. FUNDAMENTE TEORETICE ALE EDUCAȚIEI MUZEALE	
1.1. Geneza, definirea și delimitarea conceptelor de bază ale educației muzeale.....	19
1.2. Politici statale privind explorarea optimă a patrimoniului muzeal.....	33
1.3. Istoricul constituirii muzeelor în Republica Moldova.....	42
1.4. Orientări științifice și perspective pedagogice de abordare a educației muzeale...	47
1.5. Concluzii la capitolul 1.....	58
2. MUZEUL CA MEDIU DE CUNOAȘTERE ȘI PROMOVARE A CULTURII DIN PERSPECTIVĂ METODOLOGICĂ	
2.1. Activitatea socio-culturală a muzeului ca element de colaborare educativă muzeu-instituție de învățământ-familie-comunitate.....	60
2.2. Managementul și marketingul muzeal în contextul educației muzeale.....	69
2.3. Condiții pedagogice de eficientizare a educației muzeale a liceenilor în colaborarea școală-muzeu-familie-comunitate.....	75
2.4. Tehnologia educației muzeale a elevilor din liceu.....	85
2.5. Concluzii la capitolul 2.....	93
3. COORDONATA PRAXIOLOGICĂ A EDUCAȚIEI MUZEALE A LICEENILOR ÎN CADRUL COLABORĂRII ȘCOALĂ-MUZEU-FAMILIE-COMUNITATE	
3.1. Proiectarea și designul general al experimentului pedagogic.....	95
3.2. Formarea competențelor de explorare a tezaurului muzeal în educația liceenilor..	98
3.3. Impactul valorificării fundamentelor pedagogice în educația muzeală a elevilor din liceu.....	108
3.4. Concluzii la capitolul 3.....	115
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	117
BIBLIOGRAFIE.....	122
ANEXE	
Anexa 1. Glosar. Termeni specifici.....	135

Anexa 2. Proiect instituțional de parteneriat în educație <i>Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale</i>	137
Anexa 3. Contracte, acorduri de colaborare.....	149
Anexa 4. Chestionar de opinie pentru elevi și adulți/cadre didactice, părinți.....	157
Anexa 5. Curriculum <i>Educația muzeală a elevilor</i>	158
Anexa 6. Curriculum <i>Educația muzeală a adulților</i>	165
Anexa 7. Activități desfășurate în cadrul proiectului.....	172
Anexa 8. Creația elevilor și studenților – produse ale educației muzeale.....	177
Anexa 9. Proiect pilot <i>Educația muzeală</i>	182
Anexa 10. Harta muzeelor.....	191
Anexa 11. Tehnologia educației muzeale.....	198
Anexa 12. Lista colaboratorilor muzeali implicați în calitate de experți și formatori.....	206
Anexa 13. Lista cadrelor didactice implicate în calitate de experți și formatori.....	207
Anexa 14. Program de inițiere, formare și consiliere a cadrelor didactice și părinților în domeniul Educației muzeale.....	208
Anexa 15. Program de consiliere și formare a colaboratorilor muzeali în cadrul colaborării cu instituțiile de învățământ.....	209
Anexa 16. Investigarea calitativă în educația muzeală (Studiu de caz).....	210
Anexa 17. Presa periodică a muzeelor și instituțiilor de învățământ.....	213
Anexa 18. Particularitățile vârstei adolescente în contextul educației muzeale.....	214
Anexa 19. Fișa impactului educației muzeale asupra liceenilor.....	216
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	217
CURRICULUM VITAE	218
ADEVERINȚĂ DE CONFIRMARE A REALIZĂRII EXPERIMENTULUI PEDAGOGIC	232

ADNOTARE

**Filipski Tatiana, *Fundamente pedagogice ale educației muzeale a liceenilor în cadrul colaborării școală-familie-comunitate*,
Teza de doctor în științe ale educației, Chișinău, 2022**

Structura tezei. Teza conține: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 156 surse și 19 anexe. Volumul tezei 134 pagini text de bază, inclusiv 10 figuri și 9 tabele. Rezultatele obținute sunt publicate în 13 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: *pedagogie muzeală, educație muzeală, fundamente pedagogice, muzeu, tezaur muzeal, cultură, colaborare și parteneriat educațional, instituții de învățământ, elevi/liceeni, părinți, cadre didactice, colaboratori muzeali.*

Domeniul de studiu se referă la teoria generală a educației

Scopul cercetării constă în determinarea, elaborarea și validarea fundamentelor pedagogice/teoretice și aplicative ale educației muzeale a liceenilor în cadrul colaborării școală-familie-comunitate, structurate în *Modelul pedagogic al educației muzeale a elevilor din liceu*.

Obiectivele cercetării: dezvoltarea semnificației, precizarea și delimitarea conceptelor: *pedagogie muzeală, educație muzeală, muzeu, patrimoniu muzeal, cultură, colaborare și parteneriat educațional*; analiza constituirii și evoluției istorice a muzeelor în Republica Moldova; identificarea esenței politicilor statale privind explorarea și promovarea optimă a patrimoniului muzeal; stabilirea criteriilor de clasificare a muzeelor, a specificului activității și a caracteristicilor managementului și marketingului muzeal în contextul EM; determinarea condițiilor și strategiilor pedagogice de eficientizare a *educației muzeale* a elevilor din liceu; concretizarea potențialului formativ al EM și a posibilităților muzeelor de asigurare a familiarizării liceenilor cu tezaurul muzeal național și universal; argumentarea științifică, elaborarea și validarea *Modelului pedagogic al educației muzeale a elevilor din liceu* în cadrul colaborării școală-muzeu-familie-comunitate, care include fundamente pedagogice, (teoretice și aplicative).

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării, la general, rezidă în abordarea educației muzeale a elevilor din liceu în cadrul colaborării școală-familie-comunitate, axată pe valorificarea și promovarea tezaurului muzeal național și universal în funcție de vârsta elevilor. *Noutatea și originalitatea științifică* este obiectivată în special de: abordarea pedagogică și socială a educației muzeale; precizarea și dezvoltarea semnificației conceptelor de bază, a genezei acestora; a politicilor statale privind explorarea optimă a patrimoniului muzeal; examinarea orientărilor științifice, corelarea lor cu teoriile umaniste ale învățării, dezvoltarea cognitivă a persoanei, structura acțiunii educative în contextul perspectivelor de abordare pedagogică a educației muzeale; identificarea posibilității muzeelor de realizare a EM și stabilirea strategiilor, inclusiv a condițiilor pedagogice de eficientizare a acestora în colaborarea muzeu-instituție de învățământ-comunitate; determinarea fundamentelor teoretice, elaborarea și argumentarea științifică a fundamentelor praxiologice, încorporate în *Modelul pedagogic al educației muzeale a elevilor din liceu* în cadrul colaborării școală-muzeu-familie-comunitate.

Rezultatele științifice principale obținute în cercetare corespund scopului și obiectivelor acestora și conțin conceptualizarea, epistemologia determinării, elaborării și valorificării *Modelului pedagogic al educației muzeale a elevilor din liceu*, (care încorporează fundamentele pedagogice ale EM), implementarea căruia s-a realizat prin intermediul programului formativ și *Proiectului instituțional de parteneriat în educație*, ceea ce a condus la validarea funcționalității fundamentelor pedagogice ale EM, inclusiv a contribuit la cultivarea atitudinii pozitive și cointeresate a elevilor, cadrelor didactice și a părinților cu privire la cunoașterea tezaurului muzeal, a culturii naționale și universale (formarea competențelor de explorare a culturii muzeale).

Semnificația teoretică a cercetării este susținută de analiza, dezvoltarea semnificației, precizarea și delimitarea conceptelor de bază; identificarea esenței politicilor statale privind explorarea și promovarea optimă a patrimoniului muzeal; stabilirea criteriilor de clasificare a muzeelor, a specificului activității și a caracteristicilor managementului și marketingului muzeal; determinarea condițiilor și strategiilor pedagogice de eficientizare a educației muzeale a elevilor din liceu. Importanța teoretică a cercetării se observă și la nivelul elucidării conceptualizării și interpretării specificului activității socio-culturale a muzeului în contextul pedagogiei muzeale.

Valoarea aplicativă a cercetării constă în validarea ansamblului de instrumente/fundamente pedagogice, concentrate în modelul vizat care prin funcționalitatea lor teoretică și praxiologică au demonstrat eficiența și suplețea lor în educația muzeală a elevilor și adulților. Cercetarea efectuată ne-a convins că întregul ansamblu de instrumente/fundamente pedagogice elaborate sunt funcționale și pot fi aplicate cu succes în activitățile cu elevii și părinții, axate pe EM. Instrumentele au fost validate în cadrul experimentului pedagogic și reprezintă fundamentele pedagogice-componentele structurale ale *Modelului pedagogic al educației muzeale a elevilor din liceu*, după cum urmează: *Suportul epistemologic al EM (cele 10 poziții-reguli); Mizele EM; Strategiile pedagogice magistrale și operaționale ale EM; Matricea posibilităților muzeelor și formele de colaborare cu instituția de învățământ; Condițiile generale și cele psihopedagogice specifice de eficientizare a EM; Direcțiile de activitate ale managementului muzeal; Mecanismul interacționării condițiilor de eficientizare EM a elevilor din liceu; Grila criteriilor și indicatorilor de explorare eficientă a EM; Principiile EM; Proiectul instituțional de parteneriat în educație; Curriculumul Educației muzeale a elevilor și adulților; Harta muzeelor; Tehnologia educației muzeale; Programele de educație muzeală: inițiere, formare și consiliere a cadrelor didactice, a părinților și colaboratorilor muzeali.*

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat în cadrul experimentului pedagogic, desfășurat în patru etape (cercetare pilot/experiment preliminar; experiment de constatare, formare și verificare) pe un eșantion stratificat, alcătuit din elevi/liceeni, părinți, cadre didactice și colaboratori muzeali prin valorificarea *Proiectului instituțional de parteneriat în educație* și al *Modelului pedagogic al EM a elevilor din liceu*, care include fundamentele pedagogice/teoretico-aplicative; inclusiv prin intermediul publicațiilor științifice, a comunicărilor la seminarele metodologice, conferințele științifice naționale și internaționale, la ședințele Comisiei de Îndrumare.

ANNOTATION

Filipski Tatiana, *Pedagogical foundations of high school museum education in school-family-community collaboration*, Ph.D. thesis in education sciences, Chisinau, 2022

Thesis structure. The thesis contains an introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, a bibliography list from 156 sources, and 19 annexes. Thesis volume 134 pages with the main text, including 10 figures and 9 tables. The attained results are published in 13 scientific papers.

Keywords: *museum pedagogy, museum education, pedagogical foundations, museum, museum treasure, culture, collaboration, and educational partnership, educational institutions, students, high school students, parents, teachers, museum collaborators.*

The field of the study refers to the general theory of education

The purpose of the research is to determine, develop and validate the pedagogical/theoretical and applied foundations of high school museum education within the school-family-community collaboration, structured in the pedagogical *model of high school students' museum education*.

The objectives of the research: revealing the meaning, specifying and defining the concepts of: *museum pedagogy, museum education, museum, museum heritage, culture, collaboration and educational partnership*; the analysis of the establishment and historical evolution of museums in the Republic of Moldova; identifying the essence of state policies on the optimal exploration and promotion of museum heritage; establishing the criteria for classifying museums, the specifics of the activity and the characteristics of museum management and marketing in the context of ME; defining the conditions and pedagogical strategies for streamlining the ME of high school students; materialization of the formative potential of the ME and of the possibilities of the museums to ensure the adaptation of the high school students with the national and universal museum treasure; scientific argumentation, elaboration and validation of the *pedagogical model of the museum education of high school students* within the school-museum-family-community collaboration, which includes pedagogical foundations (theoretical and applied).

Scientific novelty and originality of research, in general, lies in approaching the museum education of high school students in the school-family-community collaboration, focused on capitalizing and promoting the national and universal museum treasure depending on the age of students. *Scientific novelty and originality* are mainly objectified by: the pedagogical and social approach of ME; specifying and revealing the meaning of basic concepts, their genesis; of the state policies regarding the optimal exploration of the museum patrimony; examination of scientific guidelines, their correlation with humanistic theories of learning, cognitive development of the person, the structure of educational activities in the context of perspectives on approaching museum pedagogy and education; identifying the possibility of museums to carry out the ME and establishing strategies, including the pedagogical conditions for its efficiency in the collaboration of the museum-educational institution-community; determination of the theoretical foundations, elaboration and scientific argumentation of the praxiological foundations, incorporated in the *Pedagogical Model of the museum education of the high school students* within the school-museum-family-community collaboration.

The main scientific results gained in the research correspond to its purpose and objectives and contain the conceptualization, epistemology of determining, elaborating, and capitalizing the *pedagogical model of museum education of high school students* (which incorporates the pedagogical foundations of ME), the implementation of which was achieved through institutional partnership in education, which led to the validation of the functionality of the pedagogical foundations of ME, plus contributing to the cultivation of positive and self-interested attitudes of students, teachers, and parents about knowledge of the museum treasure, national and universal culture.

The theoretical significance of the research is supported by the analysis, revealing the meaning, specifying, and delimiting the concepts of *museum pedagogy, museum education, museum, museum heritage, culture, collaboration, and educational partnership*; identifying the essence of state policies on the optimal exploration and promotion of museum heritage; establishing the criteria for classifying museums, the specifics of the activity and the characteristics of museum management and marketing; determining the conditions and pedagogical strategies for streamlining the museum education of high school students. The theoretical importance of the research is also observed at the level of clarifying the conceptualization and interpretation of the specifics of the socio-cultural activity of the museum in the context of museum pedagogy.

The applicative value of the research consists in the validation of the set of pedagogical tools/foundations, concentrated in the targeted model, which, through their theoretical and praxiological functionality, have demonstrated their efficiency and flexibility in the ME of students and adults. The research convinced us that the whole set of pedagogical tools developed are functional and can be successfully applied in activities with students and parents, focused on ME. The instruments were validated within the pedagogical experiment and represent the pedagogical foundations-structural components: *of the Pedagogical Model of the museum education of high school students, as follows: The epistemological support of ME (the 10 positions-rules); ME stakes; The main and operational pedagogical strategies of ME; The matrix of museum possibilities and the forms of collaboration with the educational institution; The general and specific psycho-pedagogical conditions for streamlining ME; The directions of activity of the museum management; The mechanism of interaction of ME efficiency conditions of high school students; The grid of criteria and indicators for effective ME exploration; ME principles; The institutional project of partnership in education; The curriculum of Museum Education of Students and Adults; Museum's map; The technology of the museum education; The museum education programs: initiation, training, and counseling of teachers, parents, and museum collaborators.*

The implementation of the scientific results was carried out within the pedagogical experiment, that took place in four stages (pilot research / preliminary experiment; finding, training, and verification experiment) on a layered sample, made up of students, parents, teachers, and museum collaborators by capitalizing on the *Project. institutional partnership in education and the pedagogical model of ME of high school students*, which includes the pedagogical / theoretical-applied foundations; including through scientific publications, communications at methodological seminars, national and international scientific conferences, and meetings of the Steering Committee.

АННОТАЦИЯ

Filipski Tatiana, Педагогические основы музейного воспитания лицеистов
в процессе сотрудничества школа-семья-общество
Кандидатская диссертация на соискание степени доктора педагогических наук,
Кишинэу, 2022

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, список литературы (156 наименований), 19 приложений, 134 страницы основного текста, 10 фигур, 9 таблиц. Результаты и выводы исследования отражены в 13-ти научных работах.

Ключевые слова: музейная педагогика, музейное воспитание, педагогические основы, музей, музейный фонд/наследие, культура, сотрудничество и партнерство в воспитании; учебные заведения, учащиеся лицеисты, родители, учителя, музейные сотрудники.

Область исследования относится к общей теории воспитания.

Цель исследования: состоит в определении и разработке педагогических основ (теоретических и практических) музейного воспитания лицеистов в сотрудничестве школы-семьи-общества, структурированных в *Педагогической модели музейного воспитания учащихся лицей*.

Задачи исследования: толкование, раскрытие и уточнение понятий: *музейная педагогика, музейное воспитание, музейные фонды/сокровища; культура; сотрудничество и партнерство в воспитании*; анализ создания и историческая эволюция музеев Республики Молдова; уточнение основ и сущности государственных политик в области осуществления оптимального ознакомления населения с музейным наследием; определение критериев классификации музеев и основных задач музейного менеджмента и маркетинга в контексте МВ; разработка и обоснование педагогических условий и стратегий повышения эффективности музейного воспитания учащихся лицеев; уточнение формативного потенциала музейного воспитания и возможностей музеев в ознакомлении лицеистов с национальным и универсальным музейным наследием; научное обоснование, разработка и экспериментирование *Педагогической модели музейного воспитания лицеистов/ПММВЛ* в процессе сотрудничества школы, музеев, семьи и общества, которая содержит педагогические основы – теоретические и прикладные.

Научная новизна и оригинальность исследования преимущественно заключается в изучении МВ лицеистами в процессе сотрудничества школы-семьи-общества, основанного на валорификации музейного наследия (национального и универсального), в зависимости от возрастных особенностей учащихся. *Научная новизна и оригинальность* определяются расширением и углублением педагогических и социальных подходов МВ; уточнением и объяснением основных понятий, их генезиса; изучением государственных политик по эффективному использованию музейного наследия в воспитании; изучением научных подходов, коррелируя их с гуманистическими теориями обучения, с когнитивным развитием личности, со структурой воспитательных действий в контексте педагогических перспектив музейного воспитания; идентификацией возможностей музеев осуществлять МВ; разработкой стратегий, а также педагогических условий повышения эффективности МВ в сотрудничестве музеев с учебными заведениями, семьей и обществом, в том числе определением теоретических и разработкой прикладных основ, структурированных в ПММВЛ.

Основные научные результаты, полученные в ходе исследования, соответствуют цели и задачам, а также содержат эпистемологические, методологические и прикладные аспекты разработки, аргументации и применения *Педагогической модели музейного воспитания лицеистов* (педагогические основы), внедрение которой в контексте сотрудничества музеев со школой, семьей и обществом, посредством формирующих программ и *Институционального проекта сотрудничества в воспитании* способствовало определению функциональности педагогических основ МВ, структурированных в данной модели, а также обеспечило формирование положительного и заинтересованного отношения учащихся, педагогов и родителей к ознакомлению их с музейным, национальным и универсальным наследием (формирование компетенции музейной культуры).

Теоретическое значение исследования заключается в: анализе и уточнении основных понятий; определении сущности государственных политик в области осуществления оптимального ознакомления населения с музейным наследием; уточнении критериев классификации музеев, их специфики и характеристик менеджмента и маркетинга МВ; определении условий и педагогических стратегий повышения эффективности МВ лицеистов. Теоретическая значимость исследования прослеживается в концептуализации и интерпретации социально-культурной деятельности музеев в контексте музейной педагогики.

Практическая значимость исследования заключается в разработке и апробировании педагогического инструментария, структурированного в ПММВЛ, которые по своей теоретической и прикладной значимости являются научными основами музейного воспитания лицеистов. Педагогический инструментарий был апробирован в проведенном научном эксперименте, который подтвердил функциональность и возможность его применения в деятельности с учащимися, педагогами и родителями. Данный инструментарий/ *Педагогические основы* состоит из: *Эпистемологических основных 10 позиций; Педагогических магистральных и оперативных стратегий МВ; Матрицы возможностей музеев и формы их сотрудничества с учебными заведениями; Общих педагогических и психопедагогических условий повышения эффективности МВ; Механизма взаимодействия условий повышения эффективности МВ; Таблицы критериев и показателей осуществления МВ учащихся; Принципов МВ; Проекта институционального сотрудничества в МВ; Куррикулума МВ учащихся и взрослых; Карты музеев; Технологии и программы МВ и консультирования родителей, педагогов и музейных сотрудников.*

Внедрение результатов исследования состоялось в рамках педагогического эксперимента, реализованного в 4-х этапах (первичный, констатирующий, формирующий, контрольный эксперимент) на базе экспериментальных групп учащихся, родителей и преподавателей в процессе валорификации воспитательного проекта и ПММВЛ (включающего педагогические основы). Результаты исследования внедрялись на основе обсуждений и в научных публикациях автора, в материалах национальных и международных конференций, а также в процессе обсуждения в специальной комиссии по руководству.

LISTA TABELELOR

Tabelul 2.1.	Matricea posibilității muzeelor și formele de colaborare cu instituția de învățământ (autor T. Filipski).....	67
Tabelul 2.2.	Grila criteriilor și indicatorilor de explorare eficientă a EM.....	85
Tabelul 3.1.	Răspunsurile elevilor din gimnaziu privind vizitele la muzeu (28 subiecți)...	99
Tabelul 3.2.	Răspunsurile elevilor din liceu privind vizitele la muzeu (26 subiecți).....	100
Tabelul 3.3.	Competențele liceenilor de valorificare optimă a tezaurului muzeal (54 subiecți).....	101
Tabelul 3.4.	Competențele parentale de realizare a educației muzeale (54 subiecți).....	104
Tabelul 3.5.	Impactul valorificării fundamentelor pedagogice ale EM a elevilor în formarea cadrelor didactice (18 subiecți).....	111
Tabelul 3.6.	Tabelul 3.6. Impactul valorificării fundamentelor pedagogice ale EM a copiilor în familie (54 subiecți).....	111
Tabelul 3.7.	Rezultatele probei finale (după formare și activitatea de totalizare).....	113

LISTA FIGURILOR

Figura 1.1.	Structura acțiunii educative în EM (adaptată în EM de T. Filipski).....	51
Figura 2.1.	Mecanismul interacționării condițiilor de eficientizare a EM a elevilor din liceu (autor T. Filipski).....	84
Figura 2.2.	Modelul pedagogic al educației muzeale a elevilor din liceu (autor T. Filipski).....	92
Figura 3.1.	Competențele liceenilor de valorificare optimă a tezaurului muzeal, la nivel de cunoaștere (comparativ).....	101
Figura 3.2.	Competențele liceenilor de valorificare a tezaurului muzeal, la nivel de aplicare.....	102
Figura 3.3.	Competențele liceenilor de valorificare a tezaurului muzeal, la nivel de aplicare.....	103
Figura 3.4.	Competențele parentale la nivel de cunoaștere (constatare și verificare) a EM	104
Figura 3.5.	Competențe parentale la nivel de aplicare a EM.....	105
Figura 3.6.	Competențe parentale la nivel de integrare a EM.....	106
Figura 3.7.	Rezultatele probei finale (după activitatea de totalizare).....	114

LISTA ABREVIERILOR

AE	- Acțiune educațională
PM	- Pedagogie muzeală
EM	- Educație muzeală
CM	- Cultura muzeală
MPEME	- Modelul pedagogic de educație muzeală a elevilor
ICOM	- (din engl. <i>International Council of Museums</i>) Consiliul Internațional al Muzeelor
RM	- Republica Moldova
UNESCO	- (din engl. <i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>) Organizația Națiunilor Unite pentru Educație Știință și Cultură
ICOMOS	- (din engl. <i>International Council on Monuments and Sites</i>) Consiliul Internațional al Monumentelor și Siturilor
CE	- (din engl. <i>Council of Europe</i>) Consiliul Europei
ONU	- Organizația Națiunilor Unite
UIA	- Uniunea Internațională a Arhitecților
UPSC	- Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”
UTM	- Universitatea Tehnică a Moldovei

În limba Rusă:

ПМБВЛ	- Педагогическая модель музейного воспитания лицеистов
МВ	- Музейное воспитание

INTRODUCERE

Actualitatea temei de cercetare și importanța problemei abordate. Educația muzeală în colaborarea școală-familie-comunitate reprezintă o sursă importantă de cultivare a generațiilor tinere și adulte prin familiarizarea acestora cu valorile naționale și universale pe dimensiunile: instituțională, familială și socială. Întrucât, familia constituie pilonul de bază al societății și al culturii unui popor, iar școala, reprezintă un alt pilon important ce intervine prin aprofundarea, fundamentarea științifică a cunoștințelor și valorificarea resurselor educaționale la nivel școlar și extrașcolar, colaborarea strânsă și eficientă între aceste două instituții este absolut necesară și incontestabilă.

Capitalul socio-cultural uman reprezintă totalitatea de valori și resurse educaționale, iar oamenii se educă și se cultivă, mai întâi în familie, apoi în instituția de învățământ și comunitate. Acestea colaborează permanent și constituie mediul care facilitează enculturația optimă a individului. Experiența mondială demonstrează că muzeele și educația muzeală pot contribui la eficientizarea educației formale, nonformale și informale a elevilor prin explorarea multiplelor posibilități de educație, experimentare, cercetare și prezentare a situațiilor reale, centrate pe valorificarea exponatelor, adică a tezaurului social, unde, concomitent cu interiorizarea *valorilor culturale, istorice, morale, cognitive și estetice* se dezvoltă la tânăra generație interesul pentru istoria și cultura neamului, civilizației umane și desigur că se formează abilitățile de percepție, înțelegere, gândire, imaginație, apreciere și creare a frumosului, a explorării adevărului și binelui moral.

Pentru ca generațiile în creștere să se integreze eficient în societate, ele trebuie să dispună de o anumită cultură, de un nivel moral și intelectual dezvoltate la maximum. Cercetările din domeniul istoriei civilizației [64; 72; 76; 110 etc.], filosofiei educației [18; 22; 23; 24; 99 etc.], sociologiei educației [8; 15; 40; 86 etc.] și pedagogiei [9; 10; 18; 19; 20; 21 etc.] demonstrează un fapt cunoscut: formarea unei personalități armonioase, cu adevărat culte, este imposibilă în afara cunoașterii trecutului istoric, al tezaurului civilizației umane, la general și a valorilor naționale, în special.

Legislația în domeniul activității muzeelor în republică este constituită de un ansamblu de acte normative, principalele, fiind: *Constituția Republicii Moldova* [152]; *Strategia de dezvoltare a culturii Republicii Moldova, 2013-2020*; *Cultura XXI/20*; decretul Președintelui RM, legile, hotărârile, ordonanțele și dispozițiile Guvernului [149; 150; 151]; *Strategia Națională de dezvoltare Moldova 2030* acordurile internaționale și europene la care Republica Moldova este asociată.

Astfel, *Convenția-cadru a Consiliului Europei* (semnată de RM la 11. 01. 2008) [139], stipulează în Articolul 13 (punctele a și b) *necesitatea facilitării inserțiunii dimensiunii patrimoniului cultural în toate nivelele de învățământ, inclusiv fortificarea legăturii dintre învățământ, muzeu și formarea continuă/permanentă, pe parcursul vieții persoanei.*

În sensul vizat, *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 604 din 12.08.2020* pentru punerea în aplicare a *Legii muzeelor nr. 262/2017* [151], la fel, reprezintă un document normativ actual, notabil, care reglementează funcțiile și obiectivele muzeelor ce conține și aspecte axate pe valorificarea educației muzeale a populației [148].

În această ordine de idei, conștientizăm cât de importantă este *pedagogia muzeală*, care are ca obiect de studiu *educația muzeală* [21, p. 188] ce asigură familiarizarea tinerilor și adulților cu valorile autentice specifice unui anumit domeniu cultural (literatură, pictură, sculptură, arhitectură, învățământ, tehnică etc.) ale tezaurului național și universal.

Muzeele ca și școlile sunt instituții culturale vechi, însă cert este faptul că abia în zilele noastre s-a pus problema conlucrării acestora sub aspect educațional, menționează C. Cucos [Ibidem, p. 190]. Confirmăm esența acestui postulat și susținem că colaborarea muzeu-școală, în mare măsură, depinde nu numai de unul dintre actorii vizați, ci mai depinde de cunoștințele, competențele și tehnologia specifică a educației muzeale, pe care trebuie s-o posede și valorifice împreună, de comun acord, cadrele didactice, managerii școlari și colaboratorii muzeali.

Anume acest fapt a servit drept imbold pentru a iniția o investigație preliminară și a desfășura cercetarea noastră în direcția determinării și valorificării fundamentelor pedagogice ale educației muzeale a liceenilor în cadrul colaborării școală-familie-comunitate.

Cercetarea a mai fost impulsionată de necesitatea *înțelegerii fenomenului muzeu și pedagogie muzeală* și al rolului acestei instituții sociale, extrem de importante, care poate deveni o sursă eficientă de fortificare a educației tinerei generații și a generațiilor adulte pe parcursul vieții conștientizând posibilitățile acestora. Astăzi, ca nici odată, este actuală și necesară educația muzeală, care reprezintă un potențial *forte* de cultivare a populației.

Investigația preliminară și experimentul-pilot realizat, ne-au demonstrat că cercetarea preconizată ar oferi un șir de răspunsuri concrete pentru a soluționa următoarele ***contradicții socio-culturale și educative privind:***

- insuficiența sau chiar lipsa unor proiecte, programe de colaborare permanentă și sistemică a muzeelor cu instituțiile de învățământ;
- diversificarea modalităților de promovare a tezaurului muzeal prin intermediul expozițiilor tematice, organizate pentru variate grupuri de vizitatori (preșcolari, școlarii mici, elevii din gimnaziu, liceeni, studenți, adulți etc);
- lipsa în statele muzeelor a funcției de pedagog muzeal;
- incompetența managerilor școlari și a cadrelor didactice de a ajusta curriculumurile disciplinare, inclusiv scopul și conținutul activităților formale și nonformale la posibilitățile pedagogiei și educației muzeale și a celei școlare;

- cunoașterea insuficientă de către cadrele didactice a pedagogiei și educației muzeale a elevilor și a rețelei de muzee din republică (inclusiv a posibilităților acestora).

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Situația în care dezvoltarea societății, în mare măsură, depinde de educația permanentă, adică, educația pe parcursul întregii vieți, având la bază formarea personalității integrale și democratizarea învățământului, a culturii, presupune accesibilizarea cunoașterii valorilor prin eficientizarea educației muzeale, care necesită o abordare complexă. Studiul literaturii de specialitate ne-a permis să stabilim că în științele educației a fost elaborată în linii generale, *concepția pedagogiei muzeale*, fiind formulat și descris *conceptul de educație muzeală*. Acestea le aflăm în lucrările cercetătorilor: P. Ansart [4]; C. Cucos [21]; V. Cojocariu, N. Barabaș, V. Mitocaru [16]; Б. П. Столяров [111] etc. Unele strategii și programe privind *educația muzeală* le aflăm în lucrările cercetătorilor: R. Andrei [3]; M. Crețu [17]; câteva direcții și aspecte ce țin de posibilitățile educative ale *pedagogiei muzeale*, a muzeelor, a patrimoniului muzeal sunt reflectate în lucrările cercetătorilor: P. Ansart [4]; T. Stăvilă [79; 80; 81 etc.]; L. Moisei [53; 54; 55]; С. Л. Троянская [113]; М. Ю. Юхневич [115]; А. Ю. Коренева [105]; V. Rocaciuc [82]; E. Ploșniță [72]; A. Munteanu [56; 57]etc.

Ansamblul posibilităților și a strategiilor axate pe colaborarea și parteneriatul educațional școală-familie-comunitate, importanța și conținutul acestora sunt elucidate în numeroase publicații, cele mai importante în contextul temei noastre de investigație, fiind lucrările cercetătorilor: Larisa Cuznețov [27]; M. Agabrian [2]; M. Agabrian, M. Millea [3]; E. Vrăsmaș [96]; Al. Zbughea, L. Ivan [97]; M. Murgoci [58] etc. Așadar, în prezent *constatăm motive serioase de realizare a unor investigații în domeniul pedagogiei și educației muzeale în cadrul colaborării școală-familie-comunitate*. Acestea rezidă în:

- insuficiența sau chiar lipsa colaborării eficiente a instituțiilor de învățământ cu muzeele;
- lipsa unui demers educativ sistematic, consistent, variat și sistemic de valorificare a spațiului și tezaurului muzeal;
- dificultatea de adaptare a muzeelor la specificul și interesul persoanelor de fiecare categorie de vârstă, mai cu seamă, a elevilor din liceu;
- cunoașterea parțială și superficială a valorilor culturale de către utilizatorii/consumatorii de bunuri spirituale, îndeosebi, a celor tineri.

Concomitent cu aceste motive, este nevoie de studiat posibilitățile muzeelor privind valorizarea operelor de artă și de cultură a oamenilor din diferite epoci istorice. Tezaurul unui popor, a civilizației, reprezintă o sursă autentică de cercetare, promovare și educație *prin și pentru valori* în scopul realizării corelării prezentului cu trecutul și viitorul, ceea ce ar asigura nu

numai cunoașterea tezaurului cultural, al istoriei, ci ar contribui substanțial la formarea umanismului, patriotismului, iubirii de neam; la cultivarea morală, ar asigura consolidarea relațiilor intergeneraționale și inserția socială optimă a tinerei generații.

Situația dată, implică și generează **problema de cercetare:** care sunt fundamente pedagogice ale educației muzeale a liceenilor în cadrul colaborării școală–familie–comunitate.

Obiectul cercetării reprezintă procesul EM a liceenilor în cadrul colaborării școală–familie–comunitate.

Scopul cercetării constă în determinarea, elaborarea și validarea fundamentelor pedagogice/teoretice și aplicative ale educației muzeale în cadrul colaborării școală–familie–comunitate, structurate în *Modelul pedagogic al educației muzeale a elevilor din liceu*.

Ipoteza cercetării: Educația muzeală a liceenilor, în cadrul colaborării școală–familie–comunitate, va fi posibilă și eficientă dacă vor fi determinate, elaborate, validate și diseminate fundamentele pedagogice ale procesului vizat.

Obiectivele cercetării:

1. Dezvăluirea semnificației, precizarea și delimitarea conceptelor: *pedagogie muzeală, educație muzeală, muzeu, patrimoniu muzeal, cultură, colaborare și parteneriat educațional*.
2. Analiza constituirii și evoluției istorice a muzeelor în Republica Moldova.
3. Identificarea esenței politicilor statale privind explorarea și promovarea optimă a patrimoniului muzeal.
4. Stabilirea criteriilor de clasificare a muzeelor, a specificului activității și caracteristicilor managementului și marketingului muzeal în contextul educației muzeale.
5. Determinarea condițiilor și strategiilor pedagogice de eficientizare a educației muzeale a elevilor din liceu.
6. Concretizarea potențialului formativ al EM și a posibilităților muzeelor de asigurare a familiarizării liceenilor cu tezaurul muzeal național și universal.
7. Argumentarea științifică, elaborarea și validarea *Modelului pedagogic al educației muzeale a elevilor din liceu* în cadrul colaborării școală–muzeu–familie–comunitate, care include fundamentele pedagogice (teoretice și aplicative).

Metodologia cercetării științifice. *Reperete epistemologice* sunt prezentate prin intermediul ansamblului de teorii, concepții, legități, principii din domeniul științelor educației, muzeologiei, pedagogiei școlare, pedagogiei muzeale, antropologiei, sociologiei și psihologiei vârstelor, filosofiei și metodologiei cercetării.

În mod special, drept repere teoretice au servit: strategiile de realizare și eficientizare a colaborării școală–familie–comunitate (Larisa Cuznețov [27]; S. Cristea [20]; E. Vărășmas [96];

M. Agabrian [2] etc.); specificul socializării și educației adolescentului (Ș. Boncu, C. Ciobanu [6]); particularitățile comunicării intergeneraționale și culturale (C. Calaraș [8]; V. Cojocaru [15]; R. Pop [79] etc); istoricul apariției și evoluției muzeelor în Republica Moldova (T. Stăvilă, C. Ciobanu [89]; El. Ploșniță [76; 77]) etc.; concepția privind *pedagogia muzeală* (P. Ansart [5]; V. Cojocariu, N. Barabaș, V. Mitocaru [16] etc.); *conceptul de educație muzeală* (C. Cuciș [21]; V. Cojocariu, N. Barabaș, V. Mitocaru [16]; Б. А. Столяров [111]; А. Ю. Коренева [105]; М. Ю. Юхневич [115]) etc.

Metodele aplicate în cercetare:

- *metode teoretice*: documentarea, analiza și sinteza, compararea, concretizarea, sistematizarea, clarificarea, generalizarea, interpretarea etc.
- *metode experimentale*: chestionarea, conversația, experimentul pedagogic, studiul produselor activității elevilor, studiul de caz, metoda expert etc.
- *metode de prelucrare a datelor*: matematice și statistice; analiza statistică, reprezentările grafice ale rezultatelor cercetării.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării, la general, rezidă în abordarea educației muzeale a elevilor din liceu în cadrul colaborării școală-familie-comunitate, axată pe valorificarea și promovarea tezaurului muzeal național și universal în funcție de vârsta elevilor. *Noutatea și originalitatea științifică* este obiectivată, în special, de:

- abordarea pedagogică și socială a educației muzeale; precizarea și dezvăluirea semnificației conceptelor de bază, a genezei acestora; a politicilor statale privind explorarea optimă a patrimoniului muzeal;
- examinarea orientărilor științifice, corelarea lor cu teoriile umaniste ale învățării, dezvoltarea cognitivă a persoanei, structura acțiunii educative în contextul perspectivelor de abordare a pedagogiei și educației muzeale;
- identificarea posibilității muzeelor de realizare a EM și stabilire a strategiilor, tehnologiilor, inclusiv a condițiilor pedagogice de eficientizare a acestora în colaborarea muzeu-instituție de învățământ-comunitate;
- determinarea fundamentelor teoretice, elaborarea și argumentarea științifică a fundamentelor pedagogice/teoretice și aplicative, încorporate în *Modelul pedagogic al educației muzeale a elevilor din liceu* în cadrul colaborării școală-muzeu-familie-comunitate.

Rezultatele științifice principale obținute în cercetare rezidă în determinarea, elaborarea și valorificarea fundamentelor pedagogice/teoretico-aplicative ale EM, structurate în *Modelul pedagogic al EM a elevilor din liceu*, implementarea căruia a condus la formarea

competențelor elevilor de explorare optimă a tezaurului muzeal/cultural și la formarea competențelor părinților și cadrelor didactice de realizare a educației muzeale.

Semnificația teoretică a cercetării este susținută de analiza, dezvoltarea semnificației, precizarea și delimitarea conceptelor de: *pedagogie muzeală, educație muzeală, muzeu, patrimoniu muzeal, cultură, colaborare și parteneriat educațional*; identificarea esenței politicilor statale privind explorarea și promovarea optimă a patrimoniului muzeal; stabilirea criteriilor de clasificare a muzeelor, a specificului activității și a caracteristicilor managementului și marketingului muzeal; determinarea condițiilor și strategiilor pedagogice de eficientizare a educației muzeale a elevilor din liceu. Importanța teoretică a cercetării se observă și la nivelul elucidării conceptualizării și interpretării specificului activității socio-culturale a muzeului în contextul pedagogiei și educației muzeale, a teoriilor umaniste și strategiile *paradigmei cognitiv-constructiviste*.

Valoarea aplicativă a cercetării constă în validarea ansamblului de instrumente/fundamente pedagogice aplicative, concentrate în modelul vizat, care prin funcționalitatea lor teoretică și praxiologică și-au demonstrat eficiența și suplețea în educația muzeală a elevilor și adulților.

Cercetarea efectuată ne-a convins că întregul ansamblu de instrumente pedagogice elaborate sunt funcționale și pot fi aplicate cu succes în activitățile cu elevii și părinții, axate pe EM. Toate instrumentele au fost validate în cadrul experimentului pedagogic și reprezintă fundamentele pedagogice—componentele structurale ale *Modelului pedagogic al educației muzeale a elevilor din liceu*, după cum urmează: *Suportul epistemologic al EM (cele 10 poziții-reguli); Mizele EM; Strategiile pedagogice magistrale și operaționale ale EM; Matricea posibilităților muzeelor și formele de colaborare cu instituția de învățământ; Condițiile generale și cele psihopedagogice specifice de eficientizare a EM; Direcțiile de activitate ale managementului muzeal; Mecanismul interacționării condițiilor de eficientizare EM a elevilor din liceu; Grila criteriilor și indicatorilor de explorare eficientă a EM; Principiile EM; Proiectul instituțional de parteneriat în educație; Curriculumul Educației muzeale a elevilor și adulților; Harta muzeelor; Tehnologia educației muzeale; Programele de educație muzeală: inițierea, formarea și consilierea cadrelor didactice, a părinților și colaboratorilor muzeali.*

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat în cadrul experimentului pedagogic, desfășurat în patru etape (cercetare pilot/experiment preliminar; experiment de constatare, formare și verificare) pe un eșantion stratificat, alcătuit din elevi/liceeni, părinți, cadre didactice și colaboratori muzeali în contextul *Proiectului instituțional de parteneriat în educație* prin valorificarea *Modelului pedagogic al EM a elevilor din liceu*, care include fundamentele pedagogice/teoretico-aplicative; inclusiv prin intermediul ședințelor catedrei; a publicațiilor

științifice, a comunicărilor la seminarele metodologice, conferințele științifice naționale și internaționale, la ședințele Comisiei de Îndrumare.

Aprobarea rezultatelor științifice. Cercetarea s-a realizat în cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. Rezultatele cercetării au fost examinate, discutate și aprobate în cadrul ședințelor Comisiei de Îndrumare; a conferințelor științifice naționale și internaționale, seminarelor metodologice a instituțiilor de învățământ și muzeele implicate în experiment.

Publicații la tema tezei: În total sunt elaborate 13 publicații științifice, dintre care un studiu monografic; 4 articole în reviste științifice (2 articole în reviste cu impact internațional; 2 – în reviste de categoria B); 8 articole științifice în culegerile Conferințelor Științifice Internaționale.

Volumul și structura lucrării. Teza conține: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie (156), Anexe (19), glosar. În total conține 134 pagini text de bază; 10 figuri și 9 tabele.

Cuvinte cheie: *pedagogie muzeală, educație muzeală, fundamente pedagogice, muzeu, tezaur muzeal, cultură, colaborare și parteneriat în educație, instituții de învățământ, elevi/liceeni, părinți, cadre didactice, colaboratori muzeali.*

Sumarul compartimentelor tezei.

În **Introducere sunt reflectate** reperele conceptuale ale cercetării, este argumentată actualitatea și importanța temei de cercetare, este formulată problema, scopul și obiectivele investigației; varianta de soluționare propusă. La fel, sunt concretizate ipoteza și obiectivele cercetării; metodologia și metodele aplicate în cercetare; valoarea teoretică și aplicativă, care confirmă din punct de vedere epistemologic, metodologic și praxiologic semnificația practică, noutatea și originalitatea demersului investigational.

Capitolul 1, Fundamente teoretice ale educației muzeale, reflectă aspectele teoretice și conceptuale ale educației muzeale, care se configurează în elucidarea genezei, definirii și delimitării conceptelor de bază; în redarea esenței și importanței politicilor statale privind explorarea optimă a patrimoniului muzeal; în reflectarea istoricului constituirii muzeelor în Republica Moldova. De asemenea, în capitol sunt analizate orientările științifice și perspectivele pedagogice de abordare a EM prin corelarea acestora cu: legislația în domeniul activității muzeelor [148], principiile și strategiile valorificării paradigmei cognitiv-constructiviste; teoriile umaniste a învățării (C. Rogers [Apud 32]; A. Maslow [Apud 85]; J. Piaget, Л. С. Выготский [Ibidem etc.]); specificul dezvoltării cognitive a persoanei (J. Piaget); conștientizarea și explorarea structurii acțiunii educative, conform accepțiunilor cercetătorului Călin Mărin C.

[18]; inclusiv cu perspectivele filosofice de satisfacere a criteriilor științificității și asigurării principiului obiectivității și raționalității cunoașterii [18; 99 etc].

Capitolul 2, Muzeul ca mediu de cunoaștere și promovare a culturii din perspectivă metodologică, prezintă o analiză a activității socio-culturale a muzeului ca element de colaborare muzeu-instituție de învățământ-familie-comunitate; a managementului și marketingului muzeal, ceea ce a permis să fie identificate *mizele EM*, posibilitățile instituțiilor muzeale și formele de colaborare cu instituțiile de învățământ, direcțiile și strategiile de activitate a muzeelor. Au fost științific argumentate și elaborate: *condițiile pedagogice generale și cele psihopedagogice specifice de eficientizare a EM*, *mecanismul interacționării* acestora; criteriile, indicatorii și descriptorii competențelor de valorificare optima a culturii muzeale de către elevi și părinți, competențele parentale de realizare a EM. La fel, au fost fundamentate științific *Principiile EM*. Investigația epistemologică și metodologică a EM a asigurat elaborarea constructului de bază: *Modelul pedagogic al EM a elevilor din liceu*, care încorporează fundamentele pedagogice teoretico-aplicative.

Capitolul 3, Coordonata praxiologică a educației muzeale a liceenilor în cadrul colaborării școală-muzeu-familie-comunitate, redă inițierea și desfășurarea experimentului pedagogic, elucidând detaliat analiza și interpretarea rezultatelor implementării *Modelului pedagogic al EM a elevilor din liceu* prin intermediul tuturor instrumentelor constitutive ale acestuia și a Proiectului instituțional de parteneriat în educație cu genericul *Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva EM a elevilor și studenților*. Datele obținute în cercetarea experimentală sunt expuse în tabele, histogramme, fiind analizate, comentate și interpretate. Proba finală a demonstrat impactul valorificării și funcționalitatea fundamentelor pedagogice ale educației muzeale, determinate, elaborate și validate în procesul investigațional.

Datele evaluării impactului implementării fundamentelor pedagogice, structurate în model și formarea competențelor de explorare a tezaurului muzeal la elevi și adulți au confirmat ipoteza lansată.

În **Concluzii generale și recomandări** au fost sintetizate și reflectate principalele rezultate științifice obținute și recomandările practice ale cercetării efectuate, fiind structurate și propuse pentru nivelul macrostructural. Totodată, au fost detaliate limitele investigației și deschiderile unor noi perspective de cercetare.

1. FUNDAMENTE TEORETICE ALE EDUCAȚIEI MUZEALE

1.1. Geneza, definirea și delimitarea conceptelor de bază ale educației muzeale

Pe parcursul dezvoltării societății, muzeul a servit drept instituție și instrument de promovare a religiei, culturii, politicilor statale, sociale, a filosofiei și tezaurului artistic. Este semnificativ faptul că funcția educativă a muzeului poate fi identificată chiar începând de la etapa formării sale. Cercetătoarea I. L. Pop susține că *încă în Grecia antică, muzeele erau considerate drept sursă de cunoaștere și inspirație în domeniile artistice, literare și științifice, fapt care este în concordanță cu actuala funcție educațională și de culturalizare asociată muzeelor* [80, p. 33].

Drept funcție decisivă în cadrul muzeului, *educația* a fost recunoscută încă în secolul al XVIII-lea, odată cu apariția publicului muzeal [79, p. 19].

Primele forme de realizare a acțiunilor de educație a publicului, centrate pe *obiectul muzeal*, au fost lecția, ghidajul și consultația ce datează din secolul al XIX-lea, ne relatează muzeologul E. Ploșniță [72, p. 106]. În acest sens, precizăm că formele de realizare a *educației muzeale* expuse de către cercetătoare au devenit clasice, s-au diversificat, extins și aprofundat, fiind practicate până în prezent alături de cele contemporane.

Analiza literaturii de specialitate ne-a permis să stabilim că perioada menționată se caracterizează prin perceperea muzeului nu doar ca depozit de sacralități, dar și ca sursă de informare, comunicare și promovare a valorilor culturale. Identificarea capacității muzeului de a influența procesul de formare spirituală, de educație morală, artistică și estetică, a incitat societatea spre susținerea și întemeierea mai multor muzee. În același timp, colecțiile muzeale au exercitat un rol important asupra nivelului de dezvoltare a învățământului, mai cu seamă al celui istoric și artistic și au motivat societatea în direcția deschiderii mai multor galerii de pictură, sculptură la nivel european, precizează C. Nicolescu [64, p. 19].

În acest context, este oportun să menționăm că tot parcursul secolului al XIX-lea și al XX-lea a fost marcat și de un alt fenomen extrem de important: modernizarea educației la nivel global, aceasta fiind caracterizată prin recunoașterea pedagogiei drept *pedagogie generală*, știință deschisă spre interrelaționarea cu alte științe. Prin urmare, s-au efectuat reforme în educație de ordin teoretic, metodologic și normativ, axate pe valorificarea resurselor educabilului [19, p. 30-31] și a mediului instructiv-educativ.

Ascendențele pe dimensiunea educațională s-au reflectat direct și asupra educației realizate de muzee, acestea fiind valorificate drept sursă, cadru important și autentic de

susținere/completare a educației; de păstrare și promovare a moștenirii culturale. Așadar, la hotarul dintre secolele al XIX-lea și al XX-lea, a fost confirmată recunoașterea muzeului drept instituție educațională, ceea ce a influențat procesul de constituire și dezvoltare a pedagogiei muzeale, susține cercetătorul M. Ю. Юхневич [115, p. 3].

Studiul și analiza literaturii consacrate [73; 76; 111; 113; 115 etc.] a permis să stabilim că **întemeietorii ai pedagogiei muzeale sunt considerați cercetătorii germani: A. Lichtwark, G. Freudenthal, G. Kershensteiner, A. Reichwein.** Datorită contribuției savanților vizați la dezvoltarea EM și crearea unui mediu muzeal deschis comunicării, recunoscut atât în Germania cât și în Europa, a început să se dezvolte noua ramură – *pedagogia muzeală*. Tot acești cercetători au optat pentru introducerea în muzee a *Secțiilor de pedagogie muzeală* cu funcție specifică și structurată de educație și promovare a valorilor socioculturale [111, p. 26].

Figura centrală în dezvoltarea pedagogiei muzeale a fost profesorul german de istorie și artă A. Likhtwark, care în calitate de director al *Muzeului de Artă Kunsthalle din Hamburg*, a inițiat, elaborat și practicat unele metode, tehnici și procedee de realizare a educației muzeale, mai cu seamă în muzeele de artă. Una din metodele importante propuse de către A. Likhtwark a fost **metoda dialogului muzeal**, ce exprima o nouă abordare în comunicarea vizitatorului cu arta, istoria și trecutul civilizației, iar muzeului i se atribuia rolul de sursă de informare și intermediar. Totodată, A. Likhtwark, susținea necesitatea unei colaborări permanente între școală și muzeu. Astfel, printre realizările sale de succes în acest domeniu se consideră:

- organizarea unor cursuri de pictură și grafică pentru amatori, ghidate de artiștii profesioniști;
- înființarea *Societății Prietenilor cu Arta din Hamburg*, ce reflecta problemele artei: fotografiei, designului de interior al locuințelor etc.;
- organizarea unor expoziții pentru copii cu compoziții creative;
- crearea unei societăți de fotografi amatori, care promovau dezvoltarea fotografiei și colecționarea de lucrări unicate;
- colecționarea unor surse didactice valoroase (strung de imprimare a jucăriilor etc.);
- contribuție la dezvoltarea picturii moderne, inclusiv a picturii artiștilor plastici din Hamburg;
- extinderea vechiului muzeu prin construcția unei anexe noi masive [Ibidem, p. 25; 46].

Reflectând asupra celor relatate mai sus, înțelegem că această nouă abordare de relaționare a muzeului cu publicul larg a avut un impact de anvergură în educația și dezvoltarea generațiilor tinere. Reiterăm faptul că, A. Likhtwark, pune accent pe colaborarea muzeului cu școala, considerând muzeul drept mediu favorabil de educație prin intermediul artei vizuale. *Metoda dialogului muzeal* propusă de savant, alături de alte practici de comunicare între muzeu și educabil, au fost și continuă să fie preluate, dezvoltate și utilizate în continuare.

Cercetătorul rus Б. А. Столяров menționează că **conceptul de pedagogie muzeală a fost oficializat la nivel științific în 1931 de către pedagogul german G. Freudenthal**. G. Freudenthal în lucrarea sa, *Muzeul-educația-școala* (1931), la fel ca și A. Likhtvark, a contribuit la dezvoltarea interacțiunii muzeului cu școala prin elaborarea și implementarea unor forme metodologice noi de educație a elevilor în și prin muzeu, axate pe consolidarea cunoștințelor acumulate în cadrul formal al lecțiilor [Ibidem, p. 28].

De asemenea, G. Freudenthal a fost primul cercetător care a folosit în discursurile sale termenul de **pedagog muzeal**, argumentând necesitatea studiilor pedagogice pentru specialiștii muzeali. În susținerea, promovarea și dezvoltarea practicii muzeale, A. Lichtwark și G. Freudenthal propuneau un set interesant și variat de recomandări pentru realizarea educației muzeale, după cum urmează:

- fiecare vizită la muzeu trebuie organizată cu scop educațional specific;
- profesorul și elevii trebuie să vină în muzeu pregătiți pentru muncă, nu doar pentru divertisment;
- pentru receptarea eficientă a informației, activitatea educațională în muzeu trebuie efectuată în timpul orelor de școală, atunci când copiii nu sunt obosiți;
- renunțarea la excursii obositoare ca fiind extenuante *nu doar pentru copii, ci și pentru adulți*;
- selectarea și prezentarea obiectelor muzeale axate pe interesele și specificul vârstei copilului;
- expunerea impresiilor despre vizita în muzeu prin reprezentări grafice și narațiuni literare [Apud 103, p. 28-29].

După cum putem observa, aceste recomandări privind educația muzeală sunt valide și pot fi aplicate cu succes până în prezent. Ele accentuează necesitatea colaborării școlii cu instituția muzeală prin acțiuni educaționale în scopul comunicării, receptării și promovării valorilor culturale către elevi. Din cele relatate și în baza observațiilor noastre, putem afirma că procesul de modernizare a pedagogiei muzeale a influențat direct dezvoltarea conținutului dimensiunii educaționale a muzeului. În această perioadă pedagogia muzeală se legitimează în aria științifică ca disciplină, având drept fundament pedagogia generală, muzeologia și psihologia. **De cercetarea pedagogiei muzeale ca domeniu de investigație multidimensional sau ocupat așa savanți pedagogi, psihologi, istorici de artă, sociologi, muzeologi ca: C. Cucos [21]; C. Nicolescu [64]; E. Ploșniță [71; 72; 73; 74; 75; 76; 77; 78]; M. Ursu [95]; C. Gh. Ciobanu, M. Ursu [12]; T. Stăvilă [87; 88; 89; 90; 91]; Б. А. Столяров [111]; М. Ю. Юхневич [105]; С. Л. Троянская [113]; В. П. Поршнев [110]; А. С. Огоновская [109] etc.**

Pedagogul rus А. С. Огоновская susține că conceptul de *pedagogie muzeală* presupune convergența și interacțiunea fenomenelor *culturii, muzeului și al pedagogiei* [109, p. 16].

Noi aderăm la aceste constatări, în continuare le vom mai completa și explica, efectuând unele delimitări și precizări cu privire la conceptul de *cultură*.

Astfel, *Dicționarul explicativ al limbii române* oferă următoarea explicație: **cultura** (lat. cultura-cultivare, creștere, educație) este definită drept totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omenire, inclusiv a instituțiilor sociale necesare pentru promovarea acestor valori [30, p. 258].

În situația vizată, *cultura* umană se caracterizează prin valorile elaborate de omenire, de la începuturile umanității până în prezent, iar în științele educației conceptul de *cultură/ethos* poate să încorporeze *cultura* și *ethosul* familiei; a școlii; a unui popor, incluzând și moravurile, morala, conduita civilizată, menționează cercetătoarea autohtonă Larisa Cuznețov [23, p. 93-94].

La acest subiect există o mare varietate de opinii și viziuni, care diferă doar după formă, conținutul însă redă aceeași esență.

În viziunea noastră, *cultura* reprezintă ansamblul de valori materiale și spirituale produse de om în dezvoltarea sa istorică și socială, transmise generațiilor în creștere, ce caracterizează apartenențaocio-culturală a acestora [35, p. 543].

În această ordine de idei, precizăm că anume muzeul poate fi identificat drept instituție culturală și educațională, care achiziționează, păstrează și transmite tezaurul valorilor materiale și spirituale generațiilor în creștere. Anume, *muzeul* este abordat ca un proiect social de culturalizare a tuturor generațiilor prin intermediul educației realizate în spațiul muzeal, iar pedagogia, în cazul dat, asigură valorificarea eficientă a principiilor, strategiilor, formelor și metodelor de influențare și formare a personalității. Așadar, putem defini ***pedagogia muzeală drept o ramură a pedagogiei generale, care are ca scop realizarea educației prin intermediul explorării tezaurului cultural stocat în muzee.***

În continuare vom analiza unele definiții ale pedagogiei muzeale, formulate de către cercetătorii marcanți ai domeniului vizat.

Cercetătoarea rusă C. Л. Траянская consideră că PM este un domeniu științific interdisciplinar, care se ocupă de investigarea, descoperirea și implementarea unor soluții, principii, conținuturi, metode și forme de realizare a educației în spațiul muzeal, axate pe transferul experienței culturale de la o generație la alta [113, p. 12]. De asemenea, cercetătoarea precizează că PM studiază originea și caracteristicile activităților educative, metodele de valorificare a spațiului și tezaurului muzeal în formarea culturală a diverselor categorii de vizitatori cât și interacțiunea cu alte instituții antrenate în procesul de educație [Ibidem, p. 22].

Bineînțeles că definiția dată oferă o caracteristică amplă a pedagogiei muzeale, reliefând aspectul principal, *domeniul științific interdisciplinar* de o importanță socio-culturală majoră,

care plasează muzeul pe dimensiunea educațională axată pe colaborarea cu alte științe și instituții sociale, inclusiv cu instituțiile de învățământ.

La fel, cercetătorul rus M. Ю. Юхневич, definește PM ca disciplină științifică aflată la intersecția altor științe, precum: muzeologia, pedagogia și psihologia, muzeul fiind considerat drept sistem educațional. Domeniul PM reprezintă forme și modalități de comunicare muzeală adresate publicului, menționează cercetătorul [115, p. 7-8].

Definiția dată vine în consens și în susținerea celei propuse de către С. Л. Траянская prin reliefarea caracterului inter- și multidisciplinar al PM și prin evidențierea necesității de elaborare, aplicare a practicilor de comunicare cu publicul larg și explorarea eficientă a spațiului muzeal.

Pedagogia muzeală, în opinia pedagogului rus Столяров Б. А., este un domeniu practico-științific de activitate a muzeului modern și interacțiune cu populația, axat pe transferul experienței cultural-artistice prin intermediul educației muzeale, desfășurate în mediul muzeal, mai cu seamă în cel al muzeelor de artă [111, p. 106]. Așadar, cercetătorul consideră PM drept un domeniu practico-științific ce se ocupă de investigarea, elaborarea și implementarea unor metode, căi și forme optime de realizare a educației și cultivării omului contemporan.

În aceeași ordine de idei, pedagogul român C. Cucos, menționează că PM se ocupă de identificarea și validarea unor strategii care ar conduce la maximizarea virtuților formative ale spațiului muzeal, iar ca scop, aceasta își propune să stimuleze interacțiunea pe linie educațională dintre muzeu și școală, să pregătească specialiști, dar și categorii de public format pentru valorizarea potențialului educativ oferit de acest mediu cultural [21, p. 187].

Enciclopedia Muzeologiei Republicii Moldova, definește pedagogia muzeală drept știință ce are ca scop *aplicarea unui sistem logic, coerent, științific, elaborat de metode și principii menite să împlinescă sau să desăvârșescă dorința de autoeducație și de educație a publicului de toate vârstele, permițând schimbul de idei și de impresii, accesul la realitățile materiale trecute și prezente în urmărirea dezvoltării gândirii umane* [73, p. 204].

Definiția respectivă ne sugerează că PM ca știință este centrată pe valorificarea tezaurului cultural prin elaborarea, validarea, implementarea unui ansamblu de metode și principii pedagogice, menite să asigure accesibilitatea educației vizitatorilor de toate vârstele în și prin spațiul și tezaurul muzeal.

În urma analizei caracteristicilor PM și în acord cu cele expuse mai sus, putem să ne asumăm următoarea accepțiune: ***pedagogia muzeală este o ramură a pedagogiei generale și știință inter- și pluridisciplinară, care promovează valorile istorice ale culturii, având ca finalitate specifică realizarea educației muzeale.*** Evident, că conceptul de PM vizează nu numai extinderea relației multidimensionale a muzeului cu publicul, ci și aprofundarea ei prin

comunicarea centrată pe educație, în scopul promovării valorilor culturale naționale și universale către generațiile adulte și cele în creștere. La fel, reieșind din cele relatate, putem afirma cu vehemență că PM poate fi considerată drept o disciplină de studiu; un domeniu de cercetare; un fenomen social, un proces, o valoare, un sistem de influență, interacțiune și colaborare a muzeului cu publicul larg, inclusiv cu instituțiile de învățământ.

Într-o concluzie prealabilă, precizăm că PM se mai ocupă de aplicarea tehnologiilor inovatorii, de elaborarea suportului teoretico-practic al educației în spațiul muzeal și prin resursele muzeale. Bineînțeles, că procesul de valorizare a tezaurului muzeal se îmbină organic cu selectarea, achiziționarea, restaurarea, depozitarea și expunerea colecțiilor muzeale, însă cu certitudine putem afirma că potențialul, aspectele educative ale *pedagogiei muzeale* vor fi considerate esențiale și definitorii.

Întrucât PM poate fi valorificată, preponderent în spațiul muzeal/muzeu, în continuare vom preciza și defini conceptul de **muzeu**.

Plecând de la reperele teoretice analizate și viziunile expuse de cercetătorii din domeniul dat: E. Ploșniță [73; 76], M. Ursu [95], C. Nicolescu [64], I. L. Pop [80] B. П. Поршнеv [110], A. Ю. Копенева [105] etc., am stabilit că această instituție socială, inclusiv conceptul de **muzeu**, precum și definiția sa, au suportat schimbări importante, generate de dezvoltarea socio-economică, apariția și dezvoltarea tehnologiilor informaționale, transformările socio-culturale la nivel global și regional. Acest fapt, necesită investigații pertinente în istoria, geneza și manifestarea activității muzeului, mai cu seamă pe dimensiunea educativă. Problema abordată impune precizarea, delimitarea și definirea conceptului de **muzeu** dintr-o perspectiva epistemologică. Apelând la *Dicționarul explicativ al limbii române* (coordonat de acad. I. Coteanu, dr. L. Seche, dr. M. Seche etc.) constatăm că, **muzeul este o instituție, care se ocupă cu strângerea, păstrarea, cercetarea, punerea în valoare și expunerea obiectelor, ce prezintă interes istoric, științific, artistic etc. La fel, muzeul este asociat cu clădirea în care sunt păstrate și expuse astfel de obiecte. Termenul provine din lat. museum, germ. museum, fr. musee** [30, p. 687].

În acest context, venim cu precizarea noastră, conform căreia, **muzeul este o instituție socio-culturală cu funcție educativă, care achiziționează, stochează, restaurează, cercetează, valorifică, expunând vestigii și artefacte în scopul promovării și transmiterii valorilor civilizației umane spre generațiile în creștere și cele adulte.**

Culturologul rus B. П. Поршнеv, în demersul său istoric cu privire la fenomenul cultural al muzeului antic, susține că semnificația cuvântului *muzeu* sau *mouseion* este de origine greacă, având un sens dublu. El concretizează că *mouseion* putea însemna templul (lăcaș sfânt) și în același timp o adunare (hora Muzelor; obiecte; oameni etc.) [110, p. 12].

În aceeași ordine de idei, muzeologul român C. Nicolescu, precizează că muzeul antic desemna sanctuarele dedicate muzelor, locul unde se întruneau filosofi și savanții. Totodată, acesta cuprindea colecții cu caracter științific, instalații pentru observatoare astronomice, săli de anatomie, parcuri zoologice sau botanice etc. [64, p. 15].

Una din cele mai reprezentative instituții muzeale și religioase de cultură a Antichității era ***Mouseionul din Alexandria***, întemeiat de Ptolomeu Soter, care avea un acces limitat pentru anumite pături sociale, dar era deschis pentru filosofi, artiști, poeți și savanți. *Mouseionul din Alexandria* prezenta un ansamblu arhitectural compus din depozite, altarul muzelor, universitatea cu faimoasa bibliotecă din Alexandria, ce deținea circa 3000 de cărți și alte spații destinate activităților conexe [105, p. 48].

În viziunea cercetătoarei ruse A. Ю. Копенева, *muzeul antic* putea fi caracterizat drept o instituție cu caracter social elevat și spectaculos. De asemenea, muzeul era un lăcaș sfânt, loc de comunicare și colaborare în cercetări, aici erau desfășurate ceremonii religioase, competiții sportive, lupte etc. Cercetătoarea mai susține că *muzeul antic* a precedat apariția muzeului contemporan, îndeplinind funcții sociale similare [Ibidem, p. 24; 28].

În urma studierii literaturii consacrate [64; 103; 105; 110; 116 etc.] și a analizei trăsăturilor definitorii ale *muzeului antic* constatăm faptul că *mouseionul* era o instituție religioasă de cultură, unde erau polarizate un șir de activități de colaborare, comunicare și cercetare. La fel, erau adunate și păstrate opere de artă, obiecte de cult și manuscrise ce desemnau vestigiile culturii antice.

După cum putem observa, termenul dat este identic cu conceptul de *muzeu*, este actual și în secolul al XXI-lea, însă semnificația acestuia diferă de cea a muzeului din antichitate. Spre deosebire de *muzeul antic*, care reprezenta o instituție socială cu caracter închis, muzeul contemporan s-a transformat treptat într-o instituție deschisă și accesibilă publicului larg, ce posedă patrimoniul cultural depozitat și prezentat în expoziții. Așadar, în abordarea contemporană, muzeele trebuie să servească tuturor oamenilor din cadrul comunității și nu doar elitelor sociale [80, p. 33].

În secolul al XXI-lea, *muzeul* este instituția, cu posibilități enorme de stocare, promovare și expunere a valorilor culturale, îmbinând în spațiul său aplicarea diverselor modalități de prezentare a informației, structurate pe domenii și discipline diferite, orientate spre un public variat în scopul păstrării memoriei strămoșilor, înțelegerii și rezolvării problemelor relevante pentru toți [105, p. 25-26].

Întrucât, definim și explicăm ce este *muzeul*, în continuare, vom preciza definiția dată în ***Statutul Consiliului Internațional al Muzeelor (ICOM) în 1946, în care, muzeul este instituția ce desemnează și deține toate colecțiile de documente artistice, tehnice, științifice, istorice***

sau arheologice deschise publicului, inclusiv grădini zoologice, botanice și bibliotecile ce întrețin săli de expoziții permanente (*Statuts de l'ICOM, 1946*) [136].

Această definiție a fost acceptată la nivel mondial, iar în 1974, formularea definiției fiind actualizată și dezvoltată în concordanță cu transformările socio-culturale. Modificarea ulterioară a definiției, elucidată în *Statutul ICOM* din 2007 (*Viena, Austria, 24 august 2007*), precizează că *muzeul* este o instituție permanentă, cu scop nelucrativ, deschisă publicului, aflată în serviciul societății și al dezvoltării sale, care achiziționează, conservă, cercetează, comunică și expune în scopul educării, studierii și delectării, patrimoniul tangibil și intangibil al umanității și al mediului său [73, p. 168].

Evident că definiția dată de ICOM a suportat unele transformări în timp, dar totuși formularea expusă mai sus se propune drept referință de bază, pentru comunitatea internațională muzeală. Potrivit definiției vizate, atribuită muzeului, fiecare țară, membră a ICOM, este în drept să elaboreze propria sa definiție și set de legi cu privire la muzeu în consens cu specificul mediului socio-cultural și valorile naționale.

În acest sens, cadrul legislativ al țării noastre cu privire la muzee, este reprezentat prin ***Legea Nr. 262 din 07. 12. 2017, art. Nr. 2, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova***, care definește muzeul drept o *instituție de cultură, aflată în serviciul societății, care achiziționează, conservă, cercetează și valorifică, în special prin expunere, patrimoniul material și imaterial în scopul cunoașterii, educării și al recreării publicului larg* [133].

Din cele expuse anterior, putem conchide, că această definiție este una complexă, care redă caracteristicile esențiale ale activității muzeului. Plecând de la premisa că specificul activității muzeului rezidă în achiziționarea, restaurarea, păstrarea și promovarea valorilor general-umane, inclusiv a celor naționale, considerăm relevante precizările cercetătorilor din domeniul dat cu privire la semnificația muzeului.

Aspecte importante care țin de geneza, cât și de actualizarea conținutului definiției acestuia, putem depista în lucrările mai multor cercetători, printre care: G. Antipa [Apud 97]; E. Ploșniță, M. Ursu [73]; C. Nicolescu [64]; Б. А. Столяров [111]; А. Коренева [105] etc.

În această ordine de idei și în consens cu cele evocate anterior, oferim câteva abordări distinctive, în viziunea noastră, a definiției *muzeului*, la care aderăm și noi. Este oportun să ***menționăm definiția muzeului dată de părintele muzeologiei românești G. Antipa. Acesta considera muzeul drept instituție culturală ce contribuie la progresul umanității, accentuând posibilitățile și responsabilitatea lui educațională*** [Apud 97, p. 18].

Muzeul este caracterizat de către cercetătorii autohtoni E. Ploșniță și M. Ursu etc., ca fiind o instituție cu caracter dublu, științific și cultural, care are o anumită structură ce diferă de

la o țară la alta și întrunește anumiți factori constitutivi: patrimoniul/colecțiile muzeului; dotarea tehnică/materială; localul; personalul de specialitate; mijloacele financiare; publicul [73, p. 168].

În opinia noastră, oricare definiție a muzeului trebuie să evidențieze nu doar activitatea și sarcinile acestuia, dar și rolul important educativ al său, care constă în promovarea valorilor socio-culturale către publicul larg. Rolul educativ al muzeului este menționat de cercetătoarea I. L. Pop, care susține că astăzi muzeul poate fi definit, pornind de la scopul socio-educational pentru care acesta există, fără a se face, însă abstracție de mijloacele utilizate și activitățile specifice desfășurate pentru realizarea misiunii sale [80, p. 36].

Bineînțeles că reflecțiile și interpretările savanților cu privire la muzeu diferă întrucâtva după conținut, păstrând, totuși esența conceptului. Noi acceptăm definițiile expuse, deoarece indiferent de faptul că acestea au suportat anumite modificări și completări, ele redau explicit ***trăsăturile de bază ale muzeului, după cum urmează:***

- *muzeul* este o instituție socială cu caracter dublu: științific și cultural;
- *muzeul* conține un anumit patrimoniu, obiectivat în ansamblul colecțiilor de valori istorice, culturale, religioase, științifice etc., pe care le promovează în cadrul societății prin intermediul educației muzeale, participând activ la dezvoltarea PM;
- *muzeul* achiziționează, conservă, cercetează și expune mărturii istorice, documente, obiecte, produse de oameni și mediul acestora;
- *muzeul* este o instituție de stat non-profit, aflată în serviciul comunității [36, p. 124; 125].

În pofida faptului, că rolul și funcțiile, inclusiv definiția muzeului se află într-o perfecționare continuă, constatăm faptul că finalitățile activității muzeului rezidă în îmbinarea optimă a acțiunilor cu caracter științific de cercetare și caracter cultural, axat pe generarea și difuzarea valorilor, a cunoștințelor despre tezaurul național și mondial. Acest moment-cheie reprezintă cauza necesității de a delimita și clasifica muzeele conform anumitor criterii.

Criteriile de clasificare a muzeelor și a specificului activității muzeale în funcție de patrimoniul muzeal sunt elucidate de mai mulți savanți.

Studiul și analizele realizate în acest sens au permis să consemnăm cercetătorii: E. Ploșniță, M. Ursu [73], C. Nicolescu [64]; I. L. Pop [80]; L. Marinescu [51]; T. Stăvilă [87; 88]; C. Șișcan [93]; C. Gh. Ciobanu, M. Ursu [12]; I. Opriș [66; 67]; Л. Г. Гужова [103]; А. Ю. Коренева [105]; С. Л. Троянская [113] etc. Așadar, ***muzeele sunt grupate și sistematizate după anumite particularități esențiale de constituire și evoluție în rețeaua muzeală, acestea, fiind supuse operației logice de clasificare.***

În acest context, ***clasificarea înseamnă gruparea și împărțirea muzeelor, după anumite criterii, determinată de situația socio-culturală din țară, aflată într-o legătură permanentă cu***

dezvoltarea instituției muzeale, a științei, muzeologiei și culturii. Clasificarea tradițională a muzeelor a fost realizată în baza mai multor criterii, avându-se în vedere elementele organizatorice, juridice, de conținut și activitatea muzeală în general, explică *Enciclopedia muzeologiei din Republica Moldova* [73, p. 76].

Cercetătoarea C. Nicolescu, susține că încă în secolul al XVIII-lea, prin implicarea muzeelor de științe ale naturii, poate fi identificată tendința vădită spre selectarea, ordonarea și clasificarea riguroasă a colecțiilor. Această tendință valorificată în muzeele germane s-a extins treptat asupra celorlalte muzee și colecții din Europa, ceea ce a contribuit la apariția muzeelor diferențiate cu profil distinct [64, p. 33].

Evident că fenomenul *clasificării* muzeelor, devine indispensabil în rezultatul extinderii impactului colecțiilor muzeale asupra sistemului cultural, științific și educațional.

Pentru a explica fenomenul vizat ne vom referi la esența și **criteriile de clasificare a muzeelor, având ca punct de reper clasificarea oferită în 1923 de G. Antipa, considerat întemeietorul muzeografiei românești. Pentru muzeele românești s-a acceptat criteriul destinației și activității acestora.** Cercetătorul a stabilit următoarea delimitare a muzeelor din arealul nostru:

- **Muzee științifice**, care dețin colecții privind evoluția științelor, artelor, culturii, studiul amănunțit al naturii și specificului unei țări; studiul științific cu caracter istoric, antropologic și etnografic al poporului român; obiecte care redau raportul dintre om și mediul său.
- **Muzee didactice** ce dețin obiecte și materiale de instruire a populației cu privire la o anumită știință sau artă, abordată ca modalitate de comunicare cu publicul consumator. Acestea se caracterizează prin modul de organizare a evenimentelor muzeale, prin expunerile permanente, cât și prin intermediul expozițiilor temporare (cu scopuri educaționale).
- **Muzee de popularizare a patrimoniului țării**, care sunt de interes general și de educare a oamenilor în problematica ce ține de cultura generală.

În aceeași ordine de idei, **muzeele mai pot fi delimitate după criteriul localizării și ariei deținerii patrimoniului, în muzee universale, naționale, regionale sau provinciale** [Apud 51, p. 337].

După cum se poate observa, anumite criterii de clasificare a muzeelor sunt valabile și actuale până în prezent, unele, fiind redefinite, iar altele completate [36, p. 124; 125]. **În muzeologia contemporană putem identifica mai multe criterii de clasificare a muzeelor, după cum urmează:**

- în funcție de profil;
- în funcție de tipologie și destinație;
- în funcție de patrimoniul deținut;

- în funcție de apartenența instituțională;
- în funcție de aria activității;
- în funcție de statutul muzeului în ierarhia muzeală [108, p. 9-14].

În consens cu cele expuse, realizăm o precizare și completare mai detaliată a clasificării muzeelor, efectuată de cercetătoarea I. L. Pop, care, delimitează muzeele astfel:

- în funcție de profil (generale și specializate);
- în funcție de colecția deținută (muzee care dețin organisme vii; muzee care dețin obiecte lipsite de viață; muzee care nu dețin propria colecție);
- în funcție de structura organizatorică (Complexe muzeale; muzee simple);
- în funcție de destinația muzeului (muzee publice; muzee private);
- în funcție de aria geografică (muzee internaționale; muzee naționale; muzee regionale; muzee județene; muzee orășenești; muzee locale);
- în funcție de mărimea colecțiilor (muzee mici; muzee medii; muzee mari);
- în funcție de modul de expunere (muzee tradiționale; muzee reprezentate de case istorice/memorale; muzee în aer liber; muzee interactive; ecomuzee);
- în funcție de audiență (muzee cu public general; muzee educaționale adresate copiilor, elevilor și studenților; muzee adresate specialiștilor) [80, p. 43].

Din cele relatate putem conchide că muzeele diferă între ele prin colecțiile deținute, profilul lor; destinație, statut, dimensiuni etc., scopul fiind identic, de a păstra, conserva și transmite tezaurul muzeal către generațiile adulte și cele în creștere. Prin urmare, criteriile de clasificare sunt multiple, esențialul, însă rezidă în funcțiile de păstrare, cercetare restaurare și promovare a tezaurului civilizației.

Pentru a realiza precizările de rigoare vom analiza **Articolul 5**, al *Legii muzeelor cu Nr. 262 din 07.12.2017*, cu privire la clasificarea muzeelor RM, unde putem constata multe asemănări cu clasificările expuse anterior [137].

Așadar, în funcție de importanță, de acoperirea teritorială, de mărimea și valoarea patrimoniului muzeal, de capacitatea științifică și tehnică, ***muzeele din republică se clasifică în:***

- a) muzee naționale;
- b) muzee regionale și ale UTA Găgăuzia;
- c) muzee locale;
- d) muzee instituționale.

Muzeele naționale sunt instituțiile muzeale de bază, care cuprind un *patrimoniu muzeal* semnificativ, ce reprezintă întreg teritoriul țării, evoluția acesteia și a poporului autohton și dețin un potențial științific, tehnic și expozițional important.

Muzeele raionale și ale UTA Găgăuzia sunt instituțiile muzeale care dețin un *patrimoniul muzeal* semnificativ în contextul unității teritorial-administrative pe care o reprezintă.

Muzeele locale sunt instituțiile muzeale care, prin *patrimoniul muzeal* deținut, sunt semnificative pentru teritoriul unei localități (sat, comună, oraș sau municipiu).

Muzeele instituționale sunt instituțiile muzeale care dețin piese muzeale semnificative pentru istoria întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, asociațiilor, confesiunilor religioase, comunităților etnice etc. [Ibidem].

Evident, că în funcție de categoria *clasificării*, muzeele pot avea statut național, raional, al UTA Găgăuzia, local și instituțional. Statutul de *muzeu național* se atribuie prin hotărâre de Guvern, la propunerea *Ministerului, Culturii al RM*. Statutul de *muzeu raional*, de muzeu al UTA Găgăuzia, de *muzeu local* sau de *muzeu instituțional* se atribuie prin deciziile fondatorilor [36, p. 126].

În dependență de structura organizatorică, distingem **Complexe muzeale**, care cuprind un ansamblu de muzee cu profil diferit, inclusiv instituții de învățământ superior, biblioteci, centre de cercetare ce oferă servicii diversificate vizitatorilor. **Muzeele tradiționale**, care au sediul în clădiri ce constituie moștenirea arhitecturală reprezentativă în plan național sau mondial și nu au în subordonare alte tipuri de instituții [137].

După modul de expunere a patrimoniului muzeal, muzeele pot fi amenajate în spații închise (în edificii sau pavilioane) și în aer liber (rezervații culturale care au caracter arheologic, istoric, artistic, etnografic, tehnic sau arhitectural, constituite din terenuri de pământ și construcții aferente).

Din punctul de vedere al specificului patrimoniului muzeal, se disting următoarele tipuri de muzee: **muze specializate** și **muze generale**. **Muzeele generale** înglobează colecții din diverse domenii, iar cele specializate dețin colecții dintr-un singur domeniu precum: muzeele de arheologie, de istorie, de etnografie, de artă, de literatură, de știință și tehnică, de arhitectură, memoriale, de istorie naturală și altele [137].

Actualmente constatăm, faptul că sunt recunoscute drept muzee, diverse centre de creație, artistice, științifice, **muze ale copiilor** ce nu întrunesc toate funcțiile unui muzeu tradițional. Ele nu se ocupă de achiziționarea și conservarea patrimoniului muzeal nici nu dispun de colecții permanente, dar activează cu succes, realizând sarcini didactice prin intermediul diferitor ateliere experimentale ce cuprind variate dimensiuni educaționale.

Întrucât urmărim determinarea ierarhiei muzeelor clasificate, constatăm că, **Muzeul național** este cea mai importantă instituție muzeală în cadrul muzeal al țării, care colectează, conservează, valorifică științific și public cele mai reprezentative mărturii pentru teritoriul

național, pentru istoria și cultura națională [36, p. 126]. ***Muzeul național este, de fapt, expresia specifică a dimensiunii geografice și istorice a identității naționale*** [73, p. 175].

Prin urmare, procesul dezvoltării muzeului, poate fi conștientizat ca un proces de schimbare complexă și continuă a structurii instituției muzeale. Supus influenței sociale și ideologiei de promovare națională a tradițiilor, muzeul favorizează apariția către sfârșitul secolului al XIX-lea a sistemului de muzee naționale, ele, devenind centre importante de păstrare a memoriei sociale, deoarece au elaborat, implementat și promovat principii de protecție și valorificare a patrimoniului cultural [12, p. 12].

În contextul expus, înțelegem că colecțiile naționale se deosebesc de cele universale, iar muzeele etnografice dobândesc un important loc în activitatea muzeală autohtonă. Muzeul, fiind o instituție, dar și un mijloc de exprimare a unor idei legate și de afirmarea națională a fiecărui popor, este instituția care achiziționează, păstrează, cercetează și promovează obiecte și mărturii ale dezvoltării acestuia [66, p. 32-33].

În această ordine de idei, precizăm faptul că sec. al XIX-lea se evidențiază prin tendința pentru colectarea și păstrarea tradițiilor naționale, fapt care a condus la constituirea mai multor muzee naționale în spațiul european [103, p. 28]. Anume în această epocă au fost înființate multe muzee de importanță națională în Praga, București, Istanbul, Milano, Moscova, Sofia etc. [74, p. 18].

Cu siguranță că aspectele vizate ne orientează spre cercetarea apariției **Muzeului Național** de pe teritoriul țării noastre. Astfel, din sursele științifico-istorice aflăm că ***Muzeului de Istorie Naturală din Chișinău i s-a atribuit titlul de muzeu național încă în perioada interbelică*** [73, p. 175].

Conform Registrului muzeelor din 1991, în țara noastră funcționează trei muzee naționale: Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală a Moldovei; Muzeul Național de Artă al Moldovei și Muzeul Național de Istorie a Moldovei [120].

Totodată, *Strategia de dezvoltare a culturii Republicii Moldova: 2020, Cultura XXI/20*, în articolul 10.4 *Muzee-pentru educație prin patrimoniu*, precizează că din cele **119 muzee** înscrise în *Registrul muzeelor din Republica Moldova*, **54 de muzee sunt de istorie; 34 de muzee sunt de etnografie; 15 muzee sunt comemorative; 10 muzee sunt de studiere a ținutului; 2 muzee sunt de artă; 1 muzeu este de literatură, 3 muzee țin de științele naturii**. Din numărul total de muzee înscrise în Registrul, 103 instituții muzeale se află în proprietate publică, 4 în proprietate privată, 12 în proprietatea unor organizații obștești, asociații, uniuni de creație etc. În subordonarea *Ministerului Culturii al Republicii Moldova* activează 3 muzee de categorie națională cu 11 filiale. **Patrimoniul cultural deținut de acestea îl constituie 405667 piese** [123, p. 70]. Totodată, *Registrul muzeelor din Republica Moldova* actualizat la data de

13 iulie 2020, ne aduce la cunoștință un fapt îmbucurător: numărul muzeelor în țara noastră s-a mărit esențial, de la 119 muzee la 128 muzee [155].

În viziunea mai multor cercetători și a noastră, toate muzeele sunt de o valoare inedită în ceea ce privește conservarea, păstrarea și promovarea *patrimoniului socio-cultural* și al memoriei despre trecut, indiferent de clasificarea acestora [105, p. 97].

În cele ce urmează, vom reveni la definirea conceptului de **patrimoniu**. Din latină *patrimoniul/patrimonium*, înseamnă existența unui cumul de valori universale, excepționale din punct de vedere istoric, artistic sau științific, ce poartă amprenta umanității în spațiu și timp [30, p. 783]. Identificăm mai întâi esența conceptului de patrimoniu, apelând la *Dicționarul explicativ al limbii române*, unde patrimoniul este redat în felul următor: **patrimoniul reprezintă totalitatea bunurilor care aparțin colectivității și sunt administrate de către organele statului; bun public, bunuri spirituale, culturale etc., care aparțin omenirii întregi** [Ibidem, p.783]. Astfel, conchidem că **patrimoniul** este un concept complex, care reprezintă dimensiunea universală a valorilor, ce caracterizează ascensiunea umană de-a lungul istoriei și constituie palierul de generare a cunoștințelor despre trecutul, prezentul și viitorul unui popor pentru generațiile în creștere.

În sprijinul afirmațiilor anterioare, C. Șişcan doctor în studiul artelor și culturologiei, la fel, consideră conceptul de *patrimoniu* drept unul multidimensional și interconect cu alte categorii ale teoriei culturii, care evidențiază în primul rând tradițiile, inovațiile și valorile culturale [93, p. 82].

Abordarea, analiza și precizarea, dezvăluirea esenței conceptelor de bază ne-a permis să stabilim reperele istoricului dezvoltării muzeelor în lume și în țara noastră, să remarcăm tendință evidentă și importantă pentru cercetarea, selectarea și protejarea *patrimoniului cultural* din Basarabia, observată încă la începutul secolului al XIX-lea. Această perioadă se caracterizează prin acțiuni active de identificare și înregistrare a obiectivelor reprezentative ale antichității din Ținutul Basarabean, precum: edificii de cult, cetăți, monumente, care reprezentau mărturii importante ale evoluției comunității noastre [87, p. 7]. În urma analizei trăsăturilor definitorii ale conceptului de *muzeu*, elucidate în variate accepțiuni ale cercetătorilor, dar și în documentele din domeniul vizat, am stabilit că pentru prima dată în definiția oferită de ICOM în 2007, este menționată clasificarea patrimoniului în două categorii, și anume **patrimoniu cultural material** și **patrimoniu cultural imaterial** [119]. Literatura de specialitate mai oferă posibilitatea să observăm utilizarea sintagmei de **patrimoniu tangibil/material** și **patrimoniu intangibil/imaterial**.

Patrimoniul cultural material cuprinde bunuri culturale de o semnificație istorică, artistică, documentară, rezultate în urma acțiunii umane, iar **patrimoniul cultural imaterial**, presupune cunoștințe, competențe, creativitate și durabilitate, toate însoțite de inspirație, de

sentimentul de continuitate al membrilor unei comunități în contextul cultural al diversității. În consens cu cele expuse, muzeologul E. Ploșniță, precizează, că **patrimoniul cultural imaterial** cuprinde: tradițiile și expresiile orale, inclusiv limba ca vector al *patrimoniului cultural imaterial*, artele spectacolului, activitățile sociale, ritualurile și evenimentele festive, cunoștințele și practicile referitoare la natură și la univers, tehnicile legate de variate meșteșuguri tradiționale. Instituția muzeală este una din puținele instituții care poate salva și conserva *patrimoniul cultural material*, consideră cercetătoarea, concretizând faptul că patrimoniul muzeal este structurat în colecții, iar colecțiile cuprind diverse categorii de obiecte. Aceste bunuri sunt numite **piese de patrimoniu** sau **obiecte muzeale** [71, p. 262-263]. Termenul de **obiect muzeal** poate fi identificat în literatura de specialitate și limbajul profesional, începând cu anii 1950, acesta treptat, devenind un concept important utilizat în muzeologie până în prezent [112, p. 8].

În viziunea cercetătoarei ruse C. Троянская, **obiectul muzeal** reprezintă o operă de artă, în care se regăsesc semnificații inepuizabile de valori ce stau la baza procesului pedagogic realizat în și de muzeu. Așadar, mesajul obiectului muzeal este unul multidimensional, funcțional, cultural, estetic, istoric, sacru, spiritual dar și **pedagogic/formativ**, susține cercetătoarea [113, p. 33]. Prin urmare, muzeul studiază capacitatea și modul de valorificare a informației, asumându-și rolul de mediator între exponat și utilizator.

Reieșind din cele relatate anterior, conchidem că muzeul fundamentează și argumentează originalitatea exponatelor sale, adică a *obiectelor muzeale*, iar *obiectul muzeal*, constituie cel mai important mijloc de conexiune între muzeu și vizitator. Totodată, am putut observa că patrimoniul muzeal reprezintă *dimensiunea universală*, valorile ce caracterizează ascensiunea umană de-a lungul istoriei și constituie palierul de generare a cunoștințelor despre trecutul, prezentul și viitorul unui popor pentru generațiile în creștere.

1.2. Politici statale privind explorarea optimă a patrimoniului muzeal

Finalizând incursiunea analitico-epistemologică privind definirea conceptelor de *pedagogie muzeală*, *muzeu*, *educație muzeală*, *cultură*, *tezaur muzeal*, *patrimoniu* și *obiect muzeal*, vom analiza și aborda politicile statale privind explorarea muzeului în educația tinerei generații prin intermediul tezaurului cultural al muzeelor. Multe cercetări în domeniul vizat au fost realizate de: E. Ploșniță [77]; M. Ursu [95]; C. Șișcan [93]; T. Stăvilă, C. I. Ciobanu [89]; S. Musteață [59]; I.-D.-I. Toma [94] etc.

La început, clarificăm unele aspecte importante care țin de patrimoniul muzeal și educație. Cercetătorul român I.-D.-I. Toma, susține că evenimentul tragic al primului război

mondial avea să pună pentru prima dată în discuție problema apărării prin lege a *patrimoniului* față de acțiunile distructive exercitate asupra acestuia de către om [94, p. 28].

Evident că perioada vizată a fost una decisivă pentru ocrotirea, valorificarea, cercetarea și promovarea patrimoniului muzeal către generațiile viitoare. Conform *Enciclopediei Muzeologiei din Republica Moldova*, *patrimoniul muzeal* este parte a *patrimoniului cultural* al unei societăți și constituie totalitatea *obiectelor culturale* aflate în gestiunea muzeelor, colecțiilor publice sau private, atestate ca *piese de muzeu* [73, p. 203].

La fel și *Convenția-cadru a Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate* (FARO, 27 octombrie 2005), precizează că *patrimoniul cultural* constituie un ansamblu de resurse moștenite din trecut, pe care persoanele le consideră, indiferent de regimul de proprietate al bunurilor, drept o reflectare și o expresie a valorilor, credințelor, cunoștințelor și tradițiilor lor în continuă evoluție, ce include și toate aspectele de mediu, care rezultă din interacțiunea în timp între persoane și locuri [124].

În contextul expus, C. Șişcan, doctor în studiul artelor și culturologie, susține că *patrimoniul cultural* se referă la moștenirea culturală ca noțiune globală. Unele componente ale *patrimoniului cultural* se păstrează și își găsesc utilitatea, altele sunt reevaluate, iar la unele dintre ele, generația nouă chiar renunță [93, p. 83].

Analiza reperelor teoretice ne-a permis să deducem că atât *patrimoniul cultural*, cât și alte forme de patrimoniu se află într-o permanentă dezvoltare, revalorificare, resemnificare și necesită maximizarea resurselor din partea societății pentru salvarea, eternizarea identității sociale și culturale a umanității. Noi aderăm la această accepțiune, iar cercetarea va continua cu elucidarea stării *patrimoniului muzeal* în RM și a valorificării posibilităților lui în educația populației, care este reflectată în politicile statale.

În opinia cercetătorului T. Stăvilă, Republica Moldova poate fi proclamată drept o resursă incontestabilă de opere de artă și arhitectură, ce constituie *patrimoniul cultural și artistic*, preluat și transmis prezentului încă din epoca paleoliticului, prin numeroase descoperiri arheologice [88, p. 5].

După cum am precizat anterior, o parte esențială a *patrimoniului cultural și artistic* este găzduită, cercetată, achiziționată, conservată și expusă de către instituțiile muzeale, semnificând *patrimoniul muzeal* și educația oamenilor prin el. Altă parte a *patrimoniului cultural și artistic*, este gestionată de diverse instituții specializate, cum ar fi bibliotecile, arhivele, instituțiile de învățământ etc. Toate bunurile *patrimoniului muzeal* sunt ocrotite de lege. Potrivit prevederilor *Legii nr. 262 din 07.12.2017*, *patrimoniul muzeal* este considerat *totalitatea bunurilor culturale ale unui muzeu, care are calități de inalienabilitate (cu excepția muzeelor private), de*

transmisibilitate și de stabilitate, care se completează și se dezvoltă continuu. Tot aici se menționează, că bunurile, componente ale colecțiilor muzeale, aflate în proprietatea publică a statului sau privată sunt ocrotite de stat [133].

Așadar, bunurile componente ale *patrimoniului muzeal* potrivit aceleiași legi, pot fi:

- a) *bunuri culturale mobile*, și anume: bunurile clasate în *patrimoniul cultural național mobil*, având o deosebită valoare istorică și arheologică, etnografică, artistică, documentară, științifică și tehnică, literară, bibliofilă, numismatică, filatelică, heraldică, reprezentând mărturii materiale și spirituale ale evoluției comunităților umane, ale mediului ambiant și ale potențialului creator uman.
- b) *bunuri culturale imobile*, clasificate ca monumente istorice, arhitecturale, etnografice; situri, rezervații și parcuri arheologice, constituite din terenuri și construcțiile aferente; rezervații și parcuri de structuri arhitecturale, constituite din terenuri și construcțiile aferente.
- c) *bunuri culturale ce pot avea valoare documentară, educativă, ilustrativă* și care sunt folosite în cadrul activităților muzeale [Ibidem].

În contextul dat, menționăm că în țara noastră *patrimoniul muzeal* beneficiază de un cadru legislativ bine gândit, care reglementează organizarea și gestionarea activității muzeelor și mijloacelor de protejare a bunurilor culturale găzduite de acestea.

Politicile de stat în domeniul muzeelor, conform *Legii nr. 262 din 07.12.17*, prevăd următoarele autorități cu atribuții și responsabilități privind activitatea instituțiilor muzeale: *Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova* (în prezent *Ministerul Culturii al Republicii Moldova*); *Comisia națională a muzeelor și a colecțiilor*; *Autoritățile publice locale în domeniul muzeelor*. Tot aici se precizează:

Articolul 23. *Autoritatea publică centrală cu atribuții în domeniul muzeelor* reprezintă:

1. Autoritatea centrală a administrației publice cu atribuții și competențe în domeniul muzeelor, care elaborează și asigură aplicarea strategiilor și politicilor în domeniu și urmărește respectarea prevederilor legale, a normelor și metodologiilor din domeniu, este *Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al RM* (actual *Ministerul Culturii al RM*).

2. *Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al RM* reprezintă statul în relațiile cu proprietarii și administratorii de muzee, indiferent de forma de constituire și de administrare a acestora [134].

3. *Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al RM*, prin direcția sa de specialitate sau prin instituțiile sale subordonate, exercită următoarele atribuții:

- a) organizează sistemul național de cercetare, evidentă, conservare, restaurare și protejare a patrimoniului muzeal;
- b) aprobă normele și criteriile de acreditare a muzeelor;
- c) acordă și revocă acreditarea muzeelor în condițiile prezentei legi;
- d) verifică respectarea condițiilor de acreditare a muzeelor, indiferent de tipul de proprietate a acestora;
- e) acordă asistență de specialitate persoanelor fizice și juridice, organizațiilor neguvernamentale cu activități în domeniul muzeelor;
- f) organizează sistemul de asistență metodică a specialiștilor din muzee prin intermediul Centrului metodic în domeniul muzeografiei;
- g) întreprinde măsurile necesare în vederea pregătirii specialiștilor în domeniul muzeelor și în vederea integrării programelor educaționale ale muzeelor în curriculumul școlar;
- h) colaborează cu *Ministerul Apărării* și cu *Ministerul Afacerilor Interne* în vederea stabilirii unor măsuri speciale de protejare a *patrimoniului muzeal* în caz de conflicte armate, tulburări în masă sau calamități naturale [Ibidem, 134].

4. *Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al RM* asigură implementarea prevederilor documentelor UNESCO și ICOM referitoare la funcționarea și protejarea muzeelor, sprijină și inițiază cooperarea cu instituții din străinătate cu activități în domeniul muzeelor. Important în acest sens, este și **Articolul 24. Comisia națională a muzeelor și a colecțiilor**, care notifică următoarele:

- 1) *Comisia națională a muzeelor și a colecțiilor* (în continuare, *Comisie*) este organismul științific consultativ și de avizare al *Ministerului Educației, Culturii și Cercetării al RM* cu atribuții și competențe specifice în domeniul muzeelor și *patrimoniului cultural național mobil*.
- 2) *Comisia* este o structură fără personalitate juridică, aflată în subordinea *Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al RM*.
- 3) *Comisia* își desfășoară activitatea pe baza unui regulament de organizare și funcționare, aprobat prin ordinul *Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al RM*.
- 4) *Comisia* este condusă de un președinte numit prin ordinul *Ministrului Educației, Culturii și Cercetării* [134].
- 5) Președintele reprezintă *Comisia* pe plan național și internațional.
- 6) În calitate de membri ai *Comisiei* sunt desemnați specialiști marcanti în domeniul muzeografiei.

- 7) Componenta numerică și cea nominală a *Comisiei* sunt aprobate prin ordinul *Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al RM* pe o perioadă de 4 ani.
- 8) *Comisia* poate alege ca membri de onoare specialiști din țară sau străinătate, personalități științifice marcante din domeniul muzeografiei și protejării *patrimoniului cultural mobil*.
- 9) *Comisia* nominalizată are următoarele atribuții:
- a) acordă sprijinul necesar *Ministerului Educației, Culturii și Cercetării* în elaborarea strategiei naționale de cercetare-dezvoltare în domeniul muzeelor și urmărește aplicarea acesteia, respectarea prevederilor legale, a normelor și metodologiilor în domeniul muzeelor și *patrimoniului cultural național mobil*;
 - b) elaborează și înaintează *Ministerului Culturii al RM* propuneri vizând reglementările de specialitate în domeniul muzeelor, obligatorii pentru întregul sistem muzeal, indiferent de forma de proprietate sau de administrare a muzeelor;
 - c) avizează normele și metodologiile privind funcționarea instituțiilor muzeale, expunerea, conservarea și evidența *patrimoniului muzeal*;
 - d) avizează actele normative privind domeniul muzeal;
 - e) avizează strategiile și concepțiile de dezvoltare ale muzeelor naționale, precum și proiectele expozițiilor permanente ale acestora;
 - f) avizează prioritățile de dezvoltare a muzeelor subordonate *Ministerului Educației, Culturii și Cercetării al RM* [134];
 - g) avizează programele de pregătire și reciclare a specialiștilor în domeniu;
 - h) emite avize prealabile în cazul înființării sau al desființării instituțiilor muzeale;
 - i) avizează regulamentele de organizare și funcționare a muzeelor publice și a celor private;
 - j) emite avize de acreditare sau de revocare a acreditării muzeelor;
 - k) propune *Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al RM* proiecte sau programe de promovare a *patrimoniului muzeal* la nivel național și internațional;
 - l) înaintează *Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al RM* propuneri privind acordarea unor distincții persoanelor care au adus contribuții deosebite la dezvoltarea, cercetarea, evidența, conservarea, restaurarea și punerea în valoare a *patrimoniului muzeal* [134].

După cum se poate observa, *Legea nr. 262 din 07.12.17* include o ierarhizare pe verticală a autorităților și atribuțiilor privind activitatea muzeală. **Articolul 25.** Atribuțiile autorităților publice locale în domeniul muzeelor:

1. *Autoritățile administrației publice locale* de nivelele I, II și ale UTA Găgăuzia, în cazul muzeelor din subordinea lor, exercită următoarele atribuții de bază:
 - a) desemnează și revocă în modul stabilit conducerea muzeelor;
 - b) asigură finanțarea activității muzeelor;
 - c) asigură dezvoltarea colecțiilor muzeale, a expozițiilor, precum și securitatea muzeelor;
 - d) monitorizează activitatea muzeelor.
2. În cazul muzeelor din UTA Găgăuzia, *Adunarea Populară*, respectând prevederile prezentei legi, poate decide cu privire la reglementarea prin legi locale a specificului acestor muzee [Ibidem].

Potrivit **Articolului 19**, al aceleiași legi cu privire la *conducerea și personalul muzeelor* putem stabili că:

- (1) Funcționarea muzeelor publice este asigurată de către personalul de conducere, personalul de specialitate și personalul de întreținere.
- (2) Conducerea muzeului este asigurată de către directorul general (în cazul muzeelor naționale) sau director (în cazul muzeelor cu alt statut), numiți pe baza unui concurs de proiecte manageriale de către autoritatea publică în a cărei subordine se află muzeul respectiv.
- (3) Regulamentul de organizare a concursului pentru ocuparea funcției de director al instituției muzeale publice din subordinea *Ministerului Culturii al RM* este aprobat printr-un act administrativ al acestei autorități [134].
- (4) Autoritatea publică prevăzută la alin. (2) poate revoca directorul general/directorul instituției muzeale în conformitate cu legislația în vigoare.
- (5) Angajarea personalului de specialitate în muzeele aflate în proprietate publică se face prin concurs organizat de:
 - a) conducerea muzeului;
 - b) administratorii, în cazul muzeelor instituționale.
- (6) Atribuțiile personalului muzeelor aflate în proprietate publică se stabilesc prin fișa postului, conform structurii organizatorice, programelor de activitate și a sarcinilor de serviciu.

În **Articolul 20**, *Consiliile de administrație ale muzeelor*, se stipulează că:

- (1) În cadrul muzeelor naționale sunt organizate și funcționează *Consilii de administrație* în calitate de organe deliberative de conducere.
- (2) Componența, atribuțiile, organizarea și funcționarea *Consiliilor de administrație* se stabilesc printr-un regulament de organizare și funcționare elaborat și aprobat de *Ministerul Educației, Culturii și Cercetării*.

Totodată, în **Articolul 21**, cu privire la *Consiliile științifice ale muzeelor* se menționează că:

- (1) În cadrul *muzeelor naționale* funcționează *Consilii științifice* în calitate de organe de specialitate alcătuite din specialiști de profil cu rol consultativ.
- (2) Componenta, atribuțiile, organizarea și funcționarea *consiliilor științifice* se stabilesc printr-un regulament de organizare și funcționare elaborat și aprobat de *Ministerul Culturii al RM*

Articolul 22. *Alte comisii/consilii ale muzeelor:*

- (1) În cadrul muzeelor publice funcționează *comisii de evaluare* și/sau *comisii de achiziții de bunuri culturale* și *consilii de restaurare*.
- (2) Componenta, atribuțiile, organizarea și funcționarea *comisiei de evaluare* și/sau *comisiei de achiziții de bunuri culturale și ale consiliului de restaurare* din cadrul muzeului se stabilesc prin regulamente de organizare și funcționare aprobate prin ordinul conducătorului muzeului respectiv [Ibidem].

După cum am putut observa, legislativul și sistemul de administrare în instituțiile muzeale este bine structurat, vizând responsabilitățile, obligațiunile și atribuțiile la toate nivelurile ierarhice ale actorilor implicați în această activitate.

Totodată, țara noastră, în prezent dispune de suficiente pârghii și instrumente legale în plan național de protecție a *patrimoniului muzeal*, cât și a altor părți componente ale *patrimoniului cultural*. În temeiul celor evocate este necesar să relatăm că Republica Moldova se aliniază structurilor internaționale în susținerea și promovarea valorilor cultural-umane prin semnarea și ajustarea cadrului normativ național la convențiile și protocoalele internaționale, susține specialistul în istorie S. Musteață [59, p. 11].

Prin urmare, *cele mai proeminente organizații internaționale angajate în valorificarea, salvagardarea și promovarea patrimoniului cultural* sunt: **UNESCO** (din engl. *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*)/*Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură*; **ICOM** (din engl. *International Council of Museums*)/*Consiliul Internațional al Muzeelor*; **ICOMOS** (din engl. *International Council on Monuments and Sites*)/*Consiliul Internațional al Monumentelor și Siturilor* și **CE** (din engl. *Council of Europe*)/*Consiliul Europei*. Acestea supraveghează activitatea vizată și vin cu recomandări, acordă asistență prin intermediul instrumentelor de care dispun.

UNESCO a fost constituită la 16 noiembrie 1945, prin semnarea Constituției sale, fiind până în prezent principala organizație ce se ocupă de dezvoltarea educației și culturii la nivel mondial. UNESCO a inițiat din 1956 convenții, protocoale și recomandări cu privire la patrimoniul cultural, semnate de țările membre ale ONU dar și de alte state [125].

Republica Moldova a devenit membru UNESCO cu drepturi depline pe data de 27 mai 1992. Țara noastră a ratificat Convenția UNESCO privind protejarea patrimoniului mondial cultural și natural (adoptată la Paris de Adunarea Generală UNESCO în anul 1972) prin Legea nr. 1113 din 06. 06. 2002. La fel, prin Legea nr. 12 din 10. 02. 2006, a ratificat Convenția UNESCO privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (adoptată la Paris la 17 octombrie 2003). În contextul dat trebuie să menționăm că astăzi R M deține două situri ce fac parte din patrimoniul cultural și natural de valoare mondială înscrise în Lista indicativă UNESCO: Rezervația Orheiul Vechi și Cernoziomul din stepa Bălților [126].

ICOM este organizația nonguvernamentală internațională a muzeelor înființată în anii 1946-1947 având o relație de asociere cu UNESCO și rol de consultant internațional în domeniul eticii privind patrimoniul cultural. Unul dintre instrumentele fundamentale promovate de această organizație la nivel global este Codul de etică al ICOM pentru muzee, elaborat și acceptat în anul 1986. Codul de etică al ICOM definește standardele de activitate profesională a muzeelor și a colaboratorilor muzeali [131]. Totodată, se precizează că muzeele trebuie să se conformeze pe deplin legislației internaționale, regionale, naționale și locale și obligațiilor din convenții. Aparatul de conducere trebuie să respecte orice aspect legal sau condiții cu privire la colecțiile și activitățile muzeului [117, p. 7].

ICOMOS este organizația nonguvernamentală creată cu susținerea UNESCO, ICOM și UIA. Această organizație întrunește specialiști și experți din arhitectură, istorie, arheologie, istoria artelor etc. ce elaborează standarde și tehnici de restaurare, conservare și salvagardare a patrimoniului cultural (monumente istorice, situri și peisaje). Comitetul Național al RM al ICOMOS a fost fondat în 2004 la Chișinău [129].

Este necesar să precizăm că RM pe data de 13 iulie 1995 a aderat la Consiliul Europei, organizație interguvernamentală europeană, ratificând *Convenția Europeană a Drepturilor Omului* pe data de 24 iulie 1997 [130]. În acest sens, țara noastră a semnat și ratificat mai multe convenții înaintate de CE precum *Convenția culturală europeană* (1954), *Convenția pentru salvagardarea patrimoniului arhitectural european* (1985), *Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arheologic* (1992, revizuită), *Convenția europeană a peisajului* (2000), *Convenția-cadru a Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate*, FARO, 27 octombrie 2005 etc. [139].

Convenția-cadru reprezintă un nou cadru de referință în materie de politici în domeniul patrimoniului, atât din perspectivele mondializării, cât și în politicile comunitare de dezvoltare durabilă. *Convenția-cadru* continuă și completează convențiile existente ale CoE și cele ale UNESCO în domeniul patrimoniului (Grenada, 1985, referitoare la *patrimoniul arhitectural*; La

Valetta, 1992, privind *patrimoniul arheologic*; Florența, 2000 referitoare la peisaj; Paris, UNESCO, 1972, privind protecția *patrimoniului mondial, cultural și natural*), valorificând și plasând *patrimoniul cultural* într-un context care a evoluat considerabil de la momentul elaborării convențiilor respective. ***Convenția-cadru a Consiliului Europei a fost semnată de către Republica Moldova la 11 ianuarie 2008*** [59, p. 166].

Analiza documentelor descrise anterior ne-a ajutat să depistăm articole care se referă direct la promovarea *tezaurului muzeal* prin intermediul colaborării cu instituțiile de învățământ și întreaga comunitate.

Astfel, în **Articolul 13**, se stipulează aspecte importante care au influență directă asupra realizării EM. *Patrimoniul cultural și învățământul din Convenția-cadru a Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate*, FARO, 27 octombrie 2005 [139]. Părțile se angajează:

- a) să *faciliteze inserțiunea dimensiunii patrimoniului cultural în toate nivelele de învățământ, nu neapărat ca obiect de studiu specific, ci ca mijloc propice de acces la alte domenii de cunoștințe;*
- b) să *fortifice legătura dintre învățământul din domeniul patrimoniului cultural și cel al formării continue;*
- c) să *încurajeze cercetarea interdisciplinară a patrimoniului cultural, a comunităților patrimoniale, a mediului și a relațiilor dintre acestea;*
- d) să *încurajeze formarea profesională continuă și schimbul de cunoștințe și de priceperi în interiorul și în afara sistemului de învățământ* [139, p. 5].

De o valoare incontestabilă este și **Articolul 14**, care oferă strategii cu privire la promovarea *patrimoniului cultural* și societatea informațională. Aici părțile se angajează să dezvolte utilizarea tehnicilor numerice, pentru ameliorarea accesului la *patrimoniul cultural* și la beneficiile care decurg din acesta:

- a) *încurajând inițiativele care favorizează calitatea conținuturilor, și tinzând a garanta diversitatea limbilor și a culturilor într-o societate a informației;*
- b) *favorizând normele compatibile la nivel internațional referitoare la studierea, conservarea, punerea în valoare și securitatea patrimoniului cultural, precum și luptând contra traficului ilicit în materie de bunuri culturale;*
- c) *vizând înlăturarea obstacolelor în materie de acces la informația referitoare la patrimoniul cultural, în particular, în scopuri pedagogice, protejând, în același timp, drepturile la proprietatea intelectuală;*

d) conștientizând că formarea conținuturilor numerice referitoare la patrimoniu nu trebuie să dăuneze conservării patrimoniului existent [124].

Menționăm că *patrimoniul muzeal* s-a constituit prin evoluție istorică în urma colectării, achiziționării, cercetărilor arheologice, științifice, artistice etc. La fel, *patrimoniul muzeal* poartă un caracter deschis și se află în continuă dezvoltare. Prin urmare, *muzeul* este locul redescoperirii, recuperării și expunerii nu doar a *bunurilor culturale materiale*, dar și a celor *imateriale/spirituale*, care urmează a fi promovate prin intermediul EM a populației.

Sintetizând și esențializând informația relatată conchidem că ***patrimoniul muzeal este parte componentă a patrimoniului cultural, iar valorificarea, conservarea, protejarea și explorarea sa este garantată de prevederile actelor și normelor legale naționale și internaționale.*** Considerăm pozitiv și promițător faptul că RM a aderat la organizațiile internaționale și a ratificat mai multe convenții în domeniul ocrotirii și valorificării *patrimoniului cultural*, axat pe educația populației. În acest context considerăm că instituțiile de învățământ sunt obligate să studieze și să eficientizeze educația muzeală a copiilor și tinerilor.

1.3. Istoricul constituirii muzeelor în Republica Moldova

Incursiunea analitico-epistemologică privind explorarea *patrimoniului muzeal* în educația populației este strâns legată de istoricul apariției, constituirii și dezvoltării muzeelor în *Republica Moldova*, inclusiv de noua ramură a pedagogiei generale–pedagogie muzeală.

După cum am menționat anterior, în arealul nostru, ***conceptul de muzeu*** își conturează apariția abia în secolul al XIX-lea, odată cu întemeierea unor instituții muzeale, însă pentru prima dată ***a fost utilizat de către Dimitrie Cantemir în Hronicul Vechimii a Romano-Moldo-Vlahilor încă în anul 1717, (Petersburg, 1717)***, ne relatează cercetătoarea E. Plonșniță [77, p. 106].

Analizând lucrările cercetătorilor din domeniul vizat (E. Ploșniță, T. Stăvilă, C. Gh. Ciobanu, M. Ursu, V. Ghilaș, A. Dolghi, T. Nesterov, Gh. Nicolaev, Ș. Petrescu), am constatat că în prima jumătate a secolului al XIX-lea în Basarabia apare și se dezvoltă o tendință evidentă exprimată prin colecționarea și păstrarea *bunurilor culturale*, fapt care a determinat constituirea primelor muzee private, iar ulterior a instituțiilor muzeale și a activităților muzeografice. Cele mai impresionante colecții erau deținute de muzeele particulare ale lui N. Sikard, A. Ruppert, I. Suceanu etc. [12, p. 12].

Muzeul Nataliei Sikard se remarcă prin colecția sa valoroasă de antichități și a fost înființat în anul 1876 în localitatea Vadul lui Vodă, dar transferat mai târziu în Chișinău. La fel, sursele istorice ne vorbesc despre întemeierea *Muzeului Bisericesc de Arheologie* și despre un alt

muzeu particular deschis la Chișinău, *Muzeul de Antichități al Pontului Scitic*, înființat de Ion Suruceanu în 1880. Acesta cuprindea o colecție impunătoare de obiecte și bijuterii din bronz, sticlă, argint, aur și o bibliotecă cu cărți valoroase, monede etc. [47, p. 292].

Un eveniment important în istoria socio-culturală a Basarabiei a fost constituirea la Chișinău, în anul 1889, a primului muzeu public, **Muzeul Zemstvei**. Inițial acest muzeu avea deschise doar două secții: agricolă și de științe naturale, iar clădirea pentru el a fost construită după proiectul reputatului arhitect N. Țiganco, între anii 1903-1905 [89, p. 210-211].

Cercetătorul M. Ursu, consideră că perioada constituirii Muzeului Zemstvei, a pus baza realizării activităților științifice, fapt care a impulsionat transformarea treptată a muzeului în instituție științifică cunoscută și peste hotarele țării. În incinta muzeului au fost deschise noi secții de activitate și cercetare în agricultură, pomicultură, viticultură și vinificație, istorie naturală, industrie casnică și etnografie, pedagogie și învățământ public, construcția drumurilor. **Pe teritoriul muzeului a fost proiectată și amenajată prima Grădină Botanică din Basarabia, deschisă și astăzi pentru vizitatori. Totodată, baronul A. Stuart, directorul Muzeului Zemstvei, a inițiat și elaborat un program care definea dezvoltarea muzeului în raport cu mediul socio-cultural al țării, considerat până în prezent primul Tratat de muzeologie din Basarabia (1906).** La fel, este de remarcă faptul că Muzeul Zemstvei a contribuit la organizarea și inaugurarea, în unul din edificiile sale, a **Muzeului Școlar Ambulant** (1908), în scopul asigurării procesului de învățământ cu materiale didactice veritabile [95, p. 8-10].

Printre personalitățile care au contribuit la dezvoltarea și promovarea Muzeului Zemstvei trebuie menționați: baronul A. Stuart, A. Ostermann, P. Gore, O. Kireeva, V. Bezvali, C. Cazimir, A. Nabokih, membrii *Societății Naturaliștilor* și a *Amatorilor de Științe ale Naturii*, menționează cercetătorii E. Ploșniță și M. Ursu [73, p. 99].

Din cele relatate mai sus, putem conchide că **Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală a Moldovei a fost primul muzeu public și instituție de cercetare științifică de pe teritoriul R M, care s-a păstrat până în prezent sub aspectul original.** Muzeul, are astăzi statut de monument istoric de însemnătate națională, iar arhitectura sediului principal a fost executată în stil maur, susține cercetătoarea T. Nesterov [61, p. 14].

Exponatele acestui muzeu, achiziționate pe parcursul anilor, constituie o incontestabilă valoare științifică și patrimonială. **Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală** deține următoarele colecții:

- **Colecția paleontologică**, ce conține dovezi ale florei și faunei dispărute, inclusiv cel mai prețios exponat al acestei colecții-scheletul complet al unui *Deinotherium Gigantissimus* cu vârsta de 7 milioane de ani;

- ***Colecția botanică***, care conține ierbare, semințe, mulaje și a fost completată cu piese tipice și de unicat;
- ***Colecția arheologică***, care este compusă din bijuterii din aramă, scoică și piatră, ce datează cu a doua jumătate a mileniului IV î. Hr., formând tezaurul de la Cărbuna, iar tezaurul de la Chetrușca, constă din două vase pictate, salbă din colți de cerb, mărgeluțe de piatră albă din perioada Cucuteni-Tripole;
- ***Colecția etnografică***, ce cuprinde unelte de muncă, obiecte de uz casnic, mobilier, ceramică, instrumente muzicale, obiecte de ritual etc.;
- ***Colecția textilelor de interior***, ce cuprinde piese clasificate după tehnicile țesutului și ale decorului și constă din broderii și țesături de lână, in, bumbac, borangic etc.;
- ***Colecția de covoare moldovenești***, care este cea mai reprezentativă colecție din țara noastră, datând perioada secolelor XVIII-XX și este compusă din mai multe tipuri de lăicere, păretare, rumbe etc.;
- ***Colecția de port popular***, care este constituită din cămăși, brâie, basmale, încălțăminte, bijuterii și accesorii vestimentare ce reprezintă tradițiile zonelor etnografice ale țării noastre [127].

Muzeul Național de Artă al Moldovei a fost constituit în 1939, fiind considerat succesorul Pinacotecii orașului Chișinău, care a fost întemeiată prin străduința renumitului sculptor moldovean A. Plămădeală. Muzeul, are în gestiune trei monumente reprezentative de arhitectură ale secolelor XIX-XX: Casa Herța (1906), Casa Kligman (1897) și clădirea principesei Natalia Dadiani (1901). În anul 1940 a fost instituit ***Muzeul Republican de Arte Plastice***, iar în 1944 a fost inaugurată expoziția permanentă compusă din opere de artă vest-europeană, reluând activitatea în locația Casa Herța. În această perioadă colecția muzeului dispunea de fonduri constituite în baza unor donații făcute de către: *Galeria de Stat Tretiakov, Muzeul de Stat de Arte Plastice, muzeul A. S. Pușkin din Moscova și Ermitajul de Stat din Leningrad* [63, p. 73].

Pe parcursul istoric ***Muzeul Național de Artă al Moldovei*** își completează patrimoniul cu icoane vechi, lucrări ale pictorilor basarabeni, ruși, japonezi, indieni, chinezi etc. În baza hotărârii *Colegiului Ministerului Culturii și Cultelor al Republicii Moldova*, muzeul își schimbă titulatura în ***Muzeul Național de Artă al Moldovei*** [73, p. 38].

În prezent sediul central al muzeului se află în clădirea principesei Natalia Dadiani, construită între anii 1900-1901 ca gimnaziu pentru fete, după proiectul arhitectului Alexandru Bernardazzi [70, p. 49]. Muzeul dispune de lucrări de pictură, sculptură, grafică și artă decorativă, a marilor artiști plastici precum: B. Luini, A. Durer, J. Brueghel, P. Gobert, I. Jordaens, A. Renoir, K. Briulov, I. Repin, V. Serov, F. Maliavin P. Fedotov, I. Șişkin,

I. Aivazovski etc., ce reflectă dezvoltarea artelor plastice în secolele XV-XX [140; 141; 142]. Totodată, muzeul deține în colecția sa de artă națională, lucrări valoroase ale artiștilor plastici: V. Ocușco, P. Piscarev, D. Sevastianov, Au. Baillayre, E. Maleșevski, A. Plămădeală, I. Canașin, V. Rusu Ciobanu, M. Grecu, I. Vieru, A. Zevin, E. Romanescu, M. Petric, C. Cobziev, L. Dubinovschi, G. Sainciuc, I. Jumati, V. Cojocar, E. Bontea, O. Orlova, S. Cuciuc, D. Peicev, A. Sârbu etc. La fel, de o valoare incontestabilă este și Colecția de artă religioasă care este compusă din circa 1200 de piese [144; 145; 146; 147]. Mai multe precizări cu privire la contribuția unor personalități remarcabile în dezvoltarea artelor plastice naționale ne oferă cercetătorii domeniului vizat, T. Stăvilă [90], V. Rocaciuc [82; 83], A. Munteanu [57] etc.

Structura actuală a muzeului nominalizat este constituită din următoarele colecții:

- ***Colecția de artă antică*** (monedă, sculptură, artă decorativă);
- ***Colecția de artă medievală*** (icoane, obiecte de cult, carte veche);
- ***Colecția de pictură moldovenească***, sec. XIX-XX;
- ***Colecția de grafică moldovenească***, sec. XIX-XX;
- ***Colecția de sculptură moldovenească***, sec. XIX-XX;
- ***Colecția de artă decorativă moldovenească*** (covoare, tapiserie, ceramică, obiecte de lemn, de sticlă etc.) sec. XX;
- ***Colecția de pictură și miniatură rusă***, sec. XVIII-XX;
- ***Colecția de grafică rusă***, sec. XVIII-XX;
- ***Colecția de sculptură rusă***, sec. XVIII-XX;
- ***Colecția de artă decorativă rusă***, sec. XIX-XX;
- ***Colecția de pictură și miniatură vest-europeană***, sec. XV-XX (Italia, Franța, Austria, Olanda, Flandra, Anglia, Spania);
- ***Colecția de sculptură vest-europeană***, sec. XVIII-XX;
- ***Colecția de numismatică și medalistică*** (România, Germania, Franța, Italia, Polonia, Rusia, Bulgaria, Danemarca, Spania, Grecia, Belgia, Suedia, Elveția, Ungaria, Egipt, Spania, Irlanda, S.U.A.), sec. XVI-XX [143].

Muzeul Național de Istorie al Moldovei a fost constituit drept instituție de cultură și știință în anul 1983, cu denumirea de ***Muzeu de Stat de Istorie al RSSM***, având sediul în clădirea istorică a fostului Gimnaziu de băieți nr. I. din Chișinău, unde a învățat S. Lazo. Întrucât, această clădire a fost deteriorată în urma cutremurului din 1977, aceasta a fost demolată și construită una nouă, dar a fost păstrat aspectul exterior al monumentului istoric în stil eclectic [135]. Totodată, muzeul devine beneficiarul colecțiilor achiziționate în urma desființării mai multor muzee din

acea perioadă [78, p. 338]. La 22 octombrie 1991, prin ordinul *Ministerului Culturii*, nr. 231 *Cu privire la perfecționarea activității muzeelor republicane*, **Muzeul de Stat de Istorie al RSSM** își schimbă titulatura în **Muzeul Național de Istorie al Moldovei**, iar în baza *Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 1323 din 14.12.2005 Cu privire la măsurile de optimizare a infrastructurii sferei științei și inovării*, **Muzeul Național de Istorie al Moldovei** a fost reorganizat prin absorbția Muzeului de Arheologie și Etnografie al Academiei de Științe a Moldovei și denumit **Muzeul Național de Arheologie și Istorie al Moldovei** [138, p. 3]. Prin urmare, în baza *Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 184 din 13.03.2013*, **Muzeul National de Arheologie și Istorie al Moldovei**, devine **Muzeul Național de Istorie al Moldovei**, care funcționează până în prezent [135].

Exponatele acestui muzeu constituie o valoare importantă științifică și patrimonială, fiind achiziționate, conservate, restaurate și expuse publicului larg. Astfel cele mai valoroase colecții ale acestui muzeu pot fi considerate următoarele:

- **Colecția arheologică**, care cuprinde piese ce provin din săpături arheologice, donații, achiziții reprezentative pentru Paleolitic, Neolitic, Epoca bronzului, Epoca fierului, Epoca romană, Perioada prefeudală și medievală. Printre obiectele colecției remarcăm unelte din piatră, os, bronz, fier, vase, podoabe etc.
- **Colecția de istorie**, ce cuprinde obiecte cu valoare istorică și memorială, integrate cronologic între secolele al XIX-lea și al XX-lea. Din colecție fac parte instrumente muzicale, mobilier, obiecte memoriale, hărți și planuri.
- **Colecția de carte**, care constă din cărți religioase (lucrări teologice, îndrumare pentru preoți), cărți laice (enciclopedii, dicționare, manual, cărți științifice) ce datează secolele XVII-XXI.
- **Colecția de artă**, ce conține exponate din secolele XVIII-XX precum icoane pe lemn, lucrări de grafică, ilustrații, picturi, sculpturi, lucrări de artă decorativă etc. [128; 46].

După cum am putut observa, întemeierea instituțiilor muzeale în țara a avut un rol esențial în achiziționarea, conservarea, expunerea, dar și transmiterea mărturiilor istorice către generațiile adulte și cele în creștere. Totodată, constituirea muzeului ca fenomen socio-cultural pe teritoriul țării noastre a deschis noi perspective în dezvoltarea științei și educației, la general; a pedagogiei și educației muzeale, în special.

În prezent, Republica Moldova promovează tezaurul național, la nivel local, regional și internațional, colaborează prin cooperare și înțelegere reciprocă cu mai multe state, care s-au angajat să contribuie la valorificarea, salvagardarea și promovarea tezaurului spiritual și cultural al țării.

1.4. Orientări științifice și perspective pedagogice de abordare a educației muzeale

În condițiile actuale în care educația este disponibilizată la nivelul unui număr mare de factori socio-culturali, abordarea pedagogiei muzeale reprezintă o provocare, întrucât obiectul de studiu al acesteia, educația muzeală, necesită o fundamentare științifică atât teoretică cât și practică/aplicativă. În situația când *educația formală tinde să-și subsumeze tot mai explicit trasee și contexte noi de învățare, cum sunt sala de expoziție, muzeul, așezămintele cultural-istorice de toate felurile* [21, p. 187], *pedagogia muzeală inclusiv educația muzeală*, urmărește scopul de a configura reperele și perspectivele epistemologice; a identifica, implementa și valida strategii, forme, metode, procedee, modele și condiții, care ar contribui la eficientizarea și *maximizarea virtuților formative ale spațiului muzeal; ar stimula interacțiunea pe linia educațională dintre muzeu și școală, ar incita pregătirea specialiștilor, dar și a categoriilor de public larg pentru valorizarea potențialului educativ adus de acest mediu cultural* [Ibidem, p. 187].

Aderăm absolut la această idee și o susținem. Anume din aceste considerente și în baza rezultatelor obținute în urma studiului și a analizei literaturii de specialitate [4; 5; 12; 16; 21; 27; 51; 53; 54; 55; 57; 58; 64; 65; 109; 113 etc.] ne-a reușit să determinăm direcția de cercetare, să formulăm tema, problema și scopul cercetării, în care am evidențiat necesitatea fundamentării pedagogice a educației muzeale a liceenilor în cadrul colaborării școală-familie-comunitate.

Evident că înainte de a stabili, delimita și valida potențialul, ansamblul de obiective, posibilitățile de circumscriere a unor conținuturi, teme, valori, condiții psihopedagogice și strategii de proiectare-realizare a educației muzeale, este necesară efectuarea unei argumentări teoretice. Aceasta poate fi posibilă doar prin abordarea unor repere pedagogice, filosofice, etice, morale, intelectuale și estetice, care ne vor servi drept cadru conceptual de valorificare a potențialului muzeal în educația tinerei generații.

Așadar, plecăm de la analiza unor poziții pedagogice și filosofice cu privire la formarea concepției despre lume, dezvoltarea cunoașterii, care rămâne elementul-cheie al educației și culturalizării individului, a formării personalității umane. Exact în această arie de referință se regăsește *perspectiva consemnată de UNESCO, care atrage atenția asupra faptului că în secolul XXI, educația trebuie organizată în jurul a patru tipuri fundamentale de învățare, care, pe parcursul vieții, constituie pilonii cunoașterii: a învăța să știi; a învăța să faci; a învăța să trăiești împreună cu alții și a învăța să fii* [Apud 49, p. 11].

Viziunile expuse asigură conștientizarea posibilităților EM, totodată conturează sarcinile de bază ale acesteia. Anticipând redarea cercetării experimentale esențiale, vom menționa că investigațiile preliminare, realizate pe un eșantion reprezentativ structurat, de elevi (clase

primare, gimnaziale, de liceu), părinți, pedagogi și studenți (UTM), au demonstrat un interes evident și constant față de activitățile desfășurate în cadrul muzeelor, expozițiilor, întâlnirilor cu colaboratorii muzeali. Cadrele didactice implicate au observat că elevii însușesc materia de studiu (la istorie, limba și literatura română, științele naturii etc.) mult mai repede și eficient, iar lucrările lor (desene, ese, compuneri etc.) s-au dovedit a fi mai creative, originale, variate și interesante ca formă și conținut.

Cercetătorul român C. Cucos, consideră că prin *experiențe colaterale școlii, elevii sau studenții pot extinde înțelegerea domeniului cunoașterii și al valorilor dincolo de granițele inerente unor discipline predate în școală*. În opinia sa, muzeul, poate deveni un teritoriu pentru fixarea unor cunoștințe, pentru asigurarea unor integrări, corelări cu caracter concluziv ori transdisciplinar sau pentru declanșarea interesului de plonjare în complexitatea fenomenului, pentru a motiva și a stârni bucuria pentru învățare [21, p. 196-197].

În acord cu cele relatate, precizăm că referențialul valoric tezaurizat și promovat de muzeu oferă posibilitate tinerei generații să se familiarizeze cu lumi diferite, îndepărtate în timp și spațiu, care au existat real; să cunoască comportamente, atitudini și constante morale omenești; să cunoască valorile autentice ale neamului său și ale culturii universale. Totodată, prin acțiunile sale educative, muzeul are un rol important și în procesul de orientare profesională, de informare cu privire la specificul anumitor profesii și de formare a opiniei proprii asupra diverselor domenii de activitate socială, susține cercetătoarea rusă M. E. Кожевникова [104, p. 166].

Acțiunile întreprinse, pot *contracara miturile care se vântură atât în interpretarea istoriei, cât și în ceea ce privește predarea acesteia în perimetrul educației formale*, remarcă C. Cucos [21, p. 189].

În acest context și pentru a evita *didacticismul excesiv* al școlii contemporane considerăm oportun să concretizăm cele mai importante poziții ale *informării și cunoașterii pedagogice*, care vor fi utile și în educația muzeală. Astfel, studiul literaturii de specialitate [8; 9; 10; 13; 19; 21 etc.] și analiza propriei experiențe pedagogice ne-a permis să stabilim că informațiile pe care le obține elevul sunt strâns legate de cunoașterea pedagogică/didactică, înțeleasă ca activitate sistemică prin care iau naștere cunoștințele despre educație, faptele și conceptele, teoriile și paradigmele, legile teoretice ale educației [10, p. 10], valorificate de cadrele didactice în procesul instructiv-educativ și cel de autoperfecționare permanentă.

Plecând de la cele relatate, evidențiem faptul că EM necesită o corelare cu cele două exigențe ale cunoașterii pedagogice, care vor fi elucidate în continuare și cu *criteriile de științificitate* [Ibidem]. Dacă ne referim la prima exigență a cunoașterii pedagogice, *comunicarea intersubiectivă*, care se referă la relația de diseminare a înțelesului faptelor și al stărilor

educative, apoi constatăm că EM va trebui să se efectueze într-un limbaj epistemologic deosebit, care ar îmbina termenii comuni ai educației, ai limbajului cotidian cu termenii specifici domeniului muzeal (muzeologie, istorie, artă plastică, arhitectură etc.). Esențialul aspect al educației muzeale, fiind atitudinea și abordarea științifică și obiectivă a informației.

A doua exigență a cunoașterii pedagogice, *testarea intersubiectivă sau controlul intersubiectiv al enunțurilor pedagogice*, ceea ce presupune capacitatea de verificare a acestora. Precizăm că orice enunț este testabil, atunci când este pus într-un raport clar de corelare sau de incompatibilitate cu alte enunțuri de natură pedagogică, ontologică și epistemologică. În acest sens, în educația muzeală ar putea fi valorificate cu succes ambele abordări științifice existente, atât cea *ipotețică*, axată pe reflecție și raționamente, dezvoltarea gândirii critice cât și cea *circulară/mișcarea opiniilor în cerc* [Ibidem, p. 11], cu condiția că fiecare opinie trebuie să aibă un temei epistemic și posibilitatea de a fi testată. Acum este cazul să ne referim la atitudinea și abordarea pedagogică cu caracter științific, care în filosofia educației se aplică cu înțelesul de criteriu sau ***principiu al științificității***.

K. Jaspers considera că atitudinea științifică este foarte importantă, definind-o esențializat, ca opoziție împotriva aproximărilor proprii referirilor generale, menționând că anume ea asigură distincția dintre ceea ce este cunoscut și necunoscut, urmărind ca procesul cunoașterii să aibă la bază o metodă științifică și un spirit critic nelimitat [48, p. 174-175]. Plecând de la faptul dat, conștientizăm cât de importantă este atitudinea și abordarea științifică a EM, a informațiilor și cunoașterii realității prin explorarea valorilor teaurizate.

Dacă e să analizăm cele mai importante aspecte ale EM dintr-o perspectivă filosofică ar fi evident că potențialul acesteia, în primul rând, rezidă în *posibilitatea satisfacerii criteriilor științificității și al asigurării principiului obiectivității*, pe care muzeul (cu exponatele sale) îl poate realiza în cea mai mare măsură, deoarece activitatea instituțiilor vizate este axată pe cunoașterea, păstrarea, conservarea și promovarea obiectelor și a fenomenelor socio-umane în autenticitatea lor adevărată.

Următorul principiu filosofic, raționalitatea comportă necesitatea unei fundamentări științifice, axate pe *raționamentul suficient*, despre care încă G.W. Leibniz (filosof german) scria că *nici un fenomen nu se poate considera adevărat și autentic, nici o afirmație nu se poate considera justă fără o fundamentare suficientă* [Apud 99, p. 53-54]. Judecătorul suprem al adevărului este rațiunea, iar calea atingerii acestuia este *spiritul critic* și respectarea ***principiilor raționale ale cunoașterii***, care pot fi materializate în orientarea spre reproducerea esenței, legităților obiectului sau fenomenului; *a abordării sistematicității cunoașterii* (după un sistem de principii) și *a testabilității* (posibilității de verificare).

Așadar, considerăm că activitatea și procesul de teaurizare și promovare a valorilor muzeale se realizează în baza principiilor expuse. Anume aceste circumstanțe, oferă educației muzeale o credibilitate mai mare decât unor interpretări oferite de pedagogi despre fenomenele istorice și culturale. Acest moment îl consemnează nu numai muzeologii [12; 17; 47; 87 etc.], dar și cercetătorii din domeniul științelor educației [10; 16; 21; 22; 27; 62 etc.].

În acest sens, foarte convingător este C. Cucos, care susține că *muzeul poate deveni un univers probatoriu mult mai obiectiv și pertinent, mai puțin expus ideologiilor prezente, care de multe ori, directivează învățământul. Muzeul, în anumite circumstanțe, poate fi considerat o sursă de grad zero, o împachetare a trecutului, dar și un far evocator în ceea ce privește istoria adevărată* [21, p. 188-189]. Exigența și condiția de bază în respectivul context devine pregătirea calitativă a pedagogilor muzeali, care ar fi capabili și competenți în realizarea optima a EM. Evident că specialiștii nominalizați ar trebui să se afle într-o colaborare strânsă și permanentă cu muzeografi și alți angajați muzeali, inclusiv cu angajații din instituțiile de învățământ. Este necesară o inițiere și aprofundare a acestora în cunoștințele din domeniul valorificării practice a *complexității structural-funcționale ale educației* [10].

Sub această incidență explicativă, precizăm faptul că teoria educației este știința studierii complexității componentelor și desfășurării proceselor pedagogice, care comportă un tip de analiză de largă cuprindere: *de sens* (de termeni ai limbajului educației), *analiză de structură și de funcționare a proceselor pedagogice*, *analiză genetică de evoluție a ideilor pedagogice*; *analiză de context* (a situațiilor și a relațiilor pedagogice); *analiză de orientare* (a direcționării genurilor și formelor educației) și *analiză instituțională, de organizare și realizare a educației* [Ibidem, p. 11]. Anume de aceea, PM și obiectul său de studiu EM, urmează să-și stabilească valențele și obiectivele, fundamentele pedagogice, finalitățile, conținuturile, determinându-și tehnologia instructiv-educativă, inclusiv resursele și posibilitățile sale în relațiile de colaborare cu instituțiile de învățământ la nivel formal, nonformal și informal.

În viziunea noastră, un punct de reper în abordarea teoretico-aplicativă a EM ar fi analiza amplă a complexității structural-funcționale a educației, ceea ce ar contribui la precizarea teleologiei și epistemologiei structurii acțiunii educative, care ar asigura eficiența explorării tezaurului muzeal în scopuri instructiv-educative a tinerei generații (prin activități formale, nonformale și informale). În acest sens, realizând analizele preconizate, am plecat de la structura acțiunii educative, oferită de Călin Mărin C. [10 p.18] în lucrarea sa *Teoria și metateoria acțiunii educative* (2003) și am adaptat structura acțiunii educative în procesul educației muzeale (Figura 1.1).

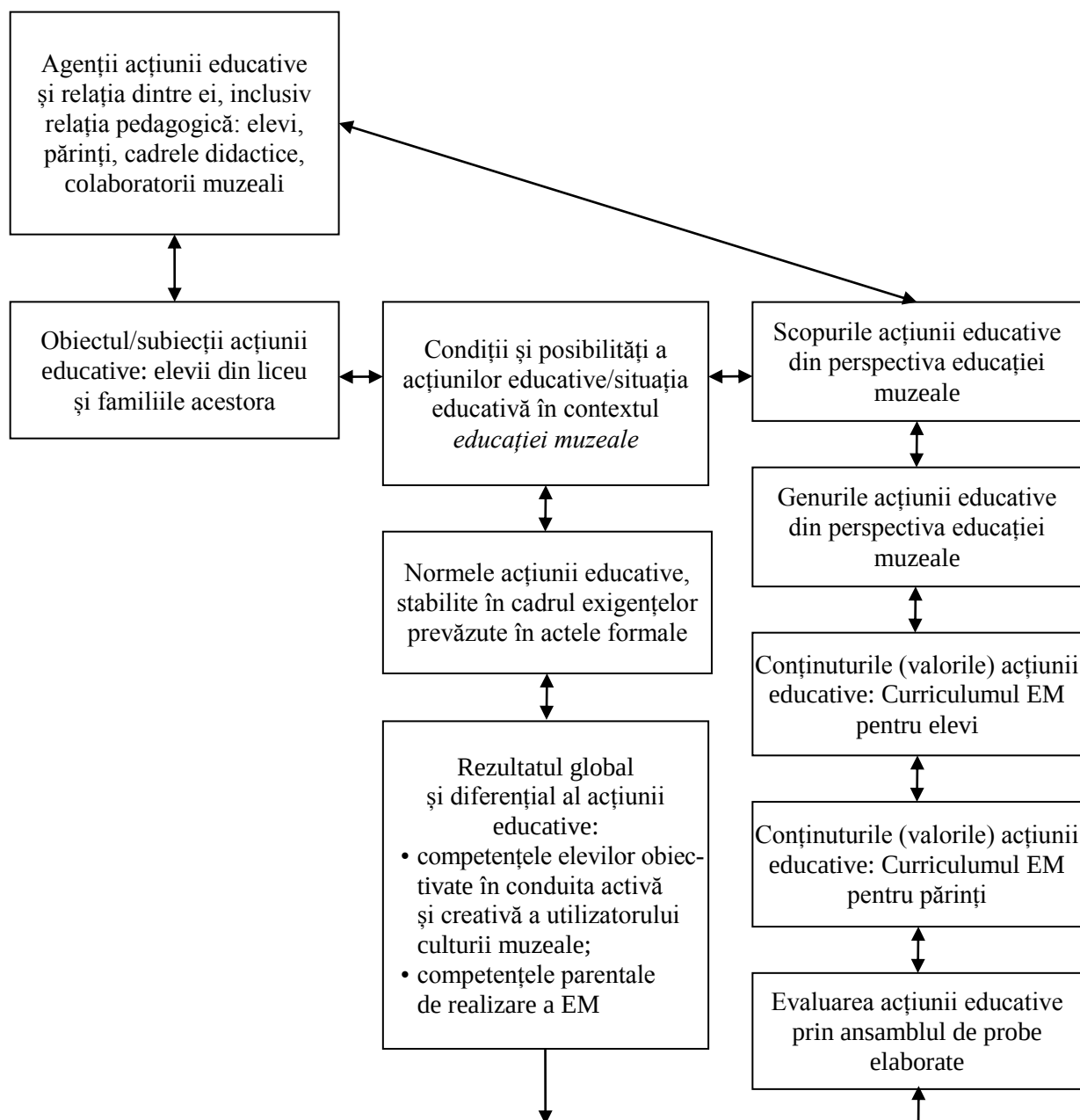

Figura 1.1. Structura acțiunii educative în educația muzeală
(adaptată în EM de T. Filipski)

Așadar, rezultă că acțiunea educativă este compusă din mai multe structuri/componente într-un mod anumit, acela de sistem și context concret-EM. Bineînțeles, că aceste componente interacționează, iar modificarea produsă într-o anumită componentă se resimte la nivelul celorlalte, întrucât fiecare din ele poate produce cauză, dar poate fi și efectul acesteia [10, p. 18]. Cu certitudine că acțiunea educativă muzeală se desfășoară într-un mod analogic, dar în alt context.

Vizavi de aspectul evidențiat există mai multe puncte de vedere [15; 19; 22; 32 etc.], care redau un ansamblu de caracteristici și nuanțe ale acțiunii educative, constantă, însă, rămânând chintesența structural-funcțională a acesteia. În orice acțiune educativă se configurează *agenții/actorii* implicați (în cazul nostru, cadrele didactice, părinții și colaboratorii muzeali pe de o parte și elevii, pe de altă parte), identificându-se și proiectându-se relația pedagogică dintre ei. În contextul vizat, specificăm relațiile formale și cele nonformale, reglementate de *Codul Educației al Republicii Moldova* [14] și alte documente de politici educaționale, pe când relațiile informale le completează pe primele și depind de un șir de factori situaționali, de circumstanțe și scopuri de moment a unor actori sociali. Apoi urmează stabilirea caracteristicilor *obiectului*. În formula actuală, în baza *teoriei umaniste* și *paradigmei cognitiv-constructiviste*, *obiectul*, de fapt reprezintă *subiectul*, materializat în publicul țintă, adică elevii din liceu de vârstă școlară mică, medie și mare/adolescenți. Evident că colaboratorii muzeali trebuie să conștientizeze că personalitatea copilului în creștere și dezvoltare se află în atenția mai multor domenii de cunoaștere (psihologie generală, psihologia vârstelor, sociologia educației etc.), ceea ce indică clar asupra necesității de studiere de către aceștia nu numai a PM, ci și a particularităților de vârstă și de personalitate a adulților și copiilor (Anexa 18).

Componenta următoare a AE ne orientează spre necesitatea de a determina *ansamblul de condiții*, care ar facilita EM. Acestea, într-o viziune sintetică, desigur că vor fi de natură psihopedagogică/educațională și socială. Anticipând identificarea și fundamentarea științifică a condițiilor EM, ***concretizăm câteva elemente de bază foarte importante pentru realizarea cu succes a acesteia: sistematicitatea și accesibilitatea activităților respective; colaborarea fructuoasă școală-elev-muzeu-familie-comunitate; valorificarea normelor moral-etice și a cunoștințelor inter-și transdisciplinare; formarea culturii de recepționare a valorilor muzeale*** etc.

Cât privește *scopurile acțiunii educative*, bineînțeles că acestea în EM vor fi proiectate din *perspectiva universalității și a particularității* [10, p. 21]. În această ordine de idei și efectuând trimitere la istoricul și clasificarea muzeelor, la conținuturile curriculare a disciplinelor studiate la toate cele trei niveluri/trepte de învățământ preuniversitar, constatăm îmbinarea acestor două perspective, adică elevii sunt familiarizați cu valorile culturii universale, dar și cu valorile culturii naționale.

Aici este cazul să precizăm că esența scopului redă *intenționalitatea pedagogică*, iar *obiectivul redă o parte din scop*, adică el ajută la concretizarea pașilor, sarcinilor ce urmează a fi executate pentru atingerea acestuia [Ibidem].

Continuarea analizei acțiunii educative în realizarea EM, implică determinarea respectării anumitor norme (legi, legități, principii etc.) în organizarea și desfășurarea calitativă a acesteia.

Pentru ca să atingem scopul acțiunii educative este necesar să gândim, proiectăm, realizăm; să monitorizăm și să evaluăm rezultatele scontate. Astfel, managerii școlari, cadrele didactice și colaboratorii muzeali se vor orienta spre realizarea unor proiecte instituționale de durată cu precizarea scopurilor, adică a intenționalității pedagogice; a strategiilor, formelor și metodelor de colaborare și desfășurare a acțiunilor educative în cadrul studierii disciplinelor școlare (istorie, limbă și literatură română, artă plastică, științe ale naturii etc.). În această ordine de idei, devine clar că va fi absolut necesar să se determine scopul și tehnologia educațională pentru studierea mai profundă a unor conținuturi curriculare prin intermediul valorificării potențialului teaurizat al muzeelor (Anexele 5; 6; 7; 10; 13). ***Cadrele didactice trebuie să cunoască muzeele din țară, din lume (a celor mai relevante), și să implice familiile elevilor în activitățile desfășurate, iar din partea colaboratorilor muzeali va fi importantă cunoașterea principiilor, strategiilor și tehnologiilor pedagogice. În aceeași ordine de idei, considerăm că procesul conceptualizării EM nu va fi complet dacă nu vom aborda teoriile umaniste ale învățării*** [32; 49; 69 etc.]; ***teoria învățării social-cognitive*** [11; 27; 32 etc.] ***și paradigma cognitiv-constructivă*** [13; 49; 85 etc.].

Teoriile nominalizate anterior le vom analiza în contextul educației permanente/ învățarea pe parcursul vieții, cultivarea morală și estetică a omului, aspecte cheie ale EM. Acestea comportă o încărcătură epistemologică, etică și axiologică evidentă, dar, totodată și una cognitivă, umanistă și teleologică decisivă.

Așadar, *teoria umanistă* a lui **C. Rogers** [Apud 69, p. 82-84] propune *actualizarea potențialului propriu, centrarea pe cel educat, acceptarea individului în unicitatea sa și formarea personalității la cote maxime* – ca finalitate educațională absolută. Dacă specificăm că perspectiva umanistă, întemeiată și confirmată de **C. Rogers**, vine, într-o anumită măsură, împotriva școlii, care transmite preponderent informații, iar educabilul acceptă pasiv curriculumul impus, se conformează și reține cele transmise și învățate, rareori, având posibilitatea pentru a-și dezvolta creativitatea, imaginația și cultura autentică, atunci înțelegem pe deplin importanța învățării prin descoperire, prin experimentare, prin explorarea multiplelor acțiuni și modalități de cunoaștere și construire conștientă, responsabilă a acesteia, dintre care face parte și educația muzeală [Ibidem].

Anticipând descrierea detaliată a cercetării praxiologice, elaborarea și experimentarea tuturor instrumentelor pedagogice, considerăm oportun să menționăm un moment important. În cadrul *Proiectului instituțional de creare a parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților*

(Anexa 2), ne-am condus de *Decalogul lui C. Rogers* [Apud 32, p. 115-117], mai precis de cele zece reguli, pe care le-am adaptat în scopul facilitării educației muzeale, concentrându-le într-un **Suport epistemologic al EM**, care s-a dovedit a fi unul funcțional în procesul formării subiecților. Prezentăm cele zece poziții ale acestuia:

- Crearea și menținerea unui climat cald, pozitiv, receptiv și nonrestrictiv, deosebit de cel școlar prin interrelaționarea cu colaboratorii muzeali și cadrele didactice, axat pe stimularea iscusită a analizei și ascultării comprehensive; a orientării atenției și percepției spre exponatele, panoramele și artefactele observate.
- Organizarea și menținerea climatului propice învățării, asigurarea cogniției și formării conștiinței elevilor, la care contribuie nu numai anturajul muzeului (sala, expoziția, exponatele etc.), ci și conlucrarea fructuoasă și coordonată a cadrelor didactice cu ghizii și colaboratorii muzeali.
- Pregătirea prealabilă a elevilor și pedagogilor (responsabili de disciplinele concrete), îmbinând cerințele curriculare cu interesele și aspirațiile elevilor și, desigur, cu posibilitățile muzeelor.
- Organizarea accesibilă a activităților și a resurselor muzeului prin asigurarea studiilor independente ale elevilor și exersarea capacității de observare și reflecție.
- Respectarea normelor etice, centrarea pedagogilor și colaboratorilor muzeali în relaționarea optimă cu elevii, acceptând poziția *alături/pe orizontală*.
- Implicarea elevilor în procesul de descoperire a cunoștințelor, studiere a obiectelor și fenomenelor, exersarea unor practici de re/construire a realității etc.
- Colaboratorii muzeali și pedagogii vor implica elevii în acțiuni de căutare, restaurare a unor artefacte din mediul socio-cultural (veselă, unelte vechi, articole vestimentare, broderii etc.) și vor stimula inițiativele de creare a muzeelor școlare.
- Managerii școlari, cadrele didactice, responsabile de disciplinele școlare (istorie, limbă și literatură, artă plastică etc.), împreună cu colaboratorii muzeali, cu elevii și părinții vor stabili orarul desfășurării lecțiilor și vizitelor în incinta unor muzee concrete.
- Colaboratorii muzeali vor asigura pregătirea variatelor expoziții specializate, adaptate la subiectele și conținuturile curriculare obligatorii, cât și pentru diversificarea activităților școlare formale și nonformale, deseori la propunerea elevilor. Programele activităților desfășurate în muzeu pot fi de o durată medie (semestru, an) și lungă (2-3 ani).
- Desfășurarea conferințelor practice, concursurilor, seratelor tematice pe marginea vizitelor și orelor/lecțiilor, organizate în muzeu.

Bineînțeles că EM presupune un altfel de climat decât cel din incinta școlii, însă concomitent cu acest avantaj apare necesitatea creării unor condiții facilitatoare pentru valorificarea informațiilor și a valorilor tezaurizate.

Rămânând tot în aria paradigmei umaniste, în continuare, ne vom referi la esența **teoriei umaniste** a lui **A. Maslow** [Apud, 85], care plecând de la teoria psihologică a valorilor, propune educației misiunea de a ajuta o persoană să afle ceea ce este ea însăși pentru a ajunge la sine, la miezul său, la actualizarea de sine în acord cu un maximum al propriilor posibilități.

A. Maslow insistă asupra *experiențelor culminante în cunoașterea ființei*. Savantul pledează pentru umanizarea actului educațional, pentru educația și formarea caracterului persoanei ce se autoactualizează, pentru promovarea valorilor morale, intelectuale și estetice [Ibidem].

În unison cu abordarea umanistă de facilitare a procesului de învățare și centrarea pe cel educat, vine **paradigma cognitiv-constructivistă**, care, în viziunea noastră, poate fi explorată cu succes în educația muzeală, întrucât oferă un suport sigur și substanțial pentru organizarea și desfășurarea eficientă a acesteia. **Argumentele științifice fiind următoarele:**

- **constructivismul cognitiv este fundamentat pe teoria dezvoltării cognitive** a lui **J. Piaget**, conform căreia progresul dezvoltării individului are un caracter stadial. În fiecare stadiu (senzoriomotor/ de la naștere, până la 2 ani; preoperațional/ de la 2 până la 7/8 ani; stadiul operațiilor concrete de la 7/8 până la 11/12 ani și a operațiilor formale de la 11/12 până la 15/16 ani) devin accesibile anumite operații ale gândirii și strategii mentale și evident că cunoașterea acestora va putea ajuta specialiștilor la proiectarea adecvată a activităților, ceea ce va contribui cu siguranță la dezvoltarea inteligenței copiilor;
- **cunoștințele se construiesc printr-o interacțiune permanentă a copilului cu mediul**. Să ținem cont de faptul că copilul acționează ca *un mic om de știință*; este curios; el explorează activ obiectele, mediul, ideile; experimentează [85, p. 58-59]. Acțiunile enumerate le putem valorifica cu succes în educația muzeală, având mari posibilități din punct de vedere al resurselor oferite de muzeu;
- acordăm un rol activ copilului în procesul de învățare, plasându-l în medii stimulatoare pentru *învățarea prin cercetare și descoperire*, obiectiv foarte important al EM și desigur că, acel, care asigură un șir de condiții favorabile pentru realizarea optimă a acestuia.

J. Piaget puna accentul pe armonizarea materiilor de învățământ, respectiv a conținuturilor prevăzute de programele analitice cu structurile de gândire ale elevilor, iar contemporanul lui, psihologul rus **Л. С. Выготский**, susținea că *dezvoltarea cognitivă este în esență un proces social*, că *învățarea se poate transforma în dezvoltare; învățarea precedă dezvoltarea*, iar

zona proximei dezvoltări asigură legătura între ele [Ibidem, p. 69]. Așadar, în timp ce **J. Piaget** descrie și susține dezvoltarea individului ca pe o construcție internă, **Л. С. Выготский** insistă asupra rolului interacțiunii sociale în dezvoltarea inteligenței, abordând natura umană ca pe un *produs sociocultural*, iar *zestrea transmisă de la o generație la alta a definit-o ca instrument cultural* [Apud 85].

Evident că astăzi, neuroștiințele (neurobiologia, psihofiziologia, neuropsihologia etc.) au avansat și practicienii au conștientizat că pot folosi ca reper teoretic și metodologic ambele concepții. Bineînțeles că aflându-ne în aria încercărilor de a fundamenta din punct de vedere pedagogic educația muzeală, ne-am condus de *constructivismul cognitiv* [Apud 85, p. 57] și de *constructivismul social* cu privire la înțelegerea procesului de învățare. Reieșind din constatările efectuate, am îmbinat respectarea stadiilor dezvoltării cognitive cu centrarea pe dezvoltarea zonei proxime în organizarea procesului educației muzeale. Realizarea EM în contextul familiarizării elevilor cu muzeul, posibilitățile și valorile acestuia, tezaurul cultural, istoria etc., ținând cont de faptul că *eșafodajul educațional* necesită de la adult nu numai anumite competențe, ci și flexibilitate, capacități de motivație, de colaborare cu elevii și familia, ceea ce ar contribui la organizarea activităților într-un mod interactiv și original. Una din cele mai valoroase constatări realizate în baza cercetărilor savantului rus Л. С. Выготский este în unison cu scopul și importanța educației muzeale. Această idee poate servi drept punct de reper în explicarea esenței și motivației EM. Deci, odată ce natura umană este considerată *drept produs sociocultural*, iar *tânăra generație trebuie să beneficieze de înțelepciunea acumulată de generațiile anterioare, preluând cultura specifică, respectiv realizările intelectuale, materiale, științifice și artistice ale acestora, pentru a le dezvolta în continuare* [Apud 69, p. 73], educația muzeală reprezintă un mijloc important de formare a personalității copilului.

În pofida faptului că *paradigma constructivistă* nu întrunește consensul cercetătorilor și nici al practicienilor, ea ocupă tot mai mult teren în procesul educațional, consideră D. Sălăvăstru [85], continuându-și gândul cu o concluzie tranșantă, conform căreia, *dincolo de anumite limite, introducerea progresivă a unor demersuri constructiviste în practica didactică, pe diferite componente ale procesului de predare-învățare-evaluare, poate fi extrem de benefică atât pentru elevi cât și pentru profesori* [85 p. 144]. Aceleași viziuni împărtășesc mai mulți pedagogi și cercetători din domeniul științelor educației [9; 13; 16; 19; 20; 21; 22; 27; 49 etc.].

Experimentând un șir de elemente constructiviste în EM ne-am convins de eficiența acestora. În finalul subcapitolului vom aborda perspectiva valorificării obiectivelor de cultivare morală și estetică a elevilor, prin intermediul muzeului, explorării posibilităților acestuia și a

EM. Așadar, plecând de la cunoscutele fapte privind specificul activităților de stocare, păstrare și re/actualizare a valorilor teaurizate de către muzeu, esteticul prezentării lor și orientarea colaboratorilor muzeali spre evidențierea și promovarea, evenimentelor cultural-istorice, a esenței lor, se conturează importanța formării convingerilor morale, a unității dintre conștiință și conduita morală, interconexiunea acestora cu frumosul/esteticul, ceea ce va asigura precizarea și proiectarea conținuturilor, perspectivelor, și strategiilor vizate în cadrul EM.

Așadar, activitățile desfășurate în muzeu au o prioritate evidentă în ceea ce privește educarea, cultivarea morală și estetică a copilului și tânărului, pentru că aceasta se poate realiza fără notații, muștrări, observații, comparații nepotrivite etc. Observațiile noastre demonstrează că spațiul muzeal prin anturajul său, calmul și liniștea pe care o emană, deja predispune elevii la respectarea normelor moral-etice. La aceste condiții se asociază reușit informația oferită de specialiști într-o formă interesantă, îmbinată cu perceperea, contemplarea și studierea obiectelor autentice, a artefactelor străvechi, îmbogățită cu exemple din viața strămoșilor, a personalităților remarcabile, care-și iubeau țara, poporul; cu povestiri și dovezi scrise de cronicari sau de oameni simpli etc. Procesul dat, realizat pe fundalul unor expoziții tematice sau școlare, prin implicarea pedagogilor, părinților și a invitaților speciali (scriitori, poeți plasticieni, veterani ai muncii, a unor războaie sau conflicte armate etc.), are un impact psihomoral mult mai puternic asupra elevilor decât aplicarea celor mai elevate metode didactice.

În acest context este necesar să conștientizăm că vizitele și activitățile desfășurate în muzeu dau rezultate pozitive doar atunci când sunt planificate și coordonate prin acțiuni de conlucrare continuă; sunt încheiate și realizate acorduri de colaborare reciprocă și sistemică între muzeu, instituțiile de învățământ, biblioteci, centre de creație a copiilor și adolescenților; sunt implicați elevii din toate clasele și părinții acestora. Bineînțeles că orele de istorie, limbă și literatură, artă plastică, educație muzicală, științe ale naturii etc., sunt cele mai deschise pentru a desfășura destul de multe activități creative în muzee.

Experimentul pilot și investigația prealabilă au demonstrat că EM are un impact pozitiv evident asupra conduitei elevilor, asupra formării-dezvoltării capacităților intelectuale, cognitive, motivaționale, volitive, morale și contribuie la dezvoltarea gustului estetic, la formarea culturii generale ale acestora.

În concluzie, dacă școala în colaborarea sa cu muzeul, va implica activ familia și comunitatea pentru promovarea valorilor civilizației umane, (a culturii popoarelor lumii), generațiile în creștere, dar și cele adulte vor avea condiții socioculturale optime pentru învățarea pe parcursul vieții/educația permanentă. Aceasta va crea posibilități reale pentru autodezvoltarea, autocunoașterea și autoperfecționarea persoanei la cote morale și intelectuale maxime.

1.5. Concluzii la capitolul 1

1. În procesul studierii și determinării reperelor teoretice ale EM, am reușit să clarificăm geneza conceptelor de bază, să dezvăluim și să completăm esența lor, să stabilim parcursul istoric al apariției și constituirii muzeelor din Lume și Republica Moldova; să delimităm și să precizăm criteriile de clasificare a muzeelor și tipurile acestora, conturând orientările științifice și perspectivele de abordare a educației muzeale.

2. Studiul și analiza istoricului, a constituirii muzeelor naționale în Europa și în Republica Moldova, a politicilor statale cu privire la explorarea patrimoniului muzeal a oferit posibilitatea să observăm și să conștientizăm rolul și importanța acestor instituții de cultură în formarea personalității generațiilor în creștere, stabilind și axele cercetării experimentale.

3. Analiza și sinteza multiplelor viziuni, concepții și definiții privind fenomenele sociale, inclusiv a conceptelor: *cultură*, *muzeu*, *patrimoniu* și *obiect muzeal*, ne-a orientat spre identificarea definițiilor la care am aderat și pe care le vom utiliza în procesul cercetării și elaborării proiectului experimental. Așadar:

- **Muzeul** a fost definit drept o instituție de cultură, aflată în serviciul societății, care achiziționează, conservă, cercetează și valorifică, în special prin expunere, patrimoniul material și imaterial în scopul cunoașterii, educării/formării personalității și a recreării publicului larg.
- **Patrimoniul muzeal** include bunuri culturale (materiale și imateriale) de o semnificație istorică, artistică, documentară etc., produse în urma activității umane.

4. Studiul diacronic și precizarea specificului activității muzeelor a asigurat definirea noilor concepte de *pedagogie muzeală* și *educație muzeală*. Analiza realizată ne-a permis să stabilim că acestea se află într-o interconexiune logică și într-un raport de subordonare, ceea ce putem observa la nivelul definițiilor.

- **Pedagogia muzeală** reprezintă o ramură științifică a pedagogiei generale cu caracter inter- și pluridisciplinar, care are ca scop valorificarea tezaurului cultural prin elaborarea, implementarea și validarea unui ansamblu de forme, metode, strategii și principii pedagogice, menite să asigure educația și formarea unei personalități culte/armonioase, iar **educația muzeală**, în esență, reprezintă scopul/finalitatea **pedagogiei muzeale**.
- **Educația muzeală** include conținuturi noi, specifice, care pot fi angajate la diferite niveluri strategice, raportabile la fiecare din cele cinci conținuturi generale ale educației, mai precis la activitățile de formare-dezvoltare morală, intelectuală, tehnologică, estetică și psihologică a personalității umane.

5. În urma studiului și analizelor epistemologice s-a stabilit că EM reprezintă un concept pedagogic operațional, care se poate aborda și realiza în două direcții:

- *educația muzeală* denotă și fixează cadrul în și prin care conținuturile generale/dimensiunile educației pot fi realizate;
- reieșind din esența problematicii lumii contemporane [20] *educația muzeală* poate fi definită ca un nou deziderat al *noilor educații*.

6. Determinarea orientărilor științifice, a esenței teoriilor umaniste a învățării și a elementelor constitutive ale paradigmei cognitiv-constructiviste a oferit posibilitatea să analizăm și să comparăm complexitatea structural-funcțională a educației cu structura acțiunilor educative, axate pe explorarea tezaurului muzeal în EM.

7. Analiza documentelor de politici statale cu privire la funcționarea muzeelor în republică a permis să determinăm specificul colecțiilor/exponatelor și a activităților desfășurate pe parcursul funcționării acestor instituții culturale importante, a asigurat stabilirea *Suportului epistemologic al EM*, a bazei metodologice pentru a elabora și valida în continuare ansamblul de instrumente pedagogice, care, considerăm că vor asigura educația muzeală în contextul colaborării muzeului cu școala, familia și comunitatea.

2. MUZEUL CA MEDIU DE CUNOAȘTERE ȘI PROMOVARE A CULTURII DIN PERSPECTIVĂ METODOLOGICĂ

2.1. Activitatea socio-culturală a muzeului ca element de colaborare educativă muzeu-instituție de învățământ-familie-comunitate

Activitatea socio-culturală a muzeului este de neînlocuit, deoarece ea nu numai că facilitează cunoașterea istoriei, trecutului, prezentului nostru și al altor popoare, ci stă la baza dezvoltării comportamentelor interculturale, servind drept declanșator de forță al dezvoltării spirituale și a autoperfecționării morale [38, p. 139]. În viziunea cercetătorilor ruși A. B. Ануфриев, B. П. Шахеров, C. Л. Шахерова [100, p. 22], filiera principală a muzeului o constituie activitatea *socio-culturală sau cultural-educativă* a cărei bază teoretică este *pedagogia muzeală*, știință importantă în plină dezvoltare, verigă de bază și instrument eficient în comunicarea muzeului cu publicul. Conceptul de *activitate cultural-educativă* a apărut la începutul anilor 1980-90 odată cu regândirea și restructurarea modelului muzeal. Această perioadă se caracterizează prin comunicarea mai activă și eficientă a muzeului cu publicul și schimbarea atitudinii societății față de acesta și față de patrimoniul muzeal și vizitele la variate muzee.

În acest context și plecând de la realitățile globalizării, dar și a necesității înțelegerii *rădăcinilor sale*, nu putem ignora valorile culturii umane și a poporului nostru, importanța lor în formarea personalității copiilor și tinerilor, în construirea unei vieți demne.

Cultura în viziunea pedagogului român A. Nedelcu nu este doar un bogat și impresionant tezaur de valori spirituale și materiale care să îndemne la contemplație pioasă, nu este percepută ca fiind doar o sumă finită de trăsături punctuale, ci este în același timp și un proces ce implică și responsabilizează individualități și grupuri [60, p. 18]. Fiecare persoană, dacă pretinde la faptul că posedă *cultură*, este obligată să studieze permanent, să cunoască valorile umanității și valorile naționale, să învețe, să se autoperfecționeze permanent.

Cercetătoarea L. Moisei [53, p. 201] susține că *cultura* este un factor fundamental al vieții sociale, deoarece:

- dezvoltă potențialul intelectual la nivel național și capitalul uman în special;
- creează, prin afirmarea diversității culturale o societate deschisă și conștientă de valoarea celui alt;
- este mediu al integrării sociale;
- este esența identității naționale;
- este fundamentală pentru cooperarea și comunicarea interumană;

- este mediu eficient al transformării sociale (mentalitate);
- reduce deosebirile economice între diferite categorii sociale;
- este o dimensiune a civilizării și civilizației [Ibidem, p. 201].

După cum am mai menționat, *cultura* reprezintă ansamblul de valori materiale și spirituale produse de om în dezvoltarea sa istorică și transmise generațiilor în creștere, ceea ce definește și caracterizează apartenența socio-culturală a individului. La acest subiect, cercetătorul rus **Л. Д. Выготский**, afirma că copiii și tinerii beneficiază de înțelepciunea acumulată de generațiile anterioare, preluând cultura specifică, realizările sale intelectuale, morale, materiale, științifice și artistice pentru a o dezvolta și transmite generațiilor următoare [Apud 85, p.73].

În această ordine de idei, susținem că sectorul cultural devine un factor-cheie și o condiție esențială în dezvoltarea capitalului uman. Astfel, un rol important în dezvoltarea socială a persoanei îl are interacțiunea diferitor culturi, generații, evenimente culturale și desigur că activitatea unui șir de instituții ca: instituțiile de învățământ, bibliotecile, centrele de creație, teatrele, bisericile inclusiv muzeele.

Astăzi, muzeul reprezintă *interfața* dintre două lumi, devenind un spațiu de întâlnire a nespecialiștilor cu profesioniștii/artiștii și oamenii de știință. Muzeele completează și diversifică discursul academic, îl fac accesibil și interesant pentru un public mai larg. În acest sens, *educația muzeală, care reprezintă o realitate vie, o prelungire în timp a unui fapt cultural* [21, p. 189] sensibilizează și activează receptivitatea individului, incită interesul, fortificând trăirile, atitudinile și acțiunile morale ale acestuia.

Aderăm la această idee, dezvoltând-o cu unele aspecte stabilite de noi pe parcursul cercetării reperelor teoretice. Întâlnirile acestor două lumi, muzeul și publicul (mai cu seamă avem în vedere tânăra generație), reprezintă mijlocul și instrumentul principal de cultivare a interesului pentru procesul cunoașterii umane, anume aici are loc educația muzeală. Muzeele instaurează sensuri, reinterprează lumea prin centrarea pe colectarea și valorizarea exponatelor; muzeul joacă rolul de referențial cultural, el incită cogniția omului, dezvoltă inteligența, concluzionează, indică direcții de cercetare și este sensibil la prezent, dar este foarte atent față de trecut și viitor [Ibidem, p.197].

Întrucât avem intenția să precizăm aspectele activității socio-culturale a muzeului este necesar să menționăm faptul că muzeele, construite și întemeiate în ultima jumătate de secol, impresionează atât prin arhitectura lor deosebită, cât și prin spațiile dotate cu tehnologii moderne, săli de conferințe, ateliere experimentale etc. Astfel de muzee ce oferă compoziții arhitecturale inedite, urmărind să-l fascineze pe vizitator, sunt: *Muzeul Evreiesc din Berlin* cu fațada sub formă de zig-zag; *Muzeul de Artă din Austria*, care proiectează pe clădire diverse imagini istorico-artistice; *Muzeul Experience Muzic Project din Seattle*, care are formă de chitară

etc. Totodată, muzeele din vechile clădiri neoclasiche, moștenite din veacul trecut, și-au reorganizat spațiile interioare pe dimensiune ergonomică și estetică în scopul stimulării senzoriale, emoționale și cognitive ale vizitatorului [34, p. 57]. În acest sens, cercetătoarea C. Nicolescu, susține că aspectul interior al muzeului modelează acțiuni distincte ce contribuie la realizarea funcțiilor de raționalizare, de semnificație și expresivitate, de creație artistică și estetică, de umanizare, de socializare și dezvoltare hedonistică (din gr. hedone-plăcere, delectare) [64].

Evident că astăzi devine necesară amenajarea unor spații expoziționale inedite, corespunzătoare exigențelor utilitare, dar și celor intelectuale, atitudinilor estetice și spirituale ale culturii vizitatorilor contemporani, iar formulele de realizare a proiectelor arhitecturale și de design a muzeelor, invocă alături de noile idei artistice, nevoia de a crea un *habitat îmbinat cu incitări educogene*, susține pedagogul român C. Cucos [21].

Pentru a fi explicit, precizăm că noțiunea de *vizitator de muzeu*, are sensul de *utilizator, consumator* al mesajelor ce parvin de la obiectele expuse în spațiul muzeal și a colaboratorilor muzeali. Definit ca instituție statală, actualmente, muzeul intervine activ pe arena societății, alături de instituțiile de învățământ, prin implicațiile sale valoroase în procesul educațional. Mesajele sale specifice, promovează educația morală, civică, cognitivă, estetică, pro-patrimoniu, pro-muzeu; dezvoltă atitudini cetățenești, patriotice, oferă publicului etaloane asupra frumosului și valorii [34, p. 57]. Muzeul ne învață că în orice cultură tradițională, modernă sau postmodernă, constituită, sau în curs de constituire, se reunesc cele mai diverse valori cu semnificații specifice, care exprimă dintr-o perspectivă educativă ceea ce este omul și ceea ce el poate deveni sau trebuie să fie datorită asimilării și renovării valorilor culturii și civilizației umane, a potențialului său genetic și psihologic [23].

Dacă analizăm observațiile noastre și opiniile colaboratorilor muzeali din ultimii ani, apoi cu certitudine putem constata interesul sporit al populației, la general și al tinerilor în special, cu privire la vizitarea muzeelor, cunoașterea tezaurului național și universal.

Cercetătorul român I.-D.-I. Toma, *susține că muzeul ca agent al socializării propune o legătură strânsă între cultură, roluri, grupuri, instituții și societate în ansamblu. Acesta instituie un dialog permanent cu publicul, patrimoniul, devenind un instrument social activ, promotor al unei politici culturale consolidante, pozitive, de coeziune între grupurile sociale, aflate în serviciul populației și al educației* [94, p. 30].

În acest context, menționăm că muzeul contemporan deschide noi oportunități și perspective de colaborare cu instituțiile de învățământ axate pe educație, dezvoltare/formare a personalității elevilor și studenților. Spațiul muzeal devine mediul favorabil de realizare a EM, transformându-se într-o instituție socială și actor important de educație a adulților și generațiilor

în creștere. Muzeul oferă informații valoroase cu caracter istoric, estetic, moral și cultural; formează viziuni asupra trecutului și prezentului statului și al civilizației [38, p. 135].

Bineînțeles că odată cu diversificarea ofertelor muzeale, a detașării muzeului de la funcțiile tradiționale și a transformării acestuia în centru de organizare și desfășurare a activităților sociale, a apărut necesitatea unor negocieri, decizii constructive cu privire la administrația spațiilor muzeale pentru ca acestea să fie accesibile tuturor categoriilor de public, fiind destinate și unor activități cu caracter instructiv, educativ și de divertisment.

Astfel, pentru eficientizarea căilor de comunicare între patrimoniul muzeal și consumator, se apelează la demersul educativ, utilizat ca reper în crearea unor programe muzeale și pedagogice, orientate spre educația intelectuală, estetică și morală a vizitatorului. Totodată, noile posibilități specifice de organizare a exponatelor muzeale, creează oportunități de optimizare și îmbinare a metodelor moderne expozitive, cu tehnologiile informaționale, experiența profesională a cadrelor didactice, psihologilor, animatorilor, decoratorilor, designerilor și colaboratorilor muzeali. În consens cu cele relatate, putem afirma că EM se instituie ca o coordonată pedagogică și un proiect teoretico-aplicativ ce corelează interferențele directe și/sau tangențiale cu unele domenii de activitate și discipline ca: istoria, geografia, educația estetică, educația artistică, pedagogia, psihologia, istoria artelor, muzeologia, design de interior etc. În acest context, vom contura câteva strategii care vor asigura promovarea și cunoașterea tezaurului muzeal. Strategiile pe care le propunem au un caracter dual, de cultivare a persoanei la general și de familiarizare a acesteia cu istoria ținutului natal și a evoluției civilizației, oferind vizitatorului oportunitatea de a cunoaște specificul vieții cotidiene a unui popor, specificul dezvoltării meșteșugurilor, a artei, a istoriei, tradițiilor și obiceiurilor.

Plecând de la investigația preliminară realizată de noi pe parcursul unui an de studii, considerăm oportun să evidențiem ***funcționalitatea următoarelor strategii pedagogice, aplicate în cadrul educației muzeale a elevilor:***

- colaborarea sistematică și planificată muzeu-instituție de învățământ-comunitate-familie;
- implicarea unui ansamblu de instituții care se ocupă de educația copiilor, adolescenților, adulților: instituții preșcolare, școli, licee, universități, centre de creație, școli de dans, școli de pictură, biblioteci etc.;
- eficientizarea activităților de prezentare a exponatelor muzeale de către specialiștii din domeniu;
- promovarea informației privind tezaurul muzeal al localităților țării și a tezaurului mondial [34, p. 56].

Menționăm deosebit faptul că RM se bucură de legiferarea muzeelor sale la nivel internațional prin cooperarea și înțelegerea reciprocă cu mai multe state, care s-au angajat să contribuie la salvagardarea, conservarea, păstrarea și transmiterea tezaurului spiritual al umanității generațiilor în creștere. Aceasta ne oferă speranțe pentru a considera că educația muzeală va fi promovată activ în cadrul comunității.

În acord cu cele relatate mai sus, noi susținem importanța colaborării muzeului cu instituțiile de învățământ preuniversitare și cu cele superioare/universități. Resursele informaționale, spațial-temporale de educație, generate de particularitățile specifice mediului muzeal completează și substituie anumite componente cognitive implicate în procesul de asimilare, redare și transfer al informației, ceea ce facilitează esențial formarea personalității elevilor și contribuie la dezvoltarea generală și profesională a studenților. În acest sens, cercetătorul rus Б. А. Столяров [111, p. 92], susține că ambianța educațională a muzeului, mai cu seamă al celui de artă, reflectă specificul acțiunilor sale asupra educabilului pe trei dimensiuni importante:

- stimularea potențialului cognitiv;
- formarea percepției estetice;
- dezvoltarea socio-culturală.

În viziunea sa, acțiunea educativă a muzeului de artă este subordonată corelării a două principii esențiale care rezidă în plăcerea estetică de la opera de artă și studierea istoriei artelor. Anticipând, vom completa această constatare importantă a savantului cu viziunea noastră: ***muzeul de artă stimulează potențialul creativ și moral al persoanei, aspect important pe care l-am observat în cadrul experimentului pedagogic.***

La fel, în EM o importanță mare are ***ghidajul profesionalizat***, aplicat cu cunoștință de cauză a operei, a contextului social în care a fost aceasta creată. C. Cucoș remarcă un moment deosebit al EM, subliniind că oricât de talentat n-ar fi un profesor de literatură, acesta nu poate substitui specialistul muzeograf, care cercetează cunoaște și promovează sistematic viața și opera unui artist, autor, iar atmosfera creată de perimetrul muzeului nu poate fi reflectată cu ușurință în sala de clasă [21, p. 190].

Noi aderăm la cele relatate și optăm pentru interacțiunea muzeului cu variate instituții de învățământ, iar valorificarea spațio-temporală a EM o percepem pozitiv atunci când comportă un caracter inovator, sistematic original și creativ.

Prin intermediul activizării acțiunii de cooperare a școlii cu muzeul, ultimul poate deveni un mijloc eficient, chiar o anexă a școlii, care ar putea favoriza coparticiparea în procesul educativ în scopul aprofundării și lărgirii cunoștințelor elevilor. Cercetătorul român

C. Cucoș propune ansamblul de mize ale EM [Ibidem, p. 190-191], ce trebuie să fie cunoscute și care pot fi valorificate în funcție de anumite circumstanțe, după cum urmează:

- **miza competitivă**, în raport cu obiectivele și conținuturile școlare (muzeul poate deveni o extensie a școlii, un loc de cunoaștere a noi evenimente valorice și de exersare a unor competențe);
- **miza aplicativă** (muzeul devine un teren de aplicație prin cercetare, experimentare și implicare);
- **miza de particularizare/intrupare localistă** a conținutului cultural al învățării (ocazie de includere în curricula școlară a noi elemente informative sau formative legate de un areal concret);
- **miza de identificare a identității culturale a individului**, la nivel local sau național, prin cunoașterea, interiorizarea și asumarea valorilor autentice;
- **miza de descoperire a Eului**, prin punerea în valoare a unor dispoziții sau interese individuale pe care școala nu le vizează.

Investigația și analiza reperelor teoretice ale EM ne-a permis să continuăm și să completăm aceste mize. În viziunea noastră EM, are un impact benefic asupra *formării umanismului și patriotismului persoanei*, adică avem în vedere **miza fortificării coerenței dintre conștiința și conduita morală** a acesteia. Următoarea este **miza stimulării creativității prin lărgirea orizontului informativ și aprofundarea cunoștințelor**. O altă miză destul de importantă pentru educație și instruire rezidă în **miza diversificării formelor și metodelor de învățământ**, ceea ce ar contribui la sporirea cogniției și metacogniției elevilor și a studenților.

Pornind de la ideea unei abordări experimentale a EM, noi am desfășurat în incinta Muzeului Național de Artă al Moldovei lecția de *Studiul Formei* și un workshop dedicat *Zilei Cărții* (desigur că după vizionarea expozițiilor). La această activitate interactivă au participat studenți de la *Universitatea Tehnică a Moldovei*, specialitatea *Design de Interior*, ghidați de cadrele didactice universitare și două clase de elevi din clasele primare a, *Liceului Teoretic G. Asachi din Chișinău*, însoțiți de diriginți și colaboratorii muzeali. Studenții au fost repartizați în două grupe. Prima grupă de studenți au confecționat împreună cu elevii un semn de carte, după ce le-au explicat concordanța cromatică a elementelor ce urmau a fi decupate și îmbinate. Grupa a doua de studenți elabora crochiuri de mobilier pentru interiorul muzeului, fixând și consolidând experiențele acumulate în timpul studierii disciplinei *Studiul Formei*. Apoi a doua grupă de studenți au preluat activitatea cu elevii claselor primare și cu liceenii, analizând și discutând cu ei rezultatele obținute. La finalul workshopului a fost inițiată expoziția semnelor de carte și a crochiurilor de mobilier executate în muzeu. Elevilor și studenților li s-au decernat diplome de

participare [37, p. 113; 46]. În următoarea ipostază, studenții și elevii, sub conducerea ghidului muzeal, au explorat tezaurul cultural-artistic, găzduit de sălile *Muzeului Național de Artă al Moldovei*, vizionând și ascultând informații valoroase despre lucrările expuse (Anexa 9).

Această colaborare și interacțiune dintre generații, copii, tineri și adulți, specialiști muzeali și pedagogi în incinta muzeului, a demonstrat că numai o interacțiune stabilă și interesantă între diferiți actori antrenați în procesul educativ și muzeu este favorabilă pentru dezvoltarea pedagogiei muzeale și promovarea cunoștințelor referitoare la istoria și cultura civilizației, conservată și păstrată în muzeele din țară. O astfel de cooperare ar completa programa școlară și universitară prin realizarea reală a interacțiunii obiectivelor culturale ale muzeului cu obiectivele educative tradiționale ale instituțiilor și disciplinelor de învățământ în scopul familiarizării și sensibilizării copiilor și a tineretului cu privire la valorile de patrimoniu [38, p. 137; 139].

Doi ani de cercetări teoretice cu implicații practice privind EM ne permit să realizăm unele concluzii prealabile. Susținem că activitățile educaționale desfășurate în incinta muzeelor, trebuie axate atât pe cultivarea, educarea, formarea cât și recrearea variatelor categorii de public, iar obiectivele propuse pot fi realizate cu succes numai printr-o colaborare sistematică, sistemică, planificată și de durată între muzeu și instituțiile de învățământ. De asemenea, pledăm pentru inițierea și funcționarea, în incinta muzeelor, a diferitor ateliere de creație, activități culturale și științifice, unde specialiștii muzeologi și studenții instituțiilor superioare de profil, ghidați de către cadrele didactice, ar putea împărtăși elevilor din instituțiile preuniversitare experiența lor acumulată în anumite sfere de activitate (istorie, artă, etnografie etc.). Evident că paralel, metodologiile și tehnologiile care aparțin unor discipline școlare și universitare ar fi necesar de completat, modificat și adaptat la activitățile educative extracurriculare și extrașcolare, desfășurate în cadrul colaborării instituție de învățământ-muzeu-comunitate.

Așadar, valorificarea educației muzeale și promovarea optimă a patrimoniului muzeal este posibilă prin câteva **strategii magistrale**, considerate de noi, esențiale:

- activizarea EM în cadrul instituțiilor de învățământ prin implicarea creativă a colaboratorilor muzeali și a cadrelor didactice;
- incitarea studenților și elevilor în participarea la diferite acțiuni de voluntariat, expoziții, ateliere de creație, master-clase etc., desfășurate în incinta muzeelor;
- stabilirea, planificarea și menținerea unei colaborări fructuoase permanente între muzeu și instituțiile de învățământ, în care fiecare actor să devină partener eficient în promovarea culturii, istoriei și tezaurului muzeal [Ibidem, p. 137; 139].

Reieșind din cele expuse și analiza reperelor teoretice (1.1 și 1.2) am elaborat o *Matrice a posibilității muzeelor și formele de colaborare cu instituția de învățământ* (Tabelul 2.1).

Tabelul 2.1. Matricea posibilității muzeelor și formele de colaborare cu instituția de învățământ (autor T. Filipski)

Posibilitățile muzeului	Forme de colaborare cu școala
• Muzeul extinde înțelegerea domeniului cunoașterii și a valorilor socio-umane; • Muzeul ocazionalizează aprofundarea unor înțelesuri sau sesizarea altor înțelesuri noi; • Muzeul lărgeste/extinde și aprofundează hotarele educației; • Muzeul dispune de mai multe paliere de generare a cunoașterii, de atribuire a înțelesurilor și consolidare a informației; • Muzeul valorifică palierul explicit asigurat de exponate etc. și palierul implicit, constituit din semnificațiile spațiului specializat; • Muzeul amplifică învățarea apropiată a noilor teorii, deoarece asigură valorificarea paradigmei cognitiv-constructiviste, stipulând învățarea experimentală; • Muzeul, prin intermediul pedagogiei muzeale, incită activismul, creativitatea, cooperarea, colaborarea și căutarea/cercetarea.	• Excursii în muzeu; • Expoziții tematice; • Activități de prezentare a exponatelor, însoțite de discursul muzeografului; • Activități de familiarizare cu istoria unui muzeu concret sau a unui exponat/artefact; • Activități de familiarizare cu muzeele puțin vizitate din țară; • Activități de familiarizare cu muzeele spectaculoase după formă și conținut din lume; • Valorificarea imaginii <i>fețelor</i> virtuale ale muzeelor; • Acțiuni/proiecte de participare la adunarea unor obiecte și/sau colecții; • Participarea la promovarea patrimoniului muzeal prin activități organizate în cadrul: <i>Nopții Muzeelor</i>, <i>Zilei Științei</i>, <i>Zilei Naționale a Culturii</i> etc.; • Realizarea Proiectului <i>Muzeul școlii</i>; <i>Muzeul satului</i> etc.

Precizăm faptul că vectorul principal al EM, vizează, cu prioritate, formarea unei personalități armonioase, autonome și creative, adaptate noilor tendințe de modernizare a învățământului prin valorificarea patrimoniului cultural național și mondial. În acest context, instituția muzeală va îndeplini o funcție pe cât de valoroasă pe atât de importantă de informare și comunicare intergenerațională asertivă și constructivă, de cultivare și umanizare a generațiilor în creștere [Ibidem, p. 137; 140].

Dacă e să ne referim la copil și educația familială prin valorificarea tezaurului muzeal, atunci cu siguranță putem afirma că prin intermediul vizitelor, competent și calitativ organizate la muzeu (un ghidaj profesionalizat, adică bun și interesant, informații realizate în baza autenticității, discuții pe marginea celor vizionate cu adulții competenți etc.), facilităm și realizăm nu numai educația intelectuală/cognitivă, morală, estetică, ci activizăm și un șir de scopuri colaterale, ca de exemplu: recuperarea și re/integrarea socială a individului, evitarea marginalizării, consumarea și petrecerea pozitivă și creativă a timpului liber, incitarea interesului pentru frumos, istorie și anumite profesii (critic de artă, ghid, istoric etc.). La fel, EM are un rol

important în formarea patriotismului la copii și tineri, cultivarea atitudinii și comportamentului centrat pe descoperirea unor lumi și civilizații diferite, îndepărtate în timp și spațiu.

În acest sens, considerăm că am reușit realizarea cercetării prealabile. Timp de un an, au fost desfășurate un ansamblu de activități muzeale cu clasele de liceu. Au fost vizitate practic toate muzeele din Chișinău, câteva mănăstiri vechi și un șir de expoziții de artă, dedicate portului național, olăritului, artizanatului, tapiseriei etc. Evident că toate vizitele au fost comentate, discutate; a fost propus copiilor să realizeze compuneri/esee, poezii, desene, picturi, placate pe marginea celor vizionate, apoi s-a organizat o expoziție. În conversația cu pedagogii s-a menționat faptul că lucrările elevilor au fost variate, originale și interesante. Comparativ cu elevii claselor, care nu au fost implicate în EM, liceenii au devenit mai curioși, ameliorându-și simțitor înșușita la istorie, limba maternă, geografie, educația tehnologică etc.

Studiul literaturii de specialitate [4; 5; 16; 21; 22 etc.] și investigația noastră ne-a permis să elaborăm un șir de **strategii operaționale și condiții de educație muzeală, care pot fi utile în educația copiilor și adolescenților în cadrul familial și cel școlar**. Astfel propunem:

- Strategia axării pe valorificarea eficientă și permanentă, special planificată cu instituțiile de învățământ, a tezaurului muzeal în educația tinerei generații;
- Strategia explorării posibilităților Internetului, care se rezuma la desfășurarea vizitelor virtuale prin muzeele lumii, în scopul educației muzeale;
- Strategia îmbinării optime a cogniției cu activitățile practice interactive de redare a emoțiilor și informațiilor achiziționate sub formă de creație și elaborare a unor lucrări (picturi, desene, broderii, povestioare, placate, alte elemente de tip artizanal etc.);
- Strategia eficientizării parteneriatului educațional școală-familie-muzeu-comunitate în contextul valorificării *educației muzeale*.

Cât privește **condițiile EM**, acestea trebuie să fie cunoscute, create și valorificate atât în școală cât și în familie, iar scopul cunoașterii și explorării acestora, fiind consolidarea eforturilor formative și de culturalizare a copiilor [33, p. 350]. Cele mai importante condiții ale educației muzeale rezidă în aplicarea **metodelor și procedeele care vor facilita educația muzeală**. La fel, enumerăm și alte **condiții importante**:

- *selectarea expozițiilor și muzeelor în funcție de vârsta copiilor*, adică să fie respectată accesibilitatea pentru percepția și înțelegerea tezaurului vizionat;
- *vizitele la muzeu să fie bine gândite și anunțate din timp*;
- *să fie pregătit și realizat un ghidaj profesional*;
- *adultii să fie deschiși la toate întrebările copiilor; comportarea adecvată în procesul vizitelor la muzeu, incitând interesul și curiozitatea copiilor*;

- să fie realizate conversații și discuții pe marginea celor vizionate;
- să fie atrași și părinții în organizarea și realizarea educației muzeale.

Menționăm faptul că dacă se va colabora eficient în această direcție, toți agenții/actorii angajați în procesul socio-educativ vor reuși să formeze o personalitate armonios dezvoltată, centrată pe cunoașterea și ocrotirea tezaurului național și al celui uman [33, p.351].

2.2. Managementul și marketingul muzeal în contextul educației muzeale

După cum am putut observa din conținutul primului capitol, rolul instituțiilor muzeale axat pe educarea și culturalizarea diverselor categorii de public, a devenit unul primordial pentru societatea contemporană. Așadar, dezvoltarea dinamică și multidimensională a muzeelor și activității acestora a impus modificări semnificative de ordin legislativ în *managementul muzeal*. Analizând lucrările cercetătorilor din domeniul vizat [17; 67; 75; 80; 98; 114; 115; 116 etc.], a fost precizat faptul că *managementul muzeal*, într-o anumită măsură, a existat întotdeauna, însă dintr-o perspectivă științifică și metodologică acesta a fost revigorat după al doilea război mondial, după ce centrarea activității muzeelor s-a direcționat nu doar spre achiziționarea, conservarea și cercetarea colecțiilor, ci și spre educarea vizitatorului, fapt care a condus la transformarea muzeelor în centre de cultură cu un spectru larg de oferte. Muzeologul M. Crețu susține că muzeele achiziționează, păstrează și expun obiectele care exprimă viața unei comunități, având obligația să îi redea esența identitară, folosind resursele pe care acesta le deține [17, p. 127]. Plecând de la aceste afirmații și analiza observațiilor noastre, constatăm că muzeele trebuie să-și asume responsabilitatea pentru gestionarea optimă a patrimoniului său, dar și a întregii activități socio-culturale pe care o desfășoară prin implicarea colaboratorilor săi și a specialiștilor competenți din diverse domenii de activitate.

Astăzi, muzeele au devenit treptat parte componentă a industriilor culturale și actori educaționali importanți, care participă în formarea armonioasă a personalității copiilor, tinerilor și adulților. Instituția muzeală a suportat schimbări fundamentale în organizarea activității sale, cooperând intens cu mediul de afaceri. În acest context, instituțiile muzeale au beneficiat de resurse financiare pentru a-și extinde spațiile expoziționale, au inițiat programe educaționale și au implementat proiecte de culturalizare a publicului, axate pe promovarea *tezaurului muzeal* [107, p. 12].

Întrucât, cercetarea noastră are caracter pedagogic și interdisciplinar ne vom referi în continuare, mai întâi la unele aspecte de organizare, administrare și funcționare a instituțiilor muzeale, adică la *managementul muzeal* menit să valorifice misiunea acestora în mediul socio-cultural cu implicații multiple în mediul școlar.

Potrivit *Dicționarului explicativ al limbii române*, se menționează că *managementul* este activitatea și arta de a conduce; ansamblul activităților de organizare, de conducere și gestionare a întreprinderilor, inclusiv celor de știință, tehnică etc. [30, p. 614].

Cercetătoarea rusă T. Ю. Юренева menționează că termenul de *management* (din engl. *management*) provine de la verbul *manage*, ceea ce înseamnă a conduce, a gestiona și denotă totalitatea de metode, instrumente și forme de gestionare a producției, precum și a resurselor financiare, intelectuale etc. [116, p. 496].

Cât privește sistemul și instituțiile de învățământ, acestea, la fel operează cu conceptul de *management*, completat cu adjectivul *educațional*.

Așadar, din cele expuse putem conchide că termenul vizat se aplică în toate domeniile și denotă ansamblul acțiunilor de gestionare și administrare, care sunt aplicate astăzi în toate instituțiile publice, private, unitățile industriale, militare, școlare etc., inclusiv în *instituțiile muzeale*.

Cercetătorul român I. Opriș, consideră că *managementul muzeal* se referă la modul în care sunt organizate și conduse activitățile specifice: culturale, artistice, științifice și administrative dintr-un muzeu sau colecție muzeală de natură să producă bune rezultate de informare, educare și culturalizare a populației [67, p. 18].

În viziunea cercetătoarei I. L. Pop, *managementul muzeal* reprezintă un proces amplu de planificare, organizare, coordonare, conducere și control al resurselor de care dispune un muzeu, în vederea generării unor beneficii sociale, economice, educaționale și cultural-artistice cât mai mari [80, p. 80].

O altă cercetătoare, muzeolog, A. B. Щербина, consideră că mecanismul de conducere a instituției muzeale funcționează prin interacțiunea a două componente: *subiectul* și *obiectul gestionării*, iar eficiența *managementului muzeal* depinde direct de ansamblul de tehnici și proceduri utilizat de către subiectul gestionării și impactul lor asupra obiectului gestionat [114, p. 45]. După cum se poate observa definirea conceptului de *management muzeal* ne-a permis să completăm caracteristicile de bază ale acestuia.

În această ordine de idei, venim și noi cu o mică, dar esențială completare, *managementul muzeal* mai depinde și de îmbinarea diversificată a tehnicilor și procedurilor de conducere și administrare a resurselor muzeale, ceea ce asigură funcționalitatea optima a muzeului și incită creativitatea, consolidarea experienței și măiestriei managerilor și colaboratorilor muzeali.

Analiza literaturii de specialitate [52; 67; 75; 80; 107; 114 etc.] ne-a permis să stabilim că ***managementul muzeal cuprinde următoarele direcții de activitate:***

- determinarea și proiectarea scopului și a obiectivelor activității muzeale (imEDIATE și de perspectivă);

- elaborarea și valorificarea proiectelor activității muzeale;
- constituirea și monitorizarea implementării strategiilor muzeale profilate;
- colectarea, restaurarea și administrarea resurselor de patrimoniu și a celor umane;
- conducerea acțiunilor specifice;
- dirijarea personalului muzeal;
- manevrarea și utilizarea optimă atât a informațiilor (generale și specifice) cât și a tehnologiilor de informare și lucru cu publicul larg;
- orientarea și stimularea resurselor umane pentru a obține performanțe;
- crearea climatului pozitiv de muncă [Apud 67, p. 18].

Dacă studiem direcțiile de activitate a muzeelor, nominalizate anterior, apoi observăm că acestea au la bază un șir de obiective clare, care trebuie să corespundă unor caracteristici anume, care le vor oferi eficiență/calitate și performanță.

Cercetătoarea A. B. Щербина [114, p. 48], consideră că acestea trebuie să cuprindă un șir de caracteristici importante, precum:

- exactitate și măsurabilitate, vizare și verificare (acest lucru permite ulterior o evaluare adecvată a progresului muncii);
- orientare temporală clară/de obicei se disting obiective pe termen lung și pe termen scurt;
- accesibilitatea activităților și coordonarea acestora cu alte obiective și resurse (de exemplu, stabilirea unui obiectiv care depășește capacitățile muzeului, fie din lipsă de resurse, fie din cauza unor factori externi, care ar putea avea consecințe dezastruoase asupra funcționării acestuia).

În acest context, cercetătoarea română, I. L. Pop, reiterează că **managementul muzeal** trebuie abordat ca pe un proces integru de planificare, organizare, conducere, control și monitorizare a resurselor instituției muzeale, acesta fiind eficient dacă este axat pe **trei principii fundamentale**:

- urmărirea și dirijarea echilibrată a intrărilor în cadrul organizației/muzeului; a resurselor umane; resurselor materiale; resurselor financiare; resurselor informaționale etc.;
- realizarea și ghidarea rezonabilă a procesului de transformări a bunurilor, serviciilor și a informației;
- planificarea și realizarea ieșirilor optime pe piață cu beneficii sociale, beneficii economice, beneficii educaționale, beneficii culturale, beneficii artistice etc. [80, p. 79].

Astfel, conchidem că **managementul muzeal** poate fi realizat cu succes doar în cazul maximizării raportului dintre aceste trei principii. De asemenea, constatăm faptul că *instituția muzeală* își consolidează poziția în societate prin promovarea activă a resurselor culturale, artistice și educaționale, axate pe îmbunătățirea metodelor și formelor de interacțiune cu diverse categorii de vizitatori. Stabilirea, extinderea și menținerea relației cu publicul a devenit prioritară

și semnificativă pentru muzeele contemporane, fapt care a direcționat ministerele de resort să înființeze unele departamente specializate, numite *Public relations* (din engl. relații cu publicul). Anume, în acest context, pledăm pentru ca muzeele să colaboreze eficient cu copiii, tinerii, școala etc. Din aceste motive suntem ferm convinși că în statele muzeelor ar fi binevenit un pedagog muzeolog, inițiat în pedagogia generală și pedagogia muzeală.

Cercetătoarea Т. Б. Михайлова [107, p. 47], susține că există două dimensiuni de conexiune ale instituției muzeale în relațiile cu publicul: interne și externe. Obiectivele principale de relaționare cu publicul în *mediul intramuzeal* rezidă în inițierea și întreținerea comunicării, formarea și consolidarea culturii. Pentru realizarea **obiectivelor cu caracter intern**, sunt utilizate un șir de instrumente din patru domenii, precum:

- domeniul informațional (rețele sociale, web site-ul, mass-media tipărită și virtuală);
- domeniul analitic (chestionarea, monitorizarea personalului și publicului);
- domeniul comunicativ (activități tematice, sărbători muzeale, instruire internă);
- domeniul organizatoric (ședințe, conferințe, achiziționări a exponatelor, conservarea și sau restaurarea acestora, discursuri ale conducerii etc.).

Principalele obiective cu caracter extern de relaționare cu publicul sunt:

- poziționarea muzeului în raport cu importanța națională a activității sale;
- poziționarea muzeului în raport cu mediul de afaceri și public;
- poziționarea muzeului în raport cu organizațiile nonguvernamentale, politice sau publice și populația autohtonă.

Noi completăm obiectivele vizate cu obiectivul: poziționarea muzeului în raport de colaborare și cooperare cu instituțiile de învățământ.

Plecând de la cele expuse, deducem că relaționarea cu publicul atât în plan intern cât și în plan extern, poziționarea muzeului trebuie sincronizată și armonizată cu scopul îmbunătățirii activității muzeale, axată pe educarea, culturalizarea și dezvoltarea generațiilor în creștere, ceea ce este foarte important în viziunea noastră. **Managementul muzeal trage după sine setul de instrumente și practici importante de investigație, identificare și prognozare a relațiilor instituției muzeale cu publicul, care este valorificat de către marketing. Marketingul** înseamnă *ansamblul activităților prin care producția este orientată cererilor prezente și viitoare ale consumatorului* [30, p. 624]. În cazul nostru, *marketingul muzeal* presupune planificarea, realizarea și monitorizarea acțiunilor și activităților prin care tezaurul muzeal poate fi prezentat publicului de variate vârste.

Muzeologul E. Ploșniță, susține că **marketingul muzeal** poate fi abordat ca:

- un sistem de metode și acțiuni, care asigură investigarea necesităților societății și publicului larg în ceea ce privește serviciile muzeului și posibilitățile optime de satisfacere a acestor necesități cu mijloace de activitate muzeală;

- un mijloc de obținere a concordanței și echilibrului între funcțiile socioculturale specifice muzeului și cerințele pieței culturale [75, p. 137].

Studiul efectuat ne-a permis să deducem că *marketingul muzeal* cuprinde întreaga activitate de gestionare a instituției muzeale axată pe conservarea, cercetarea, dezvoltarea, valorificarea și promovarea tezaurului pe care îl deține în scopul investigării și satisfacerii aspirațiilor diverselor categorii de public. În acord cu cele relatate, cercetătoarea T. Ю. Юренева, menționează că ***marketingul muzeal include două direcții strategice importante:***

- prezentarea și promovarea muzeului și activității sale;
- prezentarea și promovarea *produselor specifice* muzeului sau a *serviciilor adiționale* prestate de către acesta publicului [116, p. 510].

Drept *produse specifice* sunt numite expozițiile; diversele forme de activitate cultural-educatională; cărțile, cataloagele, produsele poligrafice ce furnizează informații despre muzeu și colecțiile sale [Ibidem, p. 510]. *Serviciile adiționale* prestate pot fi considerate locurile de parcare acordate, cafenelele, zonele de odihnă organizate în incinta muzeelor etc. Desigur că reieșind din problema și scopul cercetărilor noastre și plecând de la ideile expuse anterior, putem completa aspectul vizat cu o precizare: **toate acțiunile și activitățile muzeale trebuie să corespundă celor mai înalte standarde de calitate, iar în programul de lucru, managementul și marketingul muzeal să fie incluse obiective, conținuturi și strategii de colaborare cu instituțiile de învățământ la general și cu elevii de varietate vârste, în special.**

În sensul vizat, ***principalele obiective ale marketingului muzeal***, menite să asigure un parcurs favorabil în activitatea și dezvoltarea muzeelor, au fost explicit desemnate de cercetătoarea T. Б. Михайлова, [107, p. 43] după cum urmează:

- complexitatea examinării necesităților vizitatorului;
- păstrarea și extinderea audienței muzeale, precum și desfășurarea acțiunilor centrate pe crearea publicului fidel;
- promovarea sporirii frecvenței vizitelor la muzeu;
- stimularea interesului vizitatorilor pentru muzeu (în acest scop trebuie elaborate programe educaționale pentru copii cât și pentru adulți);
- asigurarea confortului vizitatorilor (toți cei care vizitează muzeul trebuie să fie mulțumiți din toate punctele de vedere);
- identificarea ofertelor atractive pe care le poate oferi muzeul;
- descoperirea oportunităților elocvente pentru obținerea unor profituri de către muzeu;
- asigurarea prestigiului prin consolidarea imaginii muzeului și informarea pe scară largă a societății cu privire la activitățile și ofertele muzeale [Ibidem, p. 43].

În consens cu cele relatate, susținem ideea promovată de cercetătoarea rusă M. Ю. Юхневич, care precizează că muzeul contemporan recunoaște comunicarea cu publicul drept cel mai important obiectiv din cadrul teoriei *marketingului muzeal*, concentrat tot mai mult pe interesele publicului larg [115, p. 67]. Reiterăm că pentru a desfășura activitatea complexă și de succes, instituția muzeală își propune să studieze, să cerceteze, să implice și să sensibilizeze beneficiarul serviciilor sale, să stabilească care este publicul muzeal, ce cuprinde diferite categorii de vârstă, de cultură, de statut social și profesional; nivel de educație, atitudini și valori și desigur că interese și aspirații diferite. În acest scop sunt desfășurate multe acțiuni și un ansamblu larg de activități de cercetare, menite să evalueze impactul instituției muzeale asupra publicului său.

Studiul literaturii consacrate [47; 71; 75; 80; 97; 98] a permis să stabilim că *marketingul muzeal*, investigarea și studierea publicului muzeal trebuie să fie o activitate formală de tip obligator, sistemic și sistematic, care ar folosi: concepte, concepții, metode și tehnici precise de cercetare ce ar contribui la eficientizarea și realizarea specificării, măsurării, culegerii, stocării, analizei și interpretării informațiilor de marketing pentru a cunoaște mediul extern și intern al muzeului, al comportamentului vizitatorilor, inclusiv pentru a evalua performanțele instituției și calitatea activității personalului. Aceste acțiuni sunt necesare pentru realizarea prognozelor, identificarea oportunităților, a direcționării *politicilor de marketing*, precum și evaluarea alternativelor *acțiunilor de marketing* și a efectelor acestora [98, p. 94]. În cadrul unei *investigații de marketing* se pot asocia mai multe tehnici. Muzeul are la dispoziție o mare varietate de tehnici: anchetă pe bază de chestionar asupra unui eșantion reprezentativ (cercetare exhaustivă); interviu individual de profunzime; studiu de caz; investigația focus grupurilor; observația sistemică; conversațiile și discuțiile; notițe, reclamații și opinii expuse într-un jurnal/registru special etc. Alegerea celei mai potrivite forme și/sau metode este influențată de mai mulți factori, printre care amintim obiectivele urmărite, resursele disponibile sau caracteristicile publicului [Ibidem].

O concluzie tranșantă cu privire la aceste două fenomene și procese relevante s-ar rezuma la următoarele: în prezent instituțiile muzeale devin preocupate tot mai mult de măsurarea și eficientizarea performanțelor sale atât în activitatea de achiziționare, cercetare și conservare a patrimoniului muzeal cât și în relaționarea cu publicul, educația și cultura-lizarea acestuia. Întrucât, un singur scenariu pentru funcționarea managementului și marketingului muzeal nu poate exista pentru toate instituțiile muzeale, fiecare dintre acestea trebuie să-și dezvolte propriile mecanisme de reglementare, dezvoltare și progres în con-cordanță cu normele legale și necesitatea adaptării la mediul socio-cultural.

În țara noastră, funcționarea managementului și marketingului muzeal este legiferată de anu-mite acte normative și structuri legale naționale și internaționale, prin aderarea la normele *Codului de etică al ICOM* [117, p.11], care prevede că aparatul de conducere al muzeelor trebuie să se supună

integral și complet acordurilor, legilor internaționale, naționale și locale; să respecte obligațiile contractuale în condițiile legii ce vizează diverse aspecte ale muzeului sau a colecțiilor sale.

În această ordine de idei, trebuie să menționăm că experiența statelor avansate care demonstrează că EM a adulților și copiilor este posibilă doar atunci când ***politicile educaționale și culturale ale țării se vor axa pe următoarele principii:***

- muzeele vor fi sprijinite din punct de vedere financiar pentru a achiziționa, restaura și conserva tezaurul său, dar și a extinde activitatea sa socio-culturală prin întemeierea și valorificarea parteneriatelor educaționale cu școala și întreaga comunitate (actorii sociali preocupați de educație și cultură);
- mass-media va fi obligată să promoveze activ și sistematic activitatea muzeelor, inițiind programe radiofonice și TV cu caracter de familiarizare a populației cu tezaurul național stocat în muzeele republicii și ale altor state;
- colaboratorii muzeelor vor căuta mijloace, modalități de atragere și implicare a copiilor, tineretului și adulților în variate programe interactive cu caracter cognitiv și creativ ca de exemplu: *Noaptea Muzeelor, Ziua Științei, Ziua Internațională a Familiei etc.*
- instituțiile de învățământ de toate nivelurile vor fi deschise pentru colaborarea eficientă cu muzeele și familiile discipolilor săi [35, p. 546].

2.3. Condiții pedagogice de eficientizare a educației muzeale a liceenilor în colaborarea școală-muzeu-familie-comunitate

Relația dintre muzeu, educația muzeală, școală, familie și comunitate trebuie să fie una de reciprocitate instituțională și procesuală, întrucât la scară culturală ele se completează, consolidând dezvoltarea armonioasă și formarea cognitivă și morală a individului. Așadar, în contextul problemei abordate, se impune precizarea conceptului de *colaborare educațională*. În opinia savanților filologi, I. Coteanu, dr. L. Seche, dr. M., a *colabora* înseamnă a participa alături de alții la realizarea unei acțiuni sau a unei opere care se efectuează în comun [30, p. 204], iar partea a doua a sintagmei *educațională*, concretizează, semnifică scopul și menirea actului de colaborare [38, p. 135].

Întrucât EM poate fi valorificată prin acțiunile educaționale aplicate asupra vizitatorului în spațiul muzeal, dar și în afara lui, conștientizăm faptul că prin colaborare, muzeul se transformă într-un partener de calitate în câmpul educațional, iar interacțiunea sa cu instituțiile de învățământ și cu cele comunitare poate deveni una constantă, interesantă și de neînlocuit.

În acest context devin actuale unele precizări ale cercetătoarei E. Vrasmaș [96, p. 217-218] vizavi de posibilitățile *parteneriatului educațional*, care poate fi realizat între:

- instituțiile educației: familie, instituție de învățământ și comunitate;

- agenții educaționali: copil, părinți, cadre didactice, specialiști în rezolvarea unor probleme educaționale (psihologi, consilieri, psihopedagogi, terapeuți etc.);
- membri ai comunității cu influență asupra creșterii, educării și dezvoltării copilului (medici, factori de decizie, reprezentanții bisericii, ai poliției etc.);
- influențele educative exercitate la anumite momente asupra copilului;
- programele de creștere, îngrijire și educare a copilului;
- formele educației în anumite perioade.

În continuarea dezvoltării acestor teze valoroase venim cu unele idei: elaborarea și implementarea unor proiecte instituționale de colaborare între școli și muzee, cu implicarea elevilor de toate vârstele, a familiilor acestora, la care ar putea adera și instituțiile superioare de învățământ, ceea ce cu siguranță ar contribui la revigorarea întregului proces instructiv/educativ. În unison cu cele expuse sunt și cerințele față de colaborarea instituțiilor care vin în susținerea copilului și a familiei, după cum urmează:

- acceptarea diferențelor și tolerarea opțiunilor diferite;
- egalizarea șanselor de participare la o acțiune educativă comună;
- interacțiunile acceptate de toți partenerii;
- comunicarea eficientă între participanți;
- colaborarea între participanți acțiune comună în care fiecare are rolul său diferit;
- cooperarea, acțiune comună în care se exercită interrelații și roluri comune [96, p. 217-218].

În opinia cercetătorului român M. Agabrian [2, p. 7], *parteneriatul* dintre școală-familie-comunitate poate:

- a) ajuta profesorii în munca lor;
- b) perfecționa abilitățile școlare ale elevilor;
- c) îmbunătăți programele de studiu și climatul școlar;
- d) îmbunătăți abilitățile educaționale ale părinților;
- e) dezvolta abilitățile de lideri ale părinților;
- f) conecta familiile cu membrii școlii și ai comunității;
- g) stimula serviciul comunității în folosul școlilor;
- h) oferi servicii și suport familiilor;
- i) crea un mediu mai sigur în școli.

Cele relatate ne îndeamnă să conștientizăm faptul că numai prin realizarea unei colaborări eficiente școală-familie-comunitate vom putea obține rezultatele dorite în dezvoltarea și educarea personalității copilului. În contextul dat, C. Cucoș susține că realizarea unor *înfrățiri* sau

parteneriate dintre școală și muzeu reprezintă formule instituționalizate de prefigurare a acestei complementarități formative [21, p. 196]. Savantul menționează că *perimetrul muzeal asigură o specializare și centrare a stimulilor culturali pe o singură dimensiune*, asigurând influența directă a unui *concentrat spiritual* [Ibidem, p. 190] de o mare forță persuasivă și morală asupra tinerilor.

Considerăm foarte pozitiv faptul că politicile și practicile statale promovează tot mai activ și insistent colaborarea muzeului cu alte instituții comunitare, axate pe educație atât la nivel național cât și internațional. Codul Etic al Muzeelor ICOM din 2017 precizează că, muzeul are o datorie importantă de a-și dezvolta rolul educațional și de a atrage publicul larg din comunitatea, localitatea sau grupul pe care îl deservește [131, p. 26]. Așadar, interacțiunea cu comunitatea și promovarea patrimoniului său reprezintă o parte integrantă a rolului educațional al muzeului

În această ordine de idei, conchidem că instituția muzeală astăzi nu are doar statut de achiziționare, păstrare, restaurare și depozitare a valorilor cultural-istorice, ci manifestă un interes constant și posibilități enorme de promovare activă a cunoașterii lumii, istoriei, culturii prin promovarea sistematică a tezaurului acumulat, devenind partener important al școlii și familiei în educația tinerei generații.

În viziunea cercetătoarei Larisa Cuznețov [23, p. 15], agenții sociali, prin colaborare devin parteneri în planificarea, elaborarea și implementarea acțiunilor educative și didactice, favorizează atingerea finalității educaționale de bază: cultivarea omului și pregătirea lui pentru o inserție socială optimă. Ca acțiune, educația se plasează între societate și individ, mijlocind transferul de valori de la un pol la celălalt, astfel, asigurând cele două laturi complementare: socializarea și individualizarea, care înscriu ființa umană pe traiectoria ascendentă a formării și umanizării sale [38, p. 136]. În unison cu această viziune, vine și opinia lui C. Cucos, care reliefează faptul că meditănd asupra funcției pedagogiei muzeale, constatăm importanța ei, mai cu seamă astăzi când școala a mai pierdut din autoritatea sa și face variate încercări de a-și redresa situația, întemeind parteneriate educaționale cu alte instituții sociale pentru a spori motivația elevilor, a schimba atitudinea lor față de învățătură și cunoaștere [21].

Dacă în primul capitol am abordat muzeul din punct de vedere al genezei lui, a analizei politicilor statale cu privire la funcționarea și statutul muzeelor și am stabilit reperele epistemologice ale EM, în acest capitol vom determina reperele praxiologice, elaborând și fundamentând științific, instrumentele pedagogice ale acestui proces complex.

Sintetizând aspectele teoretice analizate, susținem că *muzeul* este o instituție cu drept de valorificare, achiziționare, conservare a patrimoniului cultural în scopul prezentării, promovării

acestui tuturor categoriilor de cetățeni, adulți, tineri, copii. În acest sens, muzeul trebuie abordat drept o sursă de comunicare realizată la diferite nivele sociale și instituționale printr-o strânsă colaborare cu întreaga societate, mai cu seamă cu *instituțiile de învățământ*. M. Agabrian, subliniază că *comunitățile* presupun nenumărate interrelații, rețele de afiliere și de colaborare, care implică indivizii aflați în poziții și roluri sociale diferite, ce fac parte din grupuri și culturi variate [2, p. 16]. Suntem convinși că dezvoltarea unor *parteneriate dintre familie-școală-muzeu-comunitate* reprezintă o oportunitate concretă de realizare multidimensională a educației muzeale, inclusiv educației permanente/pe parcursul vieții individului, orientată spre valorificarea patrimoniului cultural într-un mod special, bine gândit și structurat. În situația vizată, școala ar trebui să fie actorul și partenerul care mediază și promovează colaborarea dintre elevi, familie și muzeu.

Mediul școlar, susține Larisa Cuznețov, propagă modele de educație generală a copilului, susținând, modelul educativ familial, implicând, lărgind și valorificând, activ pe cele sociale/ale comunității [26, p. 225], ceea ce influențează cultivarea individului, cunoașterea, învățarea și formarea unei personalități integre. În această ordine de idei, apare o întrebare logică: oare instituția de învățământ nu ar fortifica inserția socială a elevului mai eficient dacă ar implica muzeul? Activitățile realizate de noi în experimentul preliminar ne-au convins că educația muzeală reprezintă un factor foarte important de integrare socială și formare a personalității.

Aceste opinii și experiențe consonează cu ideile reputatului savant rus, Л. Д. Выготский, care considera că construcția cognitivă a persoanei se realizează *în contexte interactive în cadrul cărora copilul și adultul se angajează într-o activitate comună, iar învățarea în viziunea sa devine o modalitate de co/construcție a cunoștințelor realizată de către copil prin colaborare* [Apud 85, p. 74]. Idee la care ne asociem și noi, completând-o cu următoarea precizare: colaborarea școală-muzeu-familie va asigura diversificarea și aprofundarea conținuturilor disciplinare, incitând o învățare interactivă și mult mai eficientă, inclusiv o educație familială de calitate. Alături de acțiunile adresate publicului școlar, muzeul promovează activități interactive pentru toate categoriile de vârstă. Scopul acestora fiind cultivarea atitudinii pozitive, a gustului estetic elevat, a bunei formări morale și spiritual-culturale, istorice; familiarizarea generațiilor în creștere cu *tezaurul muzeelor*. Manifestările de acest fel pot fi organizate și desfășurate atât de instituțiile de învățământ cât și de muzeu, dar neapărat prin implicarea familiei. Anticipând descrierea experimentului pedagogic, de bază și reieșind din rezultatele proiectului instituțional desfășurat circa trei ani, conturăm ***condițiile pedagogice de eficientizare a educației muzeale*** a liceenilor în colaborarea școală-muzeu-familie-comunitate. Așadar, menționăm o ***condiție pedagogică importantă: activitățile organizate cu elevii trebuie dimensionate și coordonate de specialiștii din domeniul educației și a educației muzeale***. În acest sens, subiectul valorizant

principal al acțiunilor EM în familie rămâne a fi personalitatea și erudiția părinților, care-și doresc ca copiii lor să devină oameni cu un nivel înalt de cultură și o moralitate aleasă.

Din aceste considerente, *parteneriatul educațional* familie-școală în domeniul vizat, trebuie corelat și extins prin colaborarea acestora cu muzeul și comunitatea. O tendință și o perspectivă posibilă de eficientizare a EM ar fi colaborarea permanentă, interactivă cu școala și familia. Considerăm că inițiativele educative trebuie să parvină atât de la școală cât și de la muzeu, familie sau alți actori comunitari (Biblioteci, Centre de creație pentru copii etc.). În acest context, se conturează o condiție importantă: ***coordonarea permanentă și bidimensională a inițiativelor partenariale de EM***. Mai precis, școala să nu aștepte doar implicația muzeului sau a familiei, ci să intervină cu anumite proiecte și strategii concrete și viceversa. O altă condiție reprezintă ***necesitatea optimizării calificării pedagogilor muzeali și a școlii, abilitarea acestora în edificarea și valorificarea ofertei educaționale muzeale moderne și diversificate, centrate pe nevoile de dezvoltare a elevilor și pe nevoile specifice comunității locale***, care ar corespunde standardelor naționale de calitate a educației generației în creștere. Astfel, o colaborare fructuoasă cu școala ar fi benefică pentru ca activitățile educative desfășurate în și de muzeu să stimuleze învățarea activă prin cunoașterea și perceperea istoriei exponatelor, prin interacțiunea cu obiectele de artă și cultură, evenimentele și artefactele concrete.

În acest sens, o colaborare strânsă la nivel instituțional ar completa substanțial curricula școlară prin valorificarea interacțiunii obiectivelor istorice și culturale ale muzeului cu obiectivele educative tradiționale ale școlii și a familiei în scopul sensibilizării copiilor și tineretului față de valorile patrimoniului național și universal, dar și cultivarea unui profil moral, cultural și civic al acestora.

Următoarea condiție pedagogică importantă rezidă în ***concentrarea eforturilor tuturor instituțiilor vizate în direcția articulării resurselor educaționale ale muzeului cu cele din câmpul educațional școlar prin implicarea activă a familiei și ale altor actori sociali***.

În consens cu cele relatate, considerăm că școala este obligată să conlucreze cu toate instituțiile sociale interesate direct sau tangențial de domeniul educației și formarea personalității copilului de vârstă școlară și să stabilească relații partenariale, de cooperare și colaborare cu familia acestuia, proiectând și mediind respectivele interacțiuni. Plecând de la delimitarea condițiilor generale conchidem că muzeul alături de școală formează un tandem cu aceasta, care se face responsabil de educația tinerei generații prin intermediul promovării valorilor muzeale autentice. Totodată, ***parteneriatul dintre școală-muzeu-familie-comunitate poate fi considerat drept o strategie esențială a pedagogiei muzeale și un mecanism fundamental al EM***, care poate contribui la:

- sporirea nivelului și conținutului educațional formal, nonformal și informal;
- eficientizarea educației morale și a organizării rezonabile și interesante a timpului liber;
- depășirea unor dificultăți la nivel de comunicare în diadele: (părinți-copii; profesori-elevi; elevi-elevi, colaboratori muzeali–public de variată vârstă etc.);
- înțelegerea, aprecierea și interpretarea valorilor autentice;
- integrarea și re/integrarea copiilor în comunitate.

Prin urmare, resursele de cunoaștere-învățare în mediul educațional al muzeului se evidențiază prin autenticitate, flexibilitate și varietate. Ele ameliorează, aprofundează și diversifică anumite componente implicate în procesul de asimilare, redare și transfer al informației, ceea ce facilitează esențial desfășurarea mai interesantă și eficientă a lecțiilor la diverse discipline școlare și artistice așa ca: istoria, geografia, limba și literatura română, educația tehnologică, arta plastică etc. [35, p. 545]

În concluzie, orientarea pedagogiei spre valorificarea *educației umaniste, cognitiv-constructiviste* și a *educației pe parcursul întregii vieți*, permută accentele de la didacticismul excesiv, cultura organizațională restrictivă a școlii și cadrul formalizat al acesteia spre:

- a) alcătuirea unui *mediu propice învățării*, prin crearea de situații sociale rezolvabile în grup și individual, prin efort propriu;
- b) stimularea inițiativei elevilor, care își construiesc propria realitate în procesul interiorizării conținutului învățării;
- c) crearea unor contexte de învățare care asigură motivarea elevilor prin valorificarea tuturor resurselor lor cognitive, dar și noncognitive susține S. Cristea [18, p. 545].

În acest context, precizăm că implicarea activă a instituțiilor comunitare, mai cu seamă a muzeelor, în procesul de educație asigură fortificarea educației morale, civice, interculturale a tuturor generațiilor, deoarece anume muzeele demonstrează posibilități enorme nu numai de restaurare, stocare, păstrare/conservare, a tezaurului cultural, dar și de promovare a acestuia și consolidare a valorilor spirituale. Pentru ca muzeul să-și fundamenteze poziția de actor educativ în cadrul comunității umane, el caută, cercetează și stabilește noi forme și modalități de colaborare cu alte instituții ale comunității, inclusiv investigațiile de învățământ.

Realizarea investigației preliminare prin intermediul unui chestionar de opinii pe un eșantion structurat, independent de tineri/studenți, cadre didactice, liceeni și părinții acestora ne-a convins că posibilitățile muzeelor nu sunt pe deplin valorificate în educația tinerei generații. Ilustrăm constatarea dată prin precizarea opiniilor și rezultatelor obținute:

- muzeele necesită o atenție și un sprijin mare și substanțial financiar, economic, legislativ etc. din partea Guvernului, așa consideră 88,3% de subiecți;

- instituțiile de învățământ, mai cu seamă, liceele și universitățile trebuie să manifeste spirit de inițiativă în ceea ce privește colaborarea cu muzeele din țară; să elaboreze și să implementeze proiecte educative parteneriale, implicând activ elevii, studenții și familiile acestora, susțin 84,4% de subiecți;
- 78,6% de subiecți consideră că mass-media (TV și radioul) insuficient promovează și elucidează activitatea muzeelor și a patrimoniului muzeal al țării și lumii;
- 72,2% de liceeni și studenți au propus ca așa disciplină ca Istoria să fie predată în cadrul și prin intermediul muzeelor, studierii în directă valorilor tezaurizate;
- 83% de cadre didactice implicate în proiectul instituțional de valorificare a educației muzeale, în contextul parteneriatului școală-muzeu-familie-comunitate, susțin că astfel de proiecte reprezintă unul din cele mai eficiente instrumente de formare morală, estetică și *cognitiv-constructivistă*, care oferă posibilități reale de dezvoltare a metacogniției și de optimizare a motivației învățării elevilor.
- toți colaboratorii muzeelor (100%) au menționat că au nevoie de suportul pedagogic și metodologic al școlii în realizarea obiectivelor EM.

Studiul literaturii consacrate acestei probleme [1; 2; 3; 4; 5; 21 etc.], observațiile noastre, rezultatele chestionării preliminare, a conversațiilor cu părinții, cadrele didactice și colaboratorii muzeali au permis să ***stabilim condițiile pedagogice generale***, expuse la începutul subcapitolului și să formulăm ***ansamblul de condiții psihopedagogice specifice***, axate pe eficientizarea EM a liceenilor în colaborarea școală-muzeu-familie-comunitate. Acestea trebuie să fie cunoscute și explorate de managerii școlari, diriginți, cadrele didactice și colaboratorii muzeelor, responsabili de activitatea educativă (pedagogii muzeali).

După cum am stabilit în urma studiului teoretic, determinarea perspectivelor conceptuale ale EM elucidate în 1.4 (Management muzeal și educație muzeală în România, 2010 Herman Aarts; Peter Hugel; Diana Timer etc.) observațiile realizate, în conformitate cu constatările efectuate de colaboratorii muzeali, ***una din condițiile psihopedagogice specifice*** ține de ***cunoașterea și valorificarea în practică a teoriilor învățării*** [Apud 1, p. 142-143].

În continuare vom prezenta succint și esențializat fundamentarea științifică a condițiilor psihopedagogice specifice de realizare eficientă a EM.

Așadar, **A. G. Hein** a studiat și a publicat cercetările sale cu privire la faptul cum învață vizitatorii muzeelor. Savantul a oferit mai multe referințe practice, axate pe ***învățarea constructivistă*** în muzeu, menționând că învățarea începe întotdeauna prin recunoașterea, conștientizarea și activarea cunoștințelor prealabile a persoanei asupra unui subiect prin descoperire și construire. În muzeu vizitatorul trebuie să aibă posibilitatea ca informația

prezentată în expoziție și cea oferită de ghid să înceapă cu ceea ce acesta știe, pentru ca să se simtă competent. Apoi, prin variate forme, metode și procedee expozitive (demonstrative și verbale) se creează posibilitatea de a face legături/conexiuni între obiecte, fenomene, idei, viziuni, încurajând percepția, memoria reflecția, dialogul și comportamentul investigativ, gândirea analitică și critică a vizitatorului [Apud 1, p. 144].

Următoarea teorie, întemeiată de B. D. Kolb este reflectată în lucrarea *Experiential Learning* [146]. Esența acestei teorii rezidă în faptul că cercetătorul se concentrează pe **dimensiunile experimentare-înțelegere și intern-extern**. Prima se referă la modul în care individul își însușește o experiență, cercetătorul menționând că *experimentarea* este un mod de învățare orientat către simț/analizatori, iar *înțelegerea* este un mod de învățare orientat spre valorificarea operațiunilor gândirii și elaborării judecăților și raționamentelor.

Dimensiunea intern-extern se referă la modul în care experiența este asimilată, plecând de la observație aspect intern, urmând reflecția și finalizând cu învățarea prin acțiune—aspect extern și activ. În baza valorificării acestor dimensiuni se ajunge la un proces ciclic de învățare eficientă definit drept cercul lui Kolb, care urmărește traseul: *experiența concretă, observația reflexivă, conceptualizarea abstractă și experimentarea activă*, ceea ce contribuie la un proces de învățare adecvat și eficient [Ibidem, p.145-146].

Următoarea teorie întemeiată, de **C. H. Gardner**, cunoscută sub genericul **inteligența multiplă**, ne orientează spre faptul respectării individualității și a capacității persoanei de a rezolva variate probleme și a se adapta la schimbările mediului într-un anumit mod. De aici, savantul propune organizarea și valorificarea diferențiată a informațiilor pentru a se adresa diverselor inteligențe dominante ale persoanei. Astfel, **C. H. Gardner** distinge opt inteligențe: corporal-chinestezică, naturalistă, muzicală, lingvistică, intra-personală, logico-matematică, inter-personală și spațială [Apud 32].

Așadar, teoria data, poate fi cu succes aplicată în *educația muzeală*, orientând colaboratorii și pedagogii muzeali spre explorarea multiplelor forme de informare a vizitatorilor, acestea pot fi: *texte scrise/postere, broșuri, scheme cu explicații și note informative, dar pot fi și activități practice/interactive; expoziții tematice, ateliere de informare și formare, povestiri și informații verbale, povestiri; conferințe practice* etc.

În contextul celor relatate, unii cercetători [16; 17; 21; 53; 56; 116 etc.] susțin că fiecare muzeu trebuie să aibă o infrastructură dezvoltată pentru comoditatea vizitatorilor de a-și satisface trebuințele biologice. Astfel, teoria lui **D. A. Maslow**, cunoscută sub genericul **piramida nevoilor**, ne orientează spre înțelegerea faptului că tuturor persoanelor, inclusiv vizitatorilor muzeelor trebuie să le fie create posibilități și condiții de satisfacere a necesităților fiziologice, de

securitate, contact social adecvat; de apreciere și stimulare a autodezvoltării și autoactualizării; să aibă la îndemână hărți de navigare în spațiu, simboluri grafice direcționale, panouri de informare, blocuri sanitare, zone de agrement etc. [Apud 32].

Întrucât, contactul cu valorile muzeale necesită anumit efort cognitiv și intelectual din partea vizitatorilor, aceștia trebuie pregătiți în prealabil. Cercetătorul **E. E. Bales** a dedus o legitate importantă privind cantitatea materiei reținute după modul și tipul perceperii și învățării. Elementele vizate au fost structurate într-o *piramidă a învățării*, în care *explicațiile* profesorului ocupă 5%; *cititul/lectura*-10%; *materialul audio-vizual*-20%; *demonstrația*-30%; *discuția în grup*-50%; *exercițiile practice* au o eficiență de 75%, iar *activitățile individuale și explicațiile de la elev la elev* au o eficiență de 80% [Apud 1, p.159-160]. Așadar, studiul teoretic și analiza experienței acumulate de unele muzee și instituții de învățământ [1], ne-a permis să determinăm un șir de modalități/forme interactive de lucru cu vizitatori, mai cu seamă, cu elevii liceeni și tinerii. Acestea sunt: expozițiile interactive; workshop-urile; lecțiile desfășurate la muzeu; discuțiile pe marginea exponatelor, expozițiilor; școli-ateliere de creație etc.

Plecând de la determinarea reperelor epistemologice și de la aspectele practice evidențiate, am stabilit ***condițiile psihopedagogice specifice de eficientizare a educației muzeale***, după cum urmează:

- *axarea pe nivelul dezvoltării intelectuale, a proceselor motivaționale și atitudinale ale elevilor, care ne orientează spre diversificarea strategiilor, a formelor și metodelor de interacționare a muzeului cu vizitatorii în funcție de vârstă și dezvoltarea sferei cognitiv-intelectuale;*
- *axarea pe valorificarea tipului de inteligență (inteligente multiple) și a creativității elevilor pentru a stimula cogniția, memoria, gândirea, limbajul și imaginația;*
- *centrarea pe facilitarea învățării de tip constructivist și experimental, ceea ce poate asigura o asimilare mult mai eficientă a noilor cunoștințe și va stimula spiritul de inițiativă și creativitate;*
- *îmbinarea variatelor forme, strategii și metode în valorificarea procesului de educație muzeală;*
- *axarea pe valorificarea conținuturilor curriculare din perspectivă inter- pluri- și transdisciplinară, dar cu evitarea didacticismului excesiv și a repetării unor informații din manualele și ghidurile școlare etc.;*
- *elaborarea și implementarea programelor interactive de educație muzeală în colaborarea școală-muzeu-familie-comunitate, care vor fi orientate spre inițierea, consolidarea și experimentarea variatelor practici de cunoaștere a valorilor tezaurului muzeal.*

Determinarea reperelor teoretice, a condițiilor pedagogice de realizare a EM ne-a orientat spre elaborarea unui instrument metodologic, care ar asigura ghidarea procesului educației muzeale, definit *Mecanismul interacționării condițiilor de eficientizare a educației muzeale a elevilor din liceu* (Figura 2.1).

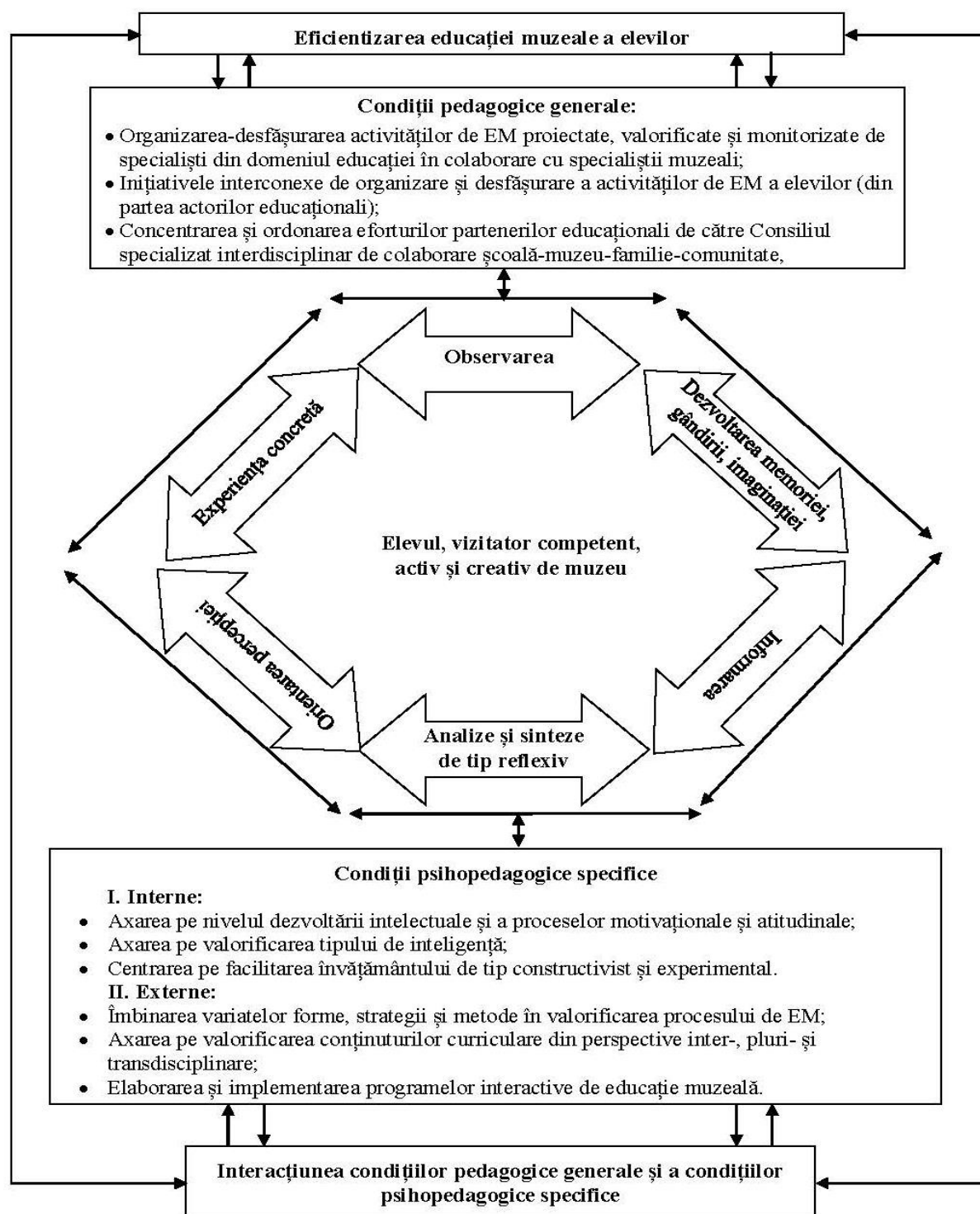

Figura 2.1. Mecanismul interacționării condițiilor de eficientizare a EM a elevilor din liceu (autor T. Filipski)

Anticipând elucidarea experimentului pedagogic, ținem să menționăm că instrumentul elaborat ce reprezintă mecanismul interacționării condițiilor pedagogice generale cu cele specifice (interne și externe), orientează acțiunile actorilor implicați și îndeplinește funcția de declanșare și ghidare a desfășurării procesului educației muzeale a liceenilor, prin valorificarea elementului central hexagonal care este centrat pe formarea elevului ca vizitator competent, activ și creativ al muzeului.

2.4. Tehnologia educației muzeale a elevilor din liceu

Cercetarea preliminară desfășurată și analiza fundamentelor teoretice ne-a ajutat să elaborăm următorul instrument pedagogic operațional de tip tridimensional, numit **Grila criteriilor și indicatorilor de explorare eficientă a educației muzeale**, care conține trei componente, I – *criteriile de explorare eficientă a tezaurului muzeal*; II – *descriptorii competențelor de valorificare optimă a culturii muzeale (pentru elevi)*; III – *descriptorii competențelor parentale de realizare a EM* (Tabelul 2.2):

Tabelul 2.2. Grila criteriilor și indicatorilor de explorare eficientă a EM

I. Criteriile de explorare eficientă a tezaurului muzeal	
• Respectarea specificului vârstei vizitatorilor. • Corelarea explorării tezaurului muzeal cu programul și curricula școlară. • Coordonarea optimă a posibilităților instituțiilor de învățământ, muzeelor și familiei. • Promovarea valorilor culturale și istorice autentice (educația axiologică). • Asigurarea dezvoltării armonioase a elevilor cu accent pe educația morală. • Observarea comportamentului elevilor și monitorizarea feed-backului.	
II. Descriptorii competențelor de valorificare optimă a culturii muzeale de către elevi	
Indicatorii comportamentului cultural muzeal (pentru elevi) Elevul manifestă:	Descriptorii competențelor de valorificare optimă a tezaurului muzeal
1. La nivel de cunoaștere:	
• Interes pentru cultura muzeală. • Percepție și receptare a valorilor tezaurului muzeal/cultural. • Înțelegere a limbajului muzeal.	1. Identifică ansamblul instituțiilor muzeale. 2. Expune (descrie) valorile tezaurului muzeal (cultural) din țară, lume. 3. Aplică limbajul specific culturii muzeale.
2. La nivel de aplicare:	
• Capacități de orientare în mediul muzeal. • Capacități de înțelegere a <i>dialogului cultural</i> în cadrul muzeului. • Atitudine pozitivă pentru a descoperi obiecte valoroase din punct de vedere muzeistic, istoric, cultural.	2.1. Stabilește și argumentează un cod de norme și reguli de comportare în muzeu. 2.2. Elaborează o <i>Agendă pentru vizitatorii unui muzeu concret/Agenda dialogului cultural</i>. 2.3. Întocmește un <i>Ghid orientativ în ajutorul școlii, centrat pe descoperirea obiectelor valoroase din punct de vedere muzeistic</i>.

3. La nivel de integrare:	
• Capacități de analiză, exprimare, descriere, interpretare și apreciere a exponatelor muzeale. • Capacități de armonizare a propriei personalități prin mijloacele culturii muzeale. • Creativitate și imaginație privind redarea sentimentelor și ideilor din perspectiva frecventării muzeelor (expoziții etc.) • Inițiativă și inventivitate în comunicarea cu tezaurul cultural muzeistic.	3.1. Analizează și expune opinia sa despre, reperele esențiale a expoziției de muzeu; a unui exponat, a unei activități de promovare și familiarizare cu patrimoniul muzeului vizitat. 3.2. Propune variante de studiere a valorilor și mijloacelor culturii muzeale. 3.3. Elaborează programe de diversificare a evenimentelor cultural-instructive muzeale. 3.4. Creează opere personale în baza observării valorilor culturii muzeale (poezii, povestioare, nuvele etc.).
III. Descriptorii competenței parentale de realizare a educației muzeale	
Indicatorii comportamentului muzeal parental competent în EM a copiilor Părinții manifestă:	Descriptorii competențelor parentale de valorificare a posibilităților muzeelor în educația copiilor
1. La nivel de cunoaștere:	
• Atitudine pozitivă privind formarea culturii muzeale. • Model comportamental pozitiv și interes față de tezaurul cultural al societății.	1.1. Identifică rețeaua de muzee din țară, definind clasificarea lor (tipurile instituțiilor, importanța). 1.2. Expune importanța și posibilitățile educației muzeale. 1.3. Caracterizează impactul pozitiv al colaborării școală-muzeu-familie.
2. La nivel de aplicare:	
• Inițiativa în cunoașterea și familiarizarea copiilor cu muzeele din țară și cele din lume (virtual). • Interes pentru valorificarea posibilităților instituțiilor muzeale în educația copiilor.	2.1. Elaborează un program familial de vizitare a muzeelor din țară. 2.2. Întocmește o Agendă cu întrebări pentru convorbiri și discuții privind cultura muzeală (cu copiii).
3. La nivel de integrare:	
• Centrare pe formarea armonioasă a elevului din perspectiva educației muzeale. • Consecvență și creativitate în promovarea culturii muzeale.	3.1. Creează copilului condiții de organizare a vizitelor în muzeele din țară. 3.2. Elaborează un Portofoliu/Album al familiei pentru a colecta (și descrie succint) informațiile cu privire la vizitele în muzee. 3.3. Organizează discuții, șezători, mese rotunde cu copiii în familie cu privire la cultura muzeală.

Stabilind criteriile, indicatorii și descriptorii competențelor, am creat temeuri metodologice clare pentru a elabora modelul și un *Program de educație muzeală în contextul*

colaborării școală-muzeu-familie-comunitate, pentru a fundamenta științific și a descrie posibilitățile pedagogiei muzeale și a re/construi activitatea socio-culturală a muzeului și școlii ca elemente esențiale ale parteneriatului educațional.

În consens cu studiul și analiza reperelor teoretice determinate, cu stabilirea esenței socio-culturale a instituțiilor muzeale și plecând de la necesitatea resuscitării educației morale prin intermediul valorilor autentice naționale (formarea memoriei istorice, cunoașterea valorilor civilizației) în contextul colaborării școală-muzeu-familie-comunitate, am stabilit criteriile și indicatorii comportamentului muzeal cultural al elevilor, inclusiv indicatorii și descriptorii competențelor parentale (Tabelul 2.2.). În această ordine de idei, considerăm că anume PM este domeniul care vine în ajutorul colaboratorilor muzeelor, ce au menirea să revadă și să renoveze toate tipurile de activitate muzeistică pentru a revigora cultivarea morală și civică a persoanei. După cum am menționat, pedagogia muzeală își propune să stimuleze și să promoveze interacțiunea omului, mai cu seamă a tinerei generații cu valorile civilizației, făcând-o cât mai accesibilă prin și în spațiul muzeal, atât la nivel instituțional, familial cât și social. Evident că procesul de colaborare cu muzeele trebuie să asigure stimularea și valorizarea potențialului formativ al elevilor, familiei, susținând inițiativele școlii.

Încă un aspect principal aici îl reprezintă modul de abordare a gestionării timpului în educația familială și școlară a copilului și orientarea personalității acestuia spre autoeducație și autoperfecționare [29, p. 12], inclusiv învățarea pe parcursul vieții.

În consens cu aceasta, trebuie să ținem cont de faptul că sporirea timpului liber utilizat ineficient, poate crea noi probleme pe plan social, deoarece timpul este o realitate ambiguă. El poate fi o sursă de progres și de bunăstare pentru individ și societate, dar și o sursă de degradare și regres social, susține cercetătoarea M. Marinescu [50, p. 26], de aceea adulții, pedagogii și părinții sunt obligați să învețe copiii ași organiza într-un mod interesant și util timpul său.

Astfel, medierea, monitorizarea și realizarea calitativă a vizitelor organizate la muzeu, facilitează și sporește nu doar educația intelectuală, cognitivă, morală, estetică și artistică, ea asigură înțelegerea, aprecierea și interpretarea valorilor autentice și desigur că integrarea și re/integrarea copiilor în comunitate și societate, evitarea marginalizării, consumarea optimă a timpului liber; cultivă interesul pentru frumos, istorie, artă, creație și anumite profesii.

Astăzi o EM eficientă nu mai poate fi realizată doar episodic în afara parteneriatului socio-cultural și a celui educativ. Implicarea în realitatea contemporană, este benefică în îmbinarea armonioasă a cunoașterii și conștientizării imaginii trecutului cu prezentul și viitorul. Această abordare impune o nouă mentalitate, idei inovatorii, o nouă viziune asupra problemelor de formare a personalității umane.

Studiul epistemologic și cel empiric ne-a permis să înțelegem că o educație prin și pentru muzeu reprezintă o abordare integră, un fenomen complex ce nu poate fi realizată în afara unor conexiuni ample interdisciplinare și relații de durată, proiectate, desfășurate și monitorizate în concordanță cu posibilitățile muzeelor, a instituțiilor de învățământ a curriculumurilor școlare, a oportunităților elevilor și părinților.

Suntem absolut de acord cu V. Cojocariu, N. Barabaș, V. Mitocaru, cercetători care consideră că muzeul trebuie să facă mai mult decât să se adapteze schimbărilor și anume să le declanșeze, să le devanseze, adică să anticipeze anumite acțiuni. De aceea, el trebuie să-și dezvolte dimensiunea interdisciplinară și proiectivă, valorificând *pedagogia muzeală*, care reprezintă un bun și funcțional suport teoretic și metodologic [16, p. 19].

Reflectând asupra acestei idei și în baza celor relatate, conștientizăm necesitatea fundamentării pedagogice a EM. La fel, pledăm pentru validarea și experimentarea strategiilor de eficientizare a *educației muzeale* în contextul consilierii psihopedagogice axate pe dezvoltarea și orientarea familiei în scopul relaționării și colaborării eficiente cu muzeele. Elaborarea unui demers educativ comun, adaptat la specificul și interesul fiecărei categorii de vârstă a elevilor, la conținuturile curriculare, la exigențele educației umaniste a dezvoltării personale și la principiile paradigmei cognitiv-constructiviste, ar constitui un suport practic de organizare și desfășurare a colaborării școală-muzeu-familie-comunitate.

În acest sens, după cum am menționat în primul capitol, am depistat și analizat un șir de recomandări efectuate de cercetătorul german G. Freudenthal, care a fost primul ce a formulat și înaintat un set de norme practice de eficientizare a *educației muzeale*, după cum urmează:

- fiecare vizită la muzeu trebuie să aibă un scop educațional specific;
- profesorul și elevii trebuie să-și dea seama că vizitarea muzeului nu este doar un divertisment, ci și o muncă serioasă și, prin urmare, trebuie să se pregătească pentru ea;
- participarea la cursurile din muzeu trebuie efectuată în timpul orelor de școală, atunci când copiii nu sunt obosiți și sunt gata să primească informația;
- ar trebui să se renunțe la excursii obositoare ca fiind grele nu doar pentru copil, ci și pentru adulți;
- selectarea exponatelor pentru vizionare în baza intereselor și vârstei copilului;
- expunerea copiilor pe marginea vizitelor la muzeu sub formă orală, scrisă, practică (desene, eseuri, compuneri etc.) [Apud 111, p. 28].

În contextul problemei abordate, muzeograful E. Ploșniță susține că pedagogia muzeală identifică următoarele **principii**, care sunt unice pentru activitatea tuturor muzeelor și, care pot fi aplicate și în *Republica Moldova*:

1. Elaborarea unei strategii educative cu programe specifice pentru diverse categorii de vârstă și categorii sociale. La elaborarea acestor programe trebuie atrași sociologi, psihologi, specialiști în pedagogia generală;
2. Crearea unui sistem de colaborare cu alte instituții de cultură și educație cum ar fi *Ministerul Educației*, Universitățile etc.;
3. Cercetarea socio-psihologică a publicului, utilizarea obligatorie a testelor de opinie pentru a cunoaște doleanțele publicului. În general, în muzeele care se respectă, nici un program, nici o expoziție, nici o manifestare culturală nu se organizează fără un studiu de piață (marketing muzeal);
4. Analiza randamentului economic, ceea ce înseamnă că noi trebuie să cercetăm și să cunoaștem cât ne costă un vizitator [76, p. 32].

Noi cu toții suntem martorii oculari și constatăm că astăzi muzeul își schimbă concepțiile de expunere, cercetare și conservare a tezaurului muzeal, modificându-și aproape radical aspectul exterior și interior, stabilind curba de interes a diverselor categorii de public, studiind capacitatea și modul de captare a informației, asumându-și rolul de mediator între exponat și utilizatorul lor, inclusiv de educator, formator al culturii muzeale pro-patrimoniu.

Definită ca instituție a statului, actualmente muzeul, intervine pe arena societății alături de instituțiile de învățământ prin implicațiile sale consistente, variate și responsabile în procesul educațional. Astfel, comunitatea muzeală, prin mesajele sale specifice, promovează educația pro-patrimoniu, pro-muzeu, dezvoltă atitudinea patriotică și oferă publicului etaloane asupra morallui, frumosului, esteticii și valorii. Muzeul epocii postmoderne nu întruchipează doar tradiția și nostalgia trecutului, ci se înfățișează ca un martor și promotor al progresului întregii societăți umane. Republica Moldova se bucură de legiferarea muzeelor sale la nivel internațional ce se manifestă prin cooperare și înțelegere reciprocă cu mai multe state, care se angajează să contribuie la salvarea, păstrarea și transmiterea tezaurului spiritual al umanității [17; 35, p.57; 59; 88; 133 etc.].

Așadar, după ce am clarificat scopul și sarcinile PM, am determinat reperele teoretice ale educației muzeale, urmează să fundamentăm **Principiile educației muzeale**, să conturăm tehnologia acesteia; să elaborăm structura; să precizăm și să argumentăm științific **Modelul pedagogic al educației muzeale a elevilor din liceu** (Figura 2.2). Preconizăm structurarea componentelor modelului în așa mod ca acesta să fie unul flexibil, funcțional și deschis la

completări ca să poată servi ca instrument pentru orientarea și valorificarea EM a elevilor din variate instituții de învățământ și la toate treptele de învățământ preuniversitar (școală primară, gimnaziu, liceu etc.).

În contextul dat, ne-am condus de principiile umaniste, obiectivele EM a elevilor și studiile realizate și întemeiate de cercetătorul rus Б. А. Столяров [111, p. 106]. Principiile EM propuse de Б. А. Столяров sunt următoarele:

- *principiul orientării personale*, care presupune cunoașterea calităților personale ale subiectului, orientarea sa valorică, comportamentul și domeniul de activitate;
- *principiul diferențierii particularităților individuale și de vârstă a publicului muzeal*, care presupune elaborarea și desfășurarea acțiunilor educative individual sau în grup în concordanță cu vârsta, interesele subiecților etc.;
- *principiul dezvoltării personalității active*, ce presupune incitarea studenților și elevilor în participarea activă la acțiunile educative desfășurate în muzeu;
- *principiul coordonării activității actorilor procesului educațional muzeal*: pedagogul muzeal, obiectul muzeal și publicul [Ibidem, p. 106-107].

Astfel, în consens cu cele relatate de Б. А. Столяров și plecând de la *particularitățile de vârstă ale elevilor* [28; 41; 69 etc.]; *specificul EM și a activității muzeului* [1; 4; 5; 21; 34; 35; 37; 39; 40; 42; 46; 56; 64; 104; 112 etc.] *direcțiile managementului și marketingului muzeal* [17; 44; 64; 75 etc.] și *sarcinile PM* [4; 21 etc.], inclusiv de la *principiile educației*, prezentăm ansamblul de ***principii pedagogice ale educației muzeale***, relevante în viziunea noastră, pentru a desfășura calitativ procesul vizat. Cele opt principii reprezintă un element normativ esențial al EM.

1. ***Principiul abordării complexe și integrative ale informației oferite de muzeu***, presupune valorificarea de către colaboratorii muzeului a cunoștințelor științifice despre materialul și informația factologică din variate domenii ale activității umane. Totodată, pedagogul muzeal va aborda inter-, pluri- și transdisciplinaritatea, demonstrând valoarea autentică, integritatea obiectelor muzeale și complexitatea acestora. Evident că principiul dat îi orientează pe colaboratorii muzeului spre studierea și prezentarea interconexiunilor științifice cu istoria, cultura, sociologia, antropologia, estetica, arta, pedagogia etc.
2. ***Principiul centrării pe vizitator/orientarea pe individul implicat***, asigură accesibilizarea informațiilor și orientează pedagogul muzeal spre facilitarea învățării elevilor într-un mod umanist și nondidacticist (respectarea regulilor educației umaniste, a intereselor, aspirațiilor vizitatorului).

3. ***Principiul asigurării dialogului constructiv***, acesta, reprezintă strategia de bază a intercomunicării și relaționării muzeale între pedagogul muzeal și vizitator. Principiul asigură eficiența interacțiunii pedagog muzeal – vizitator, direcționând co/participarea la conștientizarea fenomenelor cultural-istorice.
4. ***Principiul asigurării continuității și feed-backului***, care ne orientează spre ideea organizării și structurării explorării treptate a spațiului și tezaurului muzeal, inclusiv a informației. Acest principiu ne amintește despre explorarea eficientă a feed-backului cu vizitatorul (sub variate forme și modalități).
5. ***Principiul axat pe activitățile interactive care dezvoltă creativitatea*** și presupune desfășurarea procesului pedagogic muzeal într-o formă de explorare activă și creativă a spațiului, obiectelor/exponatelor, monumentelor de artă în colaborare cu colegii și colaboratori muzeali, dar și pedagogii instituțiilor de învățământ.
6. ***Principiul îmbinării variatelor forme, metode și principii în EM*** presupune diversificarea acestora și aplicarea unor strategii pedagogice eficiente de tipul celor expozitiv-euristice, axate pe acțiune și valorificare a cercetării, problematizării etc.
7. ***Principiul asigurării dezvoltării armonioase a elevului cu accent pe formarea unității dintre conștiința și conduita morală***, orientează pedagogii muzeali și cadrele didactice spre proiectarea și desfășurarea activităților care au drept scop valorificarea tuturor dimensiunilor educației (educația intelectuală, estetică, tehnologică, psihofizică etc.), accentul fiind pus pe cultivarea morală a vizitatorului. Pentru a stimula formarea unității dintre conștiința și conduita morală, elevii pot fi orientați să deseneze, picteze etc., ceea ce au văzut în muzeu, iar lucrările să le facă cadou unei grădinițe de copii, centru de agrement sau centru de plasament pentru copiii din familiile social-vulnerabile etc.
8. ***Principiul asigurării colaborării eficiente școală-muzeu-familie-comunitate***, va orienta activitatea fiecărei instituții sociale și va asigura o conlucrare stabilă, variată, axată pe familiarizarea copiilor și tinerilor, a familiilor acestora cu tezaurul cultural/muzeal.

Având deja toate reperele teoretice determinate și descrise ne vom concentra asupra tehnologiei EM, esența căreia a fost concentrată într-un model pedagogic (Figura 2.2). Cu acest scop am elaborat componentele structurale ale acestuia, care s-au materializat în: *Curriculumul educației muzeale pentru adulți*, *Curriculumul educației muzeale pentru elevii* (claselor primare, gimnaziale și de liceu) și am identificat formele, metodele, procedeele și activitățile specifice preconizate (Anexele 5; 6; 11; 14 și 15). Totodată, am specificat finalitățile, obiectivate în competențele de percepție/receptare a tezaurului muzeal și competențele de sinteză și analiză a valorilor muzeale.

Pentru a ne orienta în componentele *Modelului pedagogic al educației muzeale a elevilor din liceu*, am elaborat organigrama acestuia (Figura 2.2).

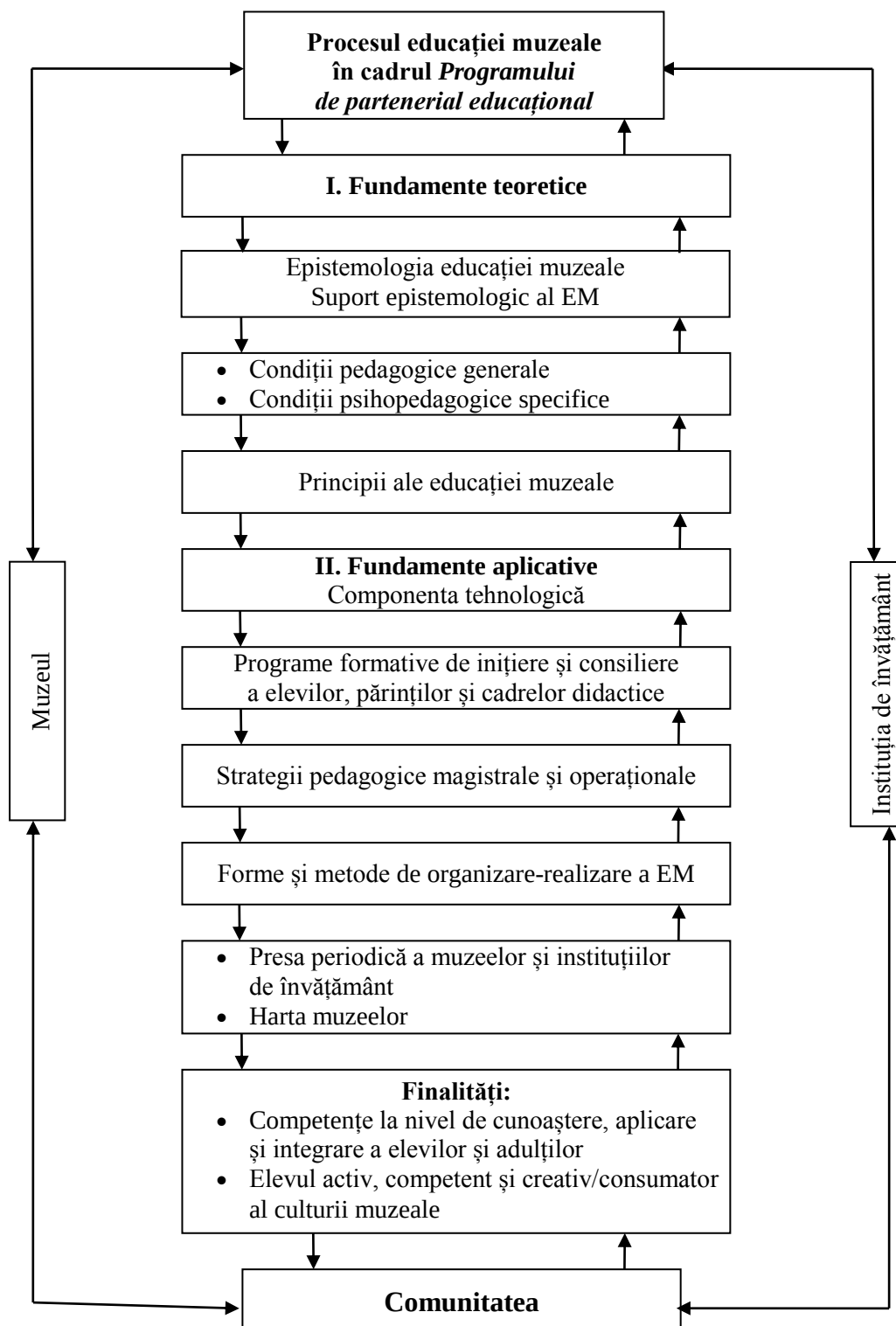

Figura 2.2. Modelul pedagogic al educației muzeale a elevilor din liceu
(autor T. Filipski)

Prezentăm succint componentele modelului elaborat. Modelul încorporează fundamentele teoretice, determinate și configurate în rezultatul studiului epistemologic, după cum urmează: conceptele și definițiile de bază (*muzeu, pedagogie muzeală, educație muzeală, management și marketing muzeal-culturală* etc.); istoricul apariției, etapele dezvoltării, clasificarea muzeelor și desfășurarea activității socio-culturale a acestuia; perspectivele conceptuale de abordare a educației muzeale etc. Fiecare element al ***fundamentelor teoretice*** este explicit descris, analizat și interpretat în capitolul 1 și parțial în capitolul 2 (2.1 și 2.2).

După cum se poate observa, fundamentele aplicative/praxiologice includ componenta tehnologică, care constă din următoarele instrumente pedagogice, elucidate în capitolul 2 (2.2; 2.3). Așadar, ***fundamentele aplicative***, elaborate, fundamentate științific și validate în cadrul experimentului pedagogic sunt compuse din: *Proiectul instituțional de parteneriat în educație* (Anexa 2); *Programele formative de inițiere și consiliere a elevilor, părinților și cadrelor didactice* (Anexele 14 și 15); *Strategiile pedagogice magistrale și operaționale* (subcapitolul 2.1); *Formele și metodele de organizare-realizare a EM* (Anexa 11); *Presa periodică a muzeelor și instituțiilor de învățământ* (Anexa 17); *Harta muzeelor din Republica Moldova* (Anexa 10) și finalități (elucidate în Grila criteriilor și indicatorilor de explorare eficientă a EM (Tabelul 2.2).

Bineînțeles că toate componentele și elementele modelului interacționează, completându-se reciproc și sunt deschise pentru o continuă dezvoltare și variate precizări. Funcționalitatea lor a fost stabilită de experți (Anexele 12 și 13), demonstrată și validată în acțiune, adică în experimentul pedagogic și rezultatele obținute.

Anticipând desfășurarea și descrierea experimentului pedagogic de bază, remarcăm că valorificarea componentelor *Modelului pedagogic al educației muzeale a elevilor din liceu* a fost implementată pe eșantioane de elevi (ai claselor primare, gimnaziale și de liceu) și de adulți (părinții, elevilor și cadre didactice), ceea ce ne-a permis să constatăm eficiența acestora. Detaliile și aspectele concrete vor fi descrise, analizate și interpretate detaliat în următorul capitol.

2.5. Concluzii la capitolul 2

1. *Educația muzeală*, în viziunea cercetătorilor lui C. Cucoș, M. Murgoci, I. Opreș, Б. А. Столяров, А. В. Щербина etc. și în accepțiunea noastră, confirmată prin cercetările prealabile efectuate, necesită o desfășurare în baza unei colaborări fructuoase și permanente dintre școală-muzeu-familie-comunitate. În acest sens a fost analizată activitatea socio-culturală a muzeului, s-au identificat aspectele de bază ale *managementului și marketingului muzeal*, fiind specificate posibilitățile acestuia și

formele de colaborare cu școala, care se regăsesc în *Mizele educației muzeale și Matricea posibilităților muzeelor în colaborare cu școala* (Tabelul 2.1).

2. În baza analizei accepciunilor lui A. Nedelcu, Larisa Cuznețov, H. Aarts, P. Hugel, D. Timer, D. Kolb, C. Hower, C. Rogers, A. Maslow, H. Gardne, E. Bales, Л. Д. Выгодский etc., care vizează organizarea-desfășurarea EM, instruirea prin posibilitățile muzeului și a parteneriatului educațional, au fost fundamentate și precizate *condițiile pedagogice generale și condițiile psihopedagogice specifice*; a fost creat *Mecanismul interacționării condițiilor pedagogice de eficientizare a EM a liceenilor* (Figura 2.1); *Grila criteriilor și indicatorilor de explorare eficientă a EM* (Tabelul 2.2), care conține criteriile și indicatorii comportamentului cultural muzeal al elevilor/liceeni, descriptorii competențelor de valorificare optimă a tezaurului muzeal de către liceeni; indicatorii comportamentului parental competent în EM a copiilor și descriptorii competențelor parentale de valorificare a posibilităților muzeelor în educația copiilor.
3. Analizând și sintetizând reperele teoretice studiate, rezultatele experimentului preliminar, observațiile desfășurate s-au elaborat instrumentele EM și au fost stabilite sarcinile *pedagogiei muzeale*; au fost fundamentate și formulate *principiile pedagogice ale EM*; *Modelul pedagogic al EM a elevilor din liceu și tehnologia educației muzeale a liceenilor*, care include Curriculumurile pentru elevi și adulți (cadre didactice și părinți); strategiile, formele, metodele și procedeele EM. În același context a fost elaborată structura, scopul, obiectivele și conținutul de bază al Proiectului instituțional de colaborare în educație ***Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților*** [40; 42; 43].

3. COORDONATA PRAXIOLOGICĂ

A EDUCAȚIEI MUZEALE A LICEENILOR ÎN CADRUL COLABORĂRII ȘCOALĂ-MUZEU-FAMILIE-COMUNITATE

3.1. Proiectarea și designul general al experimentului pedagogic

Studiul, analiza și determinarea fundamentelor teoretice ale EM a liceenilor a asigurat conceptualizarea și stabilirea metodologiei procesului vizat, inclusiv a ghidat elaborarea fundamentelor aplicative, obiectivate în ansamblul instrumentelor pedagogice necesare pentru organizarea și desfășurarea experimentului pedagogic. ***Ansamblul instrumentelor elaborate conține:***

- *Perspectivile conceptuale de abordare a educației muzeale* (subcapitolul 1.4);
- *Suportul epistemologic al educației muzeale* (subcapitolul 1.4);
- *Structura acțiunii educative în EM* (Figura 1.1);
- *Strategiile pedagogice magistrale și operaționale ale EM a elevilor* (subcapitolul 2.1);
- *Mizele EM* (subcapitolul 2.1);
- *Matricea posibilității muzeelor și formele de colaborare cu instituția de învățământ* (Tabelul 2.1);
- *Formele, metodele și procesele care facilitează EM;*
- *Direcțiile de activitate, obiectivele și caracteristicile managementului și marketingului muzeal în contextul EM* (subcapitolul 2.2);
- *Condițiile pedagogice generale și cele psihopedagogice specifice de eficientizare a EM a adolescenților în colaborarea școală-muzeu-familie-comunitate* (subcapitolul 2.3);
- *Mecanismul interacționării condițiilor de eficientizare a EM a elevilor din liceu* (Figura 2.1);
- *Grila criteriilor și indicatorilor de explorare eficientă a educației muzeale*, care conține trei compartimente: (I) – criteriile de explorare eficientă a tezaurului muzeal; (II) – descriptorii competențelor de valorificare optimă a culturii muzeale (pentru elevi); (III) – descriptorii competențelor parentale de realizare a EM (Tabelul 2.2);
- *Principiile educației muzeale* (subcapitolul 2.4);
- *Modelul pedagogic al educației muzeale a elevilor din liceu* organigrama și descrierea acestuia (Figura 2.2);
- *Proiectul instituțional de parteneriat în educație cu genericul Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților* (Anexa 2).

Scopul și obiectivele cercetării ne-au orientat spre ***delimitarea a trei axe de cercetare:***

- ***Prima axă*** a presupus o investigație preliminară, care a stat la baza determinării situației concrete a EM; a stabilirii posibilității muzeelor, școlii, familiei și comunității privind

desfășurarea colaborării și parteneriatelor educaționale în direcția cultivării tinerei generații prin intermediul promovării tezaurului muzeal național și universal al civilizației.

- **Axa a doua** a fost orientată spre elaborarea și fundamentarea științifică a instrumentelor pedagogice, destinate EM a elevilor din liceu, nominalizate anterior.
- **Axa a treia** a asigurat configurarea, proiectarea și desfășurarea experimentului pedagogic.

În cadrul cercetării realizate au fost aplicate un șir de metode, printre care: documentarea științifică/studiul literaturii de specialitate, a documentelor de stat etc., conversația, discuția, chestionarele de opinii, probele cu sarcini practice, studiul de caz, analiza și sinteza, compararea și sistematizarea, interpretarea, generalizarea, modelarea, proiectarea, experimentul pedagogic, observarea științifică, consilierea; metode matematice și statistice, predicția și reprezentarea grafică a rezultatelor obținute.

Proiectarea și designul general al experimentului pedagogic le-am structurat și reflectat, în felul următor:

Etapele experimentului:

I. Etapa de constatare

Scopul: Stabilirea situației reale privind EM a liceenilor.

Obiectivele experimentului:

- Elaborarea chestionarelor de opinie pentru elevii din liceu și părinții acestora privind EM și vizitele la muzeu;
- Elaborarea criteriilor, indicatorilor comportamentului cultural muzeal al elevilor și al descriptorilor competențelor de valorificare a tezaurului muzeal în educația elevilor;
- Elaborarea probelor privind EM a liceenilor și a competențelor adulților în aspectul vizat;
- Realizarea conversației și discuțiilor cu elevii și adulții (părinți și pedagogi);
- Determinarea nivelului EM a elevilor de către școală și familie;
- Stabilirea nivelului de colaborare școală-muzeu-familie-comunitate privind EM a elevilor din liceu.

Eșantionul:

- 54 elevi de liceu și 54 părinți;
- 18 cadre didactice;
- 10 colaboratori muzeali.

Termenul desfășurării și stabilirii constatărilor: 6 luni 2018/19 (XI-IV)

Forme/activități și metode de investigare

- Observarea științifică;
- Chestionarul de opinie;
- Probe de verificare a comportamentului cultural al elevilor în muzeu;

- Conversația;
- Discuția;
- Chestionarul pentru elevi, cadrele didactice; părinți și colaboratorii muzeelor.

Rezultatele preconizate și activitățile cercetătorului:

- Diagnosticarea situației reale cu privire la EM a elevilor și colaborarea instituțiilor de învățământ cu muzeele, familia și comunitatea;
- Analiza datelor obținute în cadrul investigației preliminare și a etapei de constatare;
- Elaborarea Proiectului și încheierea acordurilor contractelor de colaborare cu instituțiile de învățământ și muzeele;
- Elaborarea instrumentarului pedagogic pentru EM a liceenilor.

II. Etapa de formare

Scopul: educația muzeală a elevilor și motivarea subiecților adulți privind explorarea tezaurului muzeal, inclusiv formarea competențelor de valorificare optimă a acestuia în educația liceenilor.

Obiectivele experimentului:

- Implementarea Proiectului instituțional de parteneriat în educație cu genericul ***Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților*** (Anexa 2);
- Implementarea Curriculumului opțional ***Muzeul-sursă valoroasă de culturalizare a tinerei generații*** (Anexa 5);
- Implementarea ***Programului de consiliere a cadrelor didactice și a părinților cu privire la EM a liceenilor prin valorificarea curriculumului pentru adulți*** (Anexele 6; 14; 15);
- Implementarea ***Modelului Pedagogic al EM a elevilor*** (cu toate componentele structurale, care încorporează fundamentele teoretico-aplicative ale EM a liceenilor în cadrul colaborării școală-muzeu-familie-comunitate).

Termenul desfășurării: 2 ani de studii 2019-2020; 2020-2021.

Forme/activități și metode de investigare:

- Experimentul pedagogic;
- Activități de informare și formare a elevilor și adulților;
- Ședințe de consiliere a elevilor și părinților;
- Activități de încheiere a acordurilor de colaborare și planificarea acțiunilor parteneriale;
- Activități nonformale desfășurate în muzee, biblioteci comunitare, instituții de învățământ, *Centrul Academic Internațional Eminescu* din Chișinău etc.;
- Ședințe de informare și consiliere a cadrelor didactice;

- Conferințe practice și expoziții ale lucrărilor elevilor și studenților UTM (Anexele 7; 8);
- Conversații socratice și discuții pe marginea vizitelor la muzeu.

III. Etapa de verificare/control

Scopul: verificarea rezultatelor obținute în urma formării subiecților experimentali.

Obiectivele etapei de verificare:

- Stabilirea nivelului de formare a comportamentului cultural muzeal al elevilor;
- Determinarea schimbărilor în colaborarea școală-muzeu-familie-comunitate privind EM a elevilor din liceu;
- Determinarea schimbărilor în competențele și comportamentul adulților (părinți și cadre didactice) de realizare a EM a elevilor din liceu;
- Analiza impactului valorificării fundamentelor pedagogice ale EM a elevilor din liceu.

Termenul desfășurării: 4 luni; 2021 (VII-XI).

Forme/activități și metode de investigare: aplicarea probelor pentru evaluarea rezultatelor etapei de formare a subiecților post/experiment.

Rezultatele preconizate și activitățile cercetătorului:

- Analiza, raportarea și compararea rezultatelor de la constatare cu cele după formarea subiecților implicați în experiment;
- Elaborarea reprezentărilor grafice și prelucrarea matematică și statistică a datelor;
- Explicarea, interpretarea și predicția rezultatelor obținute în cercetare;
- Identificarea limitelor cercetării realizate.

Întreaga cercetare a inclus acțiuni și activități de inițiere, consultare și expertizare a materialelor de către experți (Anexele 12; 13) și actorii educaționali, mai cu seamă a colaboratorilor muzeali, implicați în experiment: *Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău*; *Muzeul Național de Artă al Moldovei*; *Muzeul Național de Istorie a Moldovei*; *Muzeul de Istorie și Etnografie din Orhei*; *Muzeul Vatra Strămoșească din s. Vatici, r-nul Orhei*; a colaboratorilor *Centrului Academic Internațional Eminescu din Chișinău*, *Biblioteca Municipală B. P. Hașdeu*; cadrele didactice, elevii și părinții lor din *Liceul Teoretic Ion Luca Caragiale* din or. Orhei.

3.2. Formarea competențelor de explorare a tezaurului muzeal în educația liceenilor

După cum am menționat, experimentul pedagogic desfășurat este unul clasic/tradițional și constă din trei etape: prima este etapă *de constatare*, care a durat 6 luni; a doua etapă este *de formare* cu o durată de 2 ani de studii și etapa a treia, care s-a rezumat în *verificarea* rezultatelor obținute (durata de 4 luni).

Lotul subiecților l-am selectat, plecând de la interesul și disponibilitatea administrației și colectivului pedagogic al instituțiilor de învățământ, pentru a participa în cercetare și Proiectul instituțional de parteneriat în educație cu genericul *Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților*.

S-a lucrat cu un lot experimental structurat: 54 elevi din liceu și părinții acestora; 18 cadre didactice, 10 colaboratori muzeali și 28 elevi din clasele gimnaziale și clasele primare. În experiment au participat studenți de la Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Urbanism și Arhitectură, Programul Design Interior, bibliotecari, etnografi, pictori, scriitori etc. (Anexa 12). Subiecții țintă au fost liceenii și familiile acestora.

Pe parcursul a doi ani de studii au fost desfășurate un șir de activități. La început, am organizat câteva acțiuni de inițiere–consultații de familiarizare a subiecților cu procesul EM, cu fundamentele teoretice ale educației muzeale (principii, condiții, strategii etc.). Apoi, am implementat *Modelul pedagogic al educației muzeale a elevilor* în cadrul colaborării școală-muzeu-familie-comunitate. Conținutul activităților este descris detaliat în (Anexele 1; 2; 3; 4; 5 și 6).

În continuare prezentăm rezultatele cercetării formative. Pentru a face vizibilă logica cercetării am sintetizat și structurat rezultatele investigației constatative și a celei de verificare/control în tabele de distribuție (Tabelul 3.1; 3.2; 3.3; 3.4).

Tabelul 3.1. Răspunsurile elevilor din gimnaziu privind vizitele la muzeu (28 subiecți)
Rezultatele experimentului de constatare și cele de la etapa finală de verificare.

Numărul itemului și răspunsurile	Experimentul de constatare		Experimentul de verificare	
	Date	%	Date	%
1. - Cunosc 2 muzee	26	92,9	-	-
- Cunosc multe muzee	2	7,1	28	100
2. - Cu familia au vizitat muzee	7	25	24	86
- Nu au vizitat muzee cu familia	21	75	4	14
3. - Școala a organizat o vizită la muzeu	3	10,7	-	-
- Școala a organizat 2 și mai multe vizite la muzeu	25	89,3	28	100
4. - Au aflat lucruri interesante				
- despre Moldova	23	81	27	96,3
- despre popor	21	75	28	100
- despre arta poporului	19	67,8	26	92,8
- despre monede;	24	85,7	28	100
- despre războaiele suportate	26	92,8	26	92,8
5. - să viziteze frecvent muzeele	26	98,2	28	100
- să vadă mai multe expoziții interesante	18	64,3	24	85,7
- nu știu	2	7,14	-	-

După cum am putut observa din Tabelul 3.1, situația s-a schimbat după experimentul de formare a elevilor și adulților, au sporit esențial rezultatele care arată că elevii sunt satisfăcuți, deoarece atât școala (100%), cât și familia (86%) au organizat mai multe vizite la muzeu; elevii au aflat informații interesante despre istoria și trecutul țării, poporului nostru etc.

Tabelul 3.2. Răspunsurile elevilor din liceu privind vizitele la muzeu (26 subiecți)

Numărul itemului și răspunsul liceenilor	Experimentul de constatare		Experimentul de verificare	
	Date	%	Date	%
1. - cunosc/au numit 2-3 muzee	7	26,9	2	7,7
- cunosc/au numit 4-5 muzee	17	65,4	2	7,7
- cunosc/au numit mai mult de 6 muzee	2	7,7	22	84,6
2. - au vizitat 2 muzee	8	30,8	2	7,7
- au vizitat 3 muzee și mai multe	16	61,5	24	92,3
- nu au vizitat nici un muzeu	2	7,7	-	-
3. - au fost impresionați de expoziții	23	88,5	24	92,3
- anturaj	17	65,4	21	81
- informația oferită de ghid	9	34,6	25	96,2
- opere de artă	17	65,4	20	77
- vestimentația/portul din trecut	16	61,5	20	77
4. - ar fi interesați pe viitor de istorie	24	92,3	24	92,3
- de artă	22	84,6	26	100
- de variate domenii de activitate	11	42,3	23	88,5
- nu știu	2	7,7	-	-
5. - consideră necesară EM în școală				
- da	24	92,3	26	100
- nu știu	2	7,7	-	-
- nu	-	-	-	-
6. - Propuneri pentru eficientizarea EM în școală				
- necesitatea cunoașterii istoriei, trecutului țării etc.	24	92,3	26	100
- necesitatea cunoașterii istoriei civilizației	25	96,2	26	100
- să fie organizate activități de studiere a disciplinelor școlare în muzee	23	88,5	25	96,2
- să fim orientați spre a învăța să apreciem exponatele muzeale/tezaurul muzeal	21	81	25	96,2

Dacă analizăm rezultatele obținute la chestionarea liceenilor observăm că aceștia sunt mult mai conștienți de importanța EM, percep clar că nu au suficiente cunoștințe pentru a aprecia valorile tezaurului muzeal (96,2%) și au sugestii concrete de eficientizare a aspectului dat,

propun să fie organizate activități speciale pentru studierea unor discipline școlare în incinta muzeelor, precum: istoria, limba și literatura română, geografia, educația plastică etc. (96,2).

În consens cu strategia investigației în continuare s-a utilizat *Grila criteriilor și indicatorilor de explorare eficientă a EM* (Tabelul 2.2.), lucrând cu eșantionul de bază, constituit din 54 de liceeni.

Urmează să prezentăm, să analizăm și să interpretăm rezultatele obținute pe lotul elevilor/liceeni și părinților acestora.

Mai întâi elucidăm datele obținute în etapa de constatare și rezultatul formării liceenilor (Tabelul 3.3), în special competențele de valorificare optimă a tezaurului muzeal de către elevi, la nivel de cunoaștere, aplicare și integrare (54 s). Itemii/competențele aici sunt codificate în cifre (1; 2; 3 etc.), având posibilitate de observat și consultat Tabelul 2.2.

Tabelul 3.3. Competențele liceenilor de valorificare optimă a tezaurului muzeal

Competențe	Experiment de constatare		Experiment de verificare	
	Date	%	Date	%
I. La nivel de cunoaștere				
1.	17	31,5	51	94,4
2.	15	27,8	50	92,6
3.	6	11,1	52	96,3
II. La nivel de aplicare				
1.	19	35,2	49	91
2.	8	15	48	88,8
3.	7	13	51	94,4
III. La nivel de integrare				
1.	12	22,2	52	96,3
2.	13	24,1	50	92,6
3.	15	27,8	51	94,4
4.	16	29,7	53	98,1

Pentru a oferi claritate în rezultatele obținute propunem reprezentările grafice (Figurile 3.1; 3.2 și 3.3).

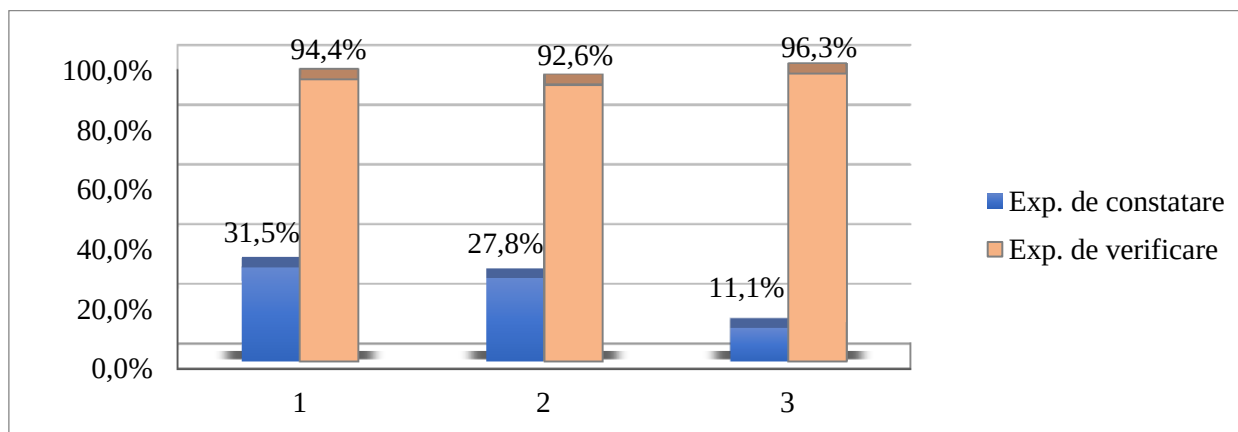

Figura 3.1. Competențele liceenilor de valorificare optimă a tezaurului muzeal, la nivel de cunoaștere (comparativ)

După cum se poate observa la constatare foarte puțini elevi au fost în stare să identifice instituțiile muzeale din țară și din Chișinău. Doar 31,5% de liceeni au numit vre-o 4-5 muzee, restul nu au știut cum să răspundă. Pe când, după formare și vizitele organizate (pe viu și online), conținuturile curriculare speciale implementate și studiate, deja 94,4% de elevi au identificat circa 12 muzee din republică. Elevii au numit corect muzeele, au numit destinația și adresa acestora și au povestit succint ce anume i-a impresionat.

La fel, a sporit simțitor (cu 64,8%) numărul liceenilor care au expus coerent și competent valorile muzeale/exponatele de bază a celor mai importante muzee din țară (Anexa 10) și din lume. Ne-a bucurat faptul că după activitățile realizate, liceenii aplică un limbaj mai exact și elevat în domeniul culturii muzeale. Astfel, 96,3% de elevi (în comparație cu 11,1%) sunt în stare să povestească, să explice și să analizeze exponatele muzeale; să întrețină o convorbire cu privire la patrimonial muzeal și să opineze pe marginea activității colaboratorilor muzeali, exponatelor, a unor artefacte și a colaborării cu școala și comunitatea în direcția vizată.

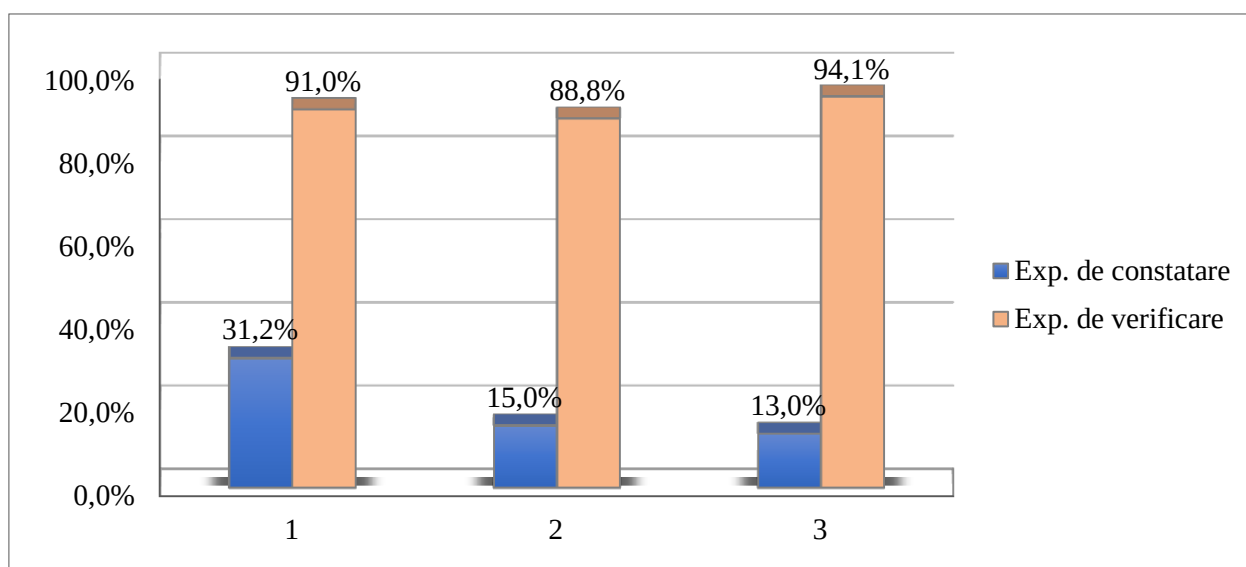

Figura 3.2. Competențele liceenilor de valorificare a tezaurului muzeal, la nivel de aplicare

Este evident că după formarea liceenilor au sporit cu mult competențele lor la nivel de aplicare/practice. Astfel, marea majoritate a elevilor, după formare, au elaborat un cod de reguli clare și adecvate de comportare în muzeu (91% de subiecți în comparație cu 31,2% la început). Interesante au fost și agendele pentru vizitatorii muzeelor elaborate de elevi. S-au isprăvit cu această sarcină 88,8% de elevi, ceea ce denotă cunoașterea normelor morale-etice, specificul muzeelor principale din țară și desigur că au demonstrat faptul că liceenii înțeleg importanța acestora în formarea culturii tinerei generații și educația morală, estetică, intelectuală a persoanei.

Cea mai incitantă și valoroasă probă a vizat competențele de valorificare optimă a tezaurului muzeal de către liceeni, la nivel de integrare (Figura 3.3).

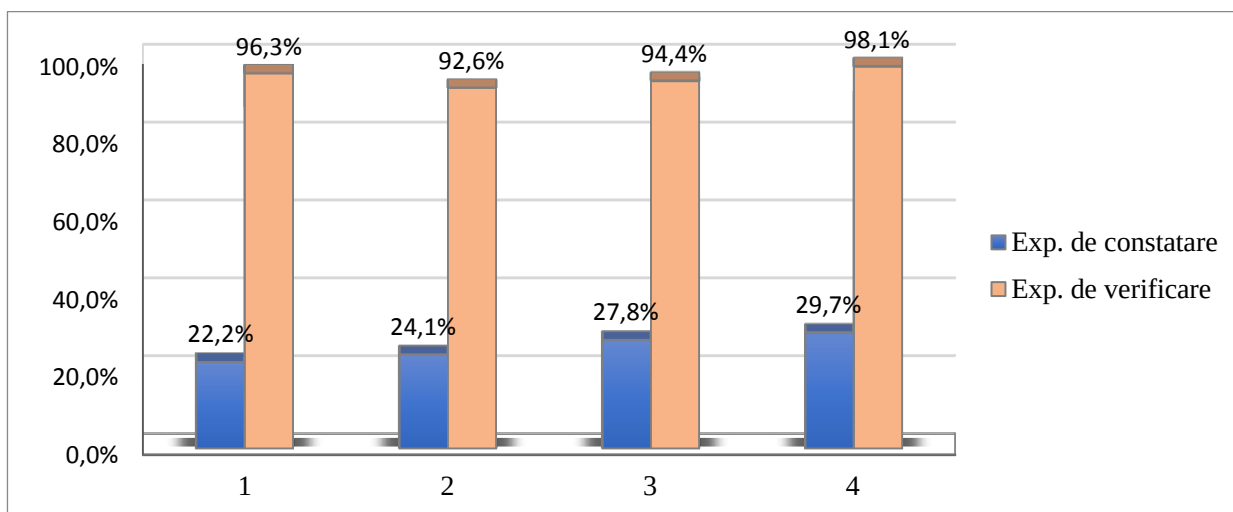

Figura 3.3. Competențele liceenilor de valorificare a tezaurului muzeal, la nivel de integrare

Din histograma dată, observăm că după experimentul de formare și participarea activă la activitățile nonformale de EM, numărul elevilor care își expun clar opinia despre valorile muzeale, despre importanța acestora, despre exponatele și expozițiile vizionate, despre patrimoniul național, a sporit foarte mult de la 22,2%, la 96,3% (cu 74,1%), ceea ce semnifică o creștere evidentă a nivelului culturii, inclusiv a celei muzeale și civice. Acest moment se poate observa și în Anexele 7 și 8 a lucrării.

Foarte variate, creative și originale au fost motivațiile de studiere a valorilor și mijloacelor culturii muzeale, începând cu propunerea studierii/învățării unor module și conținuturi școlare în muzeu, cât și pregătirea unor expoziții tematice muzeale mobile, care ar avea posibilitatea să se afle timp de 1-2 săptămâni în diferite instituții de învățământ. Mulți elevi (87%) au propus ca muzeele să fie deschise pentru colaborare cu pedagogii de istorie în scopul studierii aprofundate a istoriei ținutului natal (oraș, sat, regiune), ceea ce ar contribui la formarea interesului pentru cunoașterea locului și rolului acestuia în cultura națională și universală; ar optimiza instruirea și educația cognitivă, patriotică și morală.

La fel, ne-a bucurat faptul că elevii din liceu, după formare, au elaborat un șir de programe interesante a evenimentelor cultural-instructive muzeale. La constatare, doar 27,8% de liceeni au făcut față la această sarcină, iar după formare – 94,4% de subiecți s-au isprăvit cu elaborarea programelor nominalizate, dând dovadă de cunoașterea muzeelor din țară, a categoriilor și posibilităților acestora. Este observabil și pozitiv momentul care a demonstrat că liceenii operează liber și activ cu așa concepte ca: *pedagogie muzeală, educație muzeală, cultură*

muzeală, exponat, expoziție, audiorie muzeală, diorama, panorama, muzeologie, restaurare, conservare, fond muzeal, teaurizare, ghid muzeal, colecții muzeale etc.

Bineînțeles, că vizitele la muzeu și activitățile de familiarizare cu specificul și tezaurul muzeal au dezvoltat gândirea creativă, imaginația și gustul estetic al elevilor. Majoritatea subiecților, 98,1% de liceeni au participat la expoziții cu lucrări personale (poezii, desene, povestioare, picturi etc.) realizate după vizitele la muzeu (Anexa 8).

Dacă efectuăm o analiză a rezultatelor obținute după etapa experimentală de formare a părinților, apoi menționăm că aceștea nu sunt atât de sporite, spectaculoase ca la liceeni, dar *competențele parentale de realizare a EM*, totuși s-au consolidat destul de evident (Tabelul 3.4).

Tabelul 3.4. Competențele parentale de realizare a educației muzeale (54 subiecți)

Competențe parentale	Experiment de constatare		Experiment de verificare	
	Date	%	Date	%
I. La nivel de cunoaștere				
1.	7	13	41	76
2.	9	16,6	40	74,1
3.	3	5,56	38	70,3
II. La nivel de aplicare				
1.	9	16,6	37	68,5
2.	10	18,5	38	70,3
III. La nivel de integrare				
1.	14	26	43	80
2.	4	7,41	42	77,7
3.	6	11,1	44	81,5

Pentru a observa mai clar și a interpreta datele obținute pe lotul părinților am elaborat histogramele ce vor urma (Figura 3.4; 3.5; 3.6).

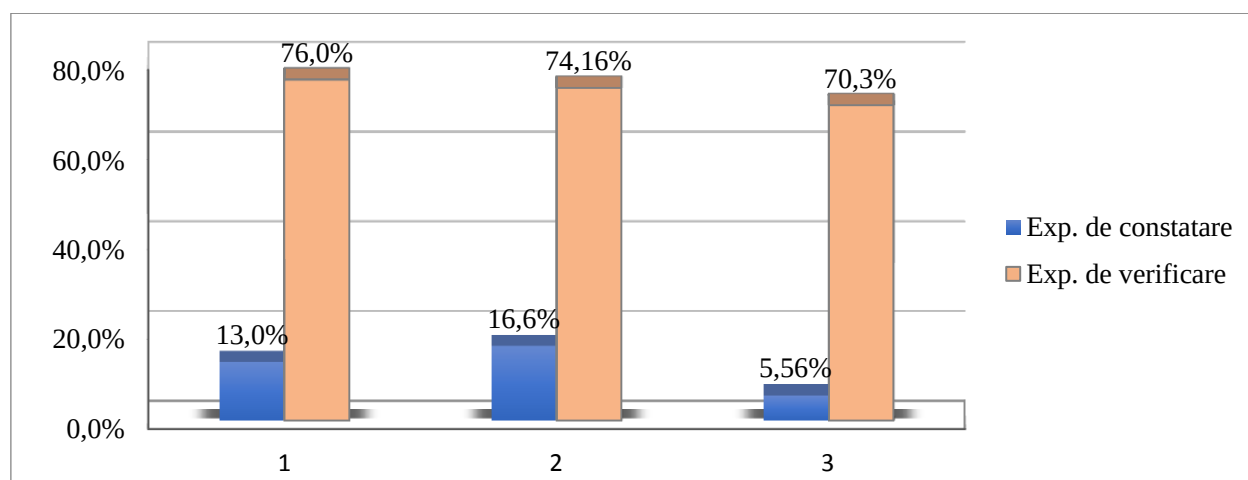

Figura 3.4. Competențele parentale la nivel de cunoaștere (constatare și verificare) a EM

Este pozitiv faptul că părinții au demonstrat interes în cadrul atelierelor de informare și formare a competențelor de valorificare optimă a culturii muzeale prin participarea la educația muzeală a copiilor săi. Dacă, la constatare părinții au demonstrat competențe extrem de modeste, apoi după formare acestea au sporit. Ei, au fost capabili să identifice rețeaua de muzee din țară, să explice destinația lor și să le descrie succint (76% de părinți). Decalajul de la constatare și postexperiment fiind de 63%. Cu privire la importanța și posibilitățile EM au fost în stare să ne răspundă 74,16% de subiecți, în comparație cu 16,6% de la constatare.

Ultimul aspect pentru părinți a fost mai dificil, întrucât, anterior colaborarea școlii cu muzeul și familia, în esență, lipsea sau era insuficientă. În opinia părinților, această colaborare a fost mult mai activă în clasele primare și parțial în cele gimnaziale, iar la treapta liceală atenție nu i s-a acordat practic deloc. În acest sens, cadrele didactice și părinții nu au avut explicații convingătoare. Bineînțeles că elevii de liceu pot și independent vizita muzeele, însă, cu certitudine că ei au nevoie de un ajutor calificat, de activități interesante și structurate conform anumitor criterii, care ar contribui la eficientizarea studierii unor așa discipline ca: istoria, educația plastică, educația civică, geografia, limba și literatura română etc. La fel, vizitele la liceu ar a spori cultivarea morală și civică; perfecționarea cogniției, metacogniției, creativității și gândirii științifice.

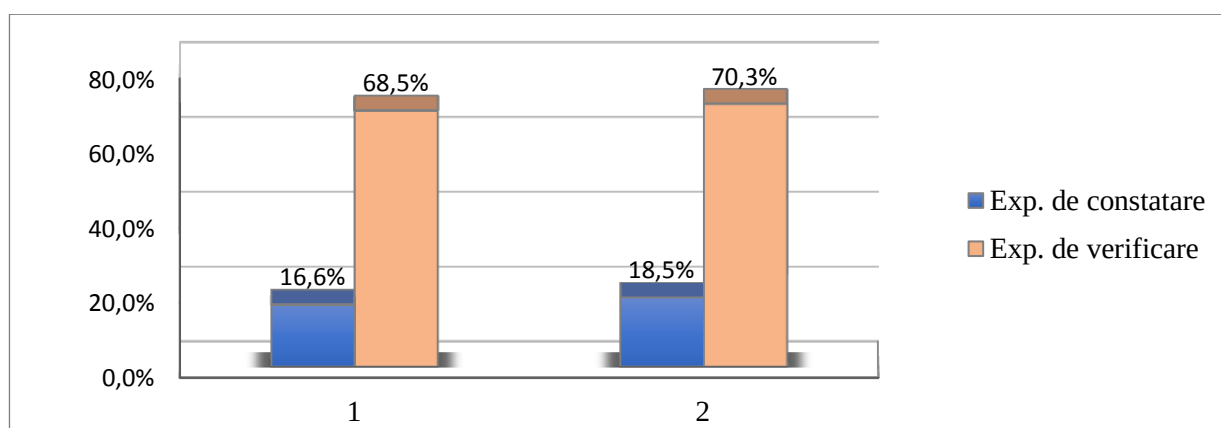

Figura 3.5. Competențe parentale la nivel de aplicare a EM

După cum putem observa, competențele parentale au crescut, însă în cadrul activităților cu părinții au fost multe discuții cu privire la faptul că adulții nu au timp să se ocupe de elaborarea programelor familiale de vizitare a muzeelor și a agendelor cu întrebări pentru convorbiri cu copiii lor etc. În finalul ședinței, s-a ajuns la o concluzie adecvată: nu cere nimeni ca familia să urmeze absolut aceste elemente educative, dar exersarea părinților în aceste acțiuni îi disciplinează, le permite adulților să cunoască și să deprindă abilități și competențe parentale, care le-ar ajuta acestora să planifice și să monitorizeze consumarea adecvată a timpului liber al copiilor și familiei într-un mod inteligent și cult.

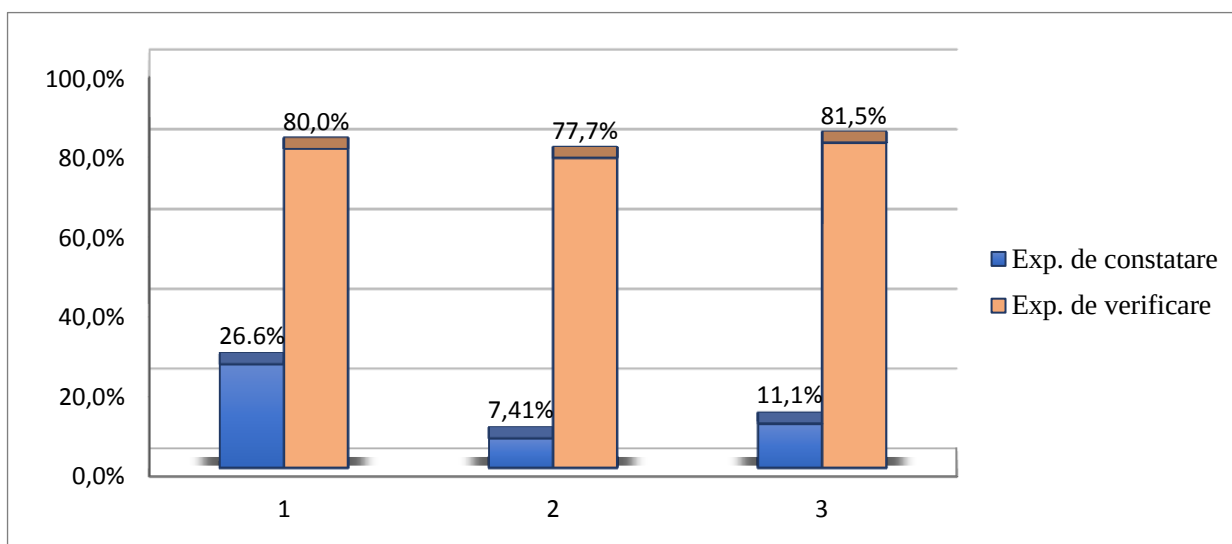

Figura 3.6. Competențe parentale la nivel de integrare a EM

Rezultatele dobândite la acest aspect le considerăm foarte importante, întrucât se observă o sporire a competențelor și capacității părinților de a investi în copii nu numai resurse financiare, ci și resurse moral-afective și intelectuale; răbdare, creativitate și consecvență.

Pozitiv este faptul că 80% de părinți, în comparație cu 26,6% la constatare au conștientizat faptul că sunt obligați să frecventeze cu copiii lor variate expoziții, muzee; iar 77,7% din ei colectează informații, prospecte, broșuri etc., caută site-uri speciale despre muzeele din țară și de peste hotare, informează familia despre acestea și organizează vizite. Cel mai optimist și pozitiv moment este că 81,5% de părinți au menționat faptul că discuțiile familiale au devenit mai variate, interesante, incitante din punct de vedere intelectual și moral.

Conversațiile cu părinții și liceenii au demonstrat un șir de schimbări chiar la nivelul vocabularului și limbajului părinților. Subiecții adulți utilizau mulți termeni consacrați: *tezaur*, *cultură muzeală*, *expoziție muzeală*, *educație muzeală*, *muzeolog*, *păstrare și restaurare* etc. Foarte mulți elevi (46,4%) consideră că muzeele au o importanță mare pentru educația populației, mai cu seamă a tinerilor, fiind posibil ca unii să se gândească la o profesie legată de activitatea muzeală (26,9%).

Așadar, ansamblul de acțiuni și activități din etapa formativă a experimentului pedagogic a fost apreciat înalt atât de elevi și părinți cât și de cadrele didactice și managerii școlari. În acest context, menționăm că am avut anumite dificultăți și limite în ceea ce privește corelarea eforturilor școlii, muzeelor și familiei, inclusiv din cauza restricțiilor în legătură cu pandemia.

Comunitatea, prin anumite instituții sociale (biblioteci, centre de creație etc.), a fost atrasă de noi mai rapid și simplu. Acestea, permanent au fost deschise pentru colaborare și se asociau repede și calitativ la activitățile desfășurate.

În cele ce urmează, vom prezenta succint câteva **studii de caz – activități de educație muzeală** axate pe promovarea valorilor naționale și universale către generațiile în creștere. În cadrul Proiectului instituțional *Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților*, am desfășurat online activitatea extracurriculară dedicată **Zilei Mărțișorului**. Implicați în această activitate au fost elevii claselor a III-a, a IV-a și a V-a, a IX-a și a X-a de la Liceul Teoretic *Ion Luca Caragiale* din Orhei, împreună cu cadrele didactice și părinții acestora. Am fost onorați de prezența la eveniment a muzeologilor de la *Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău*. Specialiștii din domeniul vizat le-au povestit elevilor mai multe versiuni ale *Legendei Mărțișorului*, tipurile și modul de port al acestui accesoriu moștenit de la strămoșii noștri și transmis către generațiile în creștere. Prin urmare, elevii au aflat informații interesante despre tradiția de a purta mărțișoare, confecționând personal câte unul și au descoperit tezaurul acestora găzduit de *Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău*. La finalul întâlnirii noastre a fost organizată o expoziție de mărțișoare confecționate de elevi împreună cu părinții (Anexele 7 și 8).

Următoarele două activități extracurriculare, desfășurate în cadrul Proiectului instituțional, *Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților*, au fost dedicate covorului național cu genericul, **Secretele covorului moldovenesc**.

Materialul prezentat și sarcinile pentru realizare au fost selectate în conformitate cu particularitățile de vârstă ale elevilor participanți (clasele a III-a, a VII-a și a XI-a), de către specialiștii remarcați prin cercetări valoroase în muzeologie, etnologie și tapiserie artistică în colaborare cu cadrele didactice din Liceul Teoretic *Ion Luca Caragiale* din Orhei. Elevii au descoperit lucruri curioase și interesante despre arta țesutului covorului național, tapiseria contemporană și despre colecția de covoare stocată în *Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău*, împărtășind celor prezenți cunoștințe personale aflate de la bunici sau părinți. La fel, elevii au elaborat și colorat planșe cu elemente din covorul național, conlucrând cu studenții de la Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Urbanism și Arhitectură, Programul Design Interior, lucrările fiind încadrate într-o expoziție extraordinară (Anexele 7 și 8) [42, p. 261-262].

În cele ce urmează, vom descrie alte două activități dedicate **Zilei Internaționale a cărții și a dreptului de autor**, desfășurate în cadrul aceluiași proiect instituțional (cu implicarea elevilor claselor a III-a, a IV-a, a VII-a și a X-a din Liceul Teoretic *Ion Luca Caragiale* din Orhei). Prezentările și sarcinile de lucru au fost elaborate de către noi și specialiștii bibliotecari, artiștii plastici și studenții de la Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Urbanism și Arhitectură, Programul *Design Interior* în colaborare cu cadrele didactice din liceu. Elevii au aflat lucruri noi și interesante despre tezaurul eminescian, păstrat la *Centrul Academic Internațional Eminescu din*

Chișinău, dar și despre cele mai noi cărți editate pentru copii pe care le pot descoperi în bibliotecă. Totodată, au cunoscut cărțile ilustrate și biografia celui mai recunoscut pictor de carte pentru copii, designer, cercetător al arhitecturii urbanistice, care a adus o contribuție remarcabilă în dezvoltarea culturii naționale, maestrul **Lică Sainciuc**. Elevii claselor gimnaziale și liceale au realizat câte un semn de carte în programul CANVA, iar elevii claselor primare au confecționat câte un semn de carte, ghidați de către studenții de la Universitatea Tehnică a Moldovei, (Facultatea Urbanism și Arhitectură, Programul Design Interior și expuse într-o expoziție minunată, Anexele 7 și 8).

O altă activitate foarte interesantă desfășurată în cadrul proiectului instituțional, (Anexa 2) a fost dedicată **Zilei Internaționale a Muzeelor și Noptii Europene a Muzeelor**. Materialul selectat pentru prezentare elevilor claselor a X-a, pregătit de muzeografi, etnografi în colaborare cu noi și profesorii Liceului Teoretic *Ion Luca Caragiale* din Orhei a impresionat toți participanții la această oră. Elevii au aflat informații interesante despre primul eveniment demarat cu ocazia **Zilei Internaționale a Muzeelor și Noptii Europene a Muzeelor**, activitățile organizate pe parcursul mai multor ani de către muzeele din țara noastră și despre semnificația simbolurilor în ornamentele culturii naționale (Anexa 7).

Activitatea dedicată **Zilei Internaționale a Familiei**, desfășurată în cadrul proiectului instituțional, *Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților*, a fost una foarte utilă și interesantă pentru elevii claselor a X-a, care au manifestat mare interes pentru participare împreună cu profesorii lor din Liceul Teoretic *Ion Luca Caragiale* din Orhei. Elevii au aflat informații noi despre conceptele de bază, cadrul legal, valorile familiei și despre obiceiurile naționale cu privire la constituirea și menținerea unei familii armonioase și durabile [42, p. 263].

3.3. Impactul valorificării fundamentelor pedagogice în educația muzeală a elevilor din liceu

Impactul valorificării fundamentelor pedagogice ale educației muzeale a liceenilor a fost stabilit într-un mod direct și deschis, prin intermediul chestionării și discuțiilor cu adulții și elevilor, cadrele didactice, părinții, colaboratorii bibliotecilor și a variatelor centre de creație pentru copii și tineri.

Impactul direct a fost analizat și elucidat în rezultatele obținute în etapa de verificare a experimentului pedagogic și descris în subcapitolul precedent, iar cel indirect îl vom expune în continuare.

Investigația preliminară și proiectul pilot de formare a demonstrat că subiecții lotului de adulți, cadre didactice, părinți, colaboratori muzeali și ale celorlalte instituții sociale implicate,

necesită o pregătire specială în ceea ce privește EM a elevilor. Punctul cel mai vulnerabil era compus din 2 substraturi: primul ținea de necesitatea unirii și coordonării eforturilor în colaborarea școală-muzeu-familie-comunitate în EM a elevilor și al doilea substrat viza necesitatea pregătirii speciale a actorilor educaționali implicați. Acest aspect s-a configurat în realizarea unui studiu epistemologic pentru determinarea fundamentelor teoretice și a unui studiu metodologic și praxiologic în scopul elaborării și experimentării fundamentelor aplicative, incluse ca componente de bază ale *Modelului pedagogic al EM a elevilor din liceu*.

Activitatea de consiliere și formare a adulților a avut un caracter de lucru în grup. Colaboratorii muzeelor implicați în experiment (Anexa 15) au participat la un program care a inclus următoarea tematică:

- Educația muzeală a tinerei generații: de la promovarea valorilor culturale și istorice spre formarea culturii muzeale.
- Educația muzeală și respectarea specificului vârstei vizitatorilor.
- Educația muzeală în contextul asigurării dezvoltării armonioase a elevilor cu accent pe formarea profilului moral al acestora.
- Colaborarea muzeului cu școala: corelarea explorării tezaurului muzeal cu programul și curricula școlară.
- Coordonarea optimă a posibilităților muzeului cu instituțiile de învățământ.

Tematica vizată a fost valorificată prin intermediul forme de lucru *masă rotundă* prin explorarea metodelor: discuția, conversația, explicația, analiza și sinteza, interpretarea, sumarizarea, studiul de caz etc. Fiecare participant a primit câte un portofoliu cu materiale auxiliare (proiectul de colaborare, agenda pedagogică, un suport metodologic privind educația muzeală a elevilor etc.).

Cu părinții elevilor (54 subiecți) s-a lucrat separat, întrucât specificul educației muzeale a fost îmbinat cu alte aspecte ale educației familiale a copiilor de cele trei vârste (vârsta școlară mică, preadolescența și vârsta adolescentă), inclusiv cu metodele și procedeele educației morale, estetice, intelectuale, psihofizice și a educației prin muncă.

Programul de inițiere, formare și consiliere a cadrelor didactice și a părinților a inclus următoarea tematică (Anexa 14):

- Educația muzeală prin intermediul școlii, familiei și respectarea particularităților de vârstă a copiilor. Muzeele din Moldova și mun. Chișinău.
- Muzeul ca factor de diversificare și fortificare a educației morale a copiilor. Muzeele din Lume.
- Educația intelectuală și cultivarea interesului pentru trecutul poporului nostru. Inteligență și morală.

- Dezvoltarea gustului estetic și a interesului pentru frumos prin intermediul tezaurului muzeal. Valorile culturale/naționale și universale.
- Colaborarea familiei cu școala și muzeul în contextul educației muzeale. Tipuri de activități și strategii educative.

Aceste teme au fost pregătite și valorificate împreună cu diriginții și cadrele didactice din Liceul Teoretic *Ion Luca Caragiale* din orașul Orhei. Astfel, noi nu numai că am inițiat părinții în domeniul dat, ci am implicat și pedagogii, mai cu seamă diriginții, cadrele didactice care predau istoria, educația tehnologică, educația plastică etc.

Cu pedagogii am desfășurat trei mese rotunde dedicate variatelor aspecte ale educației muzeale și colaborării școală-muzeu-familie. S-au discutat formele și metodele, strategiile educației muzeale, problema conexiunilor curriculumurilor disciplinare la posibilitățile muzeelor din țară ș.a. Concomitent cadrele didactice și unii manageri școlari (directori adjuncți) au participat la activitățile Proiectului instituțional *Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților* (Anexa 2).

În finalul cercetării ca să stabilim impactul valorificării fundamentelor pedagogice în educația muzeală a elevilor, am investigat subiecții adulți (pedagogii, părinții) și elevii.

Plecând de la *Grila criteriilor și indicatorilor de explorare eficientă a EM* (Tabelul 2.2.) am selectat câteva poziții pentru adulți (pedagogi și părinți), considerate esențiale, pe care le-am structurat într-o probă pedagogică aparte, care includea următorii itemi sub formă de sarcini:

- Identificarea rețelei de muzee din țară cu nominalizarea celor mai importante.
- Expunerea importanței și a posibilităților educației muzeale (a elevilor).
- Elaborarea unui program (școlar, familial) de vizitare a muzeelor și organizarea discuțiilor privind cultura muzeală.
- Enumerarea condițiilor de organizare-eficientizare a EM prin implicarea resurselor muzeelor, școlii, familiei și comunității.
- Stabilirea și descrierea succintă a schimbărilor parvenite în personalitatea și comportamentul elevilor după implementarea proiectului privind educația muzeală (calități, atitudini, comportamente).

Evident că pedagogii (18 subiecți) au răspuns la itemi din perspectiva activității școlare, iar părinții (54 subiecți) au formulat răspunsurile din perspectiva educației familiale. S-a folosit un barem de notare: 3–foarte bine; 2–bine; 1–suficient și 0–dacă nu era apt a răspunde absolut de loc la întrebare.

Întrucât pedagogii au participat la toate activitățile privind EM a elevilor și la cele din cadrul Proiectului nominalizat anterior, rezultatele probei și a interviului acestora ne-au bucurat mult.

Tabelul 3.5. Impactul valorificării fundamentelor pedagogice ale EM a elevilor în formarea cadrelor didactice (18 subiecți)

Itemul/sarcină	Rezultatele conform baremului de apreciere						
	Foarte bine (3)		Bine (2)		Suficient (1)		Insuficient (0)
	Date	%	Date	%	Date	%	
1. Identificarea rețelei de muzee din țară cu nominalizarea celor mai importante	15	83,3	3	16,6	–	–	–
2. Expunerea importanței și a posibilităților EM a elevilor	16	89	2	11,1	–	–	–
3. Elaborarea unui program de vizitare a muzeelor privind cultura muzeală	15	83,3	3	16,6	–	–	–
4. Enumerarea condițiilor de organizare-eficientizare a EM prin implicarea resurselor muzeelor, școlii, familiei, comunității	15	83,3	3	16,6	–	–	–
5. Stabilirea și descrierea succintă a schimbărilor parvenite în personalitatea copiilor după formare	14	77,7	2	11,1	1	5,6	–

După cum putem observa din tabel, coeficientul calității după formarea pedagogilor constituia aproape 100%, ceea ce era de așteptat, deoarece aceștia s-au implicat cu mare interes în toate activitățile realizate în cadrul proiectului. Participarea părinților a fost mai moderată, unii lipseau de la ședințele de consiliere destinate EM în familie, mai frecvent erau prezente mamele sau alte rude (acest fapt nu este o noutate pentru țara noastră), dar totuși impactul familiarizării acestora cu fundamentele teoretico-aplicative ale EM, colaborarea cu școala a fost unul pozitiv (Tabelul 3.6.).

Tabelul 3.6. Impactul valorificării fundamentelor pedagogice ale EM a copiilor în familie (54 subiecți)

Item/sarcină	Baremul de apreciere							
	Foarte bine (3)		Bine (2)		Suficient (1)		Insuficient (0)	
	Date	%	Date	%	Date	%	Date	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Identificarea rețelei de muzee din țară cu nominalizarea celor mai importante	41	76	6	11,1	7	12,9	-	-
2. Expunerea importanței și a posibilităților EM a elevilor	40	74,1	4	7,40	8	-	2	3,70
3. Elaborarea unui program de vizitare a muzeelor privind cultura muzeală	43	79,6	3	5,6	5	9,2	3	5,6

1	2	3	4	5	6	7	8	9
4. Enumerarea condițiilor de organizare-eficientizare a EM prin implicarea resurselor muzeelor, școlii, familiei, comunității	42	77,7	7	13	3	5,6	2	3,70
5. Stabilirea și descrierea succintă a schimbărilor parvenite în personalitatea copiilor după formare	34	62,9	9	16,7	11	20,4	-	-

Observăm că coeficientul calității este de 87%, de fapt este destul de înalt, dar, dacă analizăm fiecare sarcină, vedem că mai avem un număr impunător de părinți, care sau isprăvit cu sarcinile doar la nivel suficient 34 subiecți (62,9%), iar 7 subiecți (12,9%) nu s-au putut isprăvi de loc cu sarcinile 2; 3; 4 și 5. Acest moment demonstrează o anumită incompetență parentală privind EM a copiilor în cadrul familial, ceea ce ne-a făcut să credem că subiecții vizați întâmpină dificultăți nu numai în EM a copiilor săi, ci și în general, în educația familială a acestora. Situația creată și conversațiile cu pedagogii, diriginții de clasă ne-a orientat spre a organiza o conferință practică/online cu părinții și cadrele didactice cu genericul *Integrarea culturii muzeale la elevi în procesul educației școlare și educației familiale în contextual colaborării școală-muzeu-familie-comunitate*.

Comunicările și discuțiile din cadrul conferinței au avut un caracter constructiv. Adulții au ajuns la concluzia că pedagogii trebuie să informeze părinții despre scopul vizitelor la muzeu, să se înțeleagă cu colaboratorii muzeelor asupra conținutului acestora, să elaboreze un plan concret de colaborare, să proiecteze clar finalitățile vizitelor muzeale.

În final, adulții (părinții 54 subiecți și pedagogii 18 subiecți) 72 subiecți au decis să îndeplinească o *Fișă a impactului EM asupra elevilor*, cu specificarea schimbărilor observate în comportarea elevilor după implementarea proiectului (Anexa 19).

Așadar, considerăm pozitiv faptul că familiile au participat activ la conferința de încheiere, chiar dacă nu a fost prezent părintele, au participat alte rude (bunici, frați mai mari etc.), dar s-au străduit să se implice în discuții, să facă analize, constatări, să propună careva sugestii. Mai mult de jumătate din lotul investigat, 47 subiecți (65,3%) susțin că elevii manifestă interes pentru cunoașterea tezaurului muzeal, a istoriei poporului și ținutului natal, a culturii etc.

Pentru a stabili impactul real al funcționalității *Modelului pedagogic al educației muzeale a elevilor din liceu și a Programelor formative de inițiere și consiliere a cadrelor didactice și părinților*, realizat în contextul *Proiectului instituțional de parteneriat în educația muzeală*, am

verificat rezultatele obținute în experimentul pedagogic desfășurat, conform indicatorilor selectați din *Grila criteriilor și indicatorilor de explorare eficientă a EM* (Tabelul 2.2.).

La selectarea indicatorilor de bază au participat experții, specialiștii, versați în EM (Anexele 12 și 13), pe care i-am consultat la fiecare etapă a experimentului pedagogic și în legătură cu structura și conținutul instrumentelor metodologice elaborate, inclusiv la stabilirea componentelor modelului pedagogic implementat.

Astfel, rezultatele finale sunt repartizate pe cele trei categorii de subiecți: elevi, cadre didactice și părinți, structurate într-un tabel final de distribuție (Tabelul 3.7.) și reprezentate grafic în Figura 3.7. Considerăm că anume aceste rezultate pot ilustra elocvent impactul valorificării și funcționalitatea fundamentelor pedagogice ale educației muzeale a liceenilor și desigur că a adulților implicați pe parcurs (54 elevi și părinți; 18 cadre didactice).

Tabelul 3.7. Rezultatele probei finale (după formare și activitatea de totalizare)

Nr. de ord.	Competențele subiecților investigați	Rezultate obținute			
		La constatare		La verificare	
		Date	%	Date	%
1	2	3	4	5	6
	I. Elevii manifestă (54 s.)				
1.	Interes pentru vizitarea muzeelor și asimilarea culturii muzeale	17	31,5	51	94,4
2.	Utilizarea în limbaj a termenilor specifici culturii muzeale	15	27,8	49	90,7
3.	Creativitate și imaginație în variate contexte de studiere-învățare a istoriei, limbii materne, artei plastice etc. din perspectiva vizitelor la muzee (analiză, exprimare, descriere, interpretare etc.)	12	22,2	47	87,03
4.	Capacități de redare a dialogului cultural prin expunerea reflecțiilor sale pe marginea vizitelor la muzeu	9	16,6	50	92,6
	II. Cadrele didactice (18 s.)				
1.	Identifică rețeaua de muzee din țară, definind clasificarea acestora	12	66,6	18	100
2.	Creează condiții elevilor și organizează vizite la muzeu	8	44,4	16	88,9
3.	Elaborează Proiecte instituționale de colaborare școală-muzeu-familie-comunitate	11	61,1	18	100
	III. Părinții (54 s.)				
1.	Identifică rețeaua de muzee din țară și expun importanța EM pentru copii	7	13	41	76
2.	Elaborează un program familial de vizite la muzeu și discuții pe marginea acestora	9	16,6	37	68,5
3.	Utilizează unui limbaj/termeni specifici culturii și educației muzeale	4	7,41	48	88,8

Activitățile cu elevii și adulții au fost desfășurate pe parcursul etapei inițiale de informare și consiliere a subiecților, inclusiv prin oferirea unor materiale (plasate în mape special pentru familie), care sunt elucidate în Anexele 5; 6; 10; 11 și 18 și se conțin în publicațiile științifice la tema tezei.

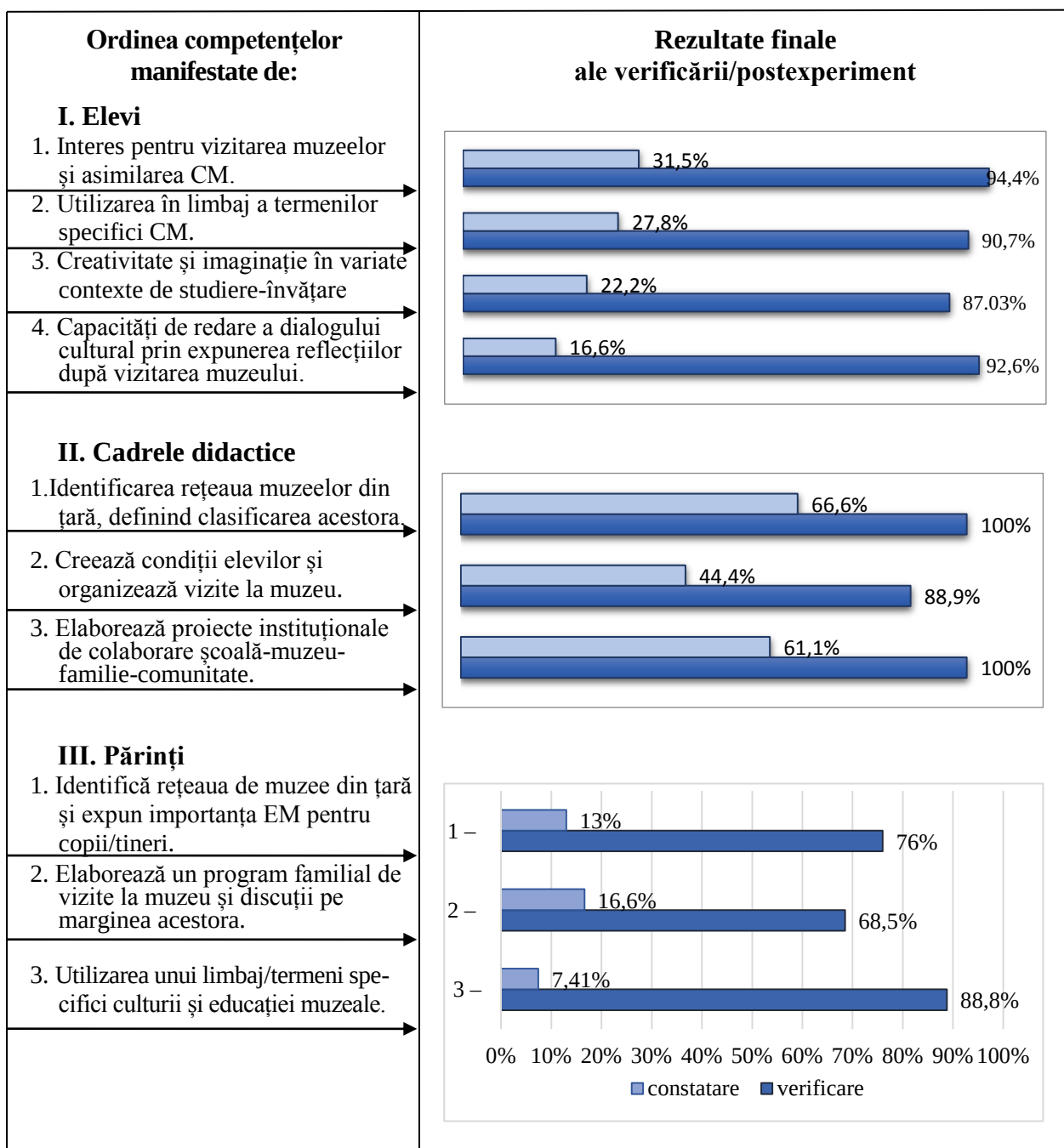

Figura 3.7. Reprezentarea grafică integrată a rezultatelor probei finale privind formarea competențelor după implementarea fundamentelor pedagogice ale EM

După cum se poate observa, situația s-a schimbat substanțial. În rezultatul experimentului de formare, unde s-a lucrat cu elevii, cadrele didactice și părinții în colaborare cu muzeele și colaboratorii acestora, impactul implementării modelului elaborat, a fost unul vizibil și destul de tranșant, ceea ce denotă funcționalitatea fundamentelor pedagogice ale EM a liceenilor.

La fel, comportarea elevilor a devenit mai conștiincioasă, consideră 51 subiecți adulți (94,4%). În rezultatul conversațiilor am stabilit că mai mult de jumătate din lot, 61 de subiecți (85%) optează pentru desfășurarea unor lecții (teme potrivite) la istorie, limba și literatura română, educația plastică etc., în muzeu sau cu implicarea colaboratorilor muzeali.

Considerăm foarte important faptul că a sporit interesul și motivația pentru studierea unor discipline de învățământ (consideră 39 subiecți 72,2%). Au devenit creativi, a sporit inițiativa, însușita la unii elevi care se considerau pasivi, susțin 37 de subiecți (68,5%); alți 46 de subiecți (85,21%) susțin că s-a ameliorat substanțial colaborarea între școală, familie, comunitate și muzeu. Întregul lot de cadre didactice consideră performant instrumentul pedagogic de bază *Modelul pedagogic* elaborat și valorificat în procesul experimentului de formare (probe separate. Proba finală, elucidate în Tabelul 3.7. și Figura 3.7.) demonstrează o situație optimistă, în care, interesul elevilor pentru vizitarea muzeelor și cultura muzeală a sporit de la 31,5% la 94,4%; utilizarea în limbaj a termenilor specifici a sporit de la 27,8% la 90,7%; s-a intensificat manifestarea creativității și imaginației, capacitatea de a efectua analize, a descrie, interpreta și a reflecta a crescut de la 22,2% până la 87,03%, iar capacitatea elevilor de redare a dialogului cultural pe marginea vizitării muzeelor a sporit de la 16,6% la 68,5 %.

Comportamentul cadrelor didactice și a părinților demonstrează o atitudine pozitivă față de EM a elevilor și au devenit observabile competențele de realizare a obiectivelor EM în contextul colaborării cu muzeele din țară.

În concluzie, observațiile, conversațiile și probele realizate pe eșantionul elevilor, pe loturile de cadre didactice și părinți au permis să confirmăm ipoteza lansată.

3.4. Concluzii la capitolul 3

1. Cercetarea experimentală a demonstrat că instituțiile de învățământ/liceele, universitățile, familia sunt deschise să colaboreze cu muzeele și instituțiile de cultură din țară în direcția cultivării tinerei generații la general și formarea culturii muzeale în special. Investigația dată a demonstrat că în prim plan a stat determinarea și precizarea reperelor teoretice ale EM a elevilor, în baza cărora au fost fundamentate și elaborate cele aplicative/practice,

adică instrumentarul metodologic, structurat în *Modelul pedagogic al educației muzeale a elevilor în liceu*, valorificat ulterior în investigația experimentală.

2. Capitolul conține designul cercetării, reprezentări grafice/tabele, histogramme, analiza, descrierea și interpretarea rezultatelor obținute pe eșantionul elevilor și adulților. Este reflectat întregul proces de formare a culturii, de explorare a tezaurului muzeal prin valorificarea fundamentelor pedagogice elaborate. Acestea sunt destinate elevilor, părinților și cadrelor didactice, fiind implementate în cadrul colaborării școală-muzeu-familie-comunitate.
3. Au fost inițiate și aplicate câteva probe: chestionare pentru elevii din gimnaziu și liceu, cadrele didactice; chestionar-aplicație de stabilire a competențelor liceenilor și a părinților (de realizare a EM). Competențele elevilor de valorificare a tezaurului muzeal și ale părinților de realizare a EM au fost verificate în experimentul de constatare și de verificare, după formarea subiecților. Competențele, la nivel de cunoaștere, aplicare și integrare, au fost studiate și formate în baza *Grilei și indicatorilor de explorare eficientă a EM* (Tabelul 2.2). Rezultatele obținute au demonstrat o sporire evidentă a capacităților subiecților.
4. Impactul valorificării fundamentelor pedagogice în EM a elevilor a fost verificat prin câteva probe speciale, care au demonstrat o dinamică pozitivă a procesului vizat și au confirmat funcționalitatea programelor, modelului și a întregului instrumentar elaborat.

Conferințele practice de finalizare a Proiectului instituțional de parteneriat în EM au fost însoțite de expoziții tematice a lucrărilor liceenilor și studenților

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Republica Moldova a aderat la organizațiile internaționale și europene, ratificând mai multe convenții în domeniile ocrotirii, valorificării și promovării patrimoniului cultural stocat în muzee, instituții sociale axate pe educația populației, mai cu seamă a tinerei generații. În acest context, *Convenția Cadru a Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate* (FARO, 27. 10. 2005), semnată de Guvernul țării noastre, și anume în *Articolul 13*, care presupune *facilitarea inserțiunii dimensiunii culturale la toate nivelurile de învățământ, familiarizarea cu patrimoniul cultural și formarea continuă; încurajarea formării profesionale și a schimbului de cunoștințe și de priceperi în cadrul și în afara sistemului de învățământ* [130], a constituit imboldul de bază al desfășurării investigației privind fundamentarea pedagogică a educației muzeale. Considerăm că problema abordată în prezenta cercetare este una extrem de actuală, fiind de o importanță majoră în formarea personalității tinerilor și a populației adulte prin cunoașterea acestora cu patrimoniul cultural național și universal în contextul educației permanente/învățarea pe parcursul vieții.

Întregul demers investigativ are un caracter teoretico-aplicativ, axat pe determinarea și elaborarea fundamentelor pedagogice ale educației muzeale a liceenilor în cadrul colaborării școală-familie-comunitate. Această abordare a relevat importanța dezvoltării *pedagogiei muzeale* prin fundamentarea teoretică și aplicativă a *educației muzeale*, ceea ce a condus la un șir de **concluzii și recomandări**:

1. Problema investigată a asigurat dezvăluirea esenței semnificației, precizarea și delimitarea conceptelor de bază: *pedagogie muzeală, educație muzeală, muzeu, patrimoniu muzeal, cultură, colaborare și parteneriat educațional*, inclusiv specificarea genezei acestora și a istoricului constituirii muzeelor în lume și în Republica Moldova [39; 43; 44].

2. Identificarea politicilor statale privind ocrotirea și explorarea optimă a patrimoniului muzeal a permis să stabilim scopul, sarcinile, principiile și strategiile de promovare a valorilor culturale în rândul generațiilor în creștere și a generațiilor adulte. Aceste acțiuni au contribuit la precizarea scopului și sarcinilor *pedagogiei muzeale*; la precizarea clasificării muzeelor, stabilirea posibilităților acestora în cadrul EM prin valorificarea principiilor și strategiilor *paradigmei cognitiv-constructiviste*, abordate din perspectiva *teoriilor umaniste a învățării* și a complexității structurii acțiunilor educative.

3. Analiza activității socio-culturale a muzeului, ca element de colaborare muzeu-instituție de învățământ-familie-comunitate, a prestabilit evidențierea ansamblului de mize ale

EM; fundamentarea și elaborarea *Suportului epistemologic al EM* și structurarea acțiunii educative în educația muzeală a elevilor.

Studiul conținutului și a principiilor managementului și marketingului muzeal în contextul educației muzeale a permis să stabilim direcțiile, scopul și obiectivele procesului vizat, concomitent, orientând investigația spre formularea și argumentarea științifică a *condițiilor pedagogice de eficientizare a educației muzeale*, care au fost structurate în două categorii: *condiții pedagogice generale* și *condiții psihopedagogice specifice*.

4. Elaborarea și fundamentarea instrumentului metodologic numit *Mecanismul interacționării condițiilor de eficientizare a EM a elevilor din liceu* (Figura 2.1.) a contribuit la conștientizarea și ghidarea desfășurării procesului de formare a liceenilor ca vizitatori activi și creativi ai muzeelor, prin stimularea educației morale, dezvoltarea cogniției, spiritului de observație; orientarea percepției, consolidarea memoriei, gândirii și imaginației, acumularea experiențelor concrete, a informațiilor și centrarea pe efectuarea analizelor și sintezelor de tip reflexiv.

5. Coordonata praxiologică și tehnologia educației muzeale a liceenilor implementată se constituie din *Grila criteriilor și indicatorilor de explorare eficientă a EM* (Tabelul 2.2.) și *Modelul pedagogic al educației muzeale a elevilor din liceu* (Figura 2.2.), care include din două compartimente: *Fundamentele teoretice* (I) și *Fundamentele aplicative* (II), care încorporează opt componente mai precis ansamblul de *instrumente pedagogice*. Întregul construct s-a dovedit a fi eficient, funcțional și deschis la completări.

6. *Modelul pedagogic al EM a elevilor din liceu* cu toate componentele sale, care conține, de facto, fundamentele pedagogice/ teoretice și aplicative, a fost implementat și validat cu succes, în cadrul etapei de formare a experimentului pedagogic în contextul și prin intermediul *Proiectului instituțional de parteneriat în educație*, axat pe promovarea patrimoniului cultural/muzeal național și universal.

7. Rezultatele experimentului pedagogic au demonstrat sporirea nivelului de competență la nivel de *cunoaștere, aplicare și integrare* a elevilor și a adulților (pedagogi și părinți) privind realizarea EM a liceenilor pentru valorificarea activă și creativă a tezaurului muzeal.

Acest fapt, s-a manifestat în rezultatele probei finale și în comportamentul subiecților investigați prin:

- sporirea interesului elevilor pentru vizitarea muzeelor și asimilarea culturii muzeale, de la 31,5% către 94,4%;

- utilizarea termenilor specifici culturii muzeale în limbajul elevilor a sporit de la 27,8% la 90,7%;
- creativitatea, imaginația și capacitatea de redare a dialogului cultural muzeal (cu operele și colaboratorii muzeali) prin analize, expunere exhaustivă, povestire, reflecții, lucrări scrise, desene etc., a ajuns la cote maxime de 92,6% (în comparație cu 16,6% la constatare);
- eficientizarea substanțială a competențelor de realizare a EM de către adulți, care a atins niveluri destul de înalte, 88,9% – 100%.

La fel, s-a remarcat activizarea eficientizarea, și orientarea de principiu al procesului de colaborare școală-muzeu-familie-comunitate. Cadrele didactice, depășind scepticismul atitudinea rezervată au început a iniția și desfășura activități formale în contextul disciplinelor curriculare și nonformale prin implicarea colaboratorilor muzeali, a bibliotecilor, centrelor comunitare de creație și ale personalităților remarcabile (scriitori, artiști plastici, poeți etc.).

Rezultatele obținute în cercetare au confirmat ipoteza lansată și au contribuit la ***soluționarea problemei științifice de importanță majoră a investigației***, care s-a axat pe determinarea, elaborarea și validarea fundamentelor pedagogice ale educației muzeale a liceenilor în cadrul colaborării școală-familie-comunitate, structurate în *Modelul pedagogic al educației muzeale a elevilor din liceu*, ceea ce a contribuit la schimbarea atitudinilor și comportamentului cadrelor didactice și părinților, obiectivat în sporirea competențelor EM și formarea la elevi a interesului, culturii de cunoaștere și asimilare a valorilor tezaurului muzeal.

Situația expusă, a asigurat soluționarea problemei științifice prin atingerea scopului și obiectivelor cercetării, concretizate în:

- dezvăluirea semnificației, precizarea și delimitarea conceptelor de bază;
- analiza constituirii și evoluției istorice a muzeelor în Republica Moldova;
- identificarea esenței politicilor statale privind explorarea și promovarea optimă a patrimoniului muzeal;
- stabilirea criteriilor de clasificare a muzeelor, a specificului activității muzeale și a caracteristicilor managementului și marketingului muzeal în contextul EM;
- determinarea condițiilor pedagogice de eficientizare a educației muzeale în contextul colaborării educaționale cu muzeul;
- concretizarea potențialului formativ al EM și a posibilității muzeelor de familiarizare a liceenilor cu tezaurul muzeal național și universal;

- argumentarea științifică, elaborarea și validarea *Modelului pedagogic al EM a elevilor din liceu în cadrul colaborării școală-muzeu-familie-comunitate*, care include fundamentele pedagogice/teoretico-aplicative.

Totodată, cercetarea realizată a permis să stabilim ***câteva limite investigaționale, ca de exemplu:***

- neacceptarea de către unele muzee a colaborării cu instituțiile de învățământ în baza proiectelor de durată, planificarea și desfășurarea activităților în contextul parteneriatului educațional;
- apariția unor dificultăți în organizarea și desfășurarea activităților formale (din cadrul planului de învățământ) cu liceenii în favoarea activităților extracurriculare;
- prevalarea activităților educative, desfășurate în cadrul orelor de dirigiență și a celor de istorie, limbă și literatură română, artă plastică etc.
- substituirea unor strategii, acțiuni și activități planificate din cauza condițiilor dificile legate de pandemie.

În mod rezumativ și în context cu cercetarea realizată, propunem următoarele ***recomandări:***

La nivel macrostructural:

- ***Conceptorilor de politici educaționale și socio-culturale:***

- evaluarea posibilităților și eficientizarea promovării valorilor culturale prin obligarea mass-media de a iniția și desfășura programe TV și radio permanente, axate pe elucidarea și promovarea tezaurului muzeal (național și universal); a activității muzeelor din țară și de peste hotare;
- elaborarea și implementarea politicilor educaționale, de către ministerele de resort, responsabile de cultură și educație, care ar stimula colaborarea muzeelor cu instituțiile de învățământ din țară;
- colaborarea Ministerului Educației cu Ministerul Culturii RM în vederea elaborării unor strategii, documente normative și didactici speciale privind pregătirea unor categorii de muzeologi-pedagogi și profesori, care ar realiza consecvent și planificat educația muzeală în rândul elevilor (pentru toate nivelurile de învățământ);
- orientarea politicilor sociale și educaționale spre inițierea și valorizarea parteneriatelor socio-culturale educative eficiente muzeu-școală-familie-comunitate;
- asigurarea calității colaborării muzeelor cu instituțiile de învățământ prin includerea în statele acestora a unității de *pedagog muzeal*;

- responsabilizarea muzeelor privind promovarea valorilor culturale în rândul generațiilor în creștere prin intermediul includerii indicatorilor, concretizați în *Metodologia acreditării instituțiilor muzeale*.

La nivel microstructural:

• **Managerilor școlari:**

- Organizarea cursurilor de formare continuă a cadrelor didactice, centrate pe optimizarea cunoașterii și valorificării *pedagogiei și educației muzeale*, inițiind parteneriate educative a instituțiilor de învățământ cu muzeele din țară, care ar contribui la regândirea și adecvarea unor conținuturi ale programelor, curricula disciplinară în concordanță cu potențialul informativ și educativ al muzeelor;
- Asigurarea sporirii valențelor educației morale, intelectuale, estetice, cultural-istorice prin explorarea posibilităților de creare și funcționare optimă a *Muzeelor școlii, Clasei* sau a *Muzeelor dedicate unor personalități remarcabile din țară*;
- Integrarea *Muzeelor țării, Muzeelor localității, Muzeelor școlii* etc. în proiectele educative inițiate de instituțiile de învățământ la nivelul și în cadrul activităților nonformale/extracurriculare, dar și a celor formale la variate discipline: istorie, geografie, limbă și literatură română, artă plastică etc.

• **Cadrelor didactice:**

- integrarea cross-curriculară a unor module, teme/subiecte de conținut în activitățile formale și nonformale privind cunoașterea tezaurului muzeal, al valorilor naționale și universale prin organizarea vizitelor (reale și virtuale) în muzeele țării și ale altor state;
- practicarea și promovarea parteneriatelor extinse *instituție de învățământ-muzeu*; inclusiv *clasă-muzeu* etc. cu scopul fortificării și dezvoltării cogniției, metacogniției, gândirii, creativității și a sensibilizării elevilor privind istoria, cultura națională și cea universală;
- cunoașterea și explorarea de către cadrele didactice a *Modelului pedagogic al educației muzeale a elevilor din liceu*, promovarea acestuia prin intermediul posibilităților școlii, organizarea acțiunilor speciale în procesul instructiv/educativ; a meselor rotunde și ședințelor cu părinții; schimbului de experiență cu colegii, colaboratorii muzeali etc.

Cercetarea realizată deschide perspective noi și reale pentru investigarea aprofundată a educației muzeale din perspectiva învățării adulților pe parcursul vieții/educația permanentă, inclusiv în contextul educației morale a elevilor din toate categoriile de vârstă.

BIBLIOGRAFIE

1. AARTS, H. *Ce este un muzeu?* În: *Management Muzeal și educație muzeală în România*. Asociația muzeelor din Olanda, Amsterdam 2010 <https://cupdf.com/document/museum-management-in-romania.html> (accesat 26.08.2019).
2. AGABRIAN, M. *Școala, familia, comunitatea*. Iași: Institutul European, 2006. 159 p. ISBN (10) 973-611-457; ISBN (13) 978-973-611-457-1
3. AGABRIAN, M.; MILLEA, V. *Parteneriate Școală-familie-comunitate*. Iași: Institutul European, 2005. 167 p. ISBN 973-611-339-6.
4. ANDREI, R. *Pedagogia muzeală–programe și strategii*. În: *Revista Muzeelor* Nr. 3. pp 109-113 București, 2005. http://www.revistamuzeelor.ro/arhpdf/2005_03_23.pdf
5. ANSART, P. *Sur les finalités de l'utilisation pédagogique des musées*. În: *Canadian Journal of Education/Revue Canadienne De l'éducation*, 1991. 16 Nr. 3 p. 258-266. ISSN 1918-5979. <https://journals.sfu.ca/cje/index.php/cje-rce/article/view/2607/1916>.
6. BONCU, Ș.; CEOBANU, C. *Psihosociologie școlară*. Iași: Editura Polirom, 2013. 381p. ISBN 978-973-46-4178-9.
7. BONCU, Ș.; HOLMAN, A. (coord. șt.) *Cum gândim în viața de zi cu zi*. Iași: Editura Polirom, 2019. 500 p. ISBN 978-973-46-7794-8.
8. CALARAȘ, C. *Formarea culturii relațiilor intergeneraționale*. Pedagogia și sociologia educației familiale. Chișinău: Editura Primex-com SRL, 2017. 303 p. ISBN 978-9975-110-76-1.
9. CALLO, T. *Pedagogia practică a atitudinilor*. Chișinău: Editura Litera, 2014. 381 p. ISBN 978-9975-74-340-2.
10. CĂLIN MARIN, C. *Teoria și metateoria acțiunii educative*. Reconsiderare, adăugiri și demersuri aplicative București: Aramis, 2003. 207 p. ISBN 978-58940-3-0.
11. CHELCEA, S. *Psihosociologie aplicată*. Publicitatea Iași: Editura Polirom, 2016. 541 p. ISBN 978-973-46-6093-52.
12. CIOBANU, C. Gh.; URSU, M. *Evoluția rețelei muzeale din Republica Moldova: 125 ani Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală*. Chișinău: Tipografia Reclama, 2014. 284 p. ISBN 978-9975-58-043-4.
13. COCORADĂ, E. *Introducere în teoriile învățării*. Iași: Editura Polirom, 2010. 216 p. ISBN 978-973-46-1811-8.
14. Codul Educației al Republicii Moldova. Publicat în Monitorul Oficial nr. 319-324/634 la 24-10-2014. Chișinău: Farmex-Lux 2014, intrat în vigoare la 29. 11. 2014.

15. COJOCARU, V. *Societatea cunoașterii și implicațiile ei educaționale*. În: materialele Conferinței științifico-metodice Prerogativele învățământului preuniversitar și universitar în contextul societății bazate pe cunoaștere, Vol. I. Chișinău: UST, 2014. pp. 163-169. ISBN 978-9975-133-8. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/163-169_2.pdf
16. COJOCARIU, V.; BARABAȘ, N.; MITOCARU, V. *Pedagogie muzeală*. București: Editura Centrului de Pregătire și Formare a Personalului din Instituțiile de Cultură, 1998. 226 p.
17. CREȚU, M. *Muzeu. Management. Performanță. De la un muzeu funcțional la un muzeu performant*. In: Buletin Științific. Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie (Serie Nouă) .Chișinău: 2017, nr. 27(40), pp. 126-158. ISSN 1857-0054. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/126-158.pdf
18. CRISTEA, S. *Dicționar enciclopedic de pedagogie*. Vol. I. București: Editura Didactica Publishing Hous, 2015. 831p. ISBN 978-606-683-295-3.
19. CRISTEA, S. *Fundamentele Pedagogiei*. Iași: Editura Polirom, 2010. 399 p. ISBN 978-973-46-1562-9.
20. CRISTEA, S. *Fundamentele științelor educației. Teoria generală a educației*. Chișinău: Editura Litera, 2003. 240 p. ISBN 973-7916-52-2; ISBN 9975-74-560-1.
21. CUCOȘ, C. *Educația estetică*. Iași: Editura Polirom, 2014. 222 p. ISBN 978-973-46-4978-5.
22. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Ed. a III-a revăzută. Iași: Editura Polirom, 2014. 536 p. ISBN 978-973-46-4041-6.
23. CUZNEȚOV, Larisa. *Filosofia și axiologia educației*. Chișinău: CEP UPSC, 2017. 121 p. ISBN 978-9975-46-322-5.
24. CUZNEȚOV, Larisa. *Filosofia practică a familiei*. Chișinău: CEP USM, 2013. 328 p. ISBN 978-9975-71-418-1.
25. CUZNEȚOV, Larisa. *Educație prin optim axiologic. Teorie și practică*. Chișinău: Primex com SRL, 2010. 159 p. ISBN 978-9975-4073-2-8.
26. CUZNETOV, Larisa. *Consilierea și educația familiei. Introducere în consilierea ontologică complexă a familiei*. Chișinău: Primex com SRL, 2015. 448 p. ISBN 978-9975-110-20-4.
27. CUZNETOV, Larisa. *Parteneriatul și colaborarea școală-familie-comunitate. Educația de calitate a copiilor și părinților*. Chișinău: Primex com SRL, 2018. 186 p. ISBN 978-9975-110-93-8
28. CUZNETOV, Larisa. *Cultura educației familiale sau Mica enciclopedie de formare a competențelor parentale*. Chișinău: CEP USM 2020. 306 p. ISBN 978-9975-152-21-1

29. CUZNETOV, Larisa. *Educația pentru timpul liber al familiei. Unele repere teoretice, metodologice și aplicative*. Chișinău: Revista UPSC, 2015. pp 3-13.
30. DEX–*Dicționarul explicativ al limbii române*. Ed. a 2-a, rev. București: Editura Univers Enciclopedic Gold, 2012. 1230 p. ISBN 978-606-8358-20-8.
31. DIDIER, J. *Dicționar de filosofie. Larousse*. București: Editura Univers Enciclopedic, 1998. 370 p. ISBN 973-9243-00-2.
32. DOBRIDOR, I.-N.; PĂNIȘOARĂ, I. O. *Știința învățării. De la teorie la practică*. Iași: Editura Polirom, 2008. 254 p. ISBN 978-973-46-1076.
33. FILIPSKI, T. *Educația muzeală a copiilor în cadrul familiei și școlii*. În: *Materialele Conferinței Internaționale Familia-factor existențial de promovare a valorilor etern umane ediția a II-a*, 15-16 mai. UPSC. Chișinău: Tipografia Primex-Com, 2017. pp. 348-351. 397 p. ISBN 978-9975-46-325-6 https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/P-348-351.pdf
34. FILIPSKI, T. *Muzeu-educație-cultură-valori*. În: *Materialele Conferinței Internaționale Tehnico-Științifică Probleme actuale ale urbanismului și amenajării teritoriului ediția a IX-a*. UTM. Chișinău: Tipografia Bons Offices, 2018. pp. 54-58. 358 p. ISBN 978-9975-87-384-0. http://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/9456/Conf_Probleme_actuale_Urbanism_2018_p54-58.pdf?sequence=1&isAllowed=y
35. FILIPSKI, T. *Sporirea culturii adulților și copiilor prin intermediul parteneriatului familie-școală-muzeu*. În: *International Scientific Conference The contemporary issues of the socio-humanistic sciences. X Edition on december*. Chișinău, 2019. ISBN 978-9975-3168-9-7. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/542-546_1.pdf.
36. FILIPSKI, T. *Muzeul ca instituție fundamentală de realizare a educației muzeale: delimitări conceptuale*. În: *Studia Universitatis Moldavie. Științe ale educației. Revistă științifică categoria B. nr. 5 (125)* Chișinău, 2019. pp. 123-129. 230 p. ISSN 18-2103. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/18.%20p.123-129.pdf
37. FILIPSKI, T. *Formarea cadrelor didactice din perspectiva educației muzeale a elevilor în cadrul colaborării școală-familie*. În: *Materialele Conferinței Internaționale Probleme ale științelor socioumaniste și modernizării învățământului. Seria XXII vol. II*. Chișinău: UPSC, 2020. ISBN 978-9975-46-449-9. http://dir.upsc.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/2166/Conf_UPSC_2020_Vol_II_p111-114.pdf?sequence=1&isAllowed=y
38. FILIPSKI, T. *Activitatea socio-culturală a muzeului ca element al colaborării cu instituțiile de învățământ*. În: *Acta Commentationes, Sciences of Education. Revistă*

- științifică categoria B. nr.1(19). Chișinău, 2020. ISSN 1857-0623. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/135-140_6.pdf
39. FILIPSKI, T. *Potențialul formativ al educației muzeale valorificat în instituțiile de învățământ superior*. În: *Materialele Conferinței Internaționale Preocupări contemporane ale Științelor Socioumane* ULIM, Ediția a XI-a 3-4 decembrie, Chișinău 2020. ISBN 978-9975-3471-3-6, pp.473-476. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/473-476_0.pdf
 40. FILIPSKI, T. Proiect instituțional de parteneriat în educație: *Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților* Chișinău 2020.
 41. FILIPSKI, T. *Dialogul cultural muzeu-instituții de învățământ-familie în contextul educației muzeale*. În: *Materialele Conferinței Internaționale Tehnico-Științifică Probleme actuale ale urbanismului și amenajării teritoriului ediția a X-a* UTM. Chișinău: Tipografia Bons Offices, 2021. pp. 118-121. 419 p. ISBN 978-9975-87-779-4. http://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/16616/Conf_Probleme_actuale_Urbanism_2021_p118-121.pdf?sequence=1&isAllowed=y
 42. FILIPSKI, T. *Valorificarea educației muzeale a elevilor în cadrul colaborării școală-muzeu-familie-comunitate în contextul crizei pandemice*. În: *Materialele Conferinței Internaționale Condiții pedagogice de optimizare a învățării în post criză pandemică prin prisma dezvoltării gândirii științifice*, desfășurată în cadrul Programului UE Orizont 2020 (CG-ENI/2017/386-980 CE) 18 iunie 2021. ISBN 978-9975-46-541-0, pp. 262-267. <http://dir.upsc.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/2633/Conf-UPSC-18-06-2021-p262-267.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
 43. FILIPSKI, T. *Valorizing the museum education through organizing and doing exhibitions for students in context of interaction between museum-family-community-educational institution*. În: *Creative Education Journal States Impact Factor: 1.01*. November 2021 (Vol.12, No.11). ISSN Online: 2151-4771 ISSN Print: 2151-4755 pp. 2518-2528 DOI: 10.4236/ce.2021.1211188 https://www.scirp.org/pdf/ce_2021110915374376.pdf
 44. FILIPSKI, T. *Educația muzeală. Colaborarea instituției de învățământ-muzeu-familie-comunitate*. Studiu monografic. Chișinău: CEP USM, 2021. ISBN 978-9975-158-51-0, 149 p.
 45. FILIPSKI, T. *Importanța educației muzeale: unele principii și strategii educative*. În: *Materialele Conferinței Internaționale UPSC*. Chișinău 2022. În curs de editare.

46. FILIPSKI, T.; CUZNETOV, Larisa. *Some pedagogical aspects of museum education of pupils and students from the perspective of collaboration between the art museum and learning institutions*. În: Creative Education Journal States Impact Factor: 1.01. March 2022 (Vol. 13, No. 3) ISSN Online: 2151-4771; ISSN Print: 2151-4755 Pp.794-802 DOI: 10.4236/ce.2022.133052; https://www.scirp.org/pdf/ce_2022032114030994.pdf
<https://www.scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=116033>
47. GHILAȘ, V.; DOLGHI, A. *Patrimoniul Cultural Național ca resursă pentru o dezvoltare durabilă a Republicii Moldova*. Vol. I. Chișinău: Tipografia Notograf Prim, 2019. 320 p. ISBN 978-9975-84-110-8.
48. JASPERS, K. *Texte filosofice*. București: Editura Politică, 1986. 390 p. ISBN 978-973-1760-40-7.
49. JOIȚA, E. *Educația cognitivă*. Iași: Editura Polirom, 2002. 248 p. ISBN 973-681-100-X
50. MARINESCU, M. *Noile educații în societatea cunoașterii*. București: Editura Pro Universitaria, 2013. 270 p. ISBN 978-606-647-618-8.
51. MARINESCU, L. *Instituția muzeală în procesul globalizării*. În: Tyragetia, Serie nouă, vol. III [XVIII], nr. 2, Istorie. Muzeologie. Chișinău, 2009. p. 337. ISSN 1857-0240.
https://www.nationalmuseum.md/ro/press_releases/journal_tyragetia/the_museum_institution_in_the_process_of_globalization/ (accesat 20.04.2020).
52. MOLYNEAUX, Br. L. *Introduction: the represented past*. În: *The Presented Past: Heritage, Museums and Education*. Londra: Routledge, 2002. 521 p. ISBN 0-415-096022.
<https://books.google.ki/books?id=aR6IAgAAQBAJ&printsec=copyright#v=onepage&q&f=false> (accesat 04.04.2021).
53. MOISEI, L. *Modalități de promovare a patrimoniului cultural la tânăra generație*. În: *Materialele Conferinței științifice 27-28 septembrie Noi tendințe în protecția și promovarea patrimoniului cultural național și european*. Chișinău: Pontos, 2013. 226 p. pp. 202-207. ISBN 978-9975-51-506-1.
54. MOISEI, L. *Patrimoniul cultural în sistemul educațional: strategii de promovare*. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale a tinerilor cercetători ediția a IV-a, 30 octombrie 2019. Valorificarea patrimoniului etnocultural în educația tinerei generații și a societății civile* Chișinău: Tipogr. Notograf Prim, 2019. pp.164-173. ISBN 978-9975-84-105-4.
55. MOISEI, L. *Tradiția-valoare versus tradiția-proces: acțiuni culturale de revitalizare a tradiției*. În: *Revista de etnologie și culturologie* vol. XXIV. Chișinău, 2018. pp. 48-53. E-ISSN 2537-6152.

56. MUNTEANU, A. *Actualitatea și importanța educației muzeale prin colaborarea instituției de învățământ cu familia în contextul gândirii științifice*. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale. Condiții pedagogice de optimizare a învățării în post criză pandemică prin prisma dezvoltării gândirii științifice*, desfășurată în cadrul Programului UE Orizont 2020 (CG-ENI/2017/386-980 CE) 18 iunie 2021. pp. 85-90. ISBN 978-9975-46-541-0.
57. MUNTEANU, A. *Peisajul în artele plastice din Moldova din stânga Prutului*. Teză de doctor în studiul artelor și culturologie. 651.01–Teoria și istoria artelor plastice Chișinău, 2016.
58. MURGOCI, M. *Muzeele și educația pentru adulți*. În: *Revista Muzeelor*, nr. 4. București: I.N.C.F.C., 2005. ISSN 1220-1723. http://www.revistamuzeelor.ro/arhpdf/2005_04_01.pdf.
59. MUSTEAȚĂ, S. *Protecția juridică a patrimoniului arheologic*: Culegere de acte normative și convenții internaționale. Chișinău: Editura Ruxanda, 2010. 380 p. ISBN 978-9975-51-133-9. <http://antim2.upsc.md/files/Culegere-legi.pdf> (accesat 04.06.2020).
60. NEDELCU, A. *Fundamentele educației interculturale: diversitate, minorități, echitate*. Iași: Editura Polirom, 2008. 203 p. ISBN 978-973-46-1173-7.
61. NESTEROV, T. *Prefață* În: *Patrimoniul cultural al Republicii Moldova: de la realitate la necesitate*. Pp. 6-15. 130 p. Chișinău, 2011. <https://www.slideshare.net/ghenador/patrimoniul-cultural-al-republicii-moldova-de-la-realitate-la-necesitate> (accesat 08.01.2019).
62. NICOLA, I. *Tratat de pedagogie școlară*. București: Editura Aramis, 2003. 575 p. ISBN 973-84-73-64-0.
63. NICOLAEV, Gh. *File din istoria Muzeului Național de Artă al Moldovei (1944-1990): Realizări și impedimente*. Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Istorie. În: *Revista de istorie a Moldovei* nr. 3 (107). Chișinău, 2016. ISSN 185-2022 https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/50188 (accesat 11.01.2019).
64. NICOLESCU, C. *Muzeologie generală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1975. 195 p.
65. OPRIȘ, D. *Dimensiuni creștine ale pedagogiei moderne*. București: EDPRA, 2012. 415 p. ISBN 978-973-30-3241-0.
66. OPRIȘ, I. *Istoria muzeelor din Romania*. București: Editura Mouseion, 1994. 158 p. + ilustrații.

67. OPRÎȘ, I. *Management muzeal*. Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun Târgoviște, 2008. 182 p. ISBN 978-973-8966-63-5. <https://documente.net/reader/full/managementul-muzeal> (accesat 08.07.2020).
68. PATRAȘCU, D. *Cuget și zbugium asupra lumii-genului-neamului-familiei-omului-numelui-credinței-educației*. Chișinău: Tipografia Garomont-Studio, 2014. 267 p. ISBN 978-9975-115-39-1.
69. PĂNIȘOARĂ, G. *Psihologia învățării. Cum învață copiii și adulții?* Iași: Editura Polirom, 2019. 294 p. ISBN 978-973-46-7700-9.
70. PETRESCU, Ș. *Liceul de fete Principesa Natalia Dadiani în perioada interbelică*. În: Revista de Istorie a Moldovei Nr. 3 (107), categoria B. pp. 48-61. Chișinău, 2016. ISSN 1857-2022. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/48_61_Liceul%20de%20fete%20Principesa%20Natalia%20Dadiani_%20in%20perioada%20interbelica.pdf
71. PLOȘNIȚĂ, E. *Instituția muzeală și documentarea patrimoniului imaterial*. În: Buletin Științific. Revistă de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie serie nouă vol.13 (26) Chișinău, 2010. 344 p. ISBN 1857-0054 <https://www.muzeu.md/buletin-stiintific/vol-13-26-chisinau-2010/> (accesat 04.01.2019).
72. PLOȘNIȚĂ, E. *Muzeul și publicul: istorie și realitate*. Muzeul Național de Istorie a Moldovei. Chișinău: Tipografia Bons Offices, 2015. 252 p. ISBN 978-9975-87-047-4.
73. PLOȘNIȚĂ, E.; URSU, M. *Enciclopedia Muzeologiei Republicii Moldova*. Chișinău: Tipografia Bons Offices, 2011. 308 p. ISBN 978-9975-80-526-1.
74. PLOȘNIȚĂ, E. *Protejarea patrimoniului cultural din Basarabia*. Chișinău: Editura Cartier, 2003. 176 p. ISBN 9975-79-224-3.
75. PLOȘNIȚĂ, E. *Marketingul și muzeele Republicii Moldova*. În: revistă de Știință, Inovare, Cultură și Artă Academus nr. 2 (33). Chișinău, 2014. ISSN 1857-0461 https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Marketingul%20si%20muzeele%20RM.pdf (accesat 22.07.2020).
76. PLOȘNIȚĂ, E. *Reflecții asupra muzeografiei Moldovenești contemporane*. În: Studii de muzeologie vol. I. Chișinău, 2008. pp. 27-39. ISBN 978-9975-80-765-4
77. PLOȘNIȚĂ, E. *Muzeul, societatea și salvagardarea patrimoniului imaterial*. În: Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă. Patrimoniu cultural AȘM nr.3 (22), categoria B. Chișinău, 2011. ISSN 1857-0461. <http://www.akademos.asm.md/files/Muzeul%20societatea%20sa%20salvagardarea%20patrimoniului%20imaterial.pdf> (accesat 11.01.2019).

78. PLOȘNIȚĂ, E. *Muzeul Național de Arheologie și Istorie de la utopia la certitudine*. În: Tyragetia, serie nouă, vol. I [XVI], nr. 2, Istorie. Muzeologie. Chișinău, 2007. ISBN 1857-0240. <https://ro.scribd.com/document/34105027/39-Plosnita> (accesat 04.01.2019), (accesat 03. 04. 2022).
79. POP, R. S. *Accesul publicului larg la patrimoniul cultural muzeal*. Baia-Mare: Editura Ceconii, 2016. 200 p. ISBN 978-606-725-090-9.
80. POP, I. L. *Managementul și dezvoltarea sustenabilă a muzeelor*. Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană, 2017. 398 p. ISBN 978-606-37-0288-4.
81. POSTICĂ, I. *Expoziția muzeală-mijloc de valorificare al patrimoniului arheologic*. În: Tyragetia, serie nouă, vol. I [XVI], nr. 2, Istorie. Muzeologie. Chișinău, 2007. ISBN 1857-0240. www.nationalmuseum.md/ro/press_releases/journal_tyragetia/expozitia_muzeala_mijloc_devalorificare_a_patrimoniului_arheologic/ (accesat 04.01.2019).
82. ROCACIUC, V. *Expozițiile de artă plastică din RSS Moldovenească în contextul sociocultural al anilor 1940*. În: Revista de Etnografie și Culturologie nr. 8. Chișinău, 2010. pp 71-75 ISSN 1857-2049.
83. ROCACIUC, V. *Criteriul finalității în arta plastică Moldovenească 1940-1990*. În: Anuar științific: Muzică, Teatru, Arte Plastice/Acad. De Muz. nr.1 (18). Chișinău: Grafema Libris SRL, 2013. pp 109-113. 139 p. ISBN 978-9975-52-154-3.
84. ROCACIUC, V. *Utilizarea interviului în cercetarea artelor plastice*. În: Anuar științific: Muzică, Teatru, Arte Plastice/Acad. De Muz. nr. 2 (19). Chișinău: Grafema Libris SRL, 2013. pp 86-89 131 p. ISBN 978-9975-52-155-0.
85. SĂLĂVĂSTRU, D. *Psihologia învățării: teorii și aplicații educaționale*. Iași: Editura Polirom, 2009. 228 p. ISBN 978-973-46-1525-4.
86. SEGALEN, M. *Sociologia familiei*. Iași: Editura Polirom, 2011. 437 p. ISBN 978-973-46-1995-5.
87. STĂVILĂ, T. *Istoria artei Basarabene la intersecțiile sale Europene*. În: Arta/Institutul Patrimoniului Cultural al A Ș M. Centrul Studiul Artelor nr.1. Chișinău: Editura Princeps, 2011. Pp. 5-12. 194 p. ISSN 1857-1042
https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Istoria%20artei%20basarabene%20la%20intersectiile%20sale%20europene.pdf (accesat 07.07.2020).
88. STĂVILĂ, T. *Arta preistorică-între arheologie și istorie*. În: Arta/Institutul Patrimoniului Cultural al AȘM. Centrul Studiul Artelor nr.1. Chișinău: Editura Garomont, 2012. pp. 5-12. ISSN 1857-1402.
https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/5-12_18.pdf (accesat 14. 01. 2019).

89. STĂVILĂ, T.; CIOBANU, C. I. *Patrimoniul cultural al Republicii Moldova*. Ediția a 2-a. Chișinău: Editura Arc, 2014. 288 p. ISBN 978-9975-61-824-3.
90. STĂVILĂ, T. *Artele frumoase din Basarabia În sec. XX-lea*. Chișinău: Editura Arc, 2019. 366 p., 48 planșe. ISBN 978-9975-0-0319-3
91. STĂVILĂ, T. *Arta plastică modernă din Basarabia (1887-1940)* Monografie. Chișinău: Editura Știința, 2000. 159 p. ISBN 9975-67-171-3
92. SZENTAGOTAI-TĂTAR, A.; DAVID, D. *Tratat de psihologie pozitivă*. Iași: Editura Polirom, 2017. 339 p. ISBN 978-973-46-6904-2.
93. ȘIȘCAN, C. *Cu privire la cercetările în domeniul salvării patrimoniului cultural al Republicii Moldova în contextul integrării europene*. În: Revista de etnologie și culturologie/Institutul Patrimoniului Cultural. vol. XXII. categoria B. Chișinău, 2017. pp. 82-90 144 p. E-ISSN 2537-6152 https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/59172 (accesat 10.04.2021).
94. TOMA, I.-D.-I. *Muzeul contemporan: programe educaționale*. Iași: Institutul European, 2007. ISBN 978-973-611-491-5
95. URSU, M. *Activitatea științifică a Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală în epoca modernă și contemporană*. În: Buletin Științific. Revistă de Etnografie, Științele Naturale și Muzeologie Nr. 21 (34) Serie nouă. Chișinău, 2014. pp. 6-25. 280 p. ISSN 1857-0054.
https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/6_25_Activitatea%20stiintifica%20a%20Muzeului%20National%20de%20Etnografie%20si%20Istorie%20Naturala%20in%20epoca%20moderna%20si%20contemporana.pdf (accesat 30.04.2020).
96. VRĂSMAȘ, E. *Intervenția socioeducațională ca sprijin pentru părinți*. București: Editura Aramis, 2008. 256 p. ISBN 978-973-679-531-2
97. ZBUCHEA, Al.; IVAN, L. *Muzeu focus: cum să cunoaștem mai bine vizitatorii muzeelor*. București: Editura Colias, 2008. 180 p. ISBN 978-973-87560-2-1.
https://www.academia.edu/16949873/Muzeu_focus_cum_s%C4%83_cunoa%C8%99tem_mai_bine_vizitatorii_muzeelor_Museum_focus_how_to_better_know_the_museum_visitors (accesat 22.07.2020).
98. ZBUCHEA, Al. *Rolul cercetării de marketing în cunoașterea comportamentului vizitatorilor unui muzeu*. În: Revista muzeelor nr. 2. București, 2005. pp 93-97. ISSN 0035-0206. https://www.researchgate.net/publication/272162827_Rolul_cercetarii_de_marketing_in_cunoasterea_comportamentului_vizitatorilor_unui_muzeu_The_Role_of_Marketing_Research_in_Understanding_Museum_Visitors (accesat 22.07.2020).

99. АЛЕКСЕЕВ, П. В.; ПАНИН, А. В. *Философия*. Москва: Проспект, 2004. 604 с.
100. АНУФРИЕВ, А. В.; ШАХЕРОВ, В. П.; ШАХЕРОВА, С. Л. *Музейное дело и охрана культурных ценностей*. Учеб. Пособие. Иркутск: Изд-во ИГУ, 2013. 197 с. ISBN 978-5-9624-0861-3 http://hist.isu.ru/ru/science/docs/shaherov_anufriev.pdf
101. ГАЛКИНА, Т. В. *Музееведение: основы создания экспозиции*. Учебно-методическое пособие для студентов исторических факультетов вузов по специализации «Историческое краеведение и музееведение». Томск: Изд-во Томского государственного педагогического университета, 2004. 56 с. УДК 069 ББК 79.1 Г 16. https://www.tspu.edu.ru/oldfiles/libserv/files/Galkina_Osnovisozdania_ekspozicii.pdf accesat 25.07.2020.
102. ГОРБАЧЕВ, И. Г. *История философии*. Брянск: Курсив, 2000. 336 с. ISBN 5-89592-009-8.
103. ГУЖОВА, Л. Г. [и др.]; под. ред. доц. Мягтиной Н. В. *Музееведение: Учеб. пособие для студентов специальности 031502 музеология*; Владим. гос. ун-т. Владимир: Изд-во Владим. гос. ун-та, 2010. 116 с. ISBN 978-5-9984-0071-1 <http://window.edu.ru/resource/348/77348/files/Uchebnoe-posobie-MUSEEVEDEIE.pdf> (accesat 10.04.2021).
104. КОЖЕВНИКОВА, М. Е. *Формирование профессиональной направленности студентов средствами музейной педагогики*. № 4. Том II (Психолого-педагогические науки) Ярославский педагогический вестник: Изд-во ЯГПУ, 2010. pp. 164-168 ISSN 1813-145X. http://vestnik.yspu.org/releases/2010_pp4/35.pdf
105. КОРЕНЕВА, А. Ю. *Музей как глобальный гуманитарный проект: Социально философский анализ*. Специальность: 09.00.11 Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук Научный руководитель: д.ф.н., профессор Г. В. Сорина. Москва, 2017. 145 с. <https://docplayer.ru/53930437-Koreneva-aleksandra-yurevna-muzey-kak-globalnyy-gumanitarnyy-proekt-socialno-filosofskiy-analiz-specialnost.html> (accesat 03.04.2020).
106. КРЭЙН, У. *Психология развития человека. 25 главных теорий*. Санкт-Петербург: Прайм-Еврознак, 2007. 512 с. ISBN 978-5-93878-395-9.
107. МИХАЙЛОВА, Т. Б. *Менеджмент музеев*. Учеб.-метод. пособие. Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2019. 88 с. ISBN 978-5-7996-2727-0 https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/78085/1/978%E2%80%915-7996%E2%80%912727-0_2019.pdf

108. МЯГТИНА, Н. В. *Профильные группы музеев: Учеб. пособие для студентов, обучающихся по направлению подготовки 072300-музеология и охрана объектов культурного и природного наследия*. Владимир: Изд-во Владим. гос. ун-та, 2011. 212 с. ISBN 978-5-9984-0184-8. http://gi.vlsu.ru/fileadmin/departments/muzeologiya/Monografii/Metod_PGM_MZ_2011.pdf
109. ОГОНОВСКАЯ, А. С. *Актуализация личности учащихся средствами музейной педагогики*. Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01. Екатеринбург, 2007. 22 с. <https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=https://www.dissercat.com/content/aktualizatsiya-lichnosti-uchashchikhsya-sredstvami-muzeinoi-pedagogiki/read/pdf>
110. ПОРШНЕВ, В. П. *Музей в культурном наследии античности*. Москва: Изд-во Новый Акрополь, 2012. 336 с. ISBN 978-5-91896-030-1
111. СТОЛЯРОВ, Б. А. *Музейная педагогика. История, теория, практика: Учеб. Пособие*. Москва: Высш. шк., 2004. 216 с. ISBN 5-06-005235-4.
112. СУНДИЕВА, А. *О базовых понятиях музейной науки*. Музей. № 5/2009 (май) Москва: Изд-во Политэкономиздат 2009. pp. 4-9. 76 с. <https://studfile.net/preview/5945097/> (accesat 30.07.2019).
113. ТРОЯНСКАЯ, С. Л. *Музейная педагогика и ее образовательные возможности в развитии общекультурной компетентности*. Учеб. пособие. Ижевск: Ассоциация Научная книга, 2007. 139 с. <http://elibrary.udsu.ru/xmlui/bitstream/handle/123456789/9940/2012566.pdf?sequence=1> (accesat 19.08.2019).
114. ЩЕРБИНА, А. В. *Музейное проектирование*. Учеб.-метод. пособие. Тольятти: ТГУ, 2011. 68 с. <https://docplayer.com/74153001-Muzeynoe-proektirovanie.html> (accesat 07.07.2020).
115. ЮХНЕВИЧ, М. Ю. *Я поведу тебя в музей: Учеб. пособие по музейной педагогике*. М-во культуры Р. Ф. Рос. ин-т культурологии. Москва, 2001. 223 с. ISBN 5-93719-014-9. https://stc-48.ru/upload/medialibrary/864/yukhnevich-m.yu.-ya-povedu-tebya-v-muzey.-uch.-posobie-po-muzeynoy-pedagogike.-m._-2001.pdf (accesat 24.07.2020).
116. ЮРЕНЕВА, Т. Ю. *Музееведение: Учебник для высшей школы*. Москва: *Gaudeamus*, Академический Проект, 2003. 560 с. ISBN 5-8291-0263-3 <http://phil.omsu.ru/assets/files/muzeevedenie-uchebnik-%d1%8e%d1%80%d0%b5%d0%bd%d0%b5%d0%b2%d0%b0.pdf> (accesat 08.07.2020);. (accesat 16.04.2022).

Surse electronice

117. <https://icom.museum/wp-content/uploads/2018/07/ICOM-code-En-web.pdf> ICOM, 2013 ISBN-978-92-9012- 407-8
118. <https://coonwood.ru/ro/derzhim-formu/kodeks-muzeinoi-etiki-ikom-dzheffri-lyuis-rol-muzeev-i-kodeks-muzeinoi.html> (accesat 04.04.2021). Codul de etică al ICOM
119. <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/> (accesat 16.04.2022)
120. https://mecc.gov.md/sites/default/files/registrul_muzeelor_rm_.pdf Registrul muzeelor din Republica Moldova (accesat 26.01.2019).
121. <http://icom-moldova.mini.icom.museum/despre-icom/misiunea-icom/> Consiliul Internațional al Muzeelor (ICOM)-ICOM Moldova (accesat 01.06.2020).
122. https://www.infodebit.md/?info_biz=1&idnp=1013600017454 (accesat 22.04.2020).
123. <https://www.slideshare.net/ghenador/strategia-culturii-1> Strategia de dezvoltare a culturii Republicii Moldova: 2013-2020 „Cultura XXI/20”
124. <https://www.slideshare.net/ghenador/lege-pentru-ratificarea-conveniei-cadru-a-consiliului-europei-privind-valoarea-patrimoniului-cultural-pentru-societate> (accesat 04.06.2020).
125. <https://franta.mfa.gov.md/content/despre-unesco> (accesat 01.06.2020).
126. <https://mecc.gov.md/ro/content/monumente-din-rm-lista-unesco> (accesat 05.06.2020).
127. <https://www.muzeu.md/colectii/> (accesat 03. 04. 2022)
128. <https://www.nationalmuseum.md/ro/collections/> (accesat 20.05.2020).
129. <https://www.icomos.org/en/about-icomos/2016-11-17-13-14-08/1965-2015-icomos-50th-anniversary> (accesat 01.06.2020).
130. <https://mfa.gov.md/ro/content/informatii-despre-consiliul-europei> (accesat 04.06.2020).
131. https://icom.museum/wp-content/uploads/2018/07/code_russia2013-1.pdf (accesat 01.06.2020).
132. <http://network.icom.museum/icom-moldova/despre-icom/misiunea-icom/> (accesat 01.06.2020).
133. <http://lex.justice.md/md/373716> (accesat 05.08.2019).
134. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115926&lang=ro (accesat 04.06.2020).
135. <https://www.nationalmuseum.md/ro/history/> (accesat 11.01.2019).
136. http://archives.icom.museum/hist_def_fr.html (accesat 28.01.2019), (accesat 05.08.2019).

137. <http://lex.justice.md/md/373716%20/>(accesat 26.01.2019).
138. http://www.cnaa.md/i/institutions/mnai/docs/inaim_evaluation_report.pdf (accesat 11. 2019). Avizul Comisiei specializate, create prin ordinul nr. 03-63 din 9 aprilie 2012 al CNAA pentru evaluarea Muzeului Național de Arheologie și Istorie a Moldovei. Chișinău, 2012.
139. <https://rm.coe.int/1680083746> (accesat 31.01.2021). Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society (Faro, 27.X.2005 art. 13, p. 5)
140. <https://www.mnam.md/arta-rusa?lang=ro> (accesat 17.04.2021).
141. <https://www.mnam.md/pictura-vest-europeana?lang=ro> (accesat 17.04.2021).
142. <https://evenimente.md/furnizorul-tau/muzeul-national-de-arta-al-moldovei/> (accesat 17.04.2021).
143. <https://diez.md/2019/10/07/video-foto-ghidul-diez-cunoaste-istoria-muzeului-national-de-arte-plastice-din-chisinau/> (accesat 17.04.2021).
144. <https://www.mnam.md/colectia-de-pictura-nationala?lang=ro> (accesat 17.04.2021).
145. <https://www.mnam.md/colectia-arta-religioasa?lang=ro> (accesat 17.04.2021).
146. <https://www.mnam.md/arta-grafica-nationala?lang=ro> (accesat 17.04.2021).
147. <https://www.mnam.md/sculptura?lang=ro> (accesat 17.04.2021).
148. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123059&lang=ro Hotărârea Guvernului RM nr.604 din 12.08.2020.
149. <https://www.parlament.md>>Default Proiecte de acte legislative.
150. <http://usmf.md>>2013/08ZPDF Legea muzeelor nr.262 din 07.12.2017.
151. <http://www.cimec.ro>>Muzeu>Lege
152. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128016&lang=ro# Constituția Republicii Moldova (accesat 12.02.2022).
153. <https://www.slideshare.net/ghenador/strategia-de-dezvoltare-a-culturii-moldova-2020>. Strategia de dezvoltare a culturii Moldova-2020 (accesat 14.02.2022).
154. <https://www.verywellmind.com/experiential-learning-2795154> The Experiential Learning Theory of David Kolb.
155. https://mecc.gov.md/sites/default/files/registrul_muzeelor_actualizat_iulie_.pdf Registrul muzeelor din Republica Moldova actualizat la 13. 07. 2020. (accesat 25.02.2022).
156. https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/strategia_nationale_de_dezvoltare_moldova_2030-t.pdf Strategia Națională de Dezvoltare Moldova 2030 (accesat 02. 04. 2022).

ANEXE

Anexa 1

Glosar. Termeni specifici

- **Muzeu** – instituție culturală și științifică care are drept obiectiv colectarea și conservarea bunurilor culturale, precum și punerea lor în valoare, cu prioritate prin expunere, în scop de instruire, educație și agrement al publicului larg.
- **Colecție muzeală** – ansamblu de obiecte cu valoare științifică, istorică, culturală, artistică și muzeală, adunate și sistematizate într-un muzeu.
- **Presă muzeală** – obiect, bi- sau tridimensional, cu valoare științifică, istorică, culturală, artistică, muzeală, păstrat într-un muzeu.
- **Patrimoniu muzeal** – ansamblul de bunuri culturale ale unui muzeu, cu calități de inalienabilitate, transmisibilitate și stabilitate, care se completează și se dezvoltă încontinuu.
- **Bunuri culturale** – obiecte cu trăsături de relativă creație originală, cu semnificație de mărturie istorică privind comportamentele tehnice, sociale, estetice, religioase, mitologice, de viață cotidiană ale unei societăți determinate de pe un anumit palier cronologic.
- **Conservarea bunurilor culturale** – ansamblul de activități ce urmăresc păstrarea nealterată a bunurilor culturale.
- **Restaurarea bunurilor culturale** – ansamblul de măsuri ce urmăresc redobândirea aspectului sau structurii inițiale a bunurilor culturale care au suferit un proces de alterare sau degradare.
- **Atestarea științifică, istorică, culturală, artistică, muzeală** – activitate ce determină valoarea științifică, istorică, culturală, artistică, muzeală a bunurilor culturale păstrate într-un muzeu [141].
- **Pedagogie muzeală** – disciplină și ramură științifică aflată la intersecția altor științe precum: muzeologia, pedagogia și psihologia, iar muzeul este considerat drept sistem educațional. Domeniul PM reprezintă forme și modalități de comunicare muzeală adresate publicului [107].
- **Educație muzeală** denotă scopul pedagogiei muzeale și fixează cadrul în și prin care conținuturile generale/dimensionale ale educației pot fi realizate; poate fi definite ca un nou deziderat al noilor educații [21].
- **Muzeograf** – specialist în muzeografie.

- **Muzeolog** – specialist în muzeologie [17; 30].
- **Clasificarea muzeelor** – reprezintă gruparea muzeelor după anumite particularități importante pentru organizarea și dezvoltarea sistemului muzeal și a întregii activități muzeale.
- **Expoziție muzeală** – reprezintă formă de expresie cultural-educativă, specifică a muzeului și constituie baza comunicării muzeale; în sens larg înseamnă ansamblul de obiecte etalate pentru vizitare.
- **Comunicare muzeală** – gen al comunicării culturale și reprezintă procesul de comunicare, de transmitere a informației în cadrul expoziției muzeale.
- **Registrul muzeelor** reprezintă versiunea scrisă și electronică a *Listei tuturor muzeelor* de pe teritoriul Republicii Moldova [65].

Proiect instituțional de parteneriat în educație
UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ”
DIN MUNICIPIUL CHIȘINĂU

Proiect instituțional de parteneriat în educație
*Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului
național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor
și studenților*

Autor și coordonator principal:
Filipski Tatiana, lector universitar
UTM, doctorand UPSC.
Mațcan-Lîsenco Inga, lector univ.
UTM, doctorand ULIM

Chișinău, 2020

UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ”

DIN MUNICIPIUL CHIȘINĂU

Nr...../.....

Avizat:

Rector UPSC

Barbăneagră A. dr. conf.univ.

Proiect instituțional de parteneriat în educație

*Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal
din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților*

Autor și coordonator principal:

Filipski Tatiana, lector univ. UTM,
doctorand UPSC.

Coordonator:

Mațcan-Lîsenko Inga., lector univ.
UTM, doctorand ULIM.

Persoane de contact:

Culea Uliana, dr., lector univ., Șef Direcție Studenți, Consiliere și Ghidare în Carieră, Președintele Comitetului Sindical Studențesc din UPSC., tel. 079806417 e-mail: culea.uliana@upsc.md;

Filipski Tatiana, lector univ. UTM., tel. 069304000, e-mail: tanya.filipski@gmail.com;

Mațcan-Lîsenko Inga, lector univ. UTM, doctorand ULIM tel. 07955687, e-mail: inna.matcanlisenko@mail.ru

Iudenco Ludmila, profesor L. T. “Ion Luca Caragiale” din Orhei, tel. 068050295, e-mail: Ludmila.iudenco@gmail.com

CUPRINS

1. Argument.....	141
2. Partenerii și Echipa de Proiect.....	142
3. Scenariul desfășurării activităților.....	144
4. Calendarul activităților.....	145
5. Bibliografie.....	148

1. ARGUMENT

În actualitate educația muzeală trebuie abordată din perspectiva valorificării optime și interconexe a valorilor naționale și universale pe toate dimensiunile formării și dezvoltării personalității umane, care presupune cultivarea tinerei generații prin activități educative specifice de cercetare, cunoaștere și promovare a patrimoniului național și universal, ceea ce poate fi obținut doar în contextul parteneriatelor instituții de învățământ-muzeu-familie-comunitate.

Proiectul de față are menirea să contribuie la inițierea și dezvoltarea unor parteneriate educaționale între muzee și instituțiile de învățământ (licee, universități, centre de excelență etc.) în scopul promovării valorilor cultural-umane și pregătirii elevilor și studenților pentru un viitor social și profesional performant. Astfel, exemple de bune practici în domeniul vizat ne pot servi activitățile desfășurate în cadrul proiectului-pilot, pe care l-am desfășurat în perioada 2019-2020, unde au fost implicate câteva muzee și centre comunitare axate pe educație, în colaborare cu unele licee din municipiul Chișinău și Universitatea Tehnică a Moldovei. În acest sens, am putut constata că activitatea muzeelor și programele de educație muzeală trebuie să vină în susținerea și completarea curriculei școlare/universitare, oferind elevilor și studenților alternative de însușire a informației din diverse domenii ale activității umane, inclusiv prin familiarizarea cu patrimoniul național și universal. Totodată, considerăm oportun introducerea educației muzeale ca formă de activitate extra-curriculară sau ca o nouă variantă de curs opțional în liceele și universitățile din țară.

PROBLEMA:

Noile realități socio-culturale, impactul globalizării asupra identității naționale fac necesară reconsiderarea funcției educative a muzeelor în educația tinerei generații axată pe colaborarea eficientă cu muzeele, elaborarea și implementarea unui demers educativ raportat la tezaurul muzeal. Totodată, este necesar să recunoaștem că cercetarea tezaurului unui popor, a unor civilizații, a omenirii, este o sursă autentică de educație pentru a realiza corelarea dintre prezent, trecut și viitor în scopul cultivării morale, intelectuale, estetice; dezvoltării spiritului civic și formării unei personalități armonioase și integre.

SCOPUL:

Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor, studenților și familiilor acestora. În acest sens, vor fi implicați elevi, studenți cadre didactice, specialiști din diverse domenii și muzeologi, iar activitățile vor răspunde diverselor interese și preocupări ale tinerei generații axate pe

valorificarea aptitudinilor, gustului estetic și dezvoltarea spiritului moral-civic. Activitățile educaționale preconizate în acest parteneriat se vor organiza și desfășura în **contextul paradigmei învățarea pe tot parcursul vieții/educație permanentă**.

OBIECTIVE:

1. Inițierea, dezvoltarea și extinderea parteneriatelor educaționale, axate pe promovarea patrimoniului muzeal național și universal.
2. Promovarea imaginii instituțiilor partenere implicate în activitățile proiectului.
3. Familiarizarea cadrelor didactice din instituțiile de învățământ cu principiile și strategiile educației muzeale.
4. Familiarizarea elevilor și studenților cu patrimoniul muzeal național și universal.
5. Familiarizarea elevilor, studenților și familiilor acestora cu valorile naționale și universale, prin intermediul educației muzeale.

DURATA PROIECTULUI: 2020-2022

LOCUL: Instituția Publică Liceul Teoretic “Ion Luca Caragiale” din Orhei.

INSTITUȚIA COORDONATOARE: Universitatea Pedagogică de Stat “Ion Creangă” din Chișinău.

2. PARTENERI ȘI ECHIPA DE PROIECT:

Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău, Muzeul Național de Artă al Moldovei, Centrul Academic Internațional Eminescu din Chișinău, Centrul de Excelență în Informatică și Tehnologii Informaționale.

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”:

Cuznețov Larisa, dr. hab., prof. univ. UPSC;

Popa Natalia, dr., lector univ. UPSC;

Moisei Ludmila, dr. în ist., conf. univ. UPSC;

Munteanu Angela, dr. în stud. art., conf. univ. UTM;

Filipski Tatiana, lector univ. UTM, doctorand UPSC;

Mațcan-Lîsenko Inga, lector univ. UTM, doctorand ULIM;

Mișanovschi Dan, student UTM, **Popa Mihaela** student UTM;

Chișlaru Maria, director i Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale” din Orhei;

Iudenco Ludmila, profesor Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale” din Orhei;

Donica Violeta, învățător Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale” din Orhei;

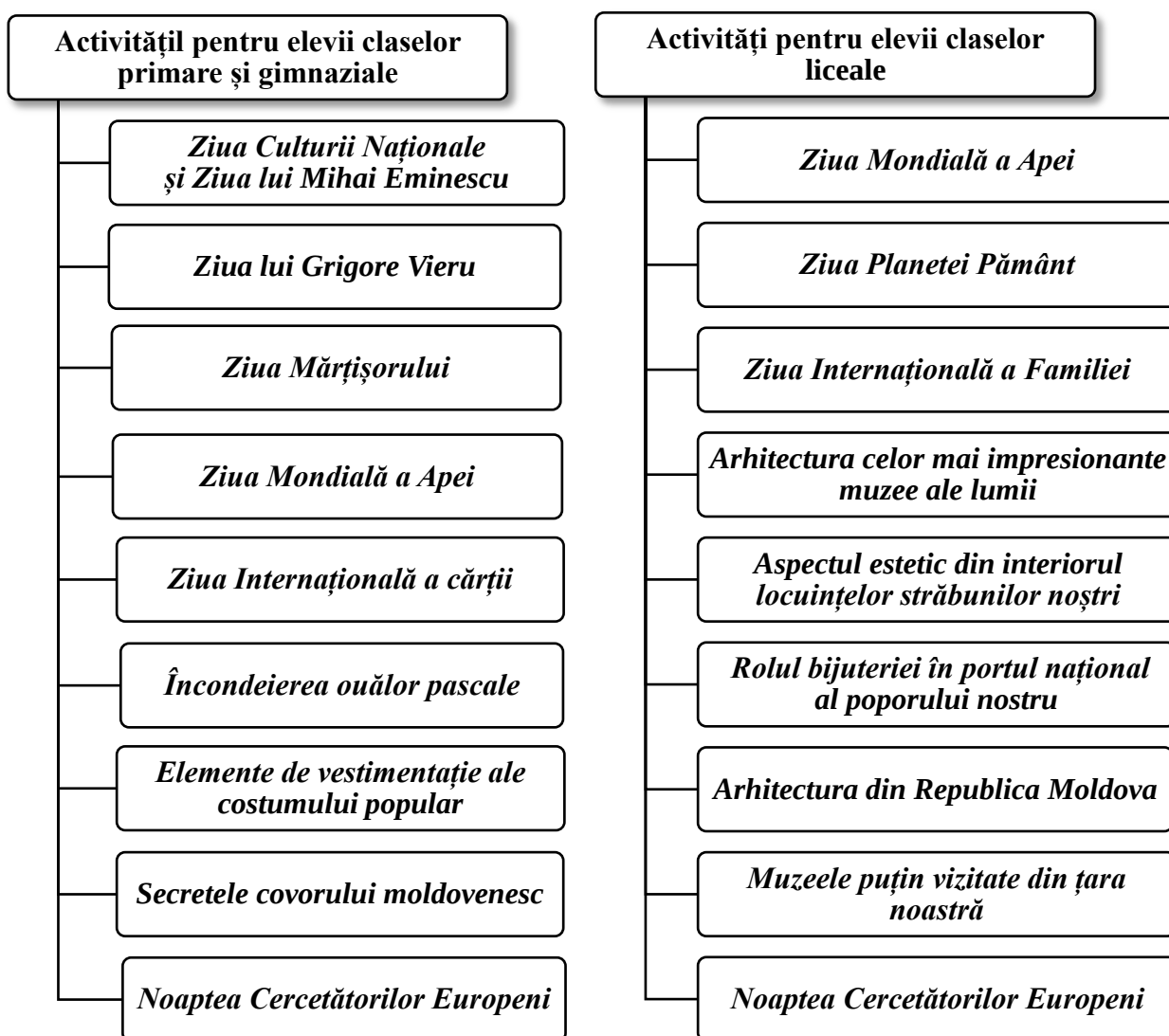
Barbăroșie Aliona, învățător Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale” din Orhei;

Tulum Viorica, învățător Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale” din Orhei;

Secară Maria, profesor Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale” din Orhei;

Albu Svetlana, profesor **Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale”** din Orhei;
Popușoi Aliona, profesor **Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale”** din Orhei;
Svernei Cristina, profesor **Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale”** din Orhei;
Fratea Mariana, profesor **Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale”** din Orhei;
Drobca Galina, învățător **Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale”** din Orhei;
Enachi Ștefania, profesor **Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale”** din Orhei;
Popov Aliona, profesor **Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale”** din Orhei;
Saharnean Ala, profesor **Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale”** din Orhei;
Bogus Rodica, profesor **Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale”** din Orhei;
Iurin Irina, profesor **Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale”** din Orhei;
Belea Maria, profesor **Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale”** din Orhei;
Cojocari Elena, vice director proiecte culturale și educative *Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală* din Chișinău;
Rezneac Corina, muzeolog *Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală* din Chișinău;
Ciobanu Irina, etnograf *Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală* din Chișinău;
Dabija Elena, director executiv *Centrul Academic Internațional Eminescu* din Chișinău;
Mihai Cimpoi, director de onoare *Centrul Academic Internațional Eminescu* din Chișinău, critic și istoric literar;
Cîrja Rodica, bibliotecar *Centrul Academic Internațional Eminescu* din Chișinău;
Corghencea Natalia, șef sector *Centrul Academic Internațional Eminescu* din Chișinău;
Laba Natalia, pictor-tapisier, conducător de cerc *Educație plastică, Direcția Municipală pentru Protecția și Dreptul Copilului*.

3. SCENARIUL DESFĂȘURĂRII ACTIVITĂȚILOR

BENEFICIARI:

Elevii din treapta învățământului primar, gimnazial și liceal, elevi din colegii, studenți ai UPSC și UTM.

RESURSE:

- Umane: echipa de proiect, studenți, elevi, părinți;
- Materiale: spațiile de clasă din liceu, muzee, biblioteci, calculator, imprimantă, aparat video/foto, materiale auxiliare consumabile;
- Financiare: îmbinarea resurselor proprii cu cele oferite de instituțiile preuniversitare.

MODALITĂȚI DE EVALUARE ȘI MONITORIZARE:

- Întâlniri cu echipa de proiect;
- Diplome pentru parteneri, elevi și cadre didactice;
- Diseminarea activităților și mediatizarea se vor realiza în mediul online.

CALENDAR: ACTIVITĂȚILE PROIECTULUI VOR FI DESFĂȘURATE:

Activitățile de educație muzeală pentru elevii claselor primare și celor din liceu vor fi desfășurate prin implicarea studenților UTM, UPSC, muzeologilor, bibliotecarilor, etnografilor, tapisierilor, artiștilor plastici etc.

FORME DE LUCRU: vizite la muzeu; întâlniri cu specialiști muzeologi; ateliere interactive de creație; lecții; workshop-uri; expoziții de lucrări ale elevilor; conferințe; Power Point-uri (toate activitățile se vor desfășura cu prezența specialiștilor online).

METODE UTILIZATE: conversația, explicația, demonstrația, exercițiul, dialogul dirijat, problematizarea.

1. CALENDARUL ACTIVITĂȚILOR

Descrierea activităților pentru elevii claselor primare:

Activitatea nr. 1-Ziua Culturii Naționale și Ziua lui Mihai Eminescu (15 ianuarie). Elevii vor face cunoștință cu opera lui M. Eminescu, prin implicarea doamnei Dabija Elena directoarea *Centrului Internațional Eminescu* din Chișinău, cu Legea despre cultură, îndeplinind în culoare portretul marelui poet elaborat de studenții UTM.

Activitatea nr. 2-Ziua lui Grigore Vieru (14 februarie). Elevii vor face cunoștință cu opera marelui poet Grigore Vieru, cu peripeții din copilăria sa și vor colora planșe cu portretul poetului. În activitate vor fi implicați doamna Dabija Elena, directoarea *Centrului Internațional Eminescu* din Chișinău; Coghencea Natalia, șef sector; Donica Violeta, învățător cl. III.; Barbăroșie Aliona, învățător cl. IV; Filipski Tatiana, lector univ. UTM; Mațcan-Lâsenko Inga, lector univ. UTM.

Activitatea nr. 3-Ziua Mărțișorului (1 martie). Elevii vor face cunoștință cu *Legenda Mărțișorului* prin implicarea doamnei Cojocari Elena, vice director proiecte culturale și educative *Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală* din Chișinău și vor confecționa câte o felicitare de 1 martie, ghidați de studenții și profesorii UTM.

Activitatea nr. 4-Ziua Internațională a cărții (23 aprilie). Elevii vor face cunoștință cu noile ediții de cărți pentru copii apărute recent prin implicarea doamnei Dabija Elena directoarea *Centrului Internațional Eminescu* din Chișinău; cu biografia pictorului Lică Sainciuc și realizările sale în grafica de carte pentru copii. În acest sens, va fi implicată doamna Munteanu Angela, doctor în studiul artelor, conf. univ. UTM. La fel elevii vor confecționa un semn de carte ghidați de profesori și studenții UTM.

Activitatea nr. 5-Încondeierea ouălor pascale, activitate desfășurată cu prilejul *Sărbătorilor Pascale*. Elevii vor face cunoștință cu varietatea motivelor ornamentale de încondeiere a ouălor pascale și cu tradițiile acestor sărbători.

Activitatea nr. 6-Elemente de vestimentație ale costumului popular. În acest sens, va fi implicată doamna Elena Cojocari, vice director proiecte culturale și educative la *Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală* din Chișinău. Elevii vor face cunoștință cu costumul popular și vor colora planșe cu elemente din ie națională.

Activitatea nr. 7-Secretele covorului moldovenesc. Elevii vor face cunoștință cu covorul național colorând planșe cu elemente din covorul național elaborate de studenții UTM, program Design Interior și profesori.

Descrierea activităților pentru elevii claselor liceale:

Activitatea nr. 1-Ziua Mondială a Apei (22 martie)

Activitatea nr. 2-Ziua Planetei Pământ (22 aprilie). În cadrul acestui eveniment va fi organizată o expoziție tematică virtuală cu lucrări de pictură și grafică executate de studenții UTM, FUA, DIN. Totodată, elevii vor face cunoștință cu diverse cercetări ce vizează Planeta Pământ.

Activitatea nr. 3-Ziua Internațională a Familiei (15 mai). Elevii vor face cunoștință cu unele aspecte din Legislația Republicii Moldova cu privire la familie, cu obiceiurile străvechi și vestimentația ce ține de căsătorie. *Muzeul Național de Istorie a Moldovei*. Cuznețov Larisa, dr. hab., prof. univ.

Activitatea nr. 4-Arhitectura celor mai impresionante muzee ale lumii. Elevii vor face cunoștință cu arhitectura celor mai impresionante muzee ale lumii în cadrul evenimentului dedicat *Zilei Internaționale a Muzeelor* și *Noptii Europene a Muzeelor* (18 mai).

Activitatea nr. 5-Aspectul estetic din interiorul locuințelor străbunilor noștri. Elevii vor face cunoștință cu aspectul interior al locuințelor, cu obiectele utilitare și de decor, în acest sens vor fi utilizate materiale și exponate ale *Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală* din Chișinău, prin implicarea doamnei Munteanu Angela, doctor în studiul artelor, conf. univ. UTM.

Activitatea nr. 6-Rolul bijuteriei în portul național al poporului nostru. În acest sens, vor fi utilizate materiale, documente, poze, descrieri din *Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală* din Chișinău și *Muzeul Național de Istorie a Moldovei* prin implicarea doamnei Mațcan-Lăsenco Inga, lector univ. UTM.

Activitatea nr. 7-Noaptea Cercetătorilor Europeni (27 septembrie). În cadrul acestui eveniment va fi prezentată elevilor o expoziție de pictură și grafică cu lucrări executate de studenții UTM, FUA, DIN.

Activitatea nr. 8-Arhitectura din Republica Moldova. Activitatea se va desfășura în cadrul evenimentului *Ziua Mondială a Arhitecturii și Habitatului* (5 octombrie). Elevii vor face cunoștință cu unele aspecte din istoricul apariției arhitecturii în Republica Moldova. În acest sens, vor fi utilizate materiale, documente, poze, descrieri și vor fi implicați studenții de la UTM, programul Design Interior.

Activitatea nr. 9-Muzeele puțin vizitate din țara noastră. Elevii vor face cunoștință cu muzeele puțin vizitate din țara noastră. În acest sens, vor fi utilizate materiale, documente, poze, descrieri din aceste muzee și vor fi implicați studenții de la UTM, programul Design Interior.

IMPLEMENTAREA PROIECTULUI:

La nivelul fiecărei instituții partenere, se stabilesc specialiștii membri ai echipei de proiect.

Colaborarea unităților de învățământ și comunitare axate pe educație implicate în proiect se realizează prin încheierea unor acorduri de parteneriat.

Activitățile proiectului și datele specificate sunt flexibile. Echipa de implementare poate stabili o strategie proprie de abordare a acestora. Proiectul vizat are deschidere către toate instituțiile de învățământ din țară și poate fi realizat atât virtual cât și cu prezență fizică.

DISEMINAREA PROIECTULUI

Evaluarea activității și diseminarea rezultatelor:

5. Bibliografie selectivă:

1. **Cucoș C.** *Pedagogia muzeală-statut, obiective, valențe practice*. În lucrarea *Educația estetică*, Iași: Polirom, 2014. ISBN 978-973-46-4994-7.
2. **Cuznețov Larisa.** *Parteneriatul și colaborarea școală – familie – comunitate. Educația de calitate a copiilor și părinților*. Chișinău: Primex-com SRL, 2018. ISBN 978-9975-110-93-8.
3. **Ioan Opriș, Aurelia Duțu, Rodica Antonescu, Georgeta Roșu, Angelica Mihăilescu, Daniela Mihai, Narcisa Știucă.** *Ghid de bune practici în protejarea și promovarea patrimoniului cultural rural*. Aurelia Duțu: coordonator-București: Institutul Național al Patrimoniului, 2012. p. 152 (23 cm) ISBN: 978-973-7930-24-8/
4. **Артемьев Е. Г.** *Музейно-педагогические технологии*. Пособие-справочник. Изд. 2-е, доп. ФГУК ГМПИР. СПб., 200632 с.
5. **Михайлова Т. Б.** *Менеджмент музеев: учеб.-метод. пособие* / Т.Б. Михайлова; М-во науки и высш. образования Рос. Федерации, Урал. федер. ун-т. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2019. – 88 с. ISBN 978-5-7996-2727-0.
6. <https://drevniebogi.ru/akropol-serdtse-afin/>

Contracte: acorduri de colaborare

ACORD DE PARTENERIAT nr. 1

20.10

mun. Chișinău

Părțile:

Partea I **Instituția Publică Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”**, (în continuare, UPSC), cu sediul în mun. Chișinău, MD-2069, str. I. Creangă n.1, tel. (+373 22)35-84-15, e-mail: anticamera@upsc.md, reprezentată legal prin **Alexandra BARBĂNEAGRĂ dr., conf.univ.**, în calitate de Rector.

Partea II **Instituția Publică Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale”**, (în continuare, L.T. „Ion Luca Caragiale”), cu sediul în or. Orhei, MD-3505, str. Vasile Lupu 60, tel (+373 235)2-49-07, reprezentată legal prin **Maria CHIȘLARU-MAȘNIC**, director instituție

Partea III **Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală** (în continuare, MNEIN), Chișinău, str. M. Kogălniceanu 82, tel.: (+373 22)24-40-02, e-mail: office@muzeu.md, reprezentat legal prin **Petru VICOL**, Director general.

Partea IV **Muzeul Național de Artă al Moldovei** (în continuare, MNAM), cu sediul în mun. Chișinău, str. 31 August 1989, nr.115, tel: (+373 22)24-13-12, e-mail: artmuseum_md@yahoo.com, reprezentat legal prin **Tudor ZBÂRNEA**, Director general.

Partea V **Centrul Academic Internațional Eminescu** (în continuare, CAIE), cu sediul în mun. Chișinău, MD-2043, b. Dacia 20, tel.: (+373 22)77-14-03, e-mail: reprezentat legal prin **Elena DABIJA**, Director.

Partea VI **Instituția Publică Centrul de Excelență în Informatică și Tehnologii Informaționale** cu sediul în mun. Chișinău, MD-2032 str. Sarmizegetusa 48, tel.: (+373 22)52-30-01 e-mail: reprezentat legal prin **Zavadschi Vitalie**, Director.

1. Dispoziții generale:

Având în vedere atribuțiile și competențele fiecărei părți, precum și dorința de a colabora în domeniul educației, se încheie prezentul acord de parteneriat, care prevede organizarea și desfășurarea în comun a activității prevăzute în cadrul Proiectului instituțional de parteneriat în educație *Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților.*

2. Scopul și obiectivele acordului: Prezentul Acord de colaborare are drept scop stabilirea și reglementarea relațiilor de colaborare între instituțiile implicate în proiect.

Obiectivele prezentului Acord de colaborare sunt:

2.1. Organizarea unor activități/evenimente culturale și științifice comune;

2.2. Schimb de experiență între specialiștii instituțiilor implicate în proiect;

2.3. Cultivarea respectului față de patrimoniul cultural național și universal prin atragerea și facilitarea accesului elevilor, studenților și profesorilor la valorile culturale ale muzeelor și bibliotecilor;

2.4. Transformarea patrimoniului cultural în material didactic, în instrument pedagogic, în vederea completării cunoștințelor și abilităților acumulate de către elevi, studenți și profesori;

2.5. Dezvoltarea personalității elevilor și studenților, a capacităților lor de analiză, a creativității, prin participarea la activitățile cultural-artistice din cadrul Proiectului;

2.6. Stimularea implicării tinerilor, în calitate de voluntari, în activitățile de promovare a patrimoniului cultural național;

2.7. Punerea în valoare a experienței, resurselor materiale și umane ale instituțiilor semnatare, pentru educația tinerei generații.

3. MODIFICAREA ȘI ÎNCETAREA ACORDULUI DE PARTENERIAT:

3.1. Prezentul acord poate fi modificat prin acorduri suplimentare, semnate de părți.

3.2. Modificările ce pot fi operate de părți privitor la:

- a) durata contractului;
- b) activități planificate.

3.3. Prezentul acord încetează la acordul părților sau alte cazuri stabilite de părțile semnatare.

4. Dispoziții tranzitorii și finale:

4.1. Părțile semnatare își asumă angajamentul de a respecta clauzele stipulate în prezentul acord.

4.2. Părțile vor remedia pe cale amiabilă eventualele conflicte. Încălcarea sistematică a uneia dintre clauzele prezentului acord, de către una dintre părțile semnatare, servește drept motiv, pentru cealaltă parte, de a solicita rezilierea în mod unilateral a acordului înainte de termen.

4.3. Prezentul acord intră în vigoare în momentul semnării sale de către ambele părți.

4.4. Prezentul acord este valabil pe un termen de 3 ani și poate fi ulterior prelungit în urma consimțământului, exprimat în scris, al ambelor părți.

4.5. Prezentul acord este încheiat în două exemplare originale, câte unul pentru fiecare dintre părțile semnatare.

Rector UPSC

Barbăneagră Alexandra,
dr., conf. univ.

Director L.T. "Ion Luca Caragiale"

Chișlaru-Mașnic Maria

Director general MNEIN

Vicol Petru

Director general MNAM

Zbârnea Tudor

Director CAIE

Dabija Elena

Director CEITI

Zavadtschi Vitalie

Coordonatorul proiectului

Filipski Tatiana, lector univ. UTM,

Doctorand UPSC

ACORD DE COLABORARE

Nr. _____, din 05.03 2020

între Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală
și Facultatea de Urbanism și Arhitectură a Universității Tehnice a Moldovei

Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală (în continuare, MNEIN), Chișinău, str. M. Kogălniceanu 82, tel.: 022 24-40-02, e-mail: office@muzeu.md, reprezentat de **Petru VICOL**, Director general
și

Facultatea de Urbanism și Arhitectură a Universității Tehnice a Moldovei (în continuare, FUA), Chișinău, bd. Dacia, 39, corpul de studii nr. 9, tel.: +373 22 77-44-11, e-mail: decanat@fua.utm.md, reprezentată de **Sergiu BEJAN** Decanul facultății, au încheiat prezentul acord de colaborare, convenind asupra prevederilor de mai jos:

Art. 1. Scopul și obiectivele acordului. Prezentul Acord are drept scop stabilirea și reglementarea relațiilor de colaborare între MNEIN și FUA.

Obiectivele prezentului acord de colaborare sunt:

- 1.1. organizarea unor activități/evenimente culturale și științifice comune;
- 1.2. participarea la proiecte naționale și internaționale comune;
- 1.3. schimb de experiență între specialiștii celor două instituții;
- 1.4. cultivarea respectului față de patrimoniul cultural național și universal prin atragerea studenților și profesorilor la Muzeu și facilitarea accesului reprezentanților FUA la valorile culturale ale Muzeului;
- 1.5. transformarea patrimoniului cultural în material didactic, în instrument pedagogic, în vederea completării cunoștințelor și abilităților acumulate de către studenții și profesorii facultății;
- 1.6. dezvoltarea personalității studenților, a capacităților lor de analiză, a creativității, prin participarea la activitățile cultural-artistice din cadrul MNEIN;
- 1.7. stimularea implicării tinerilor, în calitate de voluntari, în activitățile de promovare a patrimoniului cultural național;
- 1.8. punerea în valoare a experienței, resurselor materiale și umane ale instituțiilor semnate, pentru educația tinerei generații.

Art. 2. Drepturile și angajamentele MNEIN.

- 2.1. Să utilizeze avizierele instituțiilor de învățământ din subordinea FUA, pentru a plasa materiale informative referitoare la evenimentele culturale organizate în cadrul MNEIN.

ACORD DE PARTENERIAT

Articolul 1: Părți semnatare

- a) Muzeul Național de Artă al Moldovei, cu sediul în str. 31 August 1989, nr. 115, mun. Chișinău, tel: 022 241312, fax: 022 245332, e-mail: artmuseum_md@yahoo.com, reprezentat prin dl Tudor Zbârnea, Director general

Și

- b) Universitatea Tehnică a Moldovei cu sediul în Bd. Ștefan cel Mare 168, Chisinau, Republica Moldova. tel: +373 22 23-78-61/, fax: +373 22 23-85-04, e-mail: rectorat@adm.utm.md reprezentat prin dl. Viorel Bostan, rectorul institutiei

Articolul 2. Scopul acordului

Crearea unui cadru de colaborare și cooperare între cele două instituții, în vederea promovării valorilor naționale în rândul tinerei generații, organizării și desfășurării de activități în sprijinul beneficiarilor și cadrelor didactice la nivelul procesului educativ.

Articolul 3. Obiective

- Cultivarea respectului față de patrimoniul cultural național și universal prin atragerea unui număr cât mai mare de persoane către muzeu și accesul la valorile fundamentale culturale;
- Transformarea patrimoniului cultural artistic în material didactic, în instrument pedagogic, în vederea completării cunoștințelor și abilităților acumulate;
- Dezvoltarea personalității beneficiarilor, a capacităților lor de analiză prin participarea la activitățile educative extracurriculare;
- Crearea cadrului favorabil pentru manifestarea și dezvoltarea creativității beneficiarilor;
- Stimularea implicării tinerilor în calitate de voluntari în activitățile de promovare a patrimoniului cultural național;
- Oferirea unor metode alternative de petrecere a timpului liber.

Articolul 4. Colaborarea între Părți se va axa pe următoarele activități:

- Vizite de familiarizare a beneficiarilor cu muzeul;
- Cicluri de lecții muzeale (vizite interactive în sălile expoziționale și în Atelierul de Creație), în funcție de materia studiată;
- Ateliere de creativitate;
- Dezbateri și mese rotunde, concursuri;
- Vizionarea de filme documentare;
- Întâlniri cu personalități culturale;
- Proiecte expoziționale;
- Evaluarea impactului (schimburi de impresii, chestionare etc.)

Articolul 5. Obligațiile părților:

- Efectuarea schimbului de informații privind cerințele și necesitățile curriculare și corelarea acestora cu programul educațional muzeal;
- Elaborarea în comun a proiectelor și programelor de educație nonformală, bazate pe mulțumirea specificului școlii pe un anumit conținut muzeal;
- Realizarea în comun de acțiuni menite să identifice, să formeze și să dezvolte abilități specifice integrării și aplicării cunoștințelor obținute în urma procesului educațional; să cultive atașamentul beneficiarilor față de patrimoniul cultural și sentimentul de apartenență comună la valorile țării;
- Documentare și consultanță de specialitate în vederea organizării și desfășurării în condiții optime a acțiunilor preconizate;

- Supravegherea tinerilor în timpul desfășurării activităților în muzeu;
- Promovarea reciprocă a imaginii instituției partenere;
- Mediatizarea activităților comune.

Articolul 6. Calendarul activităților

Activitățile concrete vor fi cuprinse într-un plan de colaborare anual, făcând parte integrantă din prezentul acord.

Articolul 7. Locul de desfășurare

Acțiunile ce vor fi inițiate, gestionate și asumate în comun se vor desfășura în sălile muzeului, ca spațiu de cunoaștere, de instruire și relaxare.

Articolul 9. Durata acordului

Prezentul acord se încheie pentru anii 2020-2022 și intră în vigoare la data semnării lui de către părți.

Articolul 10. Persoanele împuternicite

Persoanele împuternicite de conducerea instituțiilor partenere să realizeze legături periodice pentru îndeplinirea acordului sunt:

Lucia Postica, director adjunct specialitate, din partea MNAM

și din partea UTM Sergiu Bejan, decan FUA

Articolul 11. Dispoziții finale

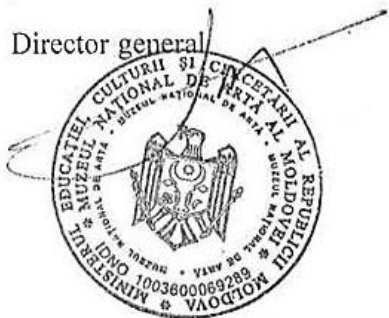
Orice modificare a prezentului acord este validă atunci când este convenită de ambele părți. Prezentul Acord poate înceta prin aprobarea ambelor părți, exprimată în scris și în prealabil, cu cel puțin 30 zile înainte.

Încheiat la data de 24. 01.2020 în două exemplare – câte unul pentru fiecare Parte.

Muzeul Național de Artă al Moldovei

Tudor Zbârnea

Director general

Universitatea Tehnică a Moldovei

Viorel Bostan

Rector

CENTRUL ACADEMIC INTERNAȚIONAL EMINESCU,
 bd. Dacia, nr. 20, MD 2043, Chișinău, Republica Moldova,
 tel: +373 22 77-14-03,
 e-mail: centrul2000@gmail.com

PROTOCOL DE COLABORARE nr. 13

Părțile:

Prezentul protocol se stabilește între Centrul Academic Internațional Eminescu, filiala Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, Chișinău

și *Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Urbanism și Arhitectură*

Preambul

Recunoscând importanța ambelor instituții la formarea, educarea și dezvoltarea societății, cele două părți convin să colaboreze pe bază de parteneriat activ pe multiple planuri de interes, în domeniul educațional și cultural prin promovarea lecturii și valorificarea patrimoniului național și universal.

Prezentul protocol de colaborare are caracterul unui document cadru și acoperă întreaga activitate de realizare a obiectivelor comune convenite.

Obiectul protocolului de colaborare

Obiectul prezentului protocol de colaborare îl reprezintă cooperarea interinstituțională pe următoarele direcții:

- Organizarea activităților de promovare a lecturii (conferințe, mese rotunde, întâlniri cu scriitorii, spectacole literar-artistice, concursuri, schimb de experiențe, servicii, proiecte, ore de lectură etc.).
- Furnizarea de sprijin logistic și documentar în organizarea activităților.
- Promovarea/vizibilitatea ambelor instituții în mass-media, inclusiv în social media.

Drepturile și obligațiile părților:

- Informarea în timp util asupra obiectivelor și planului de activitate.
- Actualitatea și corectitudinea informațiilor puse la dispoziție.
- Solicitarea informației, organizarea evenimentelor fără scopuri de profit.
- Oferirea și păstrarea mijloacelor fixe (tehnologii moderne, mese, scaune, fotolii, rafturi etc.) în organizarea mai eficientă a activităților comune.

Durata

Protocolul are valabilitatea de luni/an/ani, de la data semnării sale, cu prelungirea automată, pentru noi perioade de câte luni/an/ani

Acesta poate fi modificat sau completat, cu acordul scris al părților semnate ori de câte ori acestea convin asupra amendamentelor propuse.

Încheiat la Chișinău, data *24.02.2020*, în *2 ex* exemplare, toate cu valoare de original, câte un exemplar pentru fiecare parte cu aceeași forță juridică.

Instituția inițiatoare, Reprezentant, Filiala CAI Eminescu Director filială Elena Dabija Adresa: bd. Dacia, nr. 20, or. Chișinău	Instituția/instituțiile parteneră(re) Reprezentant, Bibliotecar/profesor Facultatea Urbanism și Arhitectură Adresa
---	--

Chestionar de opinie pentru elevi și adulți/cadre didactice și părinți

I. Chestionar

pentru elevii de 10-14 ani învățământul primar și gimnazial

1. Ce muzee cunoașteți?
2. Vizitați frecvent cu părinții muzeele? Concretizați care muzee și cât de des le vizitați?
3. În care muzee școala Dvs. a organizat vizite? Concretizați în care muzee și cât de frecvent?
4. Ce anume ați aflat în cadrul vizitelor la muzeu? Concretizați.
5. Ce propuneri aveți vizavi de vizitele la muzeu? Concretizați și precizați.

II. Chestionar

privind educația și formarea culturii muzeale la liceeni

1. Ce muzee cunoașteți din Republica Moldova? Nominalizați.
2. Ce muzee ați vizitat din Republica Moldova și alte state? Concretizați.
3. Ce va impresionat în muzeele vizitate? Concretizați succint.
4. Care muzee v-ar interesa? Argumentați de ce?
5. Considerați necesară realizarea educației muzeale în liceu? Argumentați de ce?
6. Ce propuneri/sugestii aveți vizavi de formarea culturii muzeale?

III. Chestionar

privind educația și formarea culturii muzeale la adulți, cadre didactice și părinți

1. Cum credeți, care este rolul educației muzeale?
2. Ce anume vă oferă vizitele la muzeu Dvs și copiilor/elevilor? Concretizați.
3. Ce muzee cunoașteți?
 - a) din lume;
 - b) din Republica Moldova.
4. Considerați necesară familiarizarea copiilor cu tezaurul muzeal? Argumentați de ce?
5. Sunteți satisfăcuți de funcționarea și activitatea muzeelor din țară?
6. Ce propuneri și sugestii aveți pentru școlară în sensul eficientizării educației muzeale?

Curriculum

EDUCAȚIA MUZEALĂ A ELEVILOR

I. CADRUL CONCEPTUAL

Pedagogia muzeală este ramură, relativ nouă a pedagogiei, știință specializată în studiul problematicii educației în spațiul muzeal. **Educația muzeală** reprezintă obiectul de studiu al **pedagogiei muzeale**, având menirea să formeze la adulți atitudinile pro-patrimoniu, competențe de valorificare și promovare a tezaurului cultural național și universal; să dezvolte gândirea vizuală, gustul estetic elevat; să asigure achiziționarea cunoștințelor privind specificul moștenirii culturale deținute în muzee, să modifice comportamente privind cultura comunicării în spațiul muzeal, relaționarea intra- și intergenerațională în cadrul muzeului.

Pedagogia muzeală (în continuare PM) face parte din sistemul științelor educației și este orientată spre studiul aspectelor pedagogice și psihologice ale educației publicului în și prin intermediul muzeului. Din *perspectivă epistemologică* PM se poate considera drept o *știință socioumană*, deoarece figura centrală este omul și aspectele sociologice, antropologice și etnografice privind acțiunile, de colectare, conservare și transmitere a mărturiilor cu privire la habitatul și îndeletnicirile cotidiene ale acestuia; o *știință a comunicării* ce valorifică relaționarea și interrelaționarea în spațiul muzeal; o *știință a educației*, deoarece perpetuează modelele și valorile etern-umane, valorifică culturalizarea personalității umane; metodele și strategiile educației muzeale. **Oportunitatea cursului** derivă din necesitatea formării competențelor de analiză, identificare, și promovare a patrimoniului național și universal, elucidarea unui ansamblu de concepte, teorii, principii și strategii din domeniul psihologiei vârstelor, pedagogiei, sociologiei, antropologiei și etnografiei. Cursul a fost elaborat în baza unui sistem de principii și criterii de natură pedagogică, psihologică, logică, axiologică și ergonomică. Principiul esențial de constituire și valorificare a cursului rezidă în îmbinarea caracterului informativ și formativ cu realizarea inter-, pluri- și transdisciplinarității în contextul paradigmei cognitiv-constructiviste. **Metodele** utilizate în interacțiunea profesor educabil vor fi: povestirea, explicația, brainstorming-ul, dialogul, reflecția, prelegerile clasice, prelegerile-dezbateri și aplicațiile practice, agenda cu notițe paralele, lectura, harta conceptuală, discuțiile ghidate, controversa constructivă etc. Unele aplicații practice vor fi desfășurate în formă de conversații și discuții socratice.

Evaluarea formativă de progres și cea sumativă se vor realiza prin intermediul diferitor metode orale, scrise și practice. În procesul studierii disciplinei respective se pot aplica probe de control de tipul eseurilor, rezumatelor, referatelor, structurate în Portofoliul la disciplina dată–Pedagogia muzeală.

II. SUBIECTELE ȘI REPARTIZAREA ORIENTATIVĂ A ORELOR

Nr. d/o	Subiectele	Ore			
		Curs	Seminar	Laborator	Studiul individual
1.	Importanța <i>Educației muzeale</i> în culturalizarea populației	4			
2.	Rolul muzeului în dezvoltarea societății	4			
3.	Istoricul constituirii muzeelor în Republica Moldova	4			
4.	Clasificarea muzeelor. Specificul colecțiilor deținute în tezaurul muzeelor din țara noastră	2			
5.	Familiarizarea cu muzeele din Republica Moldova (muzeele mai solicitate și cele mai puțin cunoscute)	4			
6.	Familiarizarea cu muzeele din Chișinău (muzeele mai solicitate)	6			
7.	Familiarizarea cu muzeele Lumii (muzeele fastuoase după aspectul exterior și interior)	6			
8.	Importanța colaborării muzeu-instituții de învățământ-familie-comunitate	4			
Total		34			

III. COMPETENȚE SPECIFICE:

La finele studierii cursului adulții vor poseda următoarele competențe și vor fi capabili să realizeze:

La nivel de cunoaștere:

- însușirea și cunoașterea importanței educației muzeale;
- reproducerea istoricului constituirii muzeelor în Republica Moldova;
- identificarea clasificării muzeelor și specificul colecțiilor deținute în tezaurul muzeelor din țara noastră;
- caracterizarea muzeelor din Republica Moldova (cele mai solicitate muzee din or. Chișinău, cele mai puțin cunoscute muzee din țară);
- caracterizarea muzeelor Lumii;
- identificarea factorilor de eficientizare a colaborării muzeu-instituții de învățământ-familie-comunitate.

La nivel de aplicare:

- stabilirea importanței *Educației muzeale*;
- estimarea și valorificarea patrimoniului deținut în muzeele din țară;
- determinarea specificului muzeelor din perspectiva tezaurului deținut;
- elaborarea Hărții muzeelor din Chișinău;
- elaborarea Hărții muzeelor din țară;
- analiza și explicarea importanței unei piese de patrimoniu.

La nivel de integrare:

- modelarea unor evenimente istorice (scenete);
- elaborarea unor desene, eseuri, compuneri inspirate din colecții sau piese ale patrimoniului muzeal (covoare, accesorii, podoabe, vestimentație, lucrări de artă plastică);
- elaborarea unor portofolii ce ar cuprinde informații despre muzeele din țară și din Lume; descrieri a patrimoniului muzeal (curiozități) etc.

IV. UNITĂȚI DE CONȚINUT

Subiectul 1. <i>Importanța Educației muzeale în culturalizarea populației</i> Modalitățile și căile de culturalizare a tinerei generații și a adulților prin intermediul <i>Educației muzeale</i> .
Subiectul 2. <i>Rolul muzeului în dezvoltarea societății</i> Funcțiile muzeului și aportul acestuia în educația tinerei generații.
Subiectul 3. <i>Istoricul constituirii muzeelor în Republica Moldova</i> Constituirea muzeelor în Republica Moldova și rolul acestora în educație. Constituirea muzeelor private și a colecțiilor deținute de acestea. Constituirea muzeelor publice și a colecțiilor deținute de acestea.
Subiectul 4. <i>Clasificarea muzeelor. Specificul colecțiilor deținute în tezaurul muzeelor din țara noastră</i> Importanța muzeelor și poziționarea ierarhică a acestora în conformitate cu patrimoniul deținut.
Subiectul 5. <i>Familiarizarea cu muzeele din Republica Moldova.</i> Prezentarea celor mai cunoscute și solicitate muzeele din țară și a celor mai puțin cunoscute.
Subiectul 6. <i>Familiarizarea cu muzeele din Chișinău.</i> Prezentarea celor mai solicitate muzee din or. Chișinău.
Subiectul 7. <i>Familiarizarea cu muzeele Lumii.</i> Cele mai impresionante muzee ale lumii. Factorii benefici ce ar facilita cunoașterea muzeelor și colecțiilor acestora.
Subiectul 8. <i>Importanța colaborării muzeu-instituții de învățământ-familie-comunitate</i> Locul și rolul muzeului, al instituției de învățământ și al familiei în educația tinerei generații.

V. LUCRUL INDIVIDUAL ȘI EVALUAREA

Nr. de ord.	Unități de conținut	Subiecte	Produs preconizat	Modalități de evaluare
1	2	4	5	6
1.	Subiectul 1.	1. Modalități de culturalizare a tinerei generații și a adulților prin intermediul educației muzeale 2. Identificarea căilor de culturalizare a tinerei generații și a adulților prin intermediul educației muzeale	De elaborat: • Schema modalităților • Schema căilor	• Probă orală; • Probe axate pe analiza și argumentarea elaborării produselor nominalizate • Toate produsele elaborate vor fi susținute public, vor fi discutate și apreciate în concordanță cu calitatea conținutului redat
2.	Subiectul 2.	1. Funcțiile muzeului; 2. Rolul muzeelor în dezvoltarea societății	De elaborat: • Fișa funcțiilor muzeului • Compunere despre rolul muzeelor în dezvoltarea societății	• Probă orală • Probă practică • Toate produsele elaborate vor fi susținute public, vor fi discutate și apreciate în concordanță cu calitatea conținutului redat
3.	Subiectul 3.	1. Constituirea muzeelor în Republica Moldova și rolul acestora în educație 2. Constituirea muzeelor private și a colecțiilor deținute de acestea.	De elaborat: • Referat la tema <i>Constituirea muzeelor în Republica Moldova și rolul acestora în educație</i> ; • Schema constituirii	• Probă orală; • Probă practică; • Toate produsele elaborate vor fi susținute public, vor fi discutate și apreciate în con-

		Constituirea muzeelor publice și a colecțiilor deținute de acestea	muzeelor private și a colecțiilor deținute de acestea • Schema constituirii muzeelor publice și a colecțiilor deținute de acestea	concordanță cu calitatea conținutului redat
4.	Subiectul 4.	1. Importanța muzeelor și poziționarea ierarhică a acestora în conformitate cu patrimoniul deținut	De elaborat: • Prezentarea schematică a ierarhiei muzeelor în conformitate cu patrimoniul deținut	• Probă orală • Probă practică • Toate produsele elaborate vor fi susținute public, vor fi discutate și apreciate în concordanță cu calitatea conținutului redat
5.	Subiectul 5.	1. Prezentarea celor mai cunoscute și solicitate muzeele din țară și a celor mai puțin cunoscute	De elaborat: • Harta celor cunoscute muzee din țara noastră • Harta celor mai puțin cunoscute muzee din țara noastră	• Probă orală; • Probă practică; • Toate produsele elaborate vor fi susținute public, vor fi discutate și apreciate în concordanță cu calitatea conținutului redat și expediat de fiecare student-masterand
6.	Subiectul 6.	1. Prezentarea celor mai solicitate muzee din or. Chișinău	De elaborat: • Harta celor mai solicitate muzee din or. Chișinău; Desene • Harta colecțiilor patrimoniului deținut în muzeele din Chișinău; Desene	• Probă orală • Probă practică • Toate produsele elaborate vor fi susținute public, vor fi discutate și apreciate în concordanță cu calitatea

7.	Subiectul 7.	1. Cele mai impresionante muzee din Lume 2. Factorii benefici ce ar facilita cunoașterea muzeelor și colecțiilor acestora	De elaborat: • Harta celor mai impresionante muzee din Lume • Expunere	• Probă orală • Probă practică Toate produsele elaborate vor fi susținute public, vor fi discutate și apreciate în concordanță cu calitatea conținutului redat
8.	Subiectul 8.	1. Locul și rolul muzeului, a instituției de învățământ și a familiei în educația tinerei generații	De elaborat: • Poster cu <i>Locul și rolul muzeului, a instituției de învățământ și a familiei în educația tinerei generații</i>	• Probă orală • Probă practică • Toate produsele elaborate vor fi susținute public, vor fi discutate și apreciate în concordanță cu calitatea conținutului redat

VI. BIBLIOGRAFIE:

1. **Andrei R.** *Pedagogia muzeală-programe și strategii*. În: Revista Muzeelor N3. Pp. 109-113. București 2005.
2. **Ciobanu C. Ch., Ursu M.** *Evoluția rețelei muzeale din Republica Moldova: 125 ani Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală*. Chișinău: Tipografia Reclama, 2014. 284 p. ISBN 978-9975-58-043-4.
3. **Cucoș C.** *Educație estetică*. Iași: Editura Polirom, 2014. 222 p. ISBN 978-973-46-4978-5.
4. **Filipski T.** *Educația muzeală. Colaborarea instituției de învățământ-muzeu-familie-comunitate*. Studiu monografic. Edit. CEP USM Chișinău, 2021. p.149. ISBN 978-9975-158-51-0.
5. **Calaraș C.** *Formarea culturii relațiilor intergeneraționale. Pedagogia și Sociologia educației familiale*. Chișinău: Primex-com SRL, 2017.
6. **Cuznețov Larisa** *Parteneriatul și colaborarea școală-familie-comunitate. Educația de calitate a copiilor și părinților*. Chișinău: Primex-com SRL, 2018.

Curriculum

EDUCAȚIA MUZEALĂ A ADULȚILOR

I. CADRUL CONCEPTUAL

Pedagogia muzeală este ramură, relativ nouă a pedagogiei, știință specializată în studiul problematicii educației în spațiul muzeal. **Educația muzeală** reprezintă obiectul de studiu al **pedagogiei muzeale**, având menirea să formeze la adulți atitudinile pro-patrimoniu, competențe de valorificare și promovare a tezaurului cultural național și universal; să dezvolte gândirea vizuală, gustul estetic elevat; să asigure achiziționarea cunoștințelor privind specificul moștenirii culturale deținute în muzee, să modifice comportamente privind cultura comunicării în spațiul muzeal, relaționarea intra- și intergenerațională în cadrul muzeului.

Pedagogia muzeală (în continuare PM) face parte din sistemul științelor educației și este orientată spre studiul aspectelor pedagogice și psihologice ale educației publicului în și prin intermediul muzeului. Din **perspectivă epistemologică** PM se poate considera drept o **știință socioumană**, deoarece figura centrală este omul și aspectele sociologice, antropologice și etnografice privind acțiunile, de colectare, conservare și transmitere a mărturiilor cu privire la habitatul și îndeletnicirile cotidiene ale acestuia; o **știință a comunicării** ce valorifică relaționarea și interrelaționarea în spațiul muzeal; o **știință a educației**, deoarece perpetuează modelele și valorile etern-umane, valorifică culturalizarea personalității umane; metodele și strategiile educației muzeale. **Oportunitatea cursului** derivă din necesitatea formării competențelor de analiză, identificare, și promovare a patrimoniului național și universal, elucidarea unui ansamblu de concepte, teorii, principii și strategii din domeniul psihologiei vârstelor, pedagogiei, sociologiei, antropologiei și etnografiei. Cursul a fost elaborat în baza unui sistem de principii și criterii de natură pedagogică, psihologică, logică, axiologică și ergonomică. Principiul esențial de constituire și valorificare a cursului rezidă în îmbinarea caracterului informativ și formativ cu realizarea inter-, pluri- și transdisciplinarității în contextul paradigmei cognitiv-constructiviste. **Metodele** utilizate în interacțiunea profesor educabil vor fi: povestirea, explicația, brainstorming-ul, dialogul, reflecția, prelegerile clasice, prelegerile-dezbateri și aplicațiile practice, agenda cu notițe paralele, lectura, harta conceptuală, discuțiile ghidate, controversa constructivă etc. Unele aplicații practice vor fi desfășurate în formă de conversații și discuții socratice.

Evaluarea formativă de progres și cea sumativă se vor realiza prin intermediul diferitor metode orale, scrise și practice. În procesul studierii disciplinei respective se pot aplica probe de control de tipul eseurilor, rezumatelor, referatelor, structurate în Portofoliul la disciplina dată–Pedagogia muzeală.

II. SUBIECTELE ȘI REPARTIZAREA ORIENTATIVĂ

A ORELOR

Nr. d/o	Subiectele	Ore			
		Curs	Seminar	Laborator	Studiul individual
1.	Geneza, definirea și delimitarea conceptelor de bază.	4			
2.	Istoricul constituirii muzeelor în Republica Moldova	4			
3.	Dimensiunea socio-culturală a muzeului	4			
4.	Esența și sarcinile pedagogiei muzeale	2			
5.	Politicile statale cu privire la explorarea patrimoniului muzeal	4			
6.	Clasificarea muzeelor. Specificul colecțiilor deținute în tezaurul muzeelor din țara noastră	6			
7.	Familiarizarea cu muzeele din Republica Moldova	6			
8.	Importanța colaborării muzeu-instituții de învățământ-familie-comunitate	4			
Total		34			

III. COMPETENȚE SPECIFICE:

La finele studierii cursului adulții vor poseda următoarele competențe și vor fi capabili să realizeze:

La nivel de cunoaștere:

- însușirea, definirea și delimitarea conceptelor de bază;
- identificarea clasificării muzeelor și specificul colecțiilor deținute în tezaurul muzeelor din țara noastră;
- caracterizarea muzeelor din Republica Moldova (cele mai solicitate muzee din or. Chișinău, cele mai puțin cunoscute muzee din țară);
- Stabilirea factorilor de eficientizare a colaborării muzeu-instituții de învățământ-familie-comunitate.

La nivel de aplicare:

- explicarea noțiunilor de *Pedagogie muzeală* și *Educație muzeală*;
- caracterizarea patrimoniului deținut în muzeele din țară;
- elaborarea strategiilor și tehnologiilor de educație muzeală a elevilor (în spațiul muzeal și în școală);
- analizarea conținutului educației muzeale a elevilor.

La nivel de integrare:

- aplicarea strategiilor și tehnologiilor de educație muzeală în spațiul muzeal, școală și familie;
- modelarea situațiilor, organizarea și desfășurarea activităților de promovare a tezaurului național și universal deținut în colecțiile muzeelor din țară;
- stabilirea factorilor ce ar contribui la promovarea eficientă a tezaurului național și universal deținut în colecțiile muzeelor din țară către generațiile în creștere;
- elaborarea unui plan de acțiuni axat pe crearea parteneriatelor educaționale între muzee, instituții de învățământ, familii și comunitate;
- promovarea educației muzeale la nivelul unității de învățământ, familiei și la nivelul comunității.

IV. UNITĂȚI DE CONȚINUT

Subiectul 1. <i>Geneza, definirea și delimitarea conceptelor de bază.</i> Definirea PM ca știință și a EM ca disciplină de studiu. Caracterul teoretic și aplicativ al EM. Delimitări conceptuale: muzeu și educație muzeală. Funcțiile muzeului. Evoluția socio-istorică și culturală a muzeului. Excurs istoric în apariția și evoluția PM.
Subiectul 2. <i>Istoricul constituirii muzeelor în Republica Moldova</i> Constituirea muzeelor în Republica Moldova și rolul acestora în educație. Constituirea muzeelor private și a colecțiilor deținute de acestea. Constituirea muzeelor publice și a colecțiilor deținute de acestea.
Subiectul 3. <i>Dimensiunea socio-culturală a muzeului</i> Rolul și importanța muzeului în societatea contemporană. Modalitățile și căile de interacțiune ale muzeului cu societatea.
Subiectul 4. <i>Esența și sarcinile pedagogiei muzeale</i> Importanța pedagogiei muzeale. Sarcinile pedagogiei muzeale. Condițiile pedagogice de eficientizare a realizării educației muzeale.
Subiectul 5. <i>Politicile statale cu privire la explorarea patrimoniului muzeal</i> Autoritățile din Republica Moldova cu atribuții și responsabilități privind activitatea eficientă a instituțiilor muzeale și explorarea patrimoniului muzeal. Organizațiile internaționale angajate să contribuie la ocrotirea și eficientizarea explorării patrimoniului muzeal.
Subiectul 6. <i>Clasificarea muzeelor. Specificul colecțiilor deținute în tezaurul muzeelor din țara noastră</i> Clasificarea muzeelor, tipurile de muzee din țara noastră. Colecțiile ce constituie patrimoniul deținut în muzeele țării.
Subiectul 7. <i>Familiarizarea cu muzeele din Republica Moldova și de peste hotare</i> Cele mai solicitate muzee din or. Chișinău. Cele mai puțin cunoscute muzee din țara noastră. Cele mai impresionante muzee ale lumii. Factorii benefici ce ar facilita cunoașterea muzeelor și colecțiilor acestora
Subiectul 8. <i>Importanța colaborării muzeu-instituții de învățământ-familie-comunitate</i> Locul și rolul muzeului, a instituției de învățământ și a familiei în educația tinerei generații. Educația muzeală în contextul <i>noilor educații</i> . Parteneriatul educațional ca strategie optimă de educație muzeală a elevilor și părinților.

V. LUCRUL INDIVIDUAL ȘI EVALUAREA

1	2	3	4	5
1.	Subiectul 1.	1. Definirea obiectului și sarcinilor PM în corelare cu analiza conceptelor esențiale; 2. Identificarea funcțiilor muzeului	De elaborat: • Harta conceptelor fundamentale și operaționale ale educației muzeale • Agenda funcțiilor muzeului (cu specificarea funcțiilor)	• Probă orală; • Probe axate pe analiza și argumentarea elaborării produselor nominalizate • Toate produsele elaborate vor fi susținute public, vor fi discutate și apreciate în concordanță cu calitatea conținutului redat
2.	Subiectul 2.	1. Constituirea muzeelor din Republica Moldova 2. Rolul muzeelor în educație	De elaborat: • Fișa etapelor evolutive a muzeului în context socio-istoric • Program de educație muzeală pentru adulți	• Probă orală • Probă practică • Toate produsele elaborate vor fi susținute public, vor fi discutate și apreciate în concordanță cu calitatea conținutului redat
3.	Subiectul 3.	1. Rolul și importanța muzeului în societatea contemporană 2. Modalitățile și căile de interacțiune ale muzeului cu societatea	De elaborat: • Schița priorităților valorice a muzeului în societatea contemporană; • Fișa de caracterizare a modalităților și căilor de interacțiune cu societatea	• Probă orală • Probă practică • Toate produsele elaborate vor fi susținute public, vor fi discutate și apreciate în concordanță cu calitatea conținutului redat
4.	Subiectul 4.	1. Importanța și sarcinile pedagogiei muzeale 2. Condițiile pedagogice	De elaborat: • Fișa importanței și sarcinile pedagogiei	• Probă orală • Probă practică • Toate produsele

		de eficientizare a realizării educației muzeale	muzeale • Modelul condițiilor pedagogice de eficientizare a realizării educației muzeale	elaborate vor fi susținute public, vor fi discutate și apreciate în concordanță cu calitatea conținutului redat
5.	Subiectul 5.	1. Autoritățile din Republica Moldova cu atribuții și responsabilități privind activitatea eficientă a instituțiilor muzeale și explorarea patrimoniului muzeal. 2. Organizațiile internaționale angajate să contribuie la ocrotirea și eficientizarea explorării patrimoniului muzeal	De elaborat: • Fișa caracterizării autorităților din Republica Moldova cu atribuții și responsabilități privind activitatea eficientă a instituțiilor muzeale și explorarea patrimoniului muzeal • Agenda organizațiilor internaționale angajate să contribuie la ocrotirea și eficientizarea explorării patrimoniului muzeal	• Probă orală • Probă practică • Toate produsele elaborate vor fi susținute public, vor fi discutate și apreciate în concordanță cu calitatea conținutului redat și expediat de fiecare student-masterand
6.	Subiectul 6.	1. Clasificarea muzeelor, tipurile de muzee din țara noastră 2. Colecțiile ce constituie patrimoniul deținut în muzeele țării	De elaborat: • Schița de clasificare a muzeelor • Harta colecțiilor patrimoniului deținut în muzee	• Probă orală • Probă practică • Toate produsele elaborate vor fi susținute public, vor fi discutate și apreciate în concordanță cu calitatea
7.	Subiectul 7.	1. Cele mai solicitate muzee din or. Chișinău 2. Cele mai puțin cunoscute muzee din țara noastră 3. Cele mai impresionante muzee ale lumii	De elaborat: • Harta celor mai solicitate muzee din țară • Harta celor mai puțin cunoscute muzee din țară • Harta celor mai impresionante muzee ale lumii	• Probă orală • Probă practică • Toate produsele elaborate vor fi susținute public, vor fi discutate și apreciate în concordanță cu calitatea conținutului redat

8.	Subiectul 8.	1. Locul și rolul muzeului, a instituției de învățământ și a familiei în educația tinerei generații 2. Parteneriatul educațional ca strategie optimă de educație muzeală a elevilor și părinților	De elaborat: • Modelul teoretic al rolului muzeului, a instituției de învățământ și a familiei în educația tinerei generații • Proiect de parteneriat educațional axat pe educația muzeală a elevilor	• Probă orală • Probă practică • Toate produsele elaborate vor fi susținute public, vor fi discutate și apreciate în concordanță cu calitatea conținutului redat
----	---------------------	--	---	--

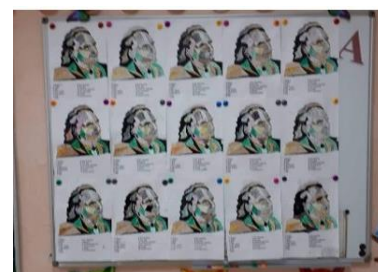
VII. BIBLIOGRAFIE:

1. **Andrei R.** *Pedagogia muzeală-programe și strategii*. În: Revista Muzeelor N3. Pp. 109-113. București 2005.
2. **Ciobanu C. Ch., Ursu M.** *Evoluția rețelei muzeale din Republica Moldova: 125 ani Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală*. Chișinău: Tipografia Reclama, 2014. 284 p. ISBN 978-9975-58-043-4.
3. **Cucoș C.** *Educație estetică*. Iași: Editura Polirom, 2014. 222 p. ISBN 978-973-46-4978-5.
4. **Filipski T.** *Educația muzeală. Colaborarea instituției de învățământ-muzeu-familie-comunitate*. Studiu monografic. Edit. CEP USM Chișinău, 2021. p.149. ISBN 978-9975-158-51-0.
5. **Calaraș C.** *Formarea culturii relațiilor intergeneraționale. Pedagogia și Sociologia educației familiale*. Chișinău: Primex-com SRL, 2017.
6. **Cuznețov Larisa** *Parteneriatul și colaborarea școală-familie-comunitate. Educația de calitate a copiilor și părinților*. Chișinău: Primex-com SRL, 2018.

Activități desfășurate în cadrul proiectului (Studii de caz)

În cadrul Proiectului instituțional "Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților" inițiat de Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă", am desfășurat astăzi în incinta Instituției Publice Liceul Teoretic "Ion Luca Caragiale " din Orhei, activitatea extracurriculară dedicată Zilei lui Grigore Vieru. Au fost implicați în această activitate elevii claselor a III-a și a IV-a împreună cu învățătoarele Barbăroșie Aliona și Donica Violeta. Totodată, am fost onorați de prezența distinșelor doamne Elena Dabija, director al Centrului Academic Internațional Eminescu, Coghencea Natalia, șef sector și Mațcan-Lîsenko Inga lector univ. UTM. Elevii au aflat lucruri noi despre Grigore Vieru-poet al valorilor naționale și au executat în culoare portretul poetului elaborat de studenții UTM.

Mulțumim mult tuturor celor implicați în această frumoasă colaborare.

În cadrul Proiectului instituțional *Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților*, am desfășurat online activitatea extracurriculară dedicată **Zilei Mărțișorului**. Implicați în aceasta activitate au fost elevii claselor a III-a, a IV-a și a V-a, a IX-a și a X-a de la Liceul Teoretic *Ion Luca Caragiale* din Orhei, împreună cu cadrele didactice și părinții acestora. Am fost onorați de prezența la eveniment a muzeologilor de la *Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău*. Specialiștii domeniului vizat le-au povestit elevilor mai multe versiuni ale *Legendei Mărțișorului*, tipurile și modul de port al acestui accesoriu moștenit de la strămoșii noștri și transmis către generațiile în creștere. Prin urmare, elevii au aflat informații interesante

despre tradiția de a purta măștișoare, confecționând personal câte unul și au descoperit tezaurul găzduit de *Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău*. La finalul întâlnirii noastre a fost organizată o expoziție de măștișoare confecționate de elevi împreună cu părinții (Figura 1).

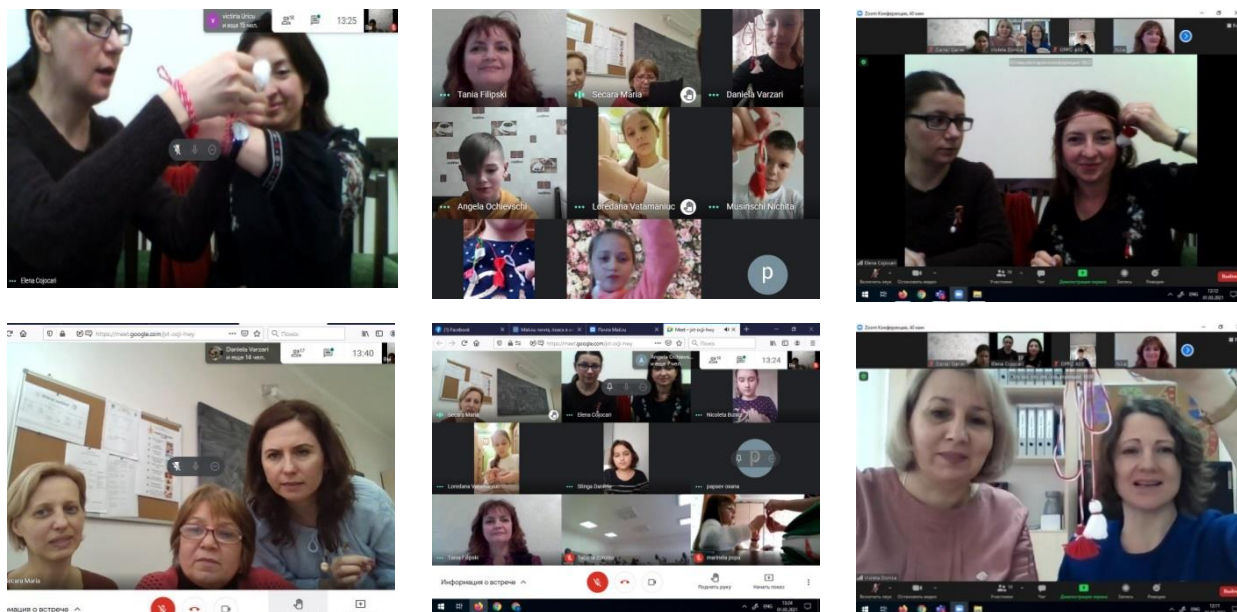

Figura 1. *Ziua Măștișorului*

Următoarele două activități extracurriculare desfășurate în cadrul Proiectului instituțional, *Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților*, au fost dedicate covorului național **Secretele covorului moldovenesc**. Un eveniment de amploare în vederea valorificării covorului tradițional îl reprezintă Târgul Național al Covorului cu genericul Covorul Dorului [55, p. 51].

Materialul prezentat și sarcinile pentru realizare au fost selectate în conformitate cu particularitățile de vârstă ale elevilor participanți (clasele a III-a, a VII-a și a XI-a), de către specialiști remarcați prin cercetări valoroase în muzeologie, etnologie și tapiserie artistică în colaborare cu cadrele didactice din Liceul Teoretic *Ion Luca Caragiale* din Orhei. Elevii au descoperit lucruri curioase și interesante despre arta țesutului covorului național, tapiseria contemporană și despre colecția de covoare stocată în *Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău*, împărtășind celor prezenți cunoștințe personale aflate de la bunici sau părinți. La fel, elevii au colorat planșe cu elemente din covorul național, elaborate special pentru ei de către studenții UTM, FUA, DIN, lucrările fiind încadrate într-o expoziție extraordinară (Figura 2.).

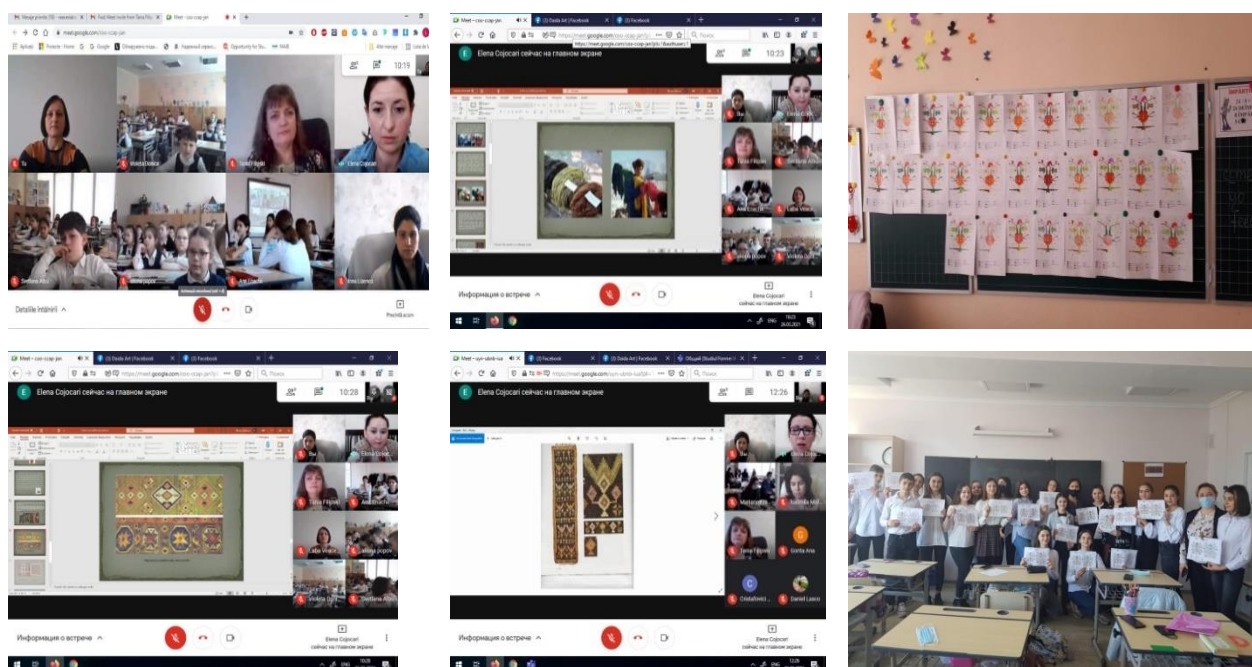

Figura 2. *Secretele covorului moldovenesc*

În cele ce urmează, vom descrie alte două activități dedicate **Zilei Internaționale a cărții și a dreptului de autor**, desfășurate în cadrul aceluiași proiect instituțional, cu implicarea elevilor claselor a III-a, a IV-a, a VII-a și a X-a din Liceul Teoretic *Ion Luca Caragiale* din Orhei. Aceste prezentări și sarcinile de lucru au fost elaborate de către noi, specialiștii bibliotecari, artiști plastici și studenți UTM în colaborare cu cadrele didactice din liceu. Elevii au aflat lucruri noi și interesante despre tezaurul eminescian păstrat la *Centrul Academic Internațional Eminescu din Chișinău* dar și despre cele mai noi cărți editate pentru copii pe care le pot descoperi în bibliotecă. Totodată, au cunoscut cărțile ilustrate și biografia celui mai recunoscut pictor de carte pentru copii, designer, cercetător al arhitecturii urbanistice care a adus o contribuție remarcabilă în dezvoltarea culturii naționale, maestrul **Lică Sainciuc**. Elevii claselor gimnaziale și liceale au realizat câte un semn de carte în programul CANVA, iar elevii claselor primare au confecționat câte un semn de carte elaborate și ghidate de către studenții UTM, FUA, DIN și expuse într-o expoziție minunată (Figura 3.).

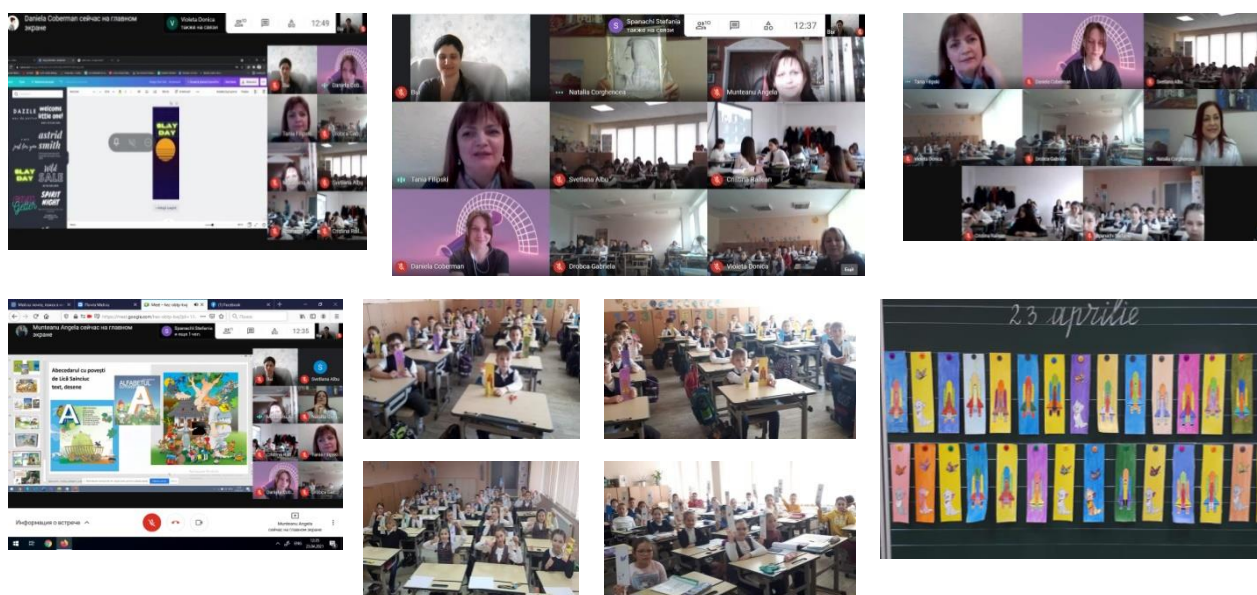

Figura 3. *Ziua Internațională a cărții și a dreptului de autor*

O altă activitate foarte interesantă desfășurată în cadrul proiectului instituțional, *Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților*, a fost dedicată **Zilei Internaționale a Muzeelor și Noptii Europene a Muzeelor**. Materialul selectat pentru prezentare elevilor claselor a X-a, pregătit de muzeografi, etnografi în colaborare cu noi și profesorii Liceului Teoretic Ion Luca Caragiale din Orhei a impresionat toți participanții la această oră. Elevii au aflat informații interesante primul eveniment demarat cu ocazia **Zilei Internaționale a Muzeelor și Noptii Europene a Muzeelor**, activitățile organizate pe parcursul mai multor ani de către muzeele din țara noastră și despre semnificația simbolurilor în ornamentele culturii naționale (Figura 4.).

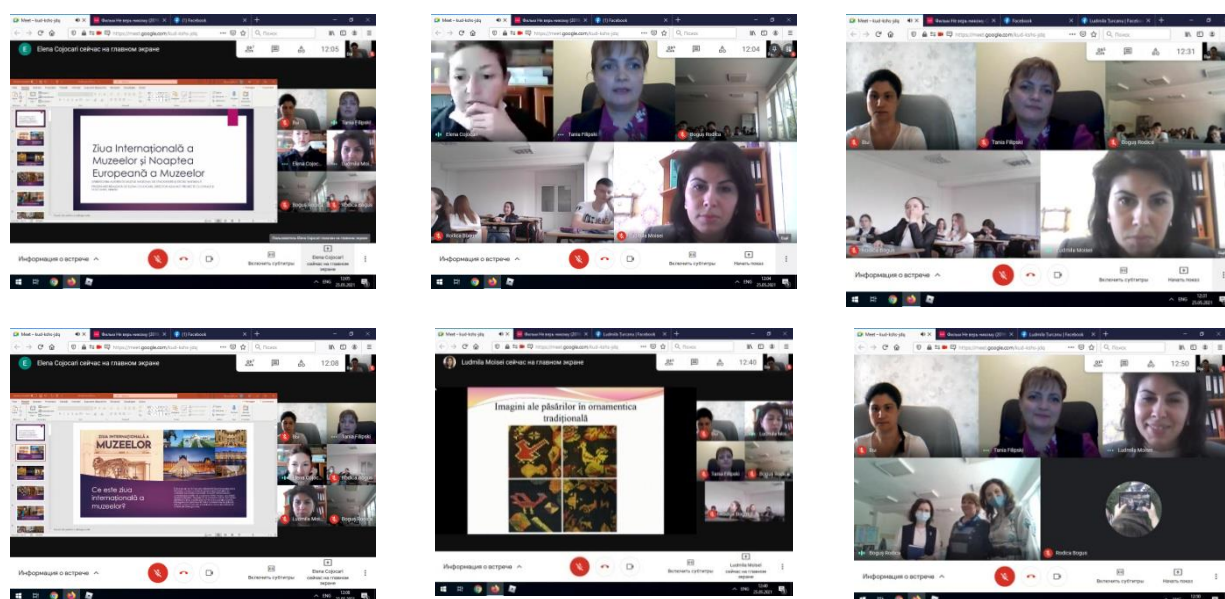

Figura 4. *Ziua Internațională a Muzeelor și Noaptea Europeană a Muzeelor*

Activitatea dedicată **Zilei Internaționale a Familiei**, desfășurată în cadrul proiectului instituțional, *Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților*, a fost una foarte utilă și interesantă pentru elevii claselor a X-a, care au manifestat mare interes pentru participare împreună cu profesorii lor din Liceul Teoretic *Ion Luca Caragiale* din Orhei. Elevii au aflat informații noi despre conceptele de bază, cadrul legal, valorile familiei și despre obiceiurile naționale cu privire la constituirea și menținerea unei familii armonioase și durabile (Figura 5).

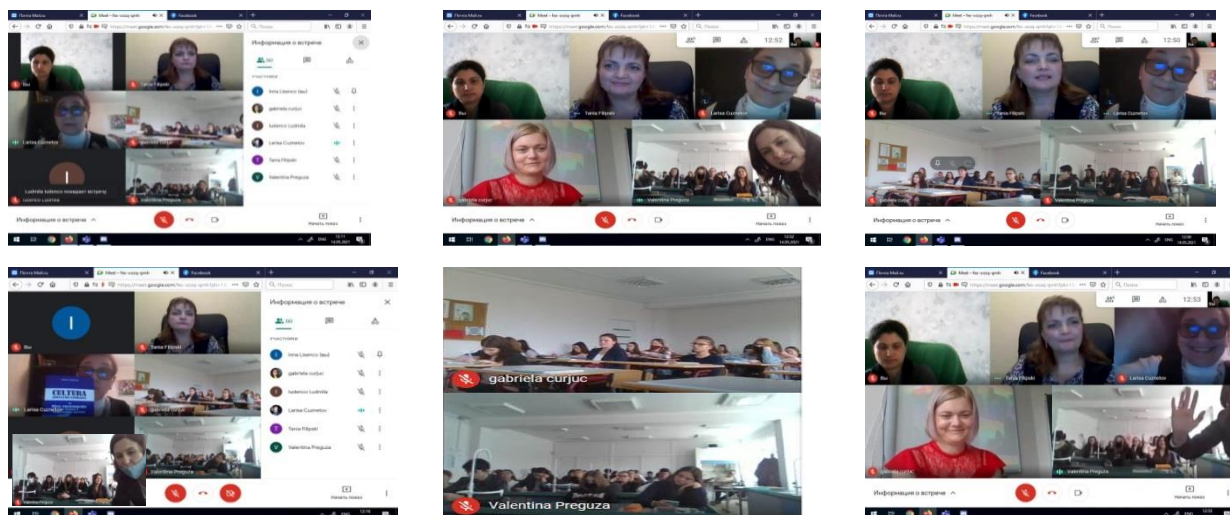
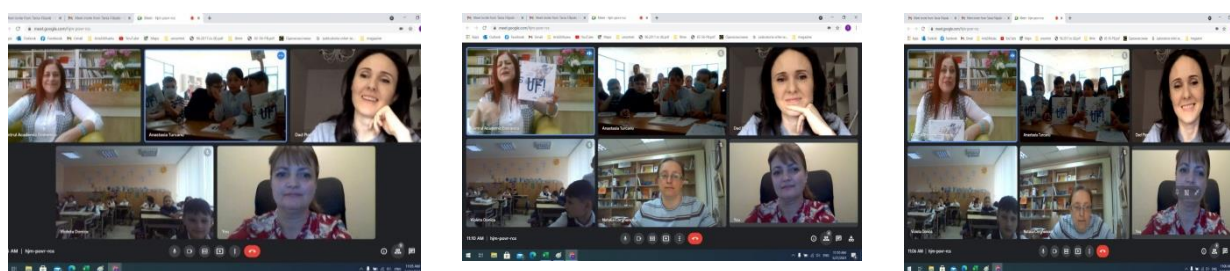
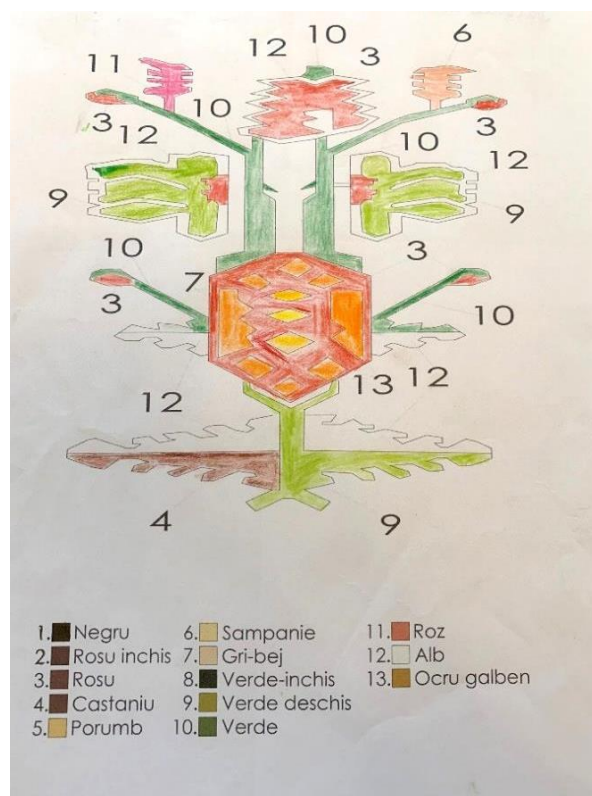
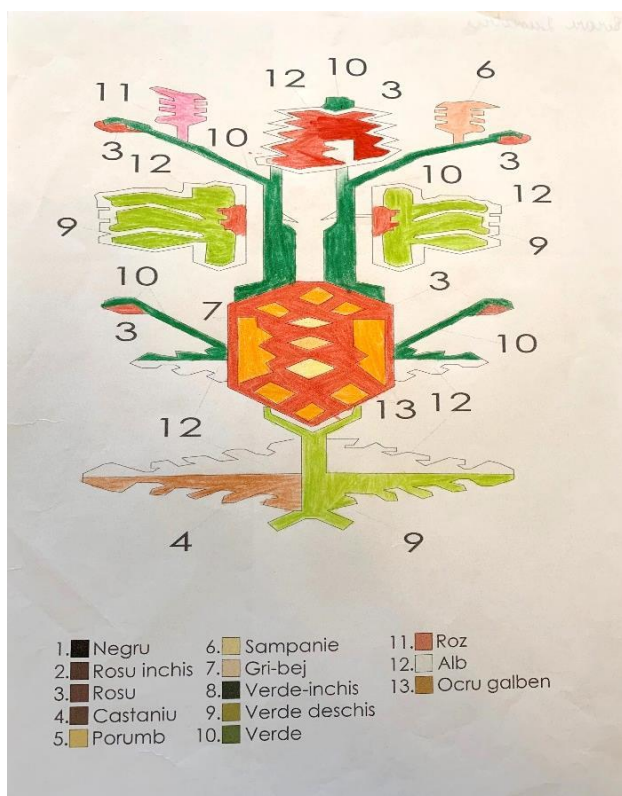
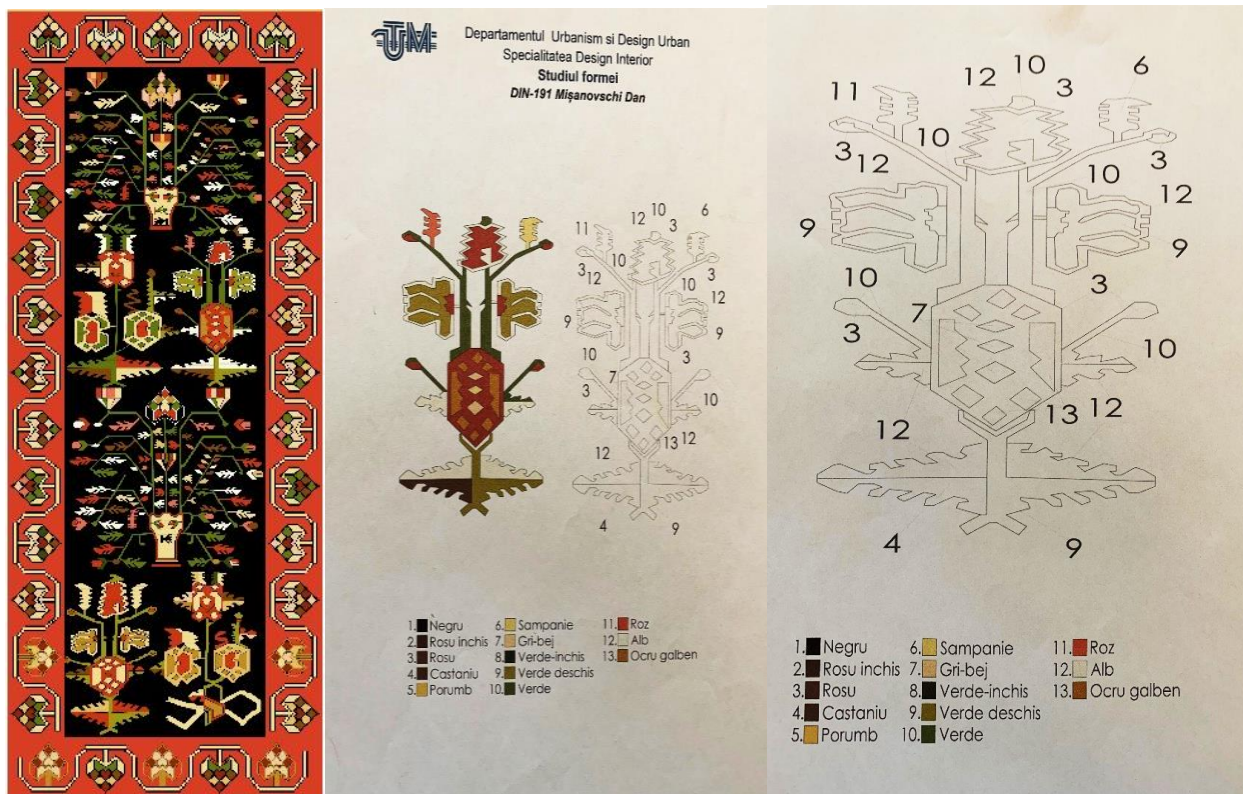

Figura 5. **Ziua Internațională a Familiei**

În cadrul proiectului instituțional “Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților” sub egida UPSC, în parteneriat cu Centrul Academic Internațional Eminescu și la inițiativa doamnei director Dabija Elena, la solicitarea elevilor Liceului "Litterarum" din Chișinău; "Ion Luca Caragiale" din Orhei, împreună cu profesoarele Calcavura Alina și Donica Violeta, am invitat-o pe autoarea cărții "Uf! Ghid de conviețuire cu frații și surorile mai mici", doamna Hadârcă Ionela la o întâlnire cu micii și marii cititorii. Prin urmare, elevii au avut frumoasa ocazie să-și povestească impresiile despre cele citite și să stea la "taifas" cu autoarea. Amintim că activitatea s-a desfășurat în contextul Programului de lectură "Chișinăul Citește". Mulțumim tuturor participanților la această întâlnire minunată!

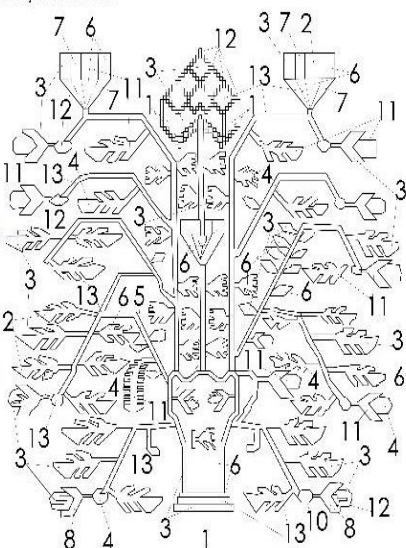
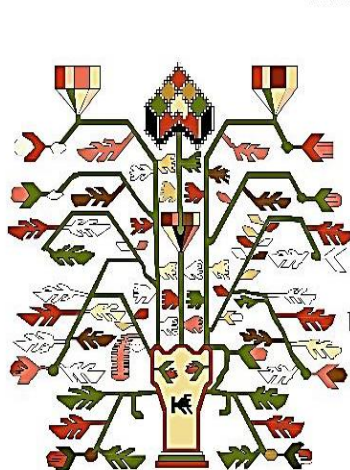

Creația elevilor și studenților-produse ale educației muzeale

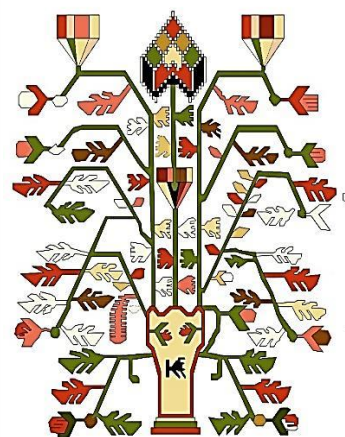

Departamentul Urbanism și Design Urban
Specialitatea Design Interior
Studiul Formei
DIN-191 Mișanovski Dan

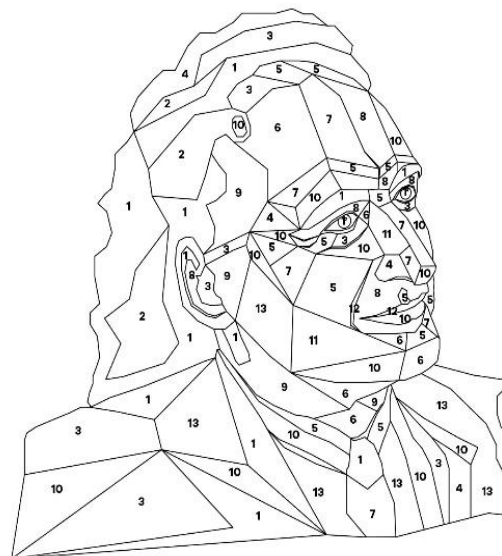

1. Negru	6. Sampanie	
2. Rosu inchis	7. Gri-bej	
3. Rosu	8. Verde-inchis	11. Roz
4. Castaniu	9. Verde deschis	12. Alb
5. Porumb	10. Ocru	13. Oliv

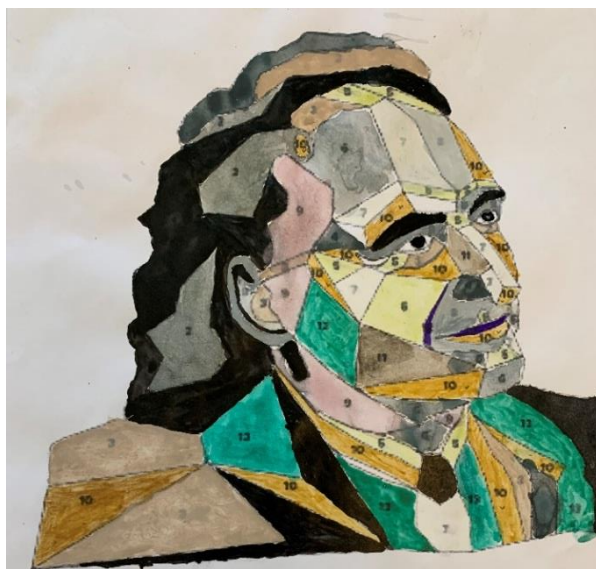
1. Negru	6. Sampanie	
2. Rosu inchis	7. Gri-bej	
3. Rosu	8. Verde-inchis	11. Roz
4. Castaniu	9. Verde deschis	12. Alb
5. Porumb	10. Ocru	13. Oliv

1-Negru
2-Kaki
3-Bej
4-Gri inchis
5-Alb galbui
6-Gri
7-Alb

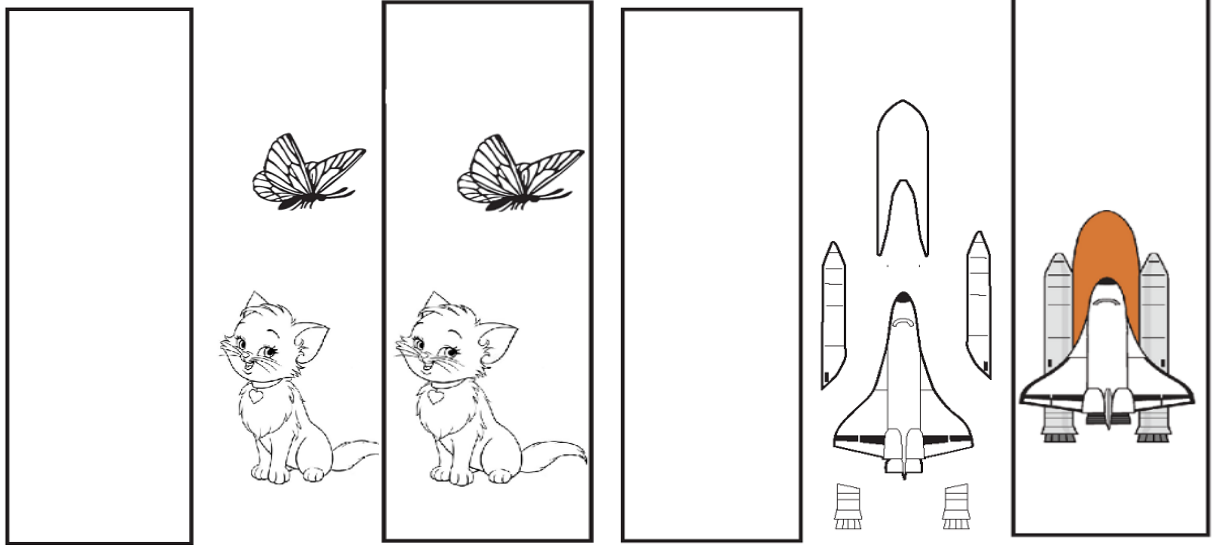
8-Gri deschis
9-Roz pal
10-Cafeniu deschis
11-Gri maroniu
12-Violet
13-Verde marin

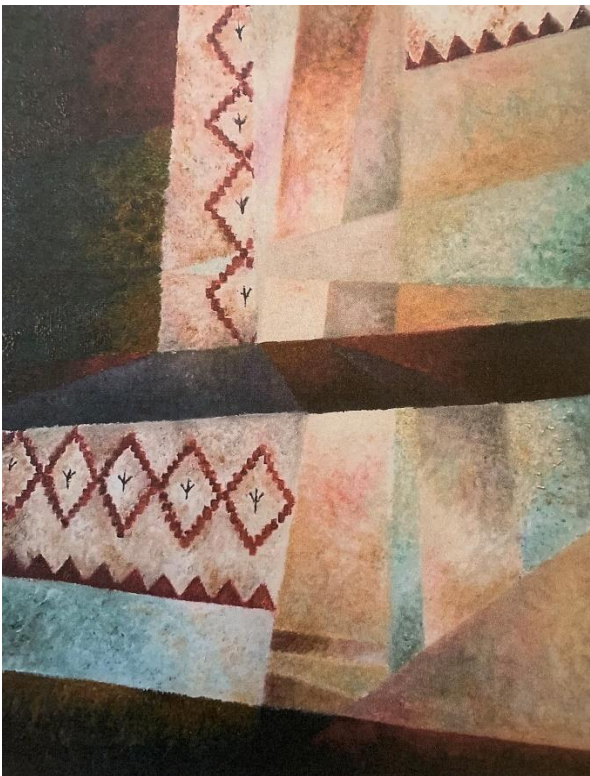
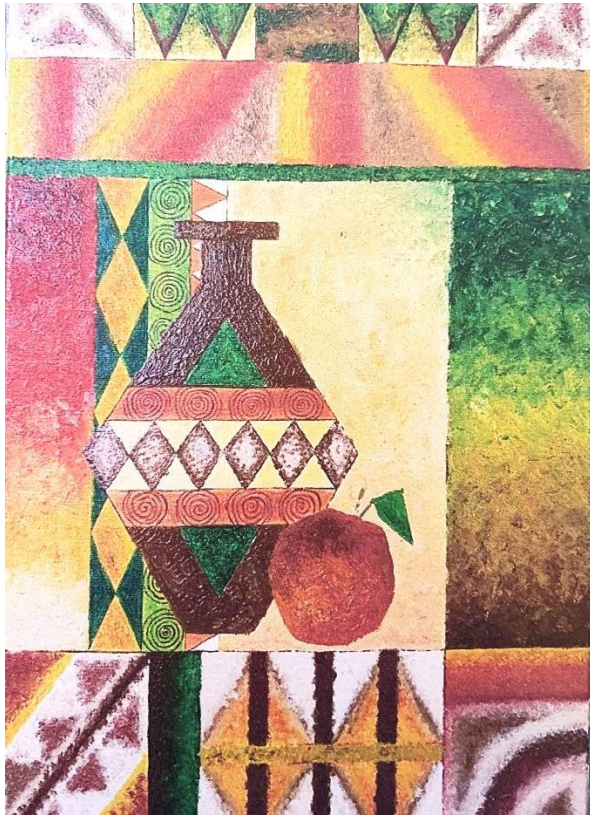

1-Negru
2-Kaki
3-Bej
4-Gri inchis
5-Alb galbui
6-Gri
7-Alb
8-Gri deschis
9-Roz pal
10-Cafeniu deschis
11-Gri maroniu
12-Violet
13-Verde marin

1-Negru
2-Kaki
3-Bej
4-Gri inchis
5-Alb galbui
6-Gri
7-Alb
8-Gri deschis
9-Roz pal
10-Cafeniu deschis
11-Gri maroniu
12-Violet
13-Verde marin

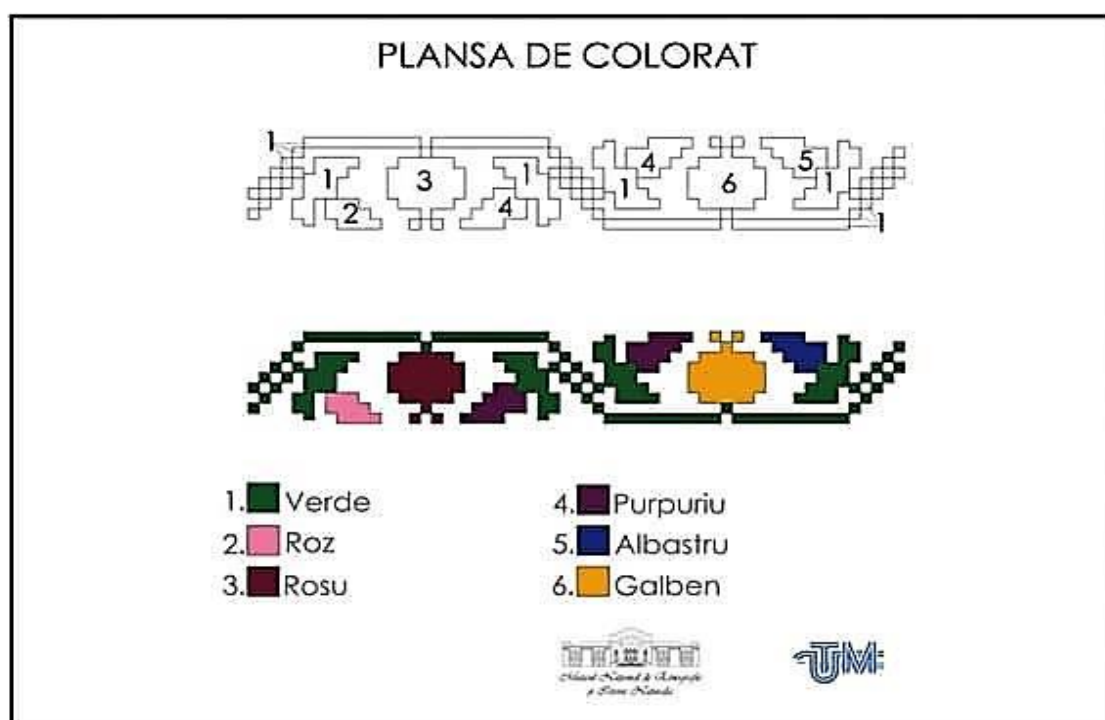

Proiect Pilot

Educația muzeală

Participare online în cadrul Proiectului Pilot cu studenții DIN-191 la Ziua Națională a Portului Popular 2020 desfășurată în incinta Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală.

Studentii DIN-182, în cadrul Proiectului Pilot la atelierul de creație *Mărțișor pentru mămică*, desfășurat în incinta *Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală* în colaborare cu Liceul Teoretic cu profil Arte *Nicolae Sulac* din Chișinău, elevii claselor IV-VI împreună cu cadrele didactice și părinții. Organizatori Filipski T., lector asistent; Mațcan-Lisenco I., lector asistent.

Schițe din interiorul *Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală* executate în cadrul Proiectului Pilot la orele de Studiul Formei, DIN-182

Studentii DIN-181; DIN-182, UTM, în cadrul Proiectului Pilot au participat la Workshopul *Mărțișoare pentru Mihai Eminescu și Ion Creangă* desfășurat în incinta *Centrului Academic Internațional Eminescu*, Chișinău în colaborare Școala primară-grădiniță nr. 90, cl. a III-a. Organizatori Filipski T., lector asistent; Mațcan-Lîsenco I., lector asistent.

Studentii DIN-191, UTM, în cadrul Proiectului Pilot au participat la Workshopul dedicat Zilei Cărții desfășurat în incinta Muzeului Național de Artă al Moldovei în colaborare cu Liceul Teoretic Gheorghe Asachi din Chișinău, au participat elevii cl. I-a și cl. III-a împreună cu cadrele didactice și părinții. Organizator lector asistent; Filipski T., lector asistent, Mațcan-Lîsenco I. lector asistent.

Executarea schițelor în cadrul Proiectului Pilot din interiorul *Muzeului de Arte al Moldovei* la obiectul Studiul Formei DIN-191, UTM.

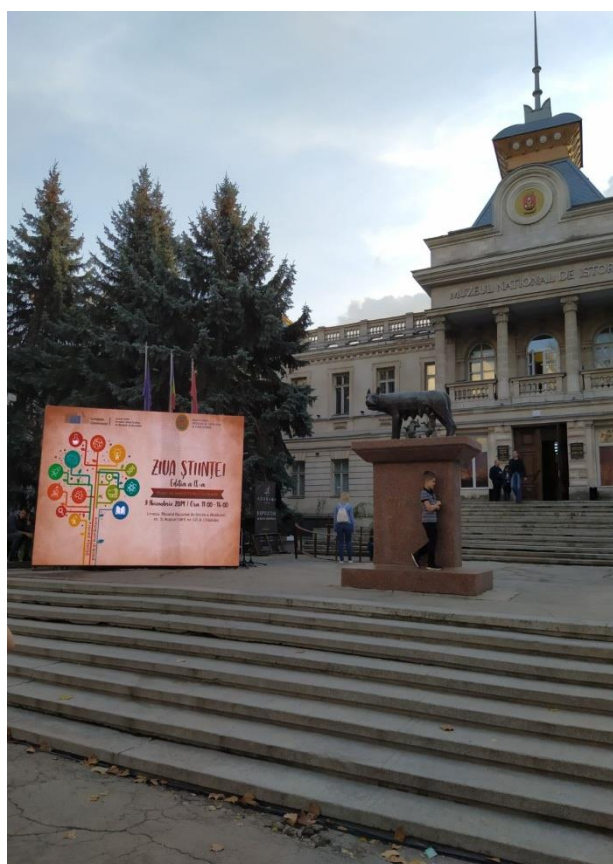
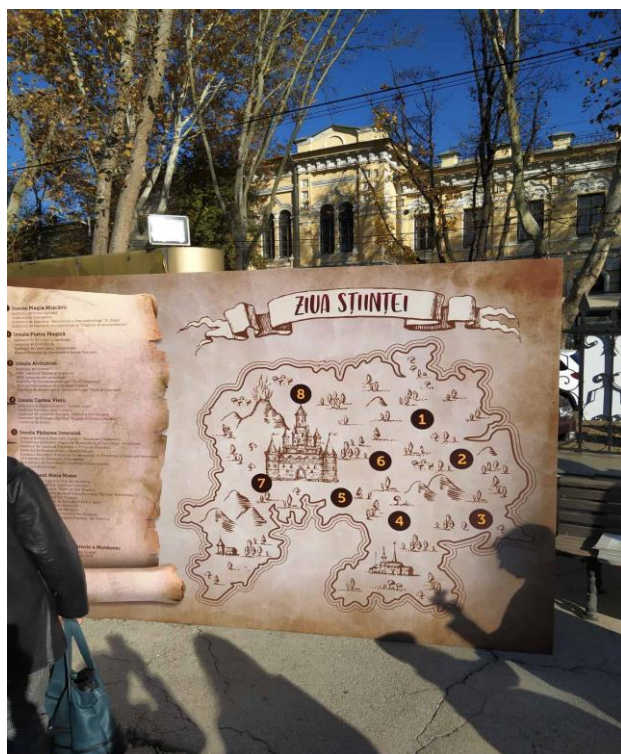
Participare cu studenții DIN-191, DIN-171, UTM, în cadrul Proiectului Pilot la Workshopul dedicat *Zilei lui M. Eminescu* în colaborare cu grădinița *Pas cu Pas* Chișinău, desfășurat în incinta Bibliotecii Municipale *B. P. Hașdeu*. Organizatori Filipski T., lector asistent; Mațcan-Lîsenco I., lector asistent.

Participare cu studenții DIN-191, UTM, în cadrul Proiectului Pilot la Workshopul *Acum și în veacuri*, dedicat marelui poet Grigore Vieru, desfășurat în incinta Bibliotecii Municipale *B. P. Hașdeu* în colaborare cu Liceul Teoretic *Elena Alistar*. Coordonator Filipski T., lector asistent.

Participare cu studenții DIN-171 la expoziția dedicată *Zilei Științei*—ediția a IX-a desfășurată în incinta *Muzeului Național de Istorie al Moldovei*. Coordonator Filipișki T., lector asistent.

HARTA MUZEELOR
CONȚINE PATRU COMPARTIMENTE:

- I. Muzeele mai frecvent vizitate din Republica Moldova.**
- II. Programul de vizitare și adresa muzeelor din Republica Moldova.**
- III. Muzeele mai frecvent vizitate din Chișinău.**
- IV. Programul de vizitare și adresa muzeelor din or. Chișinău.**
- V. Harta muzeelor celebre din Lume.**

I. HARTA MUZEELOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Muzeele mai frecvent vizitate din Republica Moldova

*Casa Memorială
Alexei Mateevici*

*Castelul de vânătoare
al lui Manuc Bei*

*Casa Memorială
Alexandru Donici*

*Casa Memorială
Serghei Lazo*

*Muzeul
Casa părintească*

*Pinoteca
Antioh Cantemir*

*Casa Memorială
Constantin Stamati*

*Muzeul
Vatra strămoșească*

*Complexul muzeal
Saharna-Țâpova*

*Complexul muzeal
Orheiul Vechi*

II. PROGRAMUL DE VIZITARE ȘI ADRESA MUZEELOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

1. Casa Memorială *Alexei Mateevici*

Adresa: str. Alexei Mateevici 28, satul Zaim, Căușeni

Tel. (+373) 69837113

Program de vizitare (luni-vineri 09:00-17:00)

Zi liberă-sâmbătă și duminică

2. Castelul de vânătoare al lui *Manuc Bei*

Adresa: str. Mitropolit Varlaam 51. or. Hâncești

Tel. (+373) 60877522

Program de vizitare (zilnic orele 09:00-17:00)

3. Casa Memorială *Alexandru Donici*

Adresa: satul Donici, Orhei

Tel. (+373 235) 73549

Program de vizitare (marți-duminică 10:00-17:00)

Zi liberă-luni

4. Casa Memorială *Serghei Lazo*

Adresa: satul Piatra, Orhei

Tel. (+373 235) 58-242, 58-536

Program de vară (aprilie-octombrie orele 10:00-18:00)

Program de iarnă (noiembrie-martie orele 10:00-17:00)

Zi liberă-vineri

5. Muzeul *Casa părintească*

Adresa: satul Palanca, Călărași

Tel. (+373 244) 72-240, 73-175

Program de vizitare (zilnic orele 09:00-17:00)

6. Pnoteca *Antioh Cantemir*

Adresa: str. Independenței 10, or. Bălți

Tel. (+373 231) 2-35-84

Program de vizitare (zilnic orele 09:00-17:00)

7. Casa Memorială *Constantin Stamati*

Adresa: satul Ocnîța, Ocnîța

Tel. (+373 271) 51-046; (+373 271) 2-29-38.

Program de vizitare (luni-duminică orele 13:00-18:00)

Zi liberă-vineri, sâmbătă

8. Muzeul *Vatra strămoșească*

Adresa: satul Vatici, Orhei

(+373 235) 69156437

Program de vizitare (zilnic orele 09:00-17:00)

9. Complexul muzeal *Saharna-Țâpova*

Adresa: satul Saharna; satul Țâpova, Rezina

s. Saharna Tel. (+373 254) 78-500;

s. Țâpova Tel. (+373 254) 31-244

Program de vizitare (zilnic orele 10:00-17:00)

10. Complexul muzeal *Orheiul Vechi*

Adresa: satul Trebujeni; satul Butuceni, Orhei

Tel. (+373 235) 5-68-06

Program de vizitare (marți-duminică 10:00-17:00) Zi liberă-luni

III. MUZEELE MAI FRECVENT VIZITATE DIN CHIȘINĂU

*Muzeul Național de Etnografie
și Istorie Naturală*

*Muzeul Național de Arte Plastice
al Moldovei*

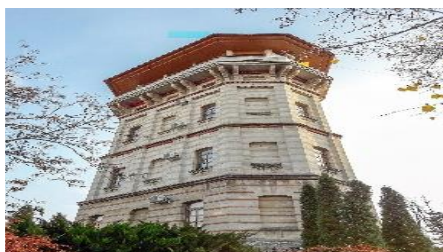
*Muzeul Național de Istorie
a Moldovei*

*Muzeul Național
de Literatură*

*Muzeul de Istorie Militară
din Chișinău*

*Casa-muzeu
Alexandr Pușkin*

*Muzeul de Istorie
al Orașului Chișinău*

IV. PROGRAMUL DE VIZITARE ȘI ADRESA MUZEELOR DIN OR. CHIȘINĂU

1. **Muzeul Național de Istorie a Moldovei**
Adresa: or. Chișinău str. 31 August 1989, 121 A
Tel. (+373 022) 244 325
Program de vizitare:
Program de vară (aprilie-octombrie orele 10:00-18:00)
Program de iarnă (noiembrie-martie orele 10:00-17:00)
Zi liberă-vineri
2. **Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală**
Adresa: or. Chișinău str. Mihail Kogălniceanu 82
Tel. (+373 022) 238 848
Program de vizitare:
Program de vară (aprilie-octombrie orele 10:00-18:00)
Program de iarnă (noiembrie-martie orele 10:00-17:00)
Zi liberă-vineri
3. **Muzeul Național de Arte Plastice al Moldovei**
Adresa: or. Chișinău str. 31 August 1989, 115
Tel. (+373 022) 245 245
Program de vizitare:
Program de vară (aprilie-octombrie orele 10:00-18:00)
Program de iarnă (noiembrie-martie orele 10:00-16.30)
Zi liberă-luni
4. **Muzeul Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu”**
Adresa: or. Chișinău str. Mihail Kogălniceanu 60
Tel. (+373 022) 245 209
Program de vizitare (luni-vineri 09:00-17:00)
Zi liberă-sâmbăta, duminică
5. **Muzeul de Istorie Militară din Chișinău**
Adresa: or. Chișinău str. Tighina 47
Tel. (+373 022) 272 056
Program de vizitare (marți-duminică 08:00-17:00)
Zi liberă-luni
6. **Muzeul de Istorie al Orașului Chișinău**
Adresa: or. Chișinău str. Alexei Mateevici 60 A
Tel. (+373 022) 241 648
Program de vizitare (marți-vineri 09:00-21:00)
Zi liberă-sâmbăta și duminică
7. **Casa-muzeu Alexandr Pușkin**
Adresa: or. Chișinău str. Anton Pann 19
Tel. (+373 022) 292 685
Program de vizitare (marți-duminică 10:00-16:00) Zi liberă-luni

V. HARTA MUZEELOR DIN LUME

Muzeele celebre din Lume

Muzeul Luvru

Muzeele Vaticane

Muzeul Britanic

*Muzeul American de Istorie
Națională*

*Muzeul Metropolitan
de Artă*

Muzeul Acropole

Galeria Uffizi

Muzeul Prado

Muzeul de Stat Ermitaj

*Muzeul Național
(Rijksmuseum)*

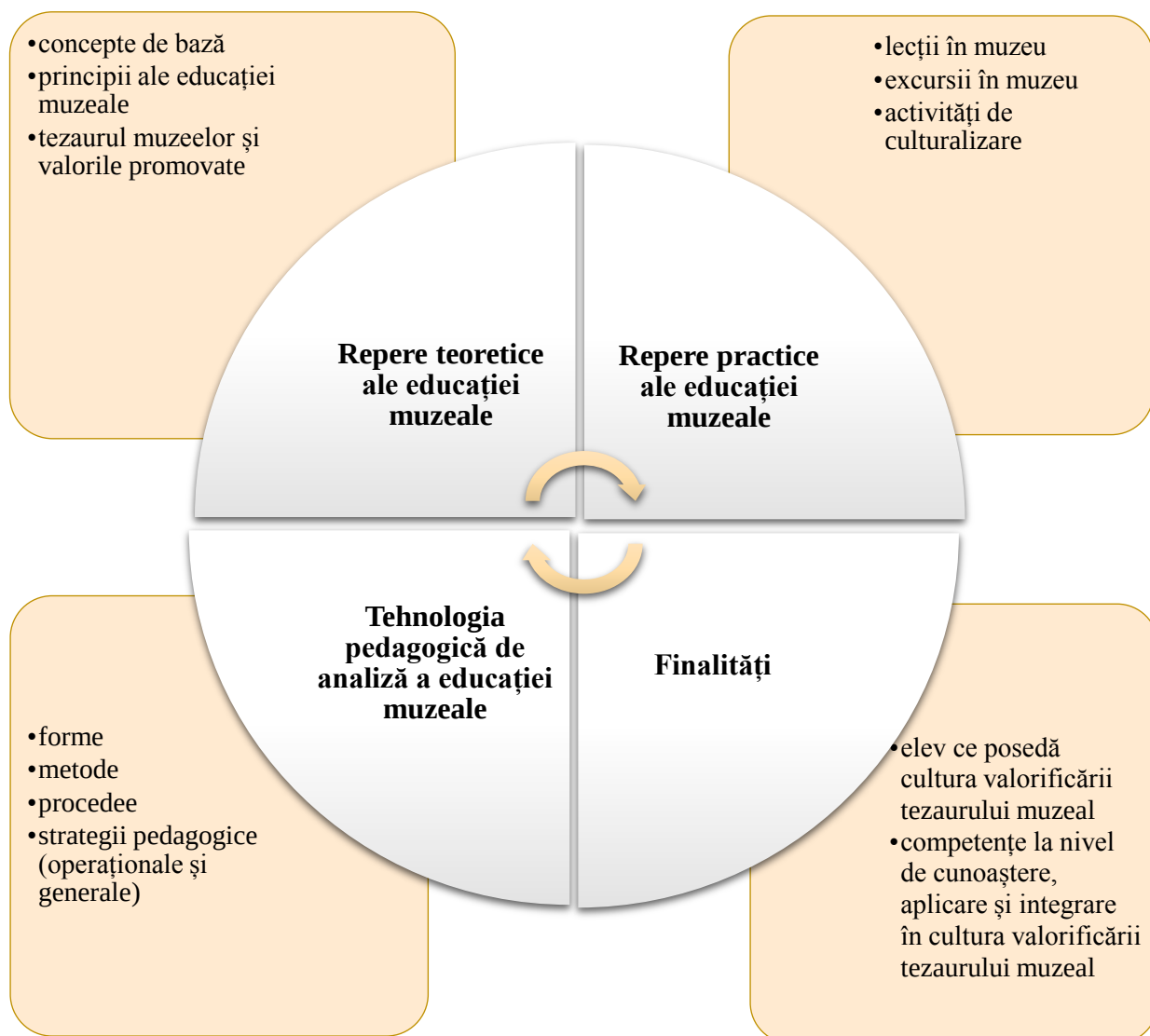

Muzeul Senckenberg

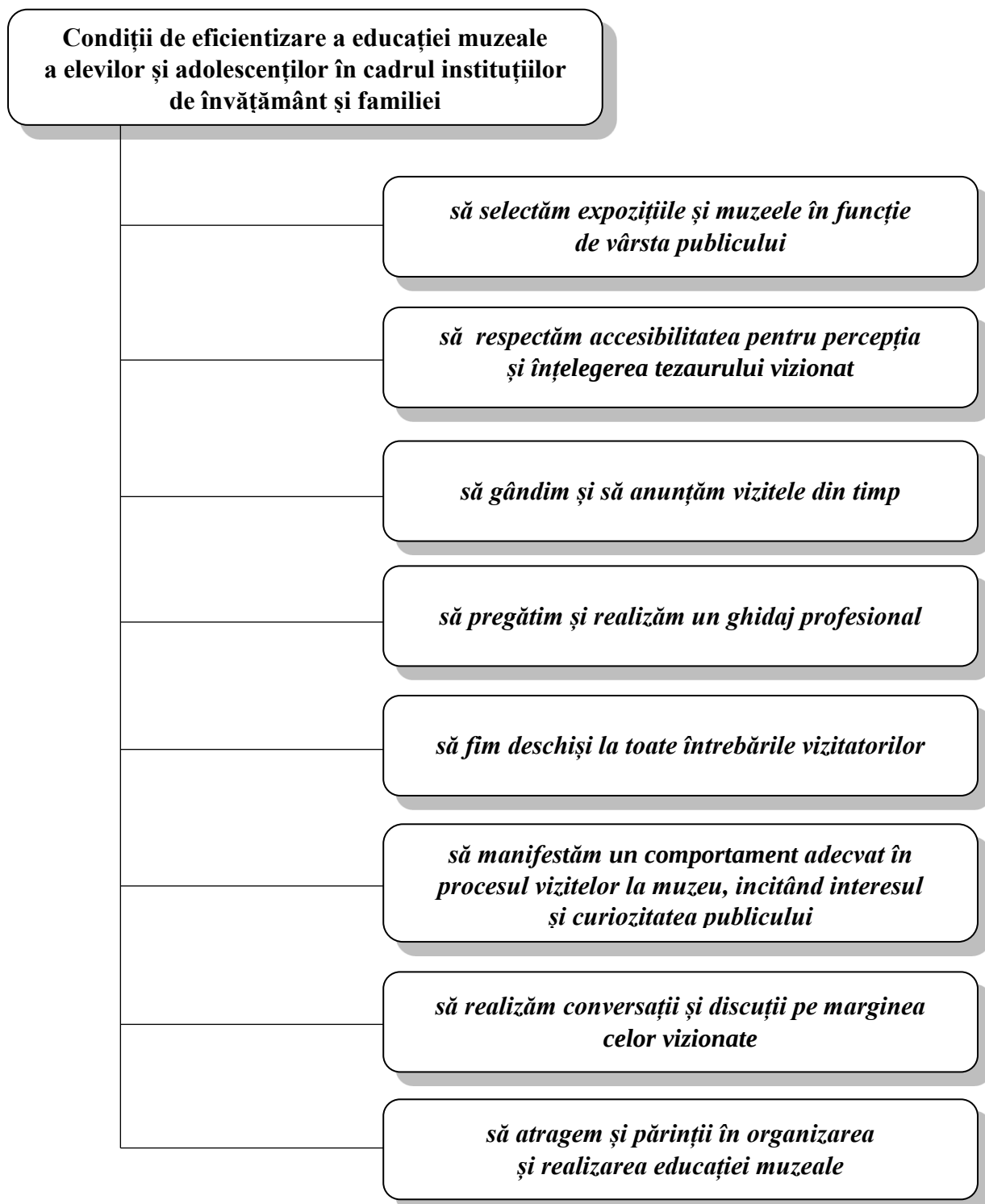
1. **Muzeul Luvru** Paris, Franța
8. **Muzeele Vaticane** Vatican, Roma
9. **Muzeul Britanic** Londra, Regatul Unit
10. **Muzeul American de Istorie Națională**
11. **Muzeul Metropolitan de Artă** New York City, Statele Unite
12. **Muzeul Acropole** din Atena
13. **Galeria Uffizi** Florența, Italia
14. **Muzeul Prado** Madrid, Spania
15. **Muzeul de Stat Ermitaj** Sankt Petersburg, Rusia
16. **Muzeul Național (Rijksmuseum)** Amsterdam, Olanda
17. **Muzeul Senckenberg** Frankfurt am Main, Germania

TEHNOLOGIA EDUCAȚIEI MUZEALE

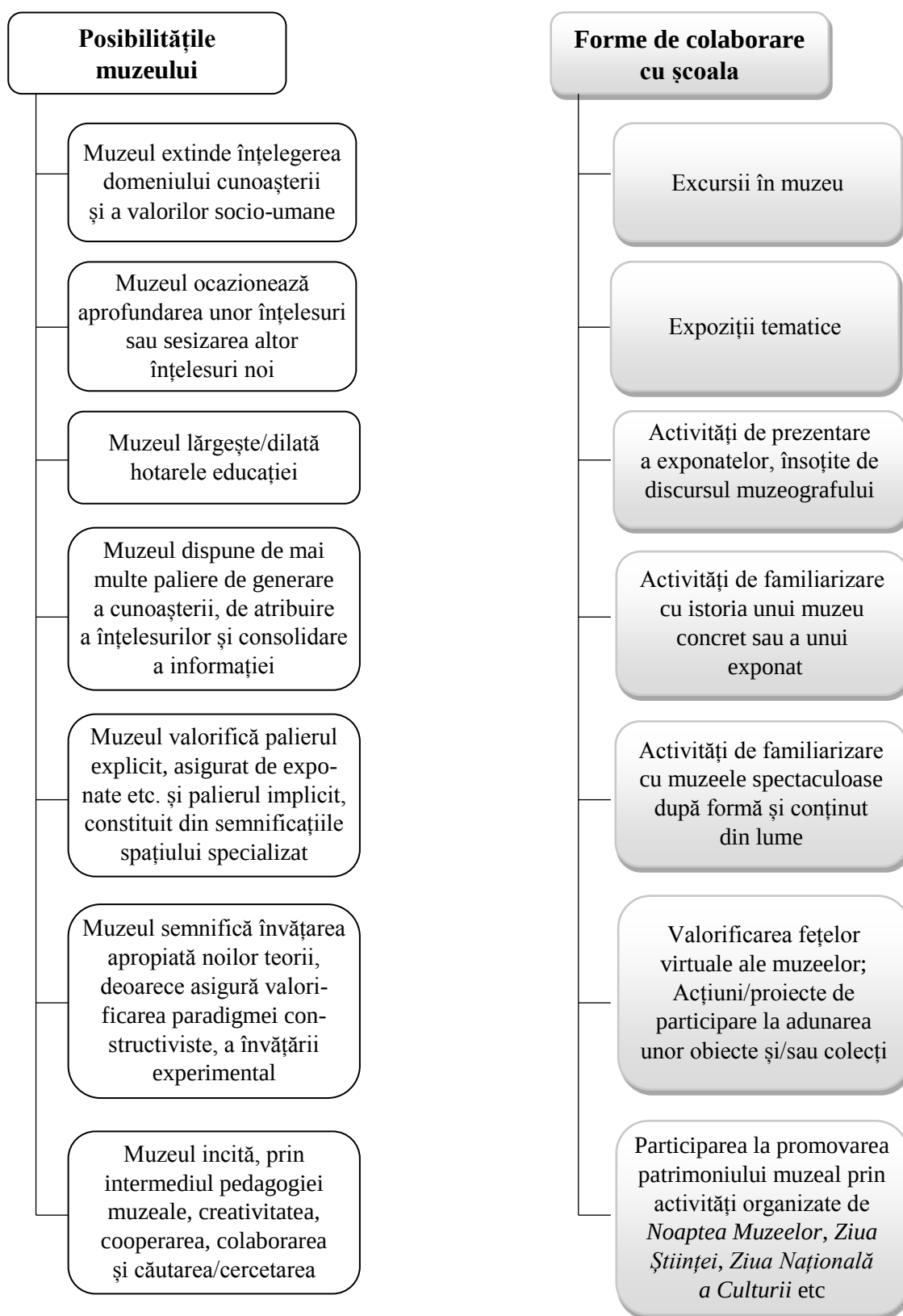
I. Modelul pedagogic al educației muzeale realizat în parteneriatul educațional muzeu-instituții de învățământ-familie-comunitate

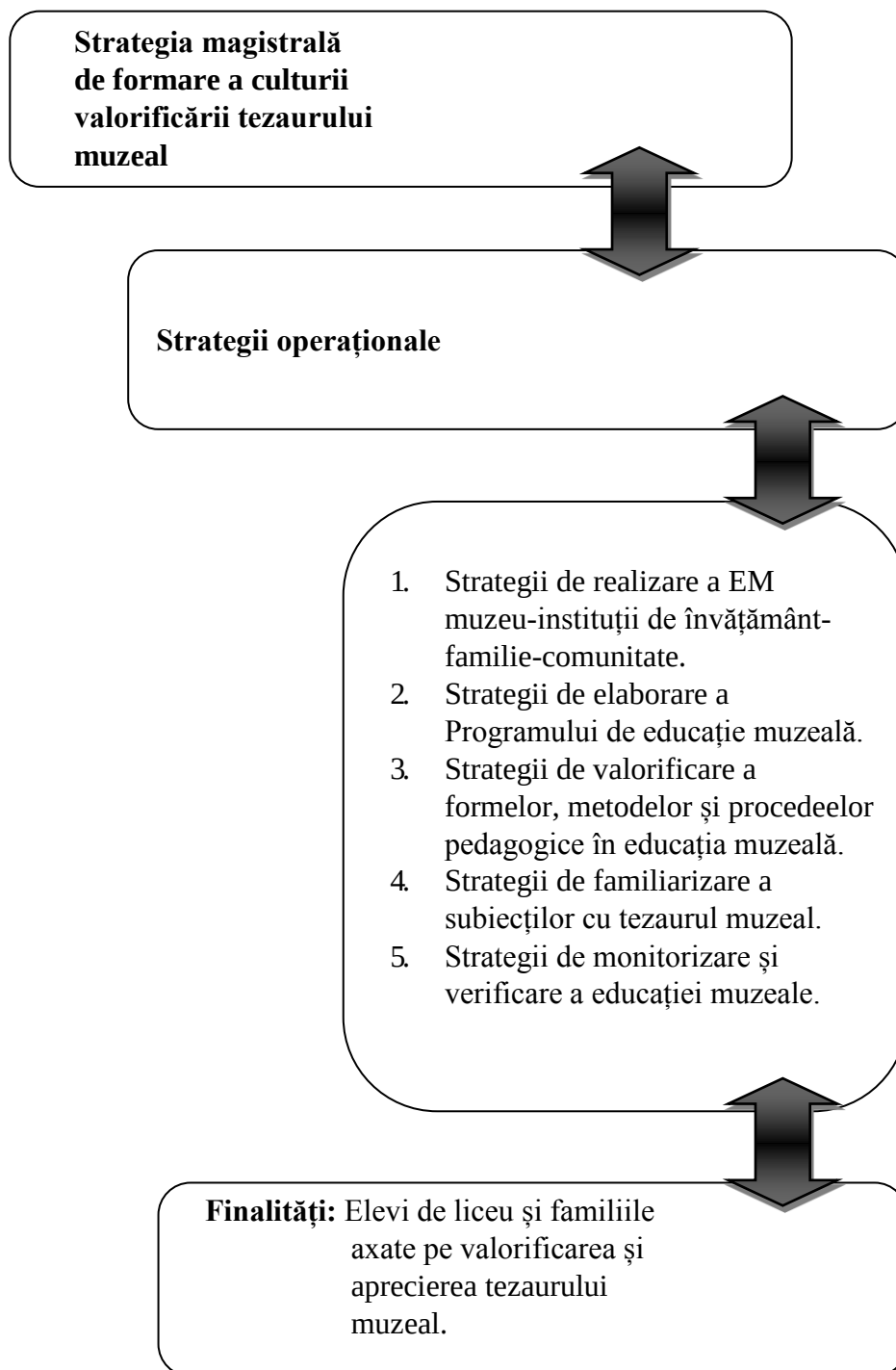
II. Condiții de eficientizare a educației muzeale a elevilor în cadrul parteneriatului educațional

III. Detalierea posibilităților muzeelor și formele de colaborarea cu școala

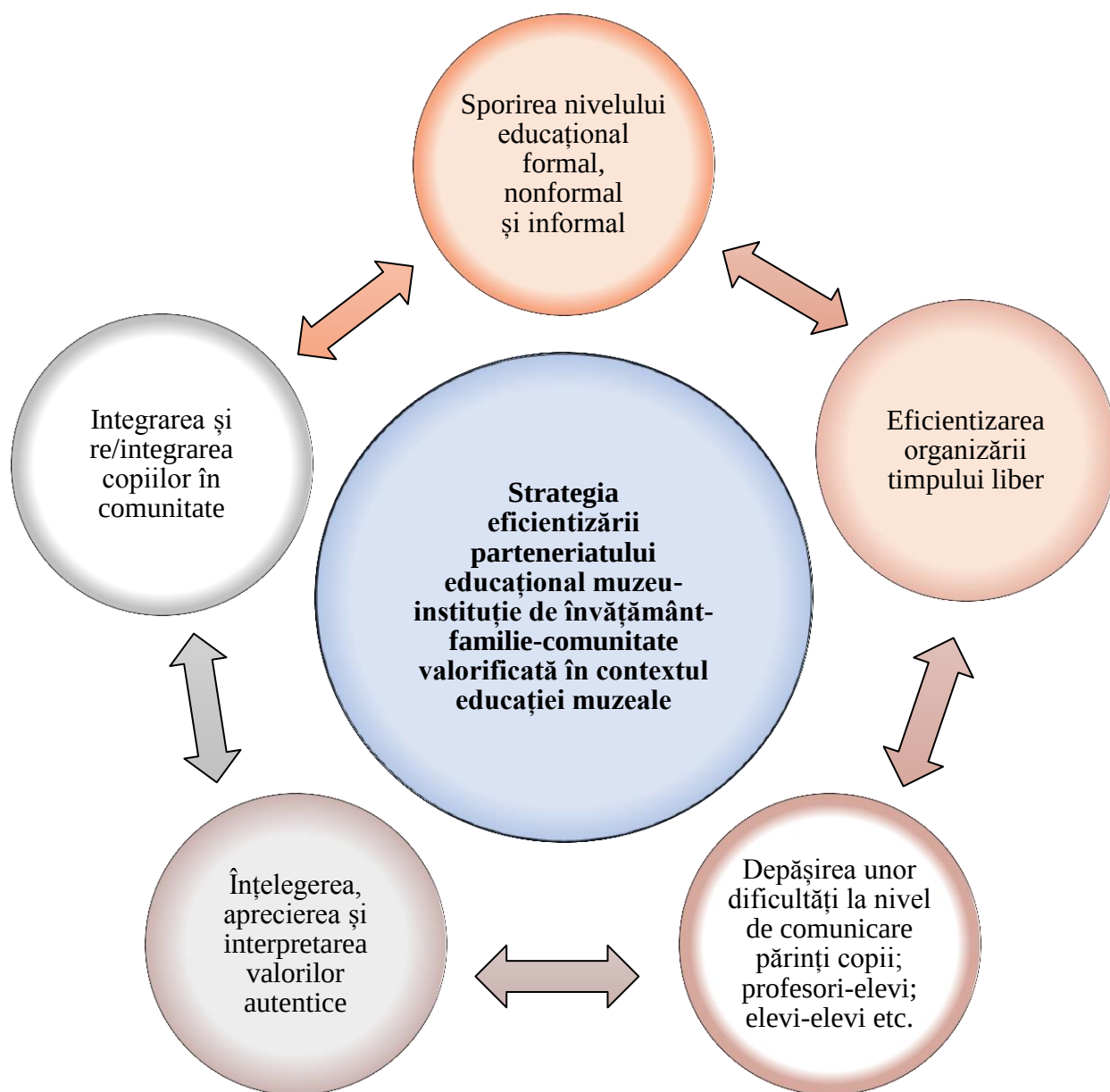
IV. Aplicarea strategiilor în educația muzeală

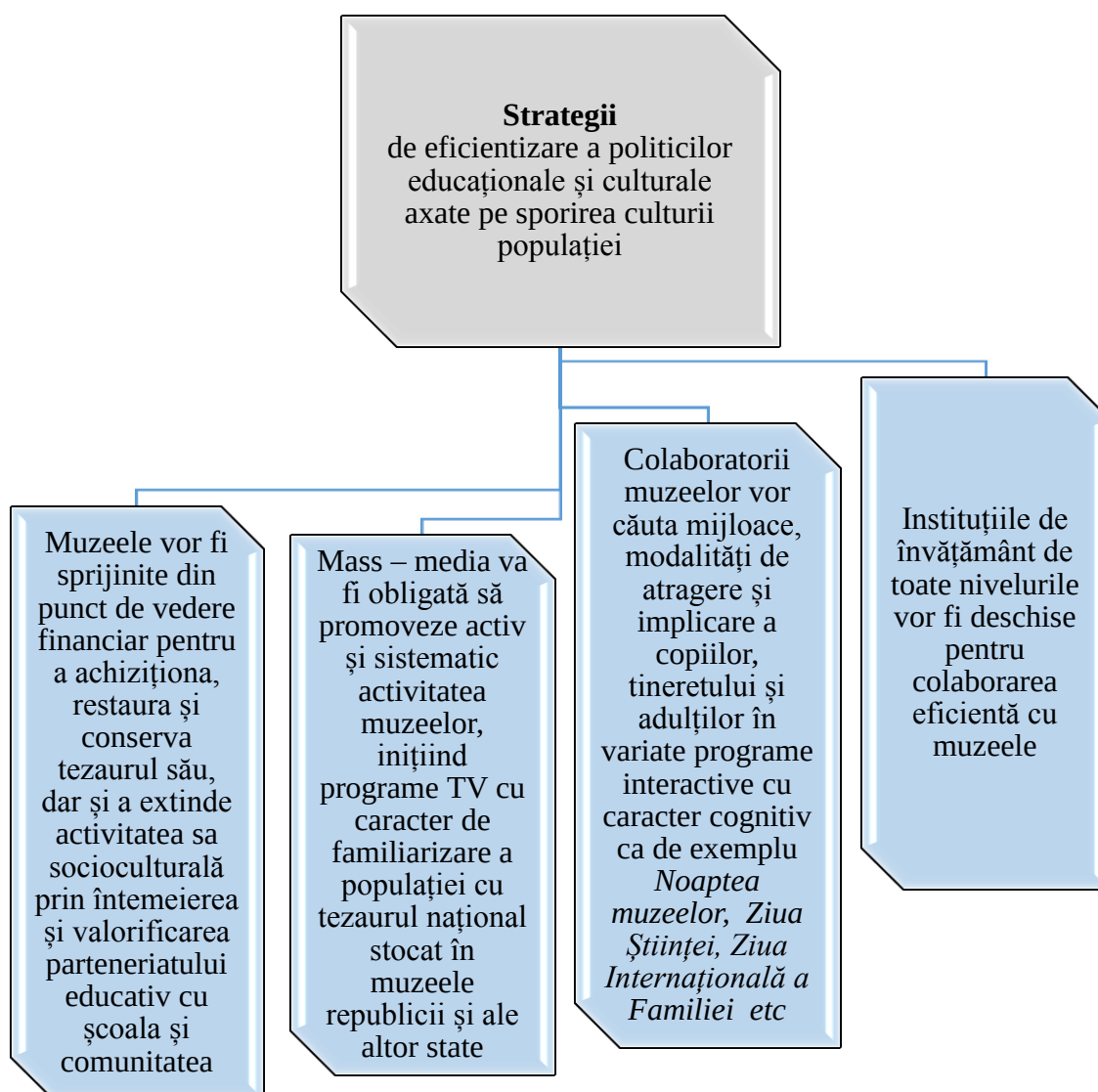
V. Strategii de educație muzeală a liceenilor în contextul colaborării muzeu-instituții de învățământ-comunitate

<i>Strategia eficientizării parteneriatului educațional muzeu-instituție de învățământ-familie-comunitate valorificat în contextul educației muzeale</i>	• încheierea acordurilor de colaborare între muzee, instituțiile de învățământ, centre de creație, biblioteci etc.
<i>Strategia explorării în educația muzeală a posibilităților tehnologiilor informaționale</i>	• realizarea excursiilor virtuale prin muzeele din țară și din lume, explorarea colecțiilor muzeale
<i>Strategia îmbinării optime a cogniției cu activitățile practice de redare a emoțiilor și informațiilor achiziționate sub formă de creație a unor lucrări</i>	• realizarea unor picturi, desene, broderii, povestioare, placate, alte elemente de tip artizanal etc.
<i>Strategia axării pe valorificarea eficientă și permanentă în educația tinerei generații a tezaurului muzeal</i>	• desfășurarea activităților culturale de promovare a colecțiilor muzeale cu implicarea elevilor, adolescenților și familiilor acestora
<i>Strategia eficientizării activităților de prezentare a exponatelor muzeale de către specialiștii din domeniu</i>	• implicarea vizitatorului în dialog cu expoziția, utilizând în acest scop diverse tehnologii multimedia menite să reproducă diverse evenimente istorice din anumite epoci
<i>Strategia accesibilității liceenilor la cercetarea colecțiilor muzeale</i>	• organizarea stagiilor de practică în incinta muzeului schimb de experiență în cercetare

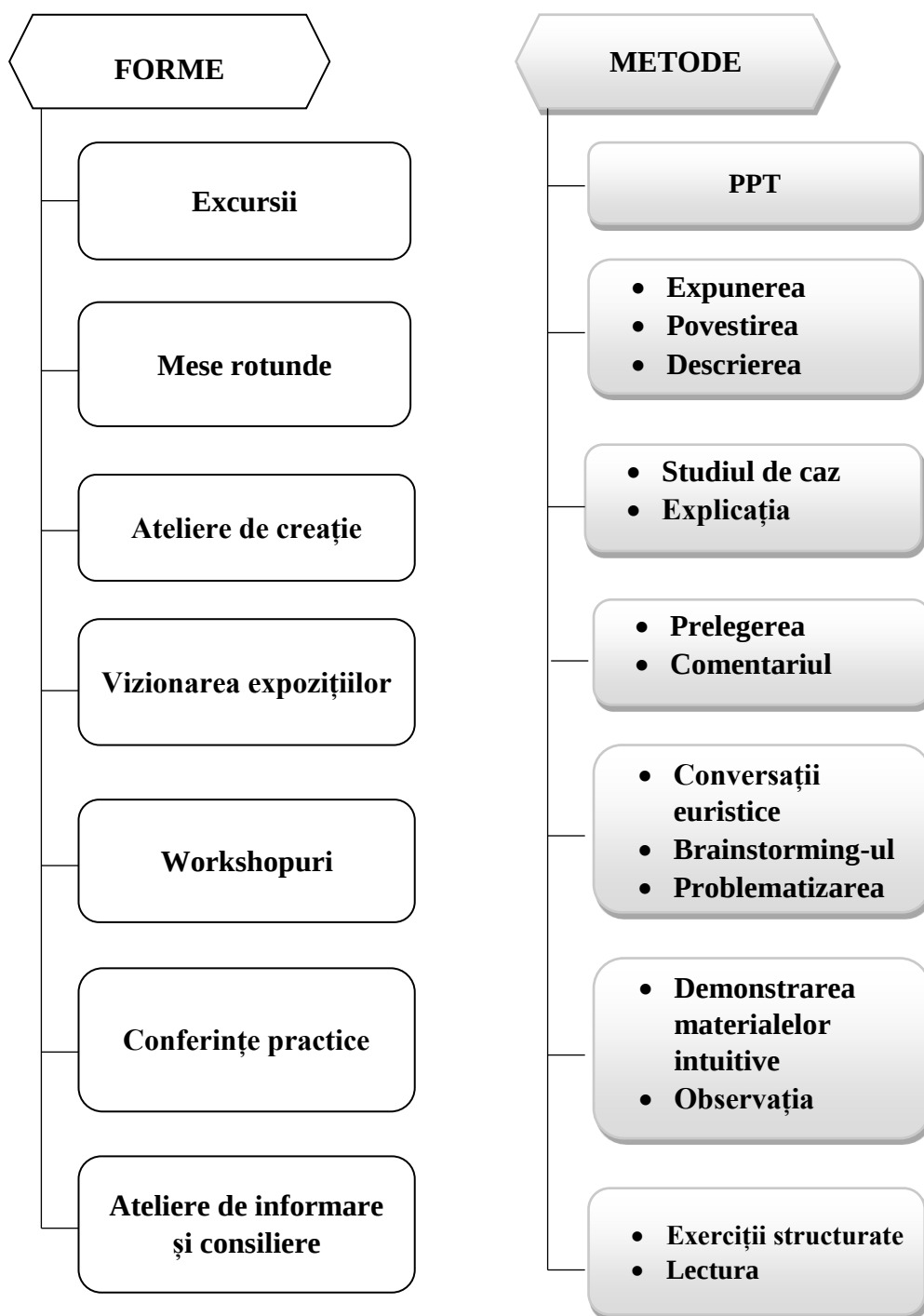
VI. Strategia eficientizării parteneriatului educațional muzeu-instituție de învățământ-familie-comunitate valorificată în contextul educației muzeale

VII. Strategii de eficientizare a politicilor educaționale și culturale axate pe sporirea culturii populației prin intermediul educației muzeale

VIII. Formele și metodele aplicate în educația muzeală a liceenilor

***Lista colaboratorilor muzeali, bibliotecari și specialiști implicați în EM
în calitate de experți și formatori***

1. **Cojocari Elena**, vice director proiecte culturale și educative *Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală* din Chișinău
2. **Rezneac Corina**, muzeolog *Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală* din Chișinău
3. **Ciobanu Irina**, etnograf *Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală* din Chișinău
4. **Postica Lucia**, director adjunct *Muzeul Național de Artă al Moldovei*
5. **Casiadi Elena**, șef de sector *Muzeul Național de Artă al Moldovei*
6. **Dabija Elena**, director executiv *Centrul Academic Internațional Eminescu* din Chișinău
7. **Mihai Cimpoi**, director de onoare *Centrul Academic Internațional Eminescu* din Chișinău, critic și istoric literar
8. **Cîrja Rodica**, bibliotecar *Centrul Academic Internațional Eminescu* din Chișinău
9. **Corghencea Natalia**, șef sector *Centrul Academic Internațional Eminescu* din Chișinău
10. **Nadejda Mașcautanu**, șef serviciu *BC Biblioteca Municipală B. P. Hașdeu* din Chișinău
11. **Laba Natalia**, pictor-tapisier, conducător de cerc *Educație plastică, Direcția Municipală pentru Protecția și Dreptul Copilului*

Lista cadrelor didactice implicate în EM în calitate de experți și formatori

1. **Moisei Ludmila**, dr. în ist., conf. univ. UPSC
2. **Munteanu Angela**, dr. în stud. art., conf. univ. UTM
3. **Popa Natalia**, dr., lector univ. UPSC
4. **Mațcan-Lîsenko Inga**, lector univ. UTM, doctorand ULIM
5. **Chișlaru Maria**, director i **Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale”** din Orhei
6. **Iudenco Ludmila**, profesor **Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale”** din Orhei
7. **Donica Violeta**, învățător **Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale”** din Orhei
8. **Barbăroșie Aliona**, învățător **Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale”** din Orhei
9. **Svernei Cristina**, profesor **Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale”** din Orhei
10. **Saharnean Ala**, profesor **Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale”** din Orhei

**Program de inițiere, consiliere a cadrelor didactice și părinților
în domeniul educației muzeale**

	Tematica activităților	Strategii: forme, metode și procedee
1.	- Educația muzeală prin intermediul școlii și familiei. - Muzeele din Moldova și mun. Chișinău	Strategia pedagogică de informare Forme: ședințe; ateliere de informare și consiliere. Metode: PPT; povestire, explicație, demonstrarea materialelor intuitive etc. Procedee: conversație, discuție, convingea etc.
2.	- Muzeul ca factor de diversificare și fortificare a educației morale a copiilor. - Muzeele din Lume	Strategia pedagogică expozitivă Forme: workshop; mese rotunde; ateliere de formare și consiliere Metode: PPT; explicație, lecturare a posterelor speciale etc. Procedee: conversație, vizionarea filmelor speciale despre muzeele din Lume.
3.	- Educația intelectuală și cultivarea interesului pentru trecutul poporului nostru. - Inteligență și morală.	Strategia pedagogică de formare a competențelor EM Forme: Ateliere de formare. Metode: explicație și exerciții structurate Procedee: conversație, discuție, exersare etc.
4.	- Dezvoltarea gustului estetic și a interesului pentru frumos prin intermediul tezaurului muzeal. - Valorile culturale/naționale și universale.	Strategia pedagogică de formare a competențelor EM Forme: Ateliere de formare. Metode: explicație și exerciții structurate Procedee: conversație, discuție, exersare etc.
5.	- Colaborarea familiei cu școala și muzeul în contextul educației muzeale. - Tipuri de activități și strategii educative	Strategia pedagogică de sintetizare Forme: Seminar metodologic. Metode: Schimb de experiență Procedee: Portofolii și agende la temele realizate.

**Program de consiliere și formare a colaboratorilor muzeali în cadrul colaborării
cu instituțiile de învățământ**

	Tematica activităților	Strategii: forme, metode și procedee
1.	- Educația muzeală a tinerei generații: de la promovarea valorilor culturale și istorice spre formarea culturii muzeale - Colaborarea muzeu-instituții de învățământ.	Strategia pedagogică de informare Forme: ședințe; ateliere de informare și consiliere. Metode: PPT; povestire, explicație, demonstrația materialelor intuitive etc. Procedee: conversație, discuție, convingea etc.
2.	- Educația muzeală și respectarea specificului vârstei vizitatorilor. - Strategii, forme și metode de lucru cu elevii din liceu.	Strategia pedagogică expozitivă Forme: workshop; mese rotunde; ateliere de formare și consiliere Metode: PPT; explicație, lecturare a posterelor speciale etc. Procedee: conversație, vizionarea filmelor speciale despre muzeele din Lume.
3.	- Educația muzeală și formarea profilului moral al vizitatorilor tineri. - Activități de colaborare a muzeului cu publicul larg.	Strategia pedagogică de formare a competențelor EM Forme: Ateliere de formare. Metode: explicație și exerciții structurate Procedee: conversație, discuție, exersare etc.
4.	Corelarea activităților educaționale/școlare cu vizitele la muzeu.	Strategia pedagogică de formare a competențelor EM Forme: Ateliere de formare. Metode: explicație și exerciții structurate Procedee: conversație, discuție, exersare etc.
5.	Coordonarea optimă a posibilităților muzeului cu activitățile formale și nonformale a școlii	Strategia pedagogică de sintetizare Forme: Seminar metodologic. Metode: Schimb de experiență Procedee: Portofolii și agende la temele realizate.

Investigarea calitativă în educația muzeală (Studiu de caz)

În cadrul cercetării experimentale am lucrat cu trei variabile:

- a) **Variabilele independente** reprezintă inovațiile introduse de cercetător în cazul nostru *Modelul pedagogic al EM a elevilor din liceu* (care include reperele pedagogice/teoretico-aplicative);
- b) **Variabilele dependente** sunt formate din totalitatea rezultatelor și modificărilor care sau produs în urma inovațiilor introduse;
- c) **Variabilele intermediare** mijlocesc relațiile între variabilele independente și cele dependente (sunt de natură socială, psihologică, de vârstă, climatul psihosocial creat etc.).

Experimentul pedagogic a presupus crearea unor situații și condiții în desfășurarea EM a elevilor. Evident că declanșarea experimentului a fost anticipată de un șir de observații și mici investigații preliminare, descrise în lucrare.

Eșantionul/lotul experimental, la general conține 136 subiecți (54 elevi; 54 părinți, 18 cadre didactice și 10 colaboratori muzeali), este unul stratificat, constant și aleatoriu, iar cercetarea are caracter longitudinal/linear (2 ani de studii), realizată în baza strategiei/tehnicii Before-aud-After-Method (*înainte și după*). Întrucât ne-am axat pe strategia dată am realizat câteva investigații secvențiale, pentru a stabili schimbările survenite la subiecți/variabila dependentă.

Bineînțeles că în situația noastră am verificat cele 10 poziții selectate de noi din cadrul indicatorilor/competențelor prin trei investigații secvențiale, realizate pe cei 136 subiecți (54 elevi; 54 părinți, 18 cadre didactice și 10 colaboratori muzeali), pe durata de 2 ani de studii cu un interval de 6 luni în cadrul formării subiecților (în total trei investigații). Paralel am aplicat observația științifică, conversația și studiul de caz, deoarece am urmărit și determinarea aspectului calitativ al cercetării efectuate.

Conform exigențelor oferite de metodologia cercetării pedagogice și opiniilor experților implicați în experiment, aplicarea unor formule matematico-statistice și rezultatele explorării acestora nu ne-ar fi oferit un tablou mai convingător decât măsurarea și analiza cantitativă și calitativă a rezultatelor obținute la investigațiile secvențiale. Acestea ne-au permis să urmărim calitatea modificărilor în compartimentul și atitudinea subiecților pe parcursul etapei de formare a experimentului pedagogic.

În tabelul de mai jos sunt reprezentate rezultatele investigațiilor secvențiale.

Tabelul 1. Rezultatele investigațiilor secvențiale

Nr. de ord.	Competențele subiecților investigați	Rezultate obținute secvențial					
		I probă		II proba		III proba	
		Date	%	Date	%	Date	%
1	2	3	4	5	6	7	8
	I. Elevii manifestă (54 s.)						
1.	Interes pentru vizitarea muzeelor și asimilarea culturii muzeale	29	54	40	74	51	94,4
2.	Utilizarea în limbaj a termenilor specifici culturii muzeale	24	44,4	31	57,4	49	90,7
3.	Creativitate și imaginație în variate contexte de studiere-învățare a istoriei, limbii materne, artei plastice etc. din perspectiva vizitelor la muzee (analiză, exprimare, descriere, interpretare etc.)	21	38,8	33	61,1	47	87,03
4.	Capacități de redare a dialogului cultural prin expunerea reflecțiilor sale pe marginea vizitelor la muzeu	18	33,3	41	76	50	92,6
	II. Cadrele didactice (18 s.)						
1.	Identifică rețeaua de muzee din țară, definind clasificarea acestora	13	72,2	16	88,8	18	100
2.	Creează condiții elevilor și organizează vizite la muzeu	11	20,4	13	72,2	16	88,9
3.	Elaborează Proiecte instituționale de colaborare școală-muzeu-familie-comunitate	9	50	13	72,2	18	100
	III. Părinții (54 s.)						
1.	Identifică rețeaua de muzee din țară și expun importanța EM pentru copii	22	40,7	33	61,1	41	76
2.	Elaborează un program familial de vizite la muzeu și discuții pe marginea acestora	17	31,5	23	42,5	37	68,5
3.	Utilizează unui limbaj/termeni specifici culturii și educației muzeale	31	57,4	40	74,1	48	88,8

Compararea rezultatelor obținute pe cele trei grupuri experimentale de elevi părinți și cadre didactice demonstrează o sporire substanțială a competențelor privind EM

Tabelul 2. Sporirea competențelor subiecților (de la constatare la verificare)

Nr. de ord.	Competențele subiecților investigați	Rezultate obținute					
		Experiment de constatare		Experiment de verificare		Diferența	
		Date	%	Date	%	Date	%
1	2	3	4	5	6	7	8
	I. Elevii manifestă (54 s.)						
1.	Interes pentru vizitarea muzeelor și asimilarea culturii muzeale	17	31,5	51	94,4	34	62,9
2.	Utilizarea în limbaj a termenilor specifici culturii muzeale	15	27,8	49	90,7	34	62,9
3.	Creativitate și imaginație în variate contexte de studiere-învățare a istoriei, limbii materne, artei plastice etc. din perspectiva vizitelor la muzee (analiză, exprimare, descriere, interpretare etc.)	12	22,2	47	87,03	35	64,8
4.	Capacități de redare a dialogului cultural prin expunerea reflecțiilor sale pe marginea vizitelor la muzeu	9	16,6	50	92,6	41	76
	II. Cadrele didactice (18 s.)						
1.	Identifică rețeaua de muzee din țară, definind clasificarea acestora	12	66,6	18	100	6	33,4
2.	Creează condiții elevilor și organizează vizite la muzeu	8	44,4	16	88,9	8	44,5
3.	Elaborează Proiecte instituționale de colaborare școală-muzeu-familie-comunitate	11	61,1	18	100	7	38,9
	III. Părinții (54 s.)						
1.	Identifică rețeaua de muzee din țară și expun importanța EM pentru copii	7	13	41	76	39	72,2
2.	Elaborează un program familial de vizite la muzeu și discuții pe marginea acestora	9	16,6	37	68,5	28	52
3.	Utilizează unui limbaj/termeni specifici culturii și educației muzeale	4	7,41	48	88,8	44	81,4

Observația științifică aplicată ne-a permis să surprindem un șir de aspecte legate de EM a elevilor (54 subiecți). În rezultat am stabilit: interesul crescut al elevilor pentru vizitele la muzeu și activitățile desfășurate pe marginea lor; practic întregul grup experimental și-a cizelat limbajul, utilizând termeni specifici; marea majoritate a elevilor au participat la acțiuni de creare a lucrărilor (Anexa 8; 9); au fost capabili să întrețină un dialog cultural prin expunerea ideilor, reflecțiilor sale pe marginea unor exponate, expoziții sau excursii la muzeu. În esență, rezultatele observațiilor coincid cu cele realizate în rezultatul aplicării probei finale/integrate.

Presa periodică a privind activitatea muzeelor

1. **Revista Tyragetya.** Muzeul Național de Istorie a Moldovei
2. **Revista Tyragetya Internațional.** Muzeul Național de Istorie a Moldovei
3. **Buletin Științific. Revistă de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie.** Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău
4. **Revista de Etnologie și Culturologie.** Academia de Știință a Moldovei
5. **Culegere de comunicări,** edițiile anilor 2016-2021. Conferință științifică anuală. Muzeul Național de Artă al Moldovei.

Particularitățile vârstei adolescente în contextul educației muzeale

Particularități ale dezvoltării psihofizice și sociale a școlarului mare/Adolescența (14/15-18 ani) [28, p. 300-301], adaptate la sarcinile educației muzeale:

Componente	Achiziții biologice, psihologice și sociale
Substadii:	• <i>Adolescența pubertară</i> (12-16 ani), în care domină transformările organice. • <i>Adolescența juvenilă</i> (16-21), în care trec pe primul plan achizițiile socio-culturale.
Dezvoltarea fizică:	• Ritmul creșterii, în general, devine mai constant la finele perioadei, adolescenții sunt complet dezvoltați din punct de vedere fizică, dar încă mai cresc și de dezvoltă forța fizică.
Dezvoltarea proceselor senzoriale:	• Se constată o scădere a tuturor pragurilor senzoriale. • Posedă o capacitate suplimentară de a percepe culorile, formele și conținuturile valorice. • Se dezvoltă mult spiritul de observație, percepția și atenția.
Dezvoltarea proceselor cognitive superioare:	• Are loc adâncirea și specializarea operațiilor formale, dezvoltarea gândirii cauzale, a posibilităților de utilizare a raționamentului ipotetico-deductiv. • Este o perioadă intensă de participare intelectuală și creativitate socială; se interesează de tezaurul cultural al țării etc. • Se consolidează inteligența formală și structurile gândirii logico-formale, ajungând în jurul vârstei de 20 ani la conturarea construcției intelectuale, a felului de a gândi și a elabora ipoteze; a rezolva variate probleme. • Este caracteristică memoria de lungă durată și cea logică se manifestă elementele metacogniției, creativității etc. • Imaginația și limbajul ating cu adevărat apogeul; asimilează ușor terminologia specifică culturii muzeale.
Dezvoltarea proceselor reglatorii:	• Afectivitatea se manifestă pregnant, apare mult mai intens interesul pentru sexul opus și sentimentele de iubire. • În adolescență sunt prezente toate trebuințele, confuze rămânând încă trebuințele sinelui. • Perioadă a primilor iubiri, a izolării și a reveriei, dar și a independenței și a afirmării de sine. Adolescența generează o diversitate de trăiri afective, orientate bipolar pozitiv, prin perseverență și inițiative personale, alteori manifestate și negativ, prin opoziție și renunțare (protest).

Dezvoltarea psihosocială:	• Predomină stadiul în care copilul se confruntă cu conflictul dintre identitate și confuzia rolului. • Factorul social determinant este dat de unele modele ale adulților și cei din aceeași generație. Este deschis spre noi experiențe de cunoaștere a valorilor culturale/muzeale. • Rezultatul favorabil constă în abilitatea de a se vedea pe sine ca fiind o persoană consecventă și integrată, cu o identitate puternică. Rezultatul nefavorabil vizează confuzia cu privire la sine și ceea ce este el ca persoană. • În cazul unei bune educații are loc maturizarea socială, adolescentul depășește crizele de identitate, aspiră spre schimbare a modelelor anterioare, devine autonom și sigur pe sine. În acest sens, se poate stimula interesul pentru personalitățile marcante; vizitele la muzeu etc.
Formarea și dezvoltarea personalității:	• Adolescența reprezintă cea mai complexă etapă a dezvoltării ființei umane, etapă a conturării individualității și începutul de stabilizare a personalității, ceea ce marchează încheierea copilăriei și trecerea spre stadiul vârstei adulte. • În procesul formării și dezvoltării personalității, adolescența îndeplinește două funcții: funcția de adaptare la mediu/punctul de împlinire natural și funcția de depășire, ca sursă de progres moral și spiritual (Apud. M. Debesse, p. 95).

Sinteză: în programele de EM adolescenții au dat dovadă de aptitudini dezvoltate cu privire la percepția și memorarea informațiilor cu privire la trecutul țării, istoria Moldovei, cultura, tradițiile și obiceiurile de pe teritoriul țării și a diferitor zone ale acesteia; portul și creația populară; arta etc.

Adolescenții au manifestat interes pentru toate activitățile desfășurate și s-au învățat a susține dialogul muzeal cu semenii și adulții.

Fișa impactului educației muzeale asupra liceenilor

Constatări din partea		
Elevilor	Părinților	Cadrelor didactice
• Manifestă interes pentru cunoașterea tezaurului cultural al țării; • Cunosce și valorifică corect termenii din domeniul culturii, istoriei, ținutului natal etc.; • Se orientează bine în muzeele din municipiul Chișinău și de pe teritoriul țării; • Sunt capabili să caracterizeze principalele muzee ale țării; • Posedă competențe de elaborare a unei agende destinate auto educației muzeale; • Au început activ să se intereseze de muzee.	• Părinții propun să realizeze vizite în muzee, la variate expoziții, complexe muzeale (naturale, sub cerul liber) etc.; • Au teme pentru discuții familiale interesante; • Manifestă interes și stimă pentru cultură; • Consideră că au devenit mult mai calitativă comunicarea familială; • Deseori convoacă <i>Sfatul familiei</i> pentru a decide ce localitate sau muzeu vor vizita în zilele de odihnă etc.	• Realizează completări valoroase la multe discipline de studii (istorie, geografie, limbă și literatură, educație tehnologică etc.); • Aplică activ limbajul specificul culturii muzeale; • Elaborează variate proiecte axate pe EM; • Au elaborat variate lucrări cu tematică interesantă și originală (schițe, desene, esee etc.); • Elevii au devenit conștiincioși la studierea istoriei, geografiei, artei plastice; • Sunt elevi care și-ar dori să realizeze studii profesionale de muzeografi, ghizi etc.; • S-a schimbat atitudinea elevilor față de tezaurul cultural al Moldovei.

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata, Filipski Tatiana, declar pe propria răspundere că materialele prezentate în teza de doctorat, *Fundamente pedagogice ale educației muzeale a liceenilor în cadrul colaborării școală-familie-comunitate*, sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Înțeleg că, în caz contrar, urmează să suport consecințele prevăzute de legislația în vigoare.

Filipski Tatiana

Semnătura

Data:

— ———— 2022

CURRICULUM VITAE

INFORMAȚII PERSONALE	
Nume/Prenume	Filipski Tatiana
Adresa	M22, str. Botanica-Veche 5, ap.9, Chișinău, Moldova
Tel	+373 69304000
E-mail	tanyafilepski@gmail.com
Naționalitate	Română
Data nașterii	28.05.1976
Sex	Feminin
Locul de muncă vizat/ Domeniul ocupațional	Lector Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Urbanism și Arhitectură, Departament Urbanism și Design Urban, Program Design Interior
Experiență profesională	
2002-2005	Învățător de artă textilă, pictură, desen la Colegiul Tehnologic din Chișinău
2005-2022	Lector Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Urbanism și Arhitectură, Departament Urbanism și Design Urban, Program Design Interior
Activități și responsabilități principale	
2016-2021	Membru al comisiei de examinare la proba de Desen în cadrul Universitatea Tehnică a Moldovei
23-24. 04. 2021	Membru al Comisiei de jurizare a Concursului Universitar de Pictură <i>Limbajul simbolurilor culturale în viziunea artistică</i>. Organizat și desfășurat în incinta Facultatea Urbanism și Arhitectură, Universitatea Tehnică a Moldovei,
2011-2020	Lider sindical la Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Urbanism și Arhitectură, Departament Urbanism și Design Urban
05-06. 04. 2019	Membru al comisiei de jurizare a Olimpiadei de pictură <i>Viitorul apropiat</i>. Organizat și desfășurat în incinta Facultatea Urbanism și Arhitectură, Universitatea Tehnică a Moldovei

Educație și formare						
2018-prezent		▪ Studii de doctorat, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, specializarea: Teoria generală a educației				
2016-2018		▪ Studii de masterat, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Științe ale educației, programul de studii <i>Consiliere și educația familiei</i>				
2017-2018		▪ Cursuri de perfecționare–Utilizarea mijloacelor informaționale de comunicare în învățământ Universitatea Tehnică a Moldovei				
2006		▪ Cursuri de pregătire Grafică de computer Corel Draw; Adobe Photoshop. Intexnauca S.A. Departamentul Tehnologii Informaționale Chișinău				
1996-2001		▪ Studii de licență Universitatea de Stat a Artelor din Moldova, specializarea <i>Artă textilă, Tapiserie artistică</i>				
1991-1995		▪ Studii Colegiul Republican de Arte Plastice A. Plămădeală din Chișinău, specializarea <i>pictor-pedagog</i>				
Limba(i) maternă(e)		Limba română				
Alte limbi străine cunoscute						
		Înțelegere		Vorbire		Scriere
		Ascultare	Citire	Participare la conversație	Discurs oral	
Limba rusă		C1	C1	C1	C1	B2
Limba engleză		B1	B1	A2	A1	A2
		Niveluri: A1/A2: Utilizator elementar-B1/B2: Utilizator independent-C1/C2: Utilizator experimentat				
Competențe și abilități sociale		Capacități de comunicare eficientă; abilități de lucru în echipă; învățare și autodezvoltare; creativitate; competențe estetice; inițiativă în acțiuni culturale				
Competențe și aptitudini organizatorice		Capacitate de a coordona activitățile cu studenții; spirit organizatoric; capacități de comunicare eficientă; participare socială activă				
Alte competențe și aptitudini		Competențe de proiectare didactică; competențe investigaționale/de cercetare, competențe de evaluare				
Competențe digitale		Autoevaluare				
		Procesarea informației	Comunicare	Creare de conținut	Securitate	Rezolvarea de probleme
		Utilizator independent	Utilizator independent	Utilizator independent	Utilizator independent	Utilizator independent

	Niveluri: Utilizator elementar; Utilizator independent; Utilizator experimentat <u>Competențele digitale-Grilă de auto-evaluare</u>
PARTICIPARE LA PROIECTE	
2020-2022	Autor și coordonator principal al Proiectului Instituțional de parteneriat în educație <i>Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților.</i> UPSC, Chișinău 2020.
PUBLICAȚII, CONFERINȚE	
2022	<i>Importanța educației muzeale: unele principii și strategii educative.</i> În curs de editare
2022	<i>Some pedagogical aspects of museum education of pupils and students from the perspective of collaboration between the art museum and learning institutions.</i> În: Creative Education Journal States Impact Factor: 1.01. March 2022 (Vol. 13, No. 3) ISSN Online: 2151-4771; ISSN Print: 2151-4755 Pp.794-802 În colaborare cu Cuznețov Larisa. DOI: 10.4236/ce.2022.133052 https://www.scirp.org/pdf/ce_2022032114030994.pdf https://www.scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=116033
2021	<i>Educația muzeală. Colaborarea instituției de învățământ-muzeu-familie-comunitate. Studiu monografic.</i> Chișinău: CEP USM, 2021. ISBN 978-9975-158-51-0, 149 p.
2021	<i>Valorizing the museum education through organizing and doing exhibitions for students in context of interaction between museum-family-community-educational institution.</i> În: Creative Education Journal States Impact Factor: 1.01. November 2021 (Vol.12, No.11). ISSN Online: 2151-4771 ISSN Print: 2151-4755 pp. 2518-2528 DOI: 10.4236/ce.2021.1211188 https://www.scirp.org/pdf/ce_2021110915374376.pdf
2021	<i>Anatomia plastică (Partea I). Suport de curs.</i> Chișinău: Tehnica-UTM, 2021. În colaborare cu Mațcan-Lîsenco ISBN 978-9975-45-696-8, 44 p.
2021	<i>Pictura (Partea II). Suport de curs.</i> Chișinău: Tehnica-UTM, 2021. În colaborare cu Mațcan-Lîsenco I. ISBN 978-9975-45-666-1, 36 p.
2021	<i>Valorificarea educației muzeale a elevilor în cadrul colaborării școală-muzeu-familie-comunitate în contextul crizei pandemice.</i> În: Materialele Conferinței Științifică Internațională. <i>Condiții pedagogice de optimizare a învățării în post criză pandemică prin prisma dezvoltării gândirii științifice</i>, desfășurată în cadrul Programului UE Orizont 2020 (CG-ENI/2017/386-980 CE) 18 iunie 2021. ISBN 978-9975-46-541-0, pp. 262-267.

2020	<i>Potențialul formativ al educației muzeale valorificat în instituțiile de învățământ superior.</i> În: Materialele Conferinței Științifică Internațională. <i>Preocupări contemporane ale Științelor Socioumane</i> ULIM, Ediția a XI-a 3-4 decembrie, Chișinău 2020. ISBN 978-9975-3471-3-6, pp.473-476.
2020	<i>Formarea cadrelor didactice din perspectiva educației muzeale a elevilor în cadrul colaborării școală-familie.</i> În: Materialele Conferinței Științifică Internațională. <i>Probleme ale științelor socioumane și modernizării învățământului</i> . Seria XXII Vol.2., UPSC 8-9 octombrie, Chișinău 2020. ISBN 978-9975-46-449-9; ISBN 978-9975-46-451-2, pp. 111-114.
2020	<i>Dialogul cultural muzeu-instituții de învățământ-familie în contextul educației muzeale.</i> În: Materialele Conferinței Tehnico-Științifică Internațională ediția a X-a jubiliară. <i>Probleme actuale ale urbanismului și amenajării teritoriului</i> . Culegere de articole, 27 noiembrie, Chișinău 2020. ISBN 978-9975-87-779-4, pp. 118-121.
2020	<i>Activitatea socio-culturală a muzeului ca element al colaborării cu instituțiile de învățământ.</i> În: <i>Acta et Commentationes, Sciences of Education</i> , Nr.1 (19), Revistă științifică categoria B. , Chișinău 2020. ISSN 1857-0623, pp. 135-140.
2019	<i>Sporirea culturii adulților și copiilor prin intermediul parteneriatului familie-școală-comunitate.</i> În: Materialele Conferinței Internațională dedicată aniversării de 20 de ani de la fondare Facultății Științe Sociale și ale Educației ULIM. <i>Preocupări contemporane ale Științelor Socioumane</i> , Ediția a X-a 5-6 decembrie, Chișinău 2019. ISBN 978-9975-3371-7-5, pp. 542-546
2019	<i>Muzeul ca instituție fundamentală de realizare a educației muzeale: delimitări conceptuale.</i> În: <i>Studia Universitatis Moldaviae</i> , Științe ale educației, Nr. 5 (125), Revistă științifică categoria B. Chișinău 2019. ISSN 1857-2103; online ISSN 2345-1025, pp.123-129.
2018	<i>Muzeul-educație, cultură, valori.</i> În: Materialele Conferinței Tehnico-Științifică Internațională ediția a IX-a. <i>Probleme actuale ale urbanismului și amenajării teritoriului</i> . Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău 2018. ISBN 978-9975-87-384-0, pp. 54-58.
2017	<i>Educația muzeală a copiilor în cadrul familiei și școlii.</i> În: Materialele Conferinței Științifică Internațională ediția a I-a. <i>Familia-factor existențial de promovare a valorilor etern-umane</i> . UPSC, Chișinău 2017. ISBN 978-9975-46-325-6, pp. 348-351.

2016	<i>Creativitatea și imaginația în arta plastică.</i> În: Materialele Conferinței Tehnico-Științifică Internațională ediția a VIII-a. <i>Probleme actuale ale urbanismului și amenajării teritoriului.</i> UTM, Chișinău 2016. ISBN 978-9975-71-848-6, pp. 34-37.
2012	<i>Pictura în interior.</i> În: Materialele Conferinței Tehnico-Științifică Internațională ediția a VI-a. <i>Probleme actuale ale urbanismului și amenajării teritoriului.</i> UTM, Chișinău 2012. În colaborare cu Mațcan-Lîsenco I. ISBN 978-9975-71-314-6, pp. 67-69.
2012	<i>Culoarea în designul de interior.</i> În: Materialele Conferinței Tehnico-Științifică Internațională ediția a VI-a. <i>Probleme actuale ale urbanismului și amenajării teritoriului.</i> UTM, Chișinău 2012. În colaborare cu Mațcan-Lîsenco I. ISBN 978-9975-71-314-6, pp. 69-71
2012	<i>Dezvoltarea estetică a viitorilor designeri prin intermediul educației artistico-plastice.</i> În: Materialele Conferinței Tehnico-Științifică Internațională ediția a VI-a. <i>Probleme actuale ale urbanismului și amenajării teritoriului.</i> UTM, Chișinău 2012. În colaborare cu Mațcan-Lîsenco I. ISBN 978-9975-71-314-6, pp. 128-133.
2012	<i>Importanța iluminării în designul interior contemporan.</i> În: Materialele Conferinței Tehnico-Științifică Internațională ediția a VI-a. <i>Probleme actuale ale urbanismului și amenajării teritoriului.</i> UTM, Chișinău 2012. În colaborare cu Mațcan-Lîsenco I. ISBN 978-9975-71-314-6, pp. 133-137.
2010	<i>Pictura</i> Partea I. Indicație metodică. UTM, Chișinău 2010. În colaborare cu Mațcan-Lîsenco I.
2010	<i>Pictura</i> Partea II. Indicație metodică. UTM, Chișinău 2010. În colaborare cu Mațcan-Lîsenco I.
2010	<i>Tehnica reliefului, compoziție modulară.</i> Indicație metodică. UTM, Chișinău 2010. În colaborare cu Mațcan-Lîsenco I.
DIPLOME, ADEVERINȚE, CERTIFICĂRI	
2021	<i>Certificat</i> pentru participare la cursul de formare online în anul școlar 2021-2022 <i>Mentorat și coaching în context educațional.</i> (4 ore) Formatori: Cojocar Victoria, dr. hab. în ped., Cebanu Lilia, conf. univ., <i>Universitatea de Stat din Tiraspol, Republica Moldova</i> în colaborare cu <i>Asociația Dascălilor Emeriți Bacău.</i>
2021	Diplomă și scrisoare de mulțumire pentru efortul nobil în educarea, motivarea și susținerea tinerelor talente de la UTM și activizarea generațiilor în creștere pentru promovarea valorilor naționale și universale.

2021	Certificat pentru participare la Conferința Internațională Conexiuni contemporane organizată în cadrul <i>Congresului Internațional al Dascălilor Români</i> . Bacău România 2021.
2021	Adeverință pentru participare la activitățile Congresului Internațional al Dascălilor Români , 30-31 octombrie, ediția a III-a 2021, Bacău România, organizat de <i>Asociația Dascăli Emeriți Bacău</i> și <i>Asociația Grădinița Roza Venerini</i> , în parteneriat cu <i>Universitatea de Stat din Tiraspol, Republica Moldova, Casa Corpului Didactic Grigore Tabacaru, Bacău</i> și <i>Inspectoratul Școlar al Județului Bacău</i> .
2021	Adeverință pentru participare la schimbul de experiență internațional Bune practici pentru utilizarea calculatorului și a platformelor digitale educaționale desfășurat online în cadrul <i>Congresului Internațional al Dascălilor Români</i> . Bacău 2021.
2021	Certificat pentru participare cu comunicarea Unele aspecte pedagogice ale educației muzeale a elevilor și studenților din perspectiva colaborării muzeului de artă cu instituțiile de învățământ la seminarul științific metodologic Probleme metodicodidactice în învățământul artistic superior . AMTAP, Chișinău 2021.
2021	Certificat pentru participare la webinarul Crearea și utilizarea profilului ORCID pentru gestionarea identității cercetătorului . UTM, Chișinău 2021.
2021	Certificat pentru participare webinarul Google Scholar în ajutorul cercetătorului științific . UTM, Chișinău 2021.
2021	Diplomă omagială de participare la evenimentul desfășurat cu prilejul lansării volumului omagial Acest fulger care am fost-Nicolae Dabija , pentru întreaga activitate de promovare a valorilor culturale Românești de pe cele două maluri ale Prutului <i>Centrul Academic Internațional Eminescu</i> . Chișinău, 2021.
2021	Diplomă pentru participare la jurizarea Concursului Universitar de Pictură Limbajul simbolurilor culturale în viziunea artistică . UTM, Chișinău 2021.
2021	Diplomă de merit în semn de apreciere și recunoștință a excelenței și performanței în activitatea didactică și promovarea imaginii Alma Mater, prin muncă asiduă, responsabilitate și devotament profesional. UTM, Chișinău 2021.
2021	Diplomă de prețuire și recunoștință pentru implicare permanentă în activitățile cultural-artistice organizate de <i>Centrul Academic Internațional Eminescu din Chișinău</i> , pentru organizarea lucrărilor în cadrul Expoziției de pictură și grafică Valențe și simboluri cu prilejul Zilei Internaționale a Studenților. Chișinău 2021.

2020	<i>Certificat pentru organizarea și participarea cu studenții la Atelierul de creație artistică pentru elevi Un mărțișor pentru mămică, cu scopul de a promova tradiția Mărțișorului, de a forma competențe creative elevilor și de a crea un mediu prietenos între instituțiile culturale și de învățământ. Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, Chișinău 2020.</i>
2020	<i>Diplomă pentru contribuții deosebite la organizarea și desfășurarea workshopului Grigore Vieru Acum și în veacuri. Biblioteca Municipală B. P. Hașdeu, Chișinău 2020.</i>
2020	<i>Diplomă de onoare pentru organizarea workshopului Mărțișoare pentru Mihai Eminescu și Ion Creangă și a expoziției de pictură și grafică Enigma. Centrul Academic Internațional Eminescu, Chișinău 2020.</i>
2020	<i>Certificat pentru organizarea workshopului Culturalizarea copiilor prin opera lui M. Eminescu, în cadrul marării Zilei Culturii Naționale. Biblioteca Municipală B. P. Hașdeu, Chișinău 2020.</i>
2020	<i>Certificat pentru contribuție la organizarea expoziției de pictură a studenților UTM, Culori Eminesciene-170, în cadrul marării Zilei Culturii Naționale. Biblioteca Municipală B. P. Hașdeu, Chișinău 2020.</i>
2020	<i>Certificate of participation for attending the 8 th Moldova Cyber Week online conferince & webinars, build a strong cybersecurity infrastructure in the new normal, 2020.</i>
2020	<i>Certificat nr. CPOÎPPDGȘ/2 de participare la webinarul educațional desfășurat în cadrul Programului UE Orizont 2020 Condiții pedagogice de optimizare a învățării în post criză pandemică prin prisma dezvoltării gândirii științifice. Baze psihopedagogice de optimizare a învățării prin prisma dezvoltării gândirii științifice la pedagogi. Gândirea științifică în educație și instruire. (2 credite) Formator Cuznețov Larisa, dr. hab., prof. univ. UPSC, Chișinău 2020.</i>
2020	<i>Certificate of participation at the Doctoral Students Conference: Tradition, Development & Innovation in Didactics TDID has presented the paper entitled Praxiolic aspects of museum education in context of educational institutional-museum-family collaboration. Babeș-Bolyai University, România 2020.</i>
2020	<i>Certificate of participation cu comunicare in the International Scientific Conference The contemporary issues of the socio-humanistic sciences XI with a scientific communication The formative potential of museum education exploited in higher education institutions. (6 credite) ULIM, Chișinău 2020.</i>

2020	<i>Certificate of participation in the Workshops of International Scientific Conference The contemporary issues of the socio-humanistic sciences XI Professional Dialogue. (4 credite) ULIM, Chișinău 2020.</i>
2020	<i>Certificat pentru participare cu comunicare la Conferința Tehnico-Științifică Internațională Probleme actuale ale Urbanismului și Amenajării Teritoriului ediția-X-a cu lucrarea Dialogul cultural muzeu-instituții de învățământ-familie în contextul educației muzeale. UTM, Chișinău 2020.</i>
2019	<i>Diplomă de onoare pentru merite în activitatea sindicală și promovarea valorilor sindicaliste în UTM, Chișinău 2019.</i>
2019	<i>Diplomă de apreciere pentru dedicație, consecvență, implicare plenară în activitatea comunității academice a UTM întru valorificarea performanței, consolidarea și dezvoltarea durabilă a Universității, efort de care suntem mândri îl prețuim și îl subliniem cu deosebire și cu prilejul celei de-a 55-a aniversări a UTM, Chișinău 2019.</i>
2019	<i>Diplomă pentru participare la jurizarea Olimpiadei de pictură Viitorul apropiat. UTM, Chișinău 2019.</i>
2019	<i>Diplomă pentru participare cu studenții la cea de-a 73-a Aniversare a Republicii Italiene cu lucrarea tematică din cadrul expoziției dedicate aniversării a 500 ani de la moartea lui Leonardo Da Vinci. Ambasada d Italia Chișinău 2019.</i>
2019	<i>Certificat pentru participare la activitățile desfășurate cu ocazia evenimentului oficial de lansare a Centrului Național de Inovații Digitale în Educație Casa Viitorului în cadrul Universității Pedagogice de Stat Ion Creangă, Chișinău 2019.</i>
2019	<i>Diplomă de participare la Conferința Internațională Interdisciplinaritate și dialog multicultural cu lucrarea Importanța educației muzeale: unele principii și strategii educative. Universitatea Dunărea de Jos, Galați 2019.</i>
2019	<i>Certificat nr. 11611 pentru participare la workshops of <i>International Scientific Conference</i> dedicated to the 20 annyversary of the foundation of Faculty of Social and Educational Sciences The contemporary Issues of the socio-humanistic sciences. X edition Motivational style-a key resource for adolescent s school success: training applications. Effective learning methods and tehniques for students. Parental education-curent benchmarks and practices (8credite) ULIM, Chișinău 2019.</i>
2019	<i>Certificat nr. 11411 pentru participare cu comunicare la <i>International Scientific Conference</i> dedicated to the 20 annyversary of the foundation</i>

	of Faculty of Social and Educational Sciences The contemporary Issues of the socio-humanistic sciences X edition cu lucrarea <i>Increasing the cultural level of adults and children under family-school-museum partnership/Sporirea culturii adulților și copiilor prin intermediul parteneriatului familie-școală-comunitate</i> (6 credite) ULIM, Chișinău 2019.
2019	<i>Diplomă de gratitudine</i> în semn de înaltă apreciere pentru implicarea, asistarea și suportul în prezentarea rezultatelor cercetării-inovării Universității Tehnice a Moldovei la evenimentul <i>Ziua Științei-edțiia IX-a</i> , organizat la <i>Muzeul Național de Istorie a Moldovei</i> , Chișinău 2019.
2019	<i>Certificat</i> nr. 2-268 pentru participare la Workshop Doctoral- <i>Statistici și analize avansate de date</i> , organizat de UPSC. Moderator Workshop Holman A., dr. conf. univ., Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași. (6 credite) UPSC, Chișinău 2019.
2019	<i>Certificat</i> nr. 4-449 pentru participare la Workshop Doctoral- <i>Etica și comunicarea științifică</i> . Moderator Workshop Nastase D., dr., conf. univ., Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași. (6 credite) UPSC, Chișinău 2019.
2018	<i>Certificat</i> pentru participare la Conferința Tehnico-Științifică Internațională Probleme actuale ale Urbanismului și Amenajării Teritoriului ediția-IX-a cu lucrarea <i>Muzeul-educație, cultură, valori</i> . UTM, Chișinău 2018.
2018	<i>Diplomă de gradul I</i> pentru participare cu comunicare la Conferință Științifică a studenților și masteranzilor 2017-1018. UPSC, Chișinău 2018.
2017	<i>Certificat</i> pentru participare la Conferința Internațională Familia-factor existențial de promovare a valorilor etern-umane (ediția a II-a) cu lucrarea <i>Educația muzeală a copiilor în cadrul familiei și școlii</i> . UPSC, Chișinău 2017.
2017	<i>Certificat</i> pentru participare la Lecția publică- <i>Psihologia artei-Interpretări și interogații privind procesul creator</i> . Formator, Rusu Marinela, prof., dr., cercetător științific Academia Română Filiala Iași. (8 ore) UPSC, Chișinău 2017.
2017	<i>Certificat</i> pentru participare la Atelierul de formare a competențelor de autoeficiență- <i>Stabilirea, formarea și soluționarea unor probleme existențiale/de viață și a celor apărute în procesul studiilor</i> . Formator Cuznețov Larisa, dr. hab., prof. univ., cercetător științific (4 ore teoretico-practice). UPSC, Chișinău 2017.

2016	Certificat pentru participare la Atelierul de formare a competențelor de autoeficiență <i>Eu-I și personalitatea în devenire. Autocunoașterea și autoperfecționarea.</i> Formator Răileanu Olga, lector univ. (4 ore teoretico-practice) UPSC, Chișinău 2016.
2016	Certificat pentru participare cu comunicare la Conferința Tehnico-Științifică Internațională Probleme actuale ale Urbanismului și Amenajării Teritoriului ediția-VIII-a cu lucrarea <i>Creativitatea și imaginația în arta plastică.</i> UTM, Chișinău 2016.
ALTE ACTIVITĂȚI	
2021	Organizare și desfășurare online a activității extracurriculare în cadrul Proiectului instituțional <i>Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților</i> , dedicată <i>Zilei lui Grigore Vieru.</i> Implicați în aceasta activitate au fost elevii claselor a III-a și a IV-a împreună cu cadrele didactice, studenți, profesori UTM, FUA, DUDU, DIN și specialiști de la <i>Centrul Academic Internațional Eminescu din Chișinău.</i>
2021	Organizare și desfășurare online a activităților extracurriculare în cadrul Proiectului instituțional <i>Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților</i> , dedicată <i>Zilei Mărțișorului.</i> Implicați în aceste activități au fost elevii claselor a III-a, a IV-a și a V-a, a IX-a și a X-a de la Liceul Teoretic <i>Ion Luca Caragiale</i> din Orhei, specialiști de la <i>Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău</i> împreună cu cadrele didactice și părinții acestora.
2021	Organizare și desfășurare online a activităților extracurriculare în cadrul Proiectului instituțional <i>Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților</i> , dedicată covorului național <i>Secretele covorului moldovenesc.</i> Au fost implicați în activități elevii claselor a III-a, a VII-a și a XI-a de la Liceul Teoretic <i>Ion Luca Caragiale</i> din Orhei, împreună cu cadrele didactice, etnografi, specialiști în tapiseria artistică, muzeologi de la <i>Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău</i> și studenți, profesori UTM, FUA, DUDU, DIN.
2021	Organizare și desfășurare online a activității extracurriculare în cadrul Proiectului instituțional <i>Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților</i> , dedicată <i>Zilei Internaționale a Cărții și a Dreptului de Autor.</i> Au fost implicați în activitate elevii claselor a III-a, a IV-a, a VII-a și a X-a de la Liceul Teoretic <i>Ion Luca Caragiale</i> din Orhei împreună cu cadrele didactice, artiști plastici, studenți, profesori UTM, FUA, DUDU, DIN și specialiști de la <i>Centrul Academic Internațional Eminescu din Chișinău.</i>

2021	Organizare și desfășurare online a activității extracurriculare în cadrul Proiectului instituțional <i>Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților</i> , dedicată Zilei Internaționale a Muzeelor și Noptii Europene a Muzeelor . Au fost implicați în activitate elevii claselor a X-a de la Liceul Teoretic Ion Luca Caragiale din Orhei împreună cu cadrele didactice, profesori UPSC, studenți, profesori UTM, FUA, DUDU, DIN și specialiști de la Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău.
2021	Organizare și desfășurare online a activității extracurriculare în cadrul Proiectului instituțional <i>Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților</i> , dedicată Zilei Internaționale a Familiei . Au fost implicați în activitate elevii claselor a X-a de la Liceul Teoretic Ion Luca Caragiale din Orhei împreună cu cadrele didactice și profesori UTM. Invitat de onoare specialist în domeniul vizat Cuznețov Larisa, dr. hab., prof. univ. UPSC.
2021	Organizare și desfășurare online a activității extracurriculare în cadrul Proiectului instituțional <i>Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților</i> dedicată programului de lectură <i>Chișinăul Citește</i> în parteneriat cu Centrul Academic Internațional Eminescu, la solicitarea elevilor Liceului <i>Litterarum</i> din Chișinău, Ion Luca Caragiale din Orhei, împreună cu cadrele didactice, am invitat-o pe autoarea cărții <i>Uf! Ghid de conviețuire cu frații și surorile mai mici</i> , doamna Hadârcă Ionela la o întâlnire cu micii și marii cititorii.
2021	Participare cu studenții UTM, FUA, DUDU, DIN-191, 182, PUR-191, 201 la Expoziția de pictură și grafică cu genericul Valențe și simboluri , vernisată în incinta Centrului Academic Internațional Eminescu. Organizatori expoziție Filipski T., asist. univ; Mațcan-Lîsenco I., asist. univ. Chișinău, 2021.
2021	Participare cu studenții UTM, FUA, DUDU, DIN la workshopul de pictură desfășurat în cadrul evenimentului dedicat Zilei Internaționale a studenților , Centrul Academic Internațional Eminescu. Organizatori workshop Filipski T., asist. univ; Mațcan-Lîsenco I., asist. univ. Chișinău, 2021.
2021	Participare cu studenții UTM, FUA, DUDU, DIN la workshopul de pictură Acuarela-posibilități de interpretare , desfășurat în cadrul evenimentului <i>Noaptea Cercetătorilor Europeni</i> . Organizatori workshop Filipski T., asist. univ; Mațcan-Lîsenco I., asist. univ. UTM, Chișinău, 2021.
2021	Participare cu studenții UTM, FUA, DUDU, DIN la Expoziția de Artă Plastică cu genericul Promovăm cultura calității prin artă , desfășurată în incinta ANACEC, Chișinău 2021.
2021	Participare cu studenții la Festivalul Internațional de Arhitectură și Artă pentru tineret <i>АpxИдея 2021</i> ediția a XX-a, în cadrul căruia cinci studenții au fost apreciați cu diplome de gradul I-III , coordonatori Filipski T., lect. univ., Mațcan-îsenco I. lect. univ., Тюмень, 2021.

2021	Participare cu studenții UTM, FUA, DUDU, DIN la Expoziția-Concurs de Artă Plastică Arta și mitopoetica orașului , ediția a II-a și nominalizați diplome de mențiune și de gradul III. Concurs desfășurat sub egida proiectului științific <i>Cultura promovării imaginii orașelor Republicii Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii</i> cu prilejul a 585 ani de la prima atestare documentară a Chișinăului. Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Chișinău 2021.
2021	Participare cu studenții UTM, FUA, DUDU, DIN la Expoziția-Concurs de Artă Plastică Contemporană Noi: tineretul creator , desfășurat în incinta Centrului Expozițional <i>Constantin Brâncuși</i> UAP. Chișinău 2021.
2021	Participare cu studenții UTM, FUA, DUDU, DIN la Concursul Universitar de Pictură Limbajul simbolurilor culturale în viziunea artistică . Studenții au fost nominalizați cu două diplome de mențiune o diplomă de gradul III și două premii ale Decanului FUA, UTM, Chișinău 2021.
2020	Participare cu studenții UTM, FUA, DUDU, DIN-191, DIN-171 la workshopul Culturalizarea copiilor prin opera lui M. Eminescu , în cadrul marcării <i>Zilei Culturii Naționale 2020</i> , desfășurat în incinta Bibliotecii Municipale <i>B. P. Hașdeu</i> și în colaborare cu grădinița <i>Pas cu Pas</i> Chișinău. Organizatori Filipski T., asist. univ.; Mațcan-Lîsenco I., asist. univ. Chișinău 2020. https://www.facebook.com/UTMFUA/posts/2525965124198862
2020	Participare cu studenții UTM, FUA, DUDU, DIN-181; DIN-182 la Expoziția de Pictură Culori eminesciene-170 , în cadrul marcării <i>Zilei Culturii Naționale 2020</i> , vernisată în incinta Bibliotecii Municipale B.P. Hașdeu, Chișinău. Organizatori ai expoziției Filipski T., asist. univ.; Mațcan-Lîsenco I., asist. univ. Chișinău 2020.
2020	Participare cu studenții UTM, FUA, DUDU, DIN-191 workshopul Acum și în veacuri , dedicat marelui poet Grigore Vieru, desfășurat în incinta Bibliotecii Municipale <i>B. P. Hașdeu</i> în colaborare cu Liceul Teoretic <i>Elena Alistar</i> . Coordonatori Mațcan-Lîsenco I., asist. univ.; Filipski T., asist. univ. Chișinău 2020.
2020	Participare cu studenții UTM, FUA, DUDU, PUR-191; DIN-171 la Expoziția de Pictură și Grafică -Enigma , vernisată în incinta <i>Centrului Academic Internațional Eminescu</i> , Chișinău. Invitați ai evenimentului au fost: Cimpoi M., academician român, Fusu S., lector univ. AMTAP, Membru al Uniunii Artiștilor Plastici din Republica Moldova, Sofronovici Ș., scriitor. Organizatori ai expoziției Filipski T., asist. univ.; Mațcan-Lîsenco I., asist. univ. Chișinău 2020.
2020	Participare cu studenții UTM, FUA, DUDU, DIN-181; DIN-182 la workshopul Mărțișoare pentru Mihai Eminescu și Ion Creangă desfășurat în incinta <i>Centrului Academic Internațional Eminescu din Chișinău</i> în colaborare Școala primară-grădiniță nr. 90, cl. a III-a. Organizatori Mațcan-Lîsenco I., asist. univ.; Filipski T., asist. univ. Chișinău 2020. https://www.facebook.com/UTMFUA/posts/2638952149566825

2020	Participare cu studenții UTM, FUA, DUDU, DIN-182 la Atelierul de creație Mărțișor pentru mămică , desfășurat în incinta Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală în colaborare cu Liceul Teoretic cu profil Arte <i>Nicolae Sulac</i> din Chișinău, clasele IV-VI. La fel, desfășurarea orelor la obiectul Studiul Formei în incinta muzeului. Organizatori Mațcan-Lîsenco I., asist. univ.; Filipski T., asist. univ. Chișinău 2020.
2020	Participare cu studenții UTM, FUA, DUDU, DIN-191 la workshopul dedicat Zilei Internaționale a Cărții și a Dreptului de Autor , desfășurat în incinta Muzeului Național de Arte al Moldovei în colaborare cu Liceul Teoretic <i>Gheorghe Asachi</i> din Chișinău, elevii cl. I-a și cl. III-a. La fel, desfășurarea orelor la obiectul Studiul Formei în incinta muzeului. Organizatori Mațcan-Lîsenco I., asist. univ.; Filipski T., asist. univ. Chișinău 2020.
2020	Participare cu studenții UTM, FUA, DUDU, DIN-181; DIN-182 la Festivalul Internațional de Arhitectură și Artă pentru Tineret, <i>АpxИдея-2020</i> ediția XIX și nominalizați cu două diplome de gradul III. Coordonatori Mațcan-Lîsenco I., asist. univ.; Filipski T., asist. univ. Тюмень, 2020. https://www.tyuiu.ru/institutes/arhid/zolotaya-arhideya-2020/
2020	Participare online (pandemie) cu studenții UTM, FUA, DUDU, DIN-191; DIN-182 la Ziua Internațională și Noaptea Europeană a Muzeelor desfășurată în incinta Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală. Studenții au elaborat planșe de colorat pentru copii și elevi, <i>Covor, Scoarța, începutul sec. al XIX-lea</i> , ce au fost plasate pe situl oficial al muzeului, inspirate din exponatele patrimoniului muzeal în scopul valorificării și promovării tezaurului național. Coordonatori Mațcan-Lîsenco I., asist. univ.; Filipski T., asist. univ. http://www.muzeu.md/2020/05/16/planse-de-colorat/?fbclid=IwAR0c5BnZZsjRJD bqPr8Jz5fgz9hJXFCBhGU0_YWg3dc52zzxOxlK5tePMDg
2020	Participare online (pandemie) cu studenții UTM, FUA, DUDU, DIN-191 la Ziua Națională a Portului Popular 2020 , desfășurată în incinta Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală. În acest sens am elaborat cu studenții planșe de colorat pentru copii și elevi, ce au fost plasate pe situl oficial al muzeului, inspirate din piesele de colecție ale patrimoniului muzeal, în scopul valorificării și promovării portului național. Coordonatori Mațcan-Lîsenco I., asist. univ.; Filipski T., asist. univ. Chișinău 2020. https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=4699392096752977&id=100000466984433&sfnsn=mos

2019	Participare cu studenții UTM, FUA, DUDU, DIN-171 la Expoziția dedicată Zilei Științei ediția a IX-a desfășurată în incinta <i>Muzeului Național de Istorie al Moldovei</i> . Coordonator Filipski T., asist. univ. Chișinău 2019. https://utm.md/blog/2019/11/09/de-ziua-stiintei-subscriem-magia-nu-exista-totul-e-stiinta/
2019	Participare cu studenții UTM, FUA, DUDU, DIN-181; DIN-182 la evenimentul creativ Wintern ArchDesign Festival desfășurat în incinta Tekwill și nominalizați cu diplome de gradul I, II și III. Coordonatori Mațcan-Lîsenko I., asist. univ.; Filipski T., asist. univ. UTM, Chișinău 2019.
2019	Participare cu studenții UTM, FUA, DUDU, DIN-171 la cea de-a 73-a Aniversare a Republicii Italiene din 3 iunie 2019 cu lucrări tematice în cadrul expoziției dedicate aniversării a 500 de ani de la moartea lui Leonardo Da Vinci . Coordonator Filipski T., asist. univ. Chișinău 2019.
EXPOZIȚII DE GRUP	
2009	Participare la Expoziție-Concurs de Artă Contemporană Saloanele Moldovei , Chișinău-Bacău, Centrul Expozițional <i>Constantin Brâncuși</i> UAP.
2009	Participare la expoziție Recviem 2009 . Centrul Expozițional <i>Constantin Brâncuși</i> UAP.
2009	Participare la expoziție Salonul de primăvară . Centrul Expozițional <i>Constantin Brâncuși</i> UAP.
2009	Participare la Expoziție-Concurs Autumnala, 2009 . Centrul Expozițional <i>Constantin Brâncuși</i> UAP.
2008	Participare la expoziție Salonul de primăvară . Centrul Expozițional <i>Constantin Brâncuși</i> UAP.
2008	Participare la Expoziție-Concurs Autumnala, 2008 . Centrul Expozițional <i>Constantin Brâncuși</i> UAP.
2008	Participare la Expoziție-Concurs de Artă Contemporană Saloanele Moldovei , Chișinău-Bacău, Centrul Expozițional <i>Constantin Brâncuși</i> UAP.

ADEVERINȚĂ DE REALIZARE A EXPERIMENTULUI PEDAGOGIC

REPUBLICA MOLDOVA

Instituția Publică

Liceul Teoretic „I.L.Caragiale”

Orhei str. Vasile Lupu 60/1 tel: 023524907

Adeverință

Prin prezenta, confirm că doamna Filipski Tatiana, doctorand UPSC, în perioada anilor 2020-2021 a realizat o cercetare experimentală în domeniul *Pedagogiei muzeale*, axată pe problematica *educației muzeale* a elevilor în contextul colaborării instituții de învățământ, familie și comunitate. În cadrul experimentului pedagogic au fost implicați elevi, cadre didactice, manageri școlari, colaboratori a muzeelor, bibliotecilor, cadre didactice universitare (UPSC și UTM) și studenți UTM.

Activitățile realizate au avut impact pozitiv asupra eficientizării parteneriatului educațional nominalizat, asupra procesului instructiv-educativ, contribuind la promovarea tezaurului muzeal, național și universal.

Director

Chișlaru-Mașnic Maria